

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Марија Ж. Илић

**ЕПИТЕТИ У ОРФИЧКИМ ХИМНАМА:
СТИЛИСТИЧКА ИСТРАЖИВАЊА**

докторска дисертација

Београд, 2018.

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOSOPHY

Marija Ž. Ilić

**EPITHETS IN THE ORPHIC HYMNS:
STYLISTIC ANALYSIS**

doctoral dissertation

Belgrade, 2018

Чланови комисије:

1. проф. др Александар Лома, ментор, Филозофски факултет Универзитета у Београду
2. проф. др Војислав Јелић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
3. доц. др Сандра Шћепановић, Филозофски факултет Универзитета у Београду

Датум одбране:

Захвалница

Многобројни су они који су на посредан или какав други начин допринели настанку овог научног рада: било учитељском подуком, пријатељским саветом, узорним примером или породичном подршком. На првом месту, желим да се захвалим свом ментору, професору Александру Ломи, на неизмерном стрпљењу, свим саветима и помоћи коју ми је несебично пружао током израде дисертације. Захвалност припада и професору Војиславу Јелићу, под чијим менторством су настали зачеци ове студије.

Рад посвећујем својим најближима, родитељима и брату, без чије безграничне љубави и подршке овај посао не би био приведен крају.

У Берлину, новембра 2018.

САЖЕТАК:

Предмет ове студије су епитети божанстава у збирци која је позната под именом *Орфичке химне*, која обухвата 87 краћих песничких састава у хексаметру и различито се датује, у позно хеленистичко или рано римско царско доба. У уводном поглављу (1) дефинише се циљ рада, даје сажет историјат досадашњих истраживања и оцењује полазна тачка за ово истраживање. Надовезује се поглавље у којем је изложена општа проблематика везана за питање времена и места настанка текста, питање ауторства и намене збирке (2). Средишњи део рада чини исцрпан каталог моноксемних епитета божанстава у корпусу Химни, датих алфабетским редоследом. Укупно је ексцерпирана 581 одредница; све одреднице су уобличене по сегментираним, за потребе овог рада посебно осмишљеном лексикографском поступку (3). Четврто поглавље посвећено је језичкој анализи грађе и састоји се од три потпоглавља; у првом су сви епитети разврстани по творбеним типовима (4.1), у другом сложени епитети по својим предњим члановима (4.2), а у трећем је предочена фреквенција појединих творбених типова у категорији хапакса (4.3). Следи стилистичка анализа грађе (5), која са разних страна осветљава важну улогу епитета у Орфичким химнама. У закључном разматрању (6), кроз поређење са ранијом химничком традицијом, на језичко-стилском плану процењена је мера иновативности и инвентивности аутора Орфичких химни (једнога или више њих).

Кључне речи: Старогрчки, језик, књижевност, религија; Орфичке химне, орфизам; епитети, творба речи, стилистика.

Научна област: Друштвено-хуманистичке науке

Ужа научна област: Класичне науке

УДК:

SUMMARY:

The object of the present study is the divine epithets in the collection known as *Orphic Hymns* (OH), consisting of 87 short hexameter poems, which is assumptively dated to the late Hellenistic or to the early Roman Imperial Age. In the introductory chapter (1), after defining the objective of the study a concise history of research on the topic as well as the starting point of this study is given. The following chapter (2) deals with the general problematic concerning the questions about the date and place of origin of the collection, its authorship and purpose. The central part of the study (3) is an exhaustive, alphabetically sorted catalogue of the monolexic divine epithets occurring in the corpus of the OH. The excerption totaled 581 items; all the entries are constructed according to a lexicographical approach purposely devised for this research. In the fourth chapter a linguistic analysis of the materials is carried out. It includes a classification of the epithets according to the types of word formation (4.1), of the composite words also according to their first elements (4.2), and the frequency of particular word formation patterns among the OH hapaxes (4.3). There follows a stylistic analysis (5), elucidating different aspects of the important role the epithets play in the OH. The level of stylistic and linguistic invention and the amount of innovations shown by author(s) of the OH are considered in the concluding chapter (6), through a comparison with the previous hymnic tradition.

Keywords: Ancient Greek, language, literature, religion; Orphic hymns, Orphism; epithets, word formation, stylistics.

Scientific area: Humanities

Particular scientific field: Classics

UDC:

САДРЖАЈ:

1. Увод	1
1.1. Релевантност теме.....	1
1.2. Предмет и циљ истраживања.....	2
1.3. Орфичке химне и орфичка књижевна традиција	3
1.4. Од Хомерских до Орфичких химни.....	8
1.5. Преглед досадашњих истраживања.....	13
2. Текст Орфичких химни	19
2.1. Проблем ауторства, датирања и лоцирања текста.....	19
2.1.1. Питање ауторства Химни.....	19
2.1.2. Време и место настанка Орфичких химни.....	21
2.2. Историја издања текста.....	24
2.3. Намена Орфичких химни.....	27
2.4. Веза између текста и теме.....	29
3. Каталог епитета	31
4. Језичка анализа епитета	136
4.1. Преглед творбених типова.....	136
4.2. Сложенице према типу предњег члана.....	149
4.3. Преглед хапакса према типу творбе.....	157
5. Стилистичка анализа	159
5.1. Појам епитета	159
5.2. Метод анализе и епитет у Орфичким химнама	162

5.3. Сложени епитети у Орфичким химнама	165
5.4. Функција епитета у Орфичким химнама	167
6. Закључна разматрања	173
6.1. Епитети у ОХ у поређењу са традицијом: оригиналност и иновација.....	173
6.1.1. Орфичке химне и песничка традиција	173
6.1.2. Хапакси Орфичких химни	192
6.2. Стилски допринос епитета књижевној вредности текста	201
6.3. Орфичке химне у односу на књижевност првих векова нове ере	204
7. Сумирање резултата	208
Литература	210
Биографија аутора	217

1. Увод

1.1. Релевантност теме

Иако први преписи Орфичких химни датирају још из 15. и 16. века, збирка 87 химни приписаних Орфеју, уз уводно певање насловом упућено Музеју, дуго времена била је тек један од текстова непознатог ауторства, преписиван уз Хомерске химне или оне Прокла и Калимаха, као и Орфичке или Аргонаутике Аполонија Рођанина.¹ Често у сенци других орфичких текстова, не сасвим „орфичке“ према свом садржају, придружене су осталим орфичким писаним сведочанствима у Абеловом издању први пут 1805. године. Двадесето столеће донело је нови талас интересовања за овај текст, те је он доживео више издања и превода на савремене европске језике.² Како је Вилхелм Квант дао вредно издање Химни након ратних година, тако је постепено почео расти и број истраживача који су се бавили овим текстом. Тек у 20. веку светлост дана угледале су озбиљне студије које су овај текст сагледале из угла који он, заправо, завређује. Тако су радови Ридара, те студија његове ученице и научне следбенице Моранове, нова критичка издања текста уз обимне коментаре најпре Габријеле Рићардели, затим Мари-Кристин Фајан, као и објављивање конкорданци које је приредио Алберто Бернабе, отворили прозор ка новим истраживачким хоризонтима. Премда су сви ови истраживачки напори осветлили многе непознанице које окружују Орфичке химне, подробне анализе појединих питања изостале су, међу њима и тема богатог фонда епитета богова. Питање споменутих епитета начео је Жан Ридар у својој недовршеној студији, посветивши посебну пажњу најфреквентнијим сложеницама, студија Ан-Франс Моран дала је појашњења стилских средстава којима се песник Химни служио, док је рад Мариан Опман-Говер, објављен у часопису *Kernos* 2001. године, указао на важност анализе епитета Орфичких химни. Будући да су Орфичке химне дуго чекале да се о њима говори, да су у прошлости често сматране недовољно вредним текстом за анализу, недовољно

¹ В. RUDHARDT 2008:165.

² Опширније о овоме изложићемо у поглављу насловљеном „Текст Орфичких химни“.

орфичким да би се њима позабавили проучаваоци орфизма, оцењене slabим са тачке стилистичких вредности,³ појавила се неопходност да се ови ставови ревидирају, али и да се да̂ подробнија анализа фонда атрибута обимом не тако малог текста. Није нам познато да је до сада објављено једно свеобухватно истраживање епитета богова у тексту Химни, с посебним освртом на творбену анализу, те смо мишљења да управо тај недостајући камен у мозаику слике о Орфичким химнама ваља попунити.

1.2. Предмет и циљ истраживања

Рад који је пред нама анализира епитете богова у Орфичким химнама и њихов допринос књижевном изразу Химни. Орфичке химне, збир химничних текстова посвећених различитим божанствима, чије ауторство још није утврђено а које се још у античко доба приписивало митском Орфеју, тема су многих научних радова, чији број у последње време расте. Иако се о Химнама пише, невелики број истраживача се позабавио детаљно анализом Химни као књижевног текста одређене стилске вредности. Циљ овог рада је да разјасни улогу епитета богова у Орфичким химнама, како стилску тако и функционалну, каталогизујући их према одређеним, унапред задатим критеријумима, како би се добила потпунија слика о њиховом карактеру и значају.

Улогу епитета у Химнама врше различите синтаксичке форме: од морфосинтаксичких речи, преко синтагми, све до зависних односних реченица. Овај рад анализу ограничава само на моноксемне епитете, дакле именице, придеве и попридевљене глаголске облике, али оставља места за даља истраживања осталих облика који имају функцију епитета. Стога, срж рада чини Каталог епитета, односно инвентарни списак именица, придева и попридевљених глаголских облика као атрибута приписаних богињама и боговима којима су Химне посвећене. У оквиру задате форме, овај каталог побраја све епитете којима се одређено божанство непосредно⁴ описује, укључујући и оне који се први или једини пут овде јављају, независно од тога у којој химни су идентификовани.

³ Мањкавост књижевних квалитета Орфичким химнама приписује и Лески: „Poesie vernehmen wir nur selten“ (LESKY 1971: 909).

⁴ Више о методу примењеном у формирању Каталога в. ниже 3. (увод) и 5.2.

Међу епитетима Орфичких химни велики удео имају јединствене сложенице, које су оригинална инвенција песника, те посебно вредан материјал за анализу. Рад се бави целокупним корпусом Орфичких химни; анализирани ће бити епитети у прологу (проемију) и свих 87 химни, односно око 1100 стихова који чине збирку.

1.3. Орфичке химне и орфичка књижевна традиција

О идеји орфизма изузетно је тешко било шта рећи а да се најпре не појасни сам назив „орфизам“. Ваља поћи од тога да је термин орфизам скован у ново доба да би се њиме описао један временски, просторно али и идејно широк религијски покрет који своје зачетке има око 6. века пре нове ере а сведочанства о њему налазимо све до касне антике. Одреднице „орфизам“ или „орфички“ везују се за име легендарног Орфеја, митског певача, о коме се мит да фрагментарно реконструисати. Сведочанства о орфизму, односно орфичком веровању, свде се на реинтерпретиране идеје код филозофа (Платона, Аристотела у раном периоду или неоплатоничара у хеленизму), на делимично сачувана сведочанства о књижевности којој смо приденули опис „орфичка“, помене код писаца трагедије (Еурипид) или комедије (Аристофан), на описе који су нам оставили историографи Херодот, те касније Паусанија. „Орфичким“ су означена и три списа, која највероватније потичу из периода позног Римског царства и који су једини орфички текстови сачувани у целости: Орфичка Аргонаутика, Орфичка Литика и текст који је предмет овог истраживања.

Важно је напоменути да у дугом временском периоду о коме је овде реч, а који се протеже на десетак столећа, орфизам као учење пролази кроз неминовне промене. Најраније спомене о „орфичким обичајима“ налазимо у Херодотовом опису Египта (Hdt. 2.81.2.),⁵ где поводом забране сахрањивања у вуненој одећи каже да су орфички и бакхички обреди питагорејског и (у крајњој линији) египатског порекла, и да у вези с тим постоји једна свештена повест (ἔστι δὲ περὶ

⁵ О оспораваном месту говори Жмуд у свом чланку који полемише са орфико-скептицима у истраживањима 20. века на основу налаза са орфичких таблица пронађених у Олбији. В. ЗНМУД' 1992.

αὐτῶν ἰρὸς λόγος λεγόμενος).⁶ Бледу слику о некаквим верским прописима у орфичара можемо створити на основу раштрканих података из других извора, те претпоставити да су постојали закони којих су се следбеници тог веровања држали. Међу њих спадају забране конзумирања животињског меса,⁷ постојање тајног култа у који су бивали посвећени само одабрани, горепоменуће забране сахрањивања у вуненом оделу и друге. Херодотов исказ једино је место које директно говори о орфичким обичајима у изворима класичног периода, док су код Платона чести само помени о посвећеницима за које нам треба додатни напор да бисмо их разумели као посвећенике у орфичке мистерије (GUTHRIE 1952: 253). Насупрот томе, извори из хеленистичког периода Орфеја већ виде као митску личност оправдавајући његово божанско порекло, те га доводе у везу са Дионисом, затим са Аполоном. Ово је значајно истаћи јер је веза орфичког култа са дионизијским честа тема истраживача историје религија, понукана одељком из прозног списа „Позвежђивање“ (Καταστέρισμοί) приписаног Ератостену, које наводи причу из изгубљених Есхилових „Басарида“, о томе како је Орфеј, по изласку из подземља, престао да шутије Диониса и успињао се на планину Пангајон сваког дана не би ли угледао Хелија кога је сматрао за највећег међу боговима.⁸ Ту се још каже да је овог Хелија називао и Аполоном, те да је расрђени Дионис послао Басариде да га растрну и разбацају остатке његовог тела (Ps. Erat. Catast. 1.24). О вези између култова Диониса и Орфеја сведоче и коштане плочице пронађене у Олбији на којима су натписи посвећени Дионису и/или „орфичарима“,⁹ а о њиховом преплитању сведочанство пружају и Орфичке химне.

Како је тешко одредити оно што данас називамо орфизмом,¹⁰ тако је незахвално говорити о орфичкој књижевности и зашто поједина, углавном фрагментарно сачувана књижевна сведочанства, називамо орфичким. Несумњиво

⁶ У питању је једно од Херодотових прећуткивања везаних за забрану профанисања мистеријских култова, уп. MORA 1986: 130–142, особито 133–134.

⁷ О томе код Платона (Plat. Leg. 782c) и Еурипида (Eur. Hipp. 952).

⁸ Односом између Дионисовог култа и орфизма бави се Мариса Торторели Гидини у TORTORELLI-GHIDINI 2013.

⁹ О спорном читању в. чланак Жмуда који полемиче о томе (ZHМUD' 1992).

¹⁰ Дobar преглед истраживања и различитих методолошких приступа овом проблему дао је Алдеринк у првом делу своје студије (ALDERINK 1981: 7-25).

је од старине постојао корпус текстова који су сматрани и називани орфичким.¹¹ Већину тог скупа чини поезија, претежно космогонијске тематике, али и диљем старог света пронађена епиграфска сведочанства формулаичног садржаја којем се може наћи заједнички садржалац. Сви ови текстови упућују на 1) митове о космогонији и/или 2) на веровање у живот након смрти, 3) потичу из времена које се протеже од архајског периода до позног римског царства, 4) пронађени су на простору од јужне Италије, преко малоазијског полуострва до јужних делова данашње Украјине.

Најважнији део орфичке књижевности чине теогонијски спевови (GRAF 2012). Међу њима, једини у целости до данас сачувани су збирка 87 орфичких химни, затим спевови Орфичка Аргонаутика од 1376 хексаметара као и (Орфичка) Литика, нешто мањег обима, од свега 774 хексаметра.¹² Спев Аргонаутика Суда приписује Орфеју из Кротона, а занимљиво је да га у старини нико не наводи. Процењено је да потиче из друге половине 4. века, могуће и првих деценија 5. века. н. е. и у њему Орфеј приповеда Музеју о походу Аргонаута на Колхиду. Садржај спева ослања се на приповест Аполонија Рођанина, али не у свим деловима. У Орфичкој Аргонаутици Орфеј фигурира спорадично, сам спев не говори о орфичком учењу, али унеколико даје опис орфичке теогоније све до постанка људског рода (ZIEGLER 1942: 1333).

У имену спева (Орфичка) Литика придев „орфичка“ с намером је стављен у заграде, будући да му садржина не указује на било какву везу са Орфејем или орфичким учењем. Своју репутацију орфичког дугује грешци Цецеса или неког његовог претходника (ibid. 1334.). Спев «приповеда о магијској моћи камења, претпоставља се да је настао у другој половини 4. века н.е. на малоазијском простору.

Мимо ова три текста, која по својој природи нису орфичка али су приписана Орфејевом имену, орфичким означавамо фрагментарно сачувана

¹¹ Неки, попут Графа, одлазе толико далеко да кажу за орфизам да се своди на орфичку књижевност: „Orphism is basically orphic literature“, в. GRAF 2012:1050.

¹² Спев Ὀρφείως λιθικά, како га је назвао Јован Цецес уједно је и обимом најмањи од сва три текста. Поређења ради, текст Орфичких химни броји око 1100 хексаметара, којима ваља придружити и проемиј.

разнородна писана сведочанства, која су датирана у опсегу од десет векова. Овде најпре ваља рећи да је још у старини било јасно да се под „орфичким“ не подразумева Орфејево ауторство, већ покровитељство. У прилог томе говоре многобројни фрагменти који упућују на постојање „орфичке књижевности“, старих списа те се у том смислу може говорити о орфичкој књижевности, као о хомерској. Космогонијске представе, као једна од сигурних нити које увезују све оно што називамо орфичком књижевношћу, могуће је пратити од раног 5. века п.н.е.¹³ И сам Платон помиње орфичке стихове и каже да су изговарани пред судијама и представљени пред боговима (Plato 829e), што указује на то да се у још у 4. веку п. н. е. орфичко учење везивало за старину. Налаз папируса из Девенија донекле може да потврди ову претпоставку, као и многобројни помени списа приписаних Орфеју у песника класичног периода који су указивали на, очигледно, већ постојећу орфичку књижевну традицију. Не треба изгубити из вида да имамо сведочанства у песника класичног периода¹⁴ која упућују на раширену употребу мита о комадању Диониса и његовом поновном рођењу у бахичким мистеријама, посебно на његову есхатолошку црту која је, очигледно, била коришћена у орфичким круговима.

Прве златне плочице са натписима који упућују на орфичко учење датиране су око 400. г.п.н.е. Иако су налази на плочицама, с обзиром на свој мали формат, врло оскудни у смислу било каквог покушаја реконструкције, оне донекле ипак указују на улогу орфичке поезије и њеног учења у мистеријама везаним за Диониса (GRAF 2012: 1050).

Надаље, ако говоримо о „орфичкој књижевности“ неизоставно се мора споменути популарност исте код неоплатоничара. Познато нам је да су они познавали спев од 24 певања (вероватно, према броју слова алфабета, односно према дужини Хомерових епова), који Суда наводи као $\text{ἰερωὶ λόγοι ἐν ῥαψωδίαις κδ'}$ под одредницом Ὀρφεύς, данас цитиран као „Рапсодијска теогонија“. Поред овога, знамо да су располагали и другим спевовима орфичког садржаја од којих

¹³ В. GRAF 2012: 1050.

¹⁴ Овде се мисли најпре на Пиндаров фрагмент (Pind. fr. 133) у коме се објашњава „нечисто“ титанско порекло људске врсте, што је послужило орфичкој интерпретацији метемпсихозе (в. GRAF 1993: 97 и GRAF 2012: 1050).

потичу многобројни од данас сачуваних орфичких фрагмената. На основу записа који нам је оставио Дамасције, последњи управник школе неоплатоничара у Атини затворене 529. године н.е, преко пева који је имао у рукама, постојале су три орфичке теогоније: она према Хеланику, према Хијерониму и Еудемова, при чему се Еудемова унеколико разликовала.¹⁵

Орфејево име приписивано је често списима од стране византијских преписивача било каквом тексту који је имао астролошку, теолошку или коју другу садржину. Често је то важило за поетске списе који су за предмет узимали отмицу Персефоне. Постоји, међутим, и један ранији пример за ту тенденцију, прозни текст нађен на папирусу који се данас чува у Берлину (*Papyrus Berolinensis* 13044), датиран у период између 2. и 1. века пре нове ере, а који наводи једну песму приписану Орфеју. Поетски део папируса унеколико личи на хомерску химну Деметри, будући да се неки од стихова преклапају.¹⁶ Да је Орфејево име давало посебну вредност списима, сведочи и спев о коме знамо преко Псеудо-Јустина, такозване Ὀρφείως Διαθήκαι, вишеструко спомињан од многих хришћанских писаца, који није садржавао ништа хришћанско али је очигледно био на толиком гласу да је постојао и један јудејски фалсификат у коме је Орфеј наводно преко учења Мојсијевих из многобоштва прихватио једног бога.

Под именом Ἀστρολογικά познати су краћи спевови који су вероватно с намером сабрани у један корпус те тако и издати. Корпус чини низ спегова о астрологији повезаних са знањем о звездама, небу и временским приликама. Неке од њих спомиње Јован Цецес и то су: Δωδεκαετηρίς и Ἐφημερίδες, оба астролошког садржаја. Поред горенаведених, постоји још више од 40 наслова који су приписани Орфеју, разноликог садржаја који се, по правилу, везује за магију или астрологију, више или мање прагматичних по намени, као што је то случај са онима који дају савете о данима повољним за подузимање аграрних радова.

¹⁵ Овог Еудема је могуће датирати, будући да је био ученик Аристотелове перипатетичке школе. Није сигурно пак да је теогонија била приписивана Орфеју или орфичарима, али је извесно да је припадала области орфичког учења (ZIEGLER 1942: 1347).

¹⁶ Садржај папируса предмет је неколико радова, који за полазиште узимају хомерску химну Деметри као релевантан текст за реконструкцију. О томе да ли је то исправан метод говори чланак Ане Изабел Хименез Сан Кристобал, в. SAN CRISTÓBAL 2015.

Орфичке химне, од мноштва списа сачуваних под Орфејевим именом, спадају међу три већ наведена пева, која су у потпуности сачувана. Њихово ауторство је приписано Орфеју, премда уводно певање, односно проемиј, почиње посветом Музеју.¹⁷ Текст химни којима је посвећен овај рад, једини је сачувани текст који је можда имао обредну функцију у служби култа једне мале верске заједнице, и то је оно што га издваја од других орфичких текстова. Орфејево у њему готово да је само име, јер у средишту пажње стоји Дионис и његов култ, коме је посвећен највећи број химни, прецизније средишњи део збирке који обухвата 10 химни (44-54), али не треба занемарити ни редослед химни који можда није насумичан: на почетку стоји химна Протиреји, а збирка се завршава химном Танатосу. Рићардели је ову своју претпоставку поткрепила идејом да химна Хекати заправо припада проемију (RICCIARDELLI 2000: XLI sq.).

1.4. Од Хомерских до Орфичких химни

Како бисмо јасније сагледали место текста који је предмет ове студије у оквирима жанра у ком је настао, ваљало би да најпре пођемо од појашњења термина „химна“. Значење појма ἕμνος није лако одредити, будући да се још у старини вишезначно употребљавао. У данашње време смо склони погрешној интерпретацији ове речи, узимајући је у светлу значења које она данас има: „свечане похвалне песме“ или „званичне песме у част држави (која се свира или пева) у свечаним приликама“¹⁸ или чак дословно пресловљену. Реч ἕμνος је у старини имала најмање три значења: песме у општем смислу, затим песме у част бога и посебне врсте поезије која се певала у част бога (PARKER 2012: 715). Етимолошки још увек неразјашњена, у античко доба претпостављало се да стоји у

¹⁷ Ово је уједно и најчешће место спора око ауторства Химни. Поборници идеје, коју прихватају и издавачи последња два издања Орфичких химни, да се ради о два различита аутора, аргументе за то налазе поред саме посвете и у структури проемија, који одудара од остатка збирке не само обликом, већ и по томе што побраја неке од богова чије химне збирка не садржи. У циљу једноставнијег излагања, овај рад реферише увек на једног аутора.

¹⁸ В. РЕЧНИК 1990, s.v. химна.

вези са глаголом ὑφαίνω, који има значење „ткати“, али и „вешто творити“.¹⁹ Данас је у том смислу повезују са именицом ὑμήν у њеном примарном значењу „нит, трака“.²⁰ Други повезују именицу ὕμνος са стинд. *sāman*- „молитва, похвална песма“, али будући да ниједно етимолошко објашњење нема чврсту аргументацију, допушта се чак и да је предгрчког порекла.²¹

Традиционална етимологија од глагола ὑφαίνω послужила је згодно за поетична објашњења појма ὕμνος (sc. λόγος) који је у сваком случају подразумевао некакво слагање језика са ритмом, те стварања поезије (WÜNSCH 1914: 141), али какве врсте поезије, то нам стари нису разјаснили. Тако код Анакреонта и Аристофана ὕμνος има значење тужбалице, код Есхила у „Еуменидама“ означава непријатну „песму Еринија“,²² док је код Софокла (Soph. Ant. 815) ὕμνος „свадбена песма“ (ibid.).

Да је певање о јуначким подвизима било устаљено још у хомерско време, говори нам слика из Одисеје (Od. 8.499), али једино што нам је сачувано до данас а да потиче из периода пре 400. г.п.н.е. јесу Хомерске химне, спеване у хексаметру. Но, метрички гледано, хексаметар не одређује жанровски химне, јер су химничне песме које су до данас сачуване метром разнолике. Извесно је да су песме посвећене боговима временом добиле енкомијски карактер, да су биле певане као похвалне песме, те као и све што се тиче богова, биле укорене у религији (WÜNSCH 1914: 142), односно намењене култној употреби. У обраћању богу морале су се изговорити „праве“ речи, и то потпуно тачно²³ (AUSFELD 1903: 519), а то знање су поседовали „одабрани“, то јест свештеници. Извесно је да се химнама приписивала некаква магијска моћ, то јест, да се изговарањем (или певањем) химне могла зазвати милост и добротинство бога коме се упућивала.

¹⁹ LSJ, s.v. У једном Бахилидовом епиницију (Bachh. 5.9), песник се служи етимолошком фигуром, те каже да се „песма тка“: ἢ σὺν Χαρίτεσσι βαθυζώνοις ὑφάνας/ὕμνον

²⁰ В. ВЕЕКЕС 2010, s.v. ὕμνος. Реч ὑμήν сматра се сродном са стинд. *suītan*- „трака, ремен“, нашим глаголом *шити*. У Одисеји се помињу „нити песме“ за слушање: ... δαίτ' τε τέρεται καὶ αἰοιδῆς ὕμνον ἀκούων (Od. 8.429).

²¹ FRISK 1960: 965 повлачи паралелу са другим образовањима на -μνος која су неразјашњена (στάμνος, θάμνος), те пореди случајеве λιμήν : λίμνη, ποιμήν : ποιμνη.

²² παραφορὰ φρενοδαλῆς/ ὕμνος ἐξ Ἐρινύων – „песма Еринија која уништава ум“ (Aes. Eum. 340-341).

²³ У том смислу занимљива је Огилвијева опаска, кад каже да су богови као пси, јер се одазивају само на своје име (OGILVIE 1969: 24).

Као што смо горе навели, једини преостали скуп химни настао пре 400. године п.н.е. је збирка Хомерских химни: 34 песме у хексаметру, подељене у две групе, на краће и на дуже химне. Посвећене су различитим олимписким боговима, те је скоро читав пантеон заступљен. Претпоставља се да су састављене за рецитоване на агонима или о свечаностима у славу одређеног бога. *Editio princeps* потиче из 1488. године, кад их је први издао Деметрије Халкондилас, те су касније често издаване уз Хомерове спевове Илијаду и Одисеју. Химне до 4. века п.н.е. настојници храмова нису бележили, тако да је наше знање о њима оскудно. Њихово ауторство је стога често приписивано легендарним личностима за које немамо доказе да су постојале, као што су Орфеј, Музеј, Памфо и Олен из Ликије, како нас обавештава Паусанија (Paus. 9.72.2), јер су традиционално биле преносене са генерације на генерацију или састављане само за одређену прилику и потом заборављане (FURLEY 1995: 29). Сазнање о химнама претхеленистичког периода отежава нам разноврсност термина којима су у старини описиване: под ὕμνοι убрајани су проемији, дитирамби, пеани, прозодије. Још у старини је Алкајева песма Аполону (PLG III frg. 3-4.) називана различито – ὕμνος, παιάν, προῦμνος (WÜNSCH 1914: 156). Захваљујући споменима код Паусаније познато нам је још неколико песника хексаметарских песама у славу бога: тако знамо за Еумела, који би био савременик Хомера, из 8. века п.н.е, од кога нам Паусанија преноси два хексаметра у којима се спомињу Музе, или Терпандра из 7. века п.н.е. (ibid. 157). Химне су певане и у елегијском дистиху, али највише сачуваних делова химничне поезије припада хорској лирици која је сва сачувана фрагментарно (од којих су Пиндарови фрагменти најбоље очувани). Познати су фрагменти две Алкманове химне, Зевсу Ликијском и Диоскурима, Стесихорове пеане помиње Атенеј (Athen. VI 250B), оне Тиниха Халкиђанина Платон у Иону (Plat. Ion 534 D), а знамо да је Ласос из Хермионе певао химну Деметри од које нам је сачуван почетак (WÜNSCH 1914: 160).

Како је изгледала хорска лирика можемо наслутити и на основу хорских делова посвећених боговима у сачуваним делима трагичких песника и као и код Аристофана, будући да ју је преузела атичка драма. Тако код Есхила имамо молитву градским боговима у „Седморици против Тебе“ (Aes. Theb. 106), у „Агамемнону“ зазивање Пајана (Aes. Ag. 149), док је фрагментарно (frag. 355)

очуван један дитирамб посвећен Дионису (WÜNSCH 1914: 163). Код Софокла у „Ајанту“ налазимо пример колективне молитве где се зазивају Пан, Зевс и Аполон (Soph. Aj. 694. sqq.), у „Антигони“ Софокле испева хвалу Еросу (Soph. Antig. 781) а нешто даље и Бакху (ibid. 1115). У „Едипу на Колону“ се налази пример где се спаја похвала месту (тзв. ἐγκώμιον τόπου) са похвалом богу, јер песник хвали Колон и Посејдона истовремено (Soph. Oed. Col 668). Еурипидови хорови певају Аполону у „Ифигенији на Тауриди“ (Eur. Iph. Taur. 1234) али и у „Алкестиди“ (Eur. Alc. 569 sqq.). Поред тога, код Еурипида су химне посвећене Дионису,²⁴ затим Хераклу (Eur. Heracl. 348 sqq.), као и „мајци богова“ (Eur. Hel. 1301 sqq.). Код Еврипида су приметни филозофски обојени химнични делови, који се дају видети са сачуваних фрагмената (WÜNSCH 1914: 163). Како смо већ навели, и код Аристофана се могу уочити химне у парабазама: тако се пева Зевсу (Aristoph. Nub. 562, Thesmoph. 312), Аполону (Aristoph. Sp. 868), Музама (Aristoph. Thesmoph. 107, Batrach. 875), Деметри (Batrach. 384). Да је химничких делова било код других песника старе комедије, сведочи нам очувани фрагмент код Кратина (frag. 321) у коме се поздравља Пан (WÜNSCH 1914: 163).

У хеленистичком периоду химне почињу да се певају не само боговима, већ и савременицима – дијадосима, војсковођама, те су нам тако познати пеани Лисандру за које Плутарх каже да су се певали о Лисандрејама, свечаностима у Лисандрову част (Plut. Lys. 18.4-5), као и песме у част Деметрија Полиоркета које спомиње Атенеј (Athen. 6.253 d). Из тог времена познати су ὑμνογράφοι, писци химни, те су пронађена многа епиграфска сведочанства о химнама, уклесана на камену (ZIEGLER 1967: 1270). И филозофи су ковали химне, те нам је позната Клеантова химна Зевсу, која највишег бога слави са стоичког становишта (WÜNSCH 1914: 165). Ова химна је значајна јер гомила епитете богова техником сличном оној коју ћемо касније срести у Орфичким химнама. Арат из Сола свој спев Φαινόμενα почиње обраћањем Зевсу ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα (Arat. Phaen. 1), а наставља обраћањем Музама χαίροιτε δὲ Μοῦσαι μελίχαι (Arat. Phaen. 15). Арат је имао и спев посвећен Пану Аркадијском (Εἰς Πᾶνα τὸν Ἀρκαδικόν).

²⁴ „Διόνυσον ὑμνήσω“ каже песник на овом месту (Eur. Bacch. 71).

Ипак, најзначајнија збирка химни из овог периода и једна од три у целости сачуване јесте збирка шест химни Калимаха из Кирене: Зевсу, Аполону, Артемиди, Делосу, Атени и Деметри. Иако за узор има хомерске химне, Калимах прелази жанровске границе, те тако химне пише у различитом метру али и на разним дијалектима. Калимах, као *poeta doctus*, показује знање антиквара, те мит о рођењу Зевса елаборира у химнама Зевсу, Артемиди и Делосу и јасно је да његове химне нису биле намењене извођењу.²⁵

У периоду Римског царства деловали су чак и еснафи химнода (ὕμνοδοί), о чему сведоче многобројни епиграфски налази химни уклесаних на камену.²⁶ Осим у метру, јављају се химне у прози; најбољи пример такве праксе су такозвани похвални говори (ἱεροὶ λόγοι) боговима Елија Аристида. Но, поред оваквих жанровских искорака, писане су још увек и хексаметарске химне. Представник хексаметарске химничне поезије је Прокло из Ликије, неоплатоничар 5. века н.е. Од њега је сачувано седам химни: εἰς Ἥλιον, εἰς Ἀφροδίτην, εἰς Μοῦσας, εἰς θεοὺς, εἰς Λυκίην Ἀφροδίτην, ὕμνος κοινὸς Ἑκάτης καὶ Ἰανοῦ, εἰς Ἀθηνᾶν πολύμητιν. Проклове химне одликује мистична побожност у духу неоплатонизма, богови су представљени као филозофске апстракције. Иако су се до позне антике одржали разни облици стиха, приметно је изумирање елегијског дистиха (WÜNSCH 1914: 174). Последњи аутор химни, који с једне стране означава истовремено и крај паганске химнике, с друге почетак хришћанске химнодије, био је епископ Синесије из 5. в.н.е. (ibid. 175.) који је у својим химнама комбиновао хришћанске мисли и неоплатоничарске спекулације.

У овом периоду грчког химничког стваралаштва посебно место заузимају Орфичке химне, као једина очувана збирка химни која је имала примену у култу једне мање религијске заједнице. Орфичке химне имале су утицаја на химне стваране у неоплатоничарском духу, посебно на Проклове химне, што се огледа у начину употребе језика као и у структури његових химни (ibid. 173.).

²⁵ В. PARSONS 2012: 266, као и WÜNSCH 1914: 167.

²⁶ Многе од натписа објавио је Георг Кајбел у КАИБЕЛ 1878 (в. WÜNSCH 1914: 170). Химне из овог периода су се чак уклесивале на камену у светилиштима и јасно се види да су биле намењене потребама култа бога коме су посвећене (PARKER 2012: 715).

1.5. Преглед досадашњих истраживања

У одељку који следи даћемо сажет историјат проблематике којом се ова дисертација бави. Он је конципиран тако да оцрта важније линије досадашњих истраживања и не претендује на исцрпност.

Орфичке химне, као један од орфичких текстова, од 19. века предмет су живог истраживачког интереса. То интересовање подстакнуто је и објављивањем орфичких фрагмената које је у Лајпцигу 1805. приредио Готфрид Херман,²⁷ а у коме су уз Орфичке химне објављене још Орфичка Аргонаутика и Орфичка Литика. Орфичким химнама позабавио се затим Лобек у својој обимној студији о мистеријама у грчкој религији,²⁸ објављеној у Кенигсбергу, где је Лобек био и универзитетски професор. Лобек је у свом раду покушао да докаже да су химне чисто литерарно дело створено *animi causa*, без икакве употребне функције (GUTHRIE 1930: 217).

Докторску дисертацију о орфичким химнама написао је у Берлину Бихсеншиц 1851. године,²⁹ позабавивши се у њој епитетима богова. Његов рад први је чијем су средишту епитети богова и њихов однос према хомерским епитетима. Бихсеншиц је први уочио да епитети у Орфичким химнама нису само украсни већ имају функцију и да нису последица насумичног избора песника, већ су одабрани на основу моћи која се приписује одређеном богу. Осим тога, он је први издвојио епитете који су творевина аутора Химни, те се позабавио поређењем формулаичних израза Химни са придевима у Хомера. Бихсеншицова студија отворила је врата даљим истраживањима епитета у Орфичким химнама.

У часопису *Philologus* 1868. године излази рад Кристијана Петерсена „О пореклу химни које су сачуване под Орфејевим именом“,³⁰ где је тежиште на испитивању порекла и старости Орфичких химни. Између осталог, Петерсен се у овом чланку осврнуо на лексику Химни, у којој тражи одговор на питање о

²⁷ *Orphica cum notis H. Stephani, A. Chr. Eschenbachii, I. M. Gesneri, Th. Thyrvvhitti, recensuit Godofredus Hermannus, Lipsiae 1805.*

²⁸ Пуни назив ове тротомне студије гласио је: *Aglaophamus sive de theologiae mysticae Graecorum causis libri tres scripsit Chr. Augustus Lobeck, Regimontii Prussorum, 1829.*

²⁹ Bernhard Büchschütz, *De hymnis orphicis dissertatio*, Berolini 1851.

³⁰ В. PETERSEN 1868.

датуму настанка и ауторству. Да су орфички и магијски текстови и даље били занимљиви научној јавности сведочи³¹ и Абелово издање *Orphica* из 1885. године,³² у коме су поред Орфичких химни, објављене Орфичка Аргонаутика, Литика, краћи орфички фрагментарни текстови, а као апендикс на крају издања Проклове и магијске химне.

Албрехт Дитерих објавио је 1891. године свој рад *De hymnis orphicis capitula quinque*³³ у оквиру хабилитације на Универзитету у Марбургу. Овај трактат бави се питањем ауторства, порекла и структуре збирке Орфичких химни. У истраживању Дитерих је користио метод поређења са другим орфичким изворима и оспорио је Лобекову претпоставку, показавши да су Химне коришћене у култној пракси. Поткрај 19. века Ернст Мас објавио је истраживања о грчкој, римској и старохришћанској поезији о загробном животу и религији, симболично насловљена „Орфеј“. Једно поглавље његове студије посвећено је Орфичким химнама.

У двадесетом веку интересовање за Химне³⁴ није јењавало, те је у Бреславу (Вроцлаву) објављен рад Максимилијана Хаука 1911. године³⁵ под насловом *De hymnorum orphicorum aetate*, коме је у фокусу истраживања такође датирање збирке Химни. Хаук је текст датирао сасвим позно, чак након Проклових химни,³⁶ а време настанка доказивао је поређењем именица, придева и израза у Хомера, затим песника позне антике са оним у Химнама. Хауков рад се у том смислу

³¹ У међувремену је из штампе изашла Вилова критика текста и пар корекција које је начинио на Хермановом читању (WIEL 1878).

³² Ото Керн објављује чланак о Орфичким химнама у Хермесу тек неколико година касније (в. KERN 1889).

³³ *De hymnis orphicis capitula quinque* scripsit Albrechtus Dieterich Marpurgi Cattorum 1891. Рад је објављен још једном 1911. године, постхумно, као део његових списа (Kleine Schriften).

³⁴ Орфичке фрагменте објавио је, међу осталим пресократовским фрагментима, Херман Дилс 1903. године (DIELS 1903). Дилсови фрагменти доживели су касније велику славу и много издања, а од 1910. године са њим је на фрагментима радио Валтер Кранц, Виламовицов ученик, који је након Дилсове смрти 1922. године преузео посао око наредних издања.

³⁵ Исте године у Хермесу је изашао чланак Ота Керна (KERN 1911) о Деметрином светилишту у Пергаму. Керн на основу археолошких налаза доказује да су Орфичке химне морале настати у Пергаму.

³⁶ Хаук датира Орфичке химне тек на крај петог столећа: *quamobrem persuasum habeo hymnos orphicos non multo post hymnos Procli, i.e. sub finem saeculi quinti p. Chr. n. ortos esse* (HAUCK 1911: 47).

надовезује³⁷ на Бихсеншицов, а претходи докторској дисертацији Леонарда ван Лимпта, *De vocabulario hymnorum Orphicorum atque aetate*, која је, исто тако, посвећена откривању старости нашег химничког текста. У свом раду, који је представио у Утрехту 1930. године, Ван Лимпт се поближе позабавио најфреквентнијим придевима, али и песничким спојевима који су место нашли у књижевној традицији. Он је старост Орфичких химни покушао да утврди тако што је поредио њихов речник са сведочанствима код других аутора у односу на датум Нона из Панопоља. Исте године часопис *The Classical Review* објавио је Гатријев чланак о епитетима Орфичких химни. Гатри је у овом раду³⁸ указао на значај проучавања епитета Химни за откривање места њиховог настанка али и за дубље истраживање њихових веза са орфизмом.³⁹

Истих година,⁴⁰ Улрих Виламовиц је у својој обимној студији о грчкој религији изнео тврдњу да се ради о једном аутору химни и то аргументовао стилем, језиком и творбом речи (WILAMOWITZ 1932: 514). Након тога, Гатри је 1934. године објавио своју студију о орфизму у односу на грчку религију, у којој је једно поглавље посветио Орфичким химнама. Он је тад изнео мишљење да је мала орфичка заједница, за потребе чије службе су Химне настале, сигурно поштовала неку врсту учења, иако то учење није јасно приказано у Химнама које, уосталом, томе нису ни биле намењене (GUTHRIE 1952: 258).⁴¹

Други светски рат успорио је научну делатност немачке школе, па је тако поновљено, и можемо рећи, у 20. веку најбоље издање Орфичких химни, угледало светлост дана у Берлину 1955. године. То је било друго, допуњено издање Вилхелма Кванта, будући да је прво издато ратних година.⁴² Квантово издање

³⁷ Како су археолошка ископавања донисала нове налазе, орфизам и писана сведочанства о њему множила су се, те је ново издање *Orphicorum fragmenta* Ота Керна угледало светлост дана 1922. године у Берлину. Керн није у њега укључио текст Орфичких химни.

³⁸ В. GUTHRIE 1930.

³⁹ У међувремену су у Даблину објављени папири грчки папируси пронађени у египатском Гуробу (SMYLY 1921), те је уследио чланак Оскара Шица, у коме је анализирао остатке две литургијске песме орфичког карактера (в. SCHÜTZ 1938).

⁴⁰ Први том Виламовицове студије *Der Glaube der Hellenen* објављен је у Берлину 1931, а други 1932. године.

⁴¹ Гатријево дело, први пут објављено 1934. године, доживело је још два издања: 1952. и 1993. године.

⁴² И сам Квант у предговору издању из 1955. говори о судбини свог првог издања (в. QUANDT 1955: PRAEF.). Квант аргументује своје корекције (у издању које ће уследити) у кратком прилогу који је објавио у Хермесу 1953. године (QUANDT 1953).

донело је изузетно добар критички апарат и отворило врата новим истраживањима.⁴³

Године 1973. на Универзитету Принстон Хансекер је бранио докторску дисертацију под насловом *A Select Commentary on Orphic Hymns*.⁴⁴ Хансекер је покушао да прикаже модел историјско-религијског коментара збирке Орфичких химни на примеру проемија и шест химни (односно „седам химни“), како сам наводи (HUNSUCKER 1973: III).

Лери Елдеринк је 1981. објавио свој рад о идејама стварања и спасења у орфизму, те указао на важност испитивања космогонијских и теогонијских текстова да би се утврдио њихов орфички елемент. Убрзо потом, тачније 1983. године,⁴⁵ из штампе је, премда дуго већ припремана,⁴⁶ изашла Вестова студија о орфизму.⁴⁷ Он је, као и Елдеринк, тежио проучавању магијских и теогонијских текстова који се везују за Орфејево име, с посебним освртом на коментар орфичке песме са папируса из Дервенија.

Конкорданца уз Орфичке химне (*Orphic Hymnorum Concordantia*), коју је 1988. године приредио, уз сарадњу многих истраживача, Алберто Бернабе (BERNABÉ 1988), помогла је у даљим истраживањима Химни.

У краткој али вредној студији, објављеној у Амстердаму 1989. године (WHYTE 1989), Хедер Вајт је изнела је нову критику текстуалних и интерпретативних проблема у Орфичким химнама, осврћући се на Вестов чланак из 1968. године. Вајтова је дала вредне корекције и тумачења неразјашњених или двосмислених читања.

Након скоро пола века, ново издање Орфичких химни приредила је Габријела Рићардели на почетку новог миленијума (RICCIARDELLI 2000). Уз

⁴³ Треће издање објављено је 1963. године, такође у Берлину.

⁴⁴ В. HUNSUCKER 1973.

⁴⁵ Научни радови који за тему имају наше Химне појављују се континуирано: 1983. године Андре Жакоб објавио је чланак о новом рукопису ОХ пронађеном у Ватиканским фондовима (в. ЈАСОВ 1983).

⁴⁶ Вест у предговору објашњава како му је недоступност текста Папируса из Дервенија отежао рад и одужио издавање књиге (в. WEST 1983: V). Више о спорном материјалу из Дервенија в. у другом поглављу овог рада.

⁴⁷ Претходи јој Вестов рад о плочицама из Олбије, објављен 1982. године (WEST 1982).

исцрпан критички апарат, ово издање је донело детаљне коментаре као и превод на италијански језик. Рићарделијева је у свом издању дала и студиозан увод са корисном библиографијом. У годинама које су уследиле, објављено је више научних радова које су се подробније позабавили Орфичким химнама. Тако су године 2001. објављене „Студије о Орфичким химнама“ Ан-Франс Моран, настале из идеје створене на семинарима које је држао Жан Ридар у Женеви, током 1991 и 1992. године. Моранова у уводу свог рада наводи да је њен истраживачки циљ да представи богатство текста и да кроз њега открије више о култној групи која је химне користила (MORAND 2001: 34). Као Ридарова ученица, Моранова је на трагу истраживања свог научног ментора. Ридар је своја запажања изложио у чланку објављеном у зборнику приређеном у његову част још 1991. године.⁴⁸ Свој рад на Орфичким химнама није завршио, те су га постумно објавили 2008. године Боржо и Пирен-Делфорж.⁴⁹

Недовршени Ридаров рад оставио је, нажалост, тек начету тему функције Химни кроз анализу њихове структуре и лексике. Ридар је приметио значај који има дубља анализа сложеница за разумевање њихове улоге у тексту.

Епитетима Орфичких химни позабавила се Мариан Опман-Говер у чланку који је 2001. године објављен у часопису *Kernos*.⁵⁰ Опман-Говерова утврдила је да парадигматски низ епитета придеван одређеном богу није насумичан, већ испуњава одређену молитвену функцију.

Алберто Бернабе издао је наново орфичке фрагменте 2004. и 2005. године у оквиру великог издања фрагмената грчког песничког стваралаштва,⁵¹ а Фриц Граф и Сара Ајлс-Џонстон објавили су 2007. године своју студију о односу поезије везане за Орфејево име и златних орфичких плочица. Уследио је чланак

⁴⁸ В. RUDHART 1991.

⁴⁹ Издавачи су постхумно скупљене Ридарове списе објавили под насловом *Opera inedita: Essai sur la religion grecque & Recherches sur les Hymnes orphiques* (овде: RUDHARDT 2008).

⁵⁰ В. NORMAN-GOVERS 2001.

⁵¹ Издавање овог опуса започето је још осамдесетих година 20. века под насловом *Poetarum epicorum Graecorum testimonia et fragmenta*, Pars 2, fasc. 1-2: *Orphicorum et Orphicis similia testimonia et fragmenta*, у чијем су другом делу свеске 1. и 2. посвећене орфичким фрагментима. В. BERNABÉ 2004/2005.

Графа у *Kernos*-у 2009. године, у коме је покушао да докаже да структура химни одговара структури једног ноћног ритуала.⁵²

Најновије издање Орфичких химни објављено је 2014. године, у редакцији Мари-Кристин Фајан, у Паризу. Након свакодневног рада у распону од десет година, како сам издавач наводи у предговору (FAYANT 2014: VII), текст је објављен са критичким апаратом, детаљно коментарисан и преведен на француски језик. У години која претходи издавању самог текста, Фајанова је објавила рад о лексичким творбама унутар Орфичких химни, с посебним освртом на улогу и бројност хапакса. Овај рад је дао неколико добрих смерница у нашем истраживању јединствених јављања која се тичу епитета богова.⁵³

Напоследку, сличности између Ноновог спева „Песма о Дионису“ и Орфичких химни, као и утицај Орфичких химни на овог песника, покушала је кроз призму лексичких елемената да покаже Марта Отлевска-Јунг у свом прилогу објављеном 2014. године у оквиру једне студије о Нону и позној антици.⁵⁴ Након тога, Ан-Франс Моран је 2015. године своја истраживања о Орфичким химнама објавила у прилогу који се бави наративним техникама песника, кроз анализу Химне Протогону.⁵⁵

⁵² В. GRAF 2009.

⁵³ Фајанова је у своје истраживање хапакса укључила и глаголе.

⁵⁴ В. OTLEWSKA-JUNG 2014.

⁵⁵ В. MORAND 2015.

2. Текст Орфичких химни

2.1. Проблем ауторства, датирања и лоцирања текста

2.1.1. Питање ауторства Химни

О пореклу и ауторству Химни расправља се још увек, без коначних одговора. Са Лобековим судом да се ради пре о једном састављачу него ли о више њих (ЛОВЕСК 1892: 405) сложио се Виламовиц, који је био сигуран да су Химне дело једног аутора (WILAMOWITZ 1932: 514). Овоме, може се рећи већ укорењеном ставу, супротставио се крајем 20. века Ридар, у својим „Студијама о Орфичким химнама“. Он је закључио да језик Химни показује да их није саставио само један аутор (RUDHARDT 2008: 174) већ да их је морало бити неколико.

Критично место у дискусији о овом питању представља пролог или проемиј који претходи химнама (са њим, збирка броји укупно 88 химни), а чине га 44 стиха у хексаметру који није увек највештије изведен. У прологу се зазивају божанства којима су иза тога посвећене појединачне химне, али се наводе и имена богова који немају засебне химне у збирци, попут Дионе (Orph. H. P. 19) или Атиса (Orph. H. P. 40). Редослед имена богова у прологу не одражава редослед химни које следе. Сви богови бивају зазивани својим именом, изузев Афродите и Хада (FAYANT 2014: LXXV), којима се аутор обраћа описно: οὐρανίαν τε θεάν Афродити (Orph. H. P. 41) и καὶ σὺ, καταχθονίων βασιλεῦ Хаду (Orph. H. P. 12). Пролог се разликује од остатка збирке не само по дужини, већ и по садржају. Поједини истраживачи су с обзиром на та одступања претпоставили евентуалну аутономију проемија. Тако Рићарделијева у предговору свом издању Химни претпоставља да је аутор проемија различит од аутора (једног или више њих) остатка збирке (RICCIARDELLI 2000: XIII), док Фајанова сматра да је он састављен истовремено кад и Химне, али не нужно од стране истог аутора (FAYANT 2014: LXXVII).

У издањима текста коришћеним у овом истраживању, Квантовом (QUANDT 1962) и Рићарделијеве (RICCIARDELLI 2000), издавачи су насловили проемиј Ὀρφεὺς πρὸς Μουσαῖον — наслов који је и главни камен спотицања када се ради о

идентификацији аутора Химни. Наслов Εὐχὴ πρὸς Μουσαῖον најпре је додао Еуген Абел свом издању орфичких текстова, како нас извештава Керн (KERN 1940: 21), иако се он не налази на свим рукописима који су нам до данас сачувани. Од 37 рукописа који су данас доступни, само два не садрже пролог. На осталима се наслов јавља у неколико варијанти, које је Фајанова разврстала у две категорије, према томе да ли се он односи само на пролог или можда на целокупну збирку, како то она закључује на основу варијаната у којима се помињу речи ὕμνοι и τελεταί (FAYANT 2014: LXIII): 1) Ὀρφεὺς πρὸς Μουσαῖον/ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Μουσαῖον/ τοῦ αὐτοῦ Ὀρφέως πρὸς Μουσαῖον, 2) Ὀρφέως ποιητοῦ ὕμνοι πρὸς Μουσαῖον/ Ὀρφέως ὕμνοι πρὸς Μουσαῖον/ Ὀρφέως τελεταί πρὸς Μουσαῖον.

Дакле, ауторство се према традицији приписује Орфеју, фиктивној, легендарној личности. Сам садржај Химни не говори о миту о Орфеју, исто тако врло мало упућује на оно што знамо о орфичком учењу и култним праксама, и уопште не спомиње Орфејево име нигде осим у наслову. Приписивање ауторства Орфеју, или било којој другој личности од угледа, давало је кредибилитет списима (WEST 1983: 27), а посебно овде где се радило о сакралним списима затворене култне заједнице. То се може упоредити са важном улогом коју су имали аутори псалама у хришћанству.

Орфеј химне предаје Музеју, што читамо из првог стиха Μάνθανε δὴ, Μουσαῖε, θηηπολίην περισέμνην,⁵⁶ те даље у поднаслову из посвете Εὐτυχῶς χρῶ, ἔταῖρε, која се вероватно односи на тог истог Музеја. Ко је Музеј коме Орфеј оставља напев? Иако му се име везује за Музе, према легенди, Музеј је потомак Еумолпа (или према, другима, његов отац), оснивача лозе Еумолпида која је давала елеусинског хијерофанта. Музеј је био пореклом Атињанин, у директној вези са Елеусином, али му се ту и тамо приписивала Тракија за отаџбину, не би ли се како довео у, макар географску, везу са Орфејем.⁵⁷ Како је приметила Моранова, сам „чин“ предаје текста Химни се описује глаголом μανθάνω (μάνθανε δὴ, Μουσαῖε, Orph. H. P. 1), што указује на то да је текст предат Музеју као „учење које овај има да преда даље читаоцима као крајњим 'корисницима'“ (MORAND 2001: 92).

⁵⁶ Orph. H. P 1, RICCIARDELLI, FAYANT: περὶ σεμνήν, према WEST 1968: 289.

⁵⁷ О сличности између Орфеја и Музеја в. Графову студију: GRAF 1974: 17-20, 96-98.

Постоје и друге претпоставке о томе ко је Музеј из првог стиха пролога. Сасвим је могуће да се ради о посвети преписивача или дародавца рукописа, како мисле неки истраживачи (RICCIARDELLI 2000: XIII, FAYANT 2014: LXIV). Како је горе већ речено, посвета Музеју не постоји само на два рукописа од до данас сачуваних 37, која су и без пролога.

2.1.2. Време и место настанка Орфичких химни

Спомене Орфејевих песама у грчкој књижевности срећемо још од 5. века пре нове ере. Орфеју је ауторство приписивано врло лако и често, јер је са собом носило углед и чувење али и извесну дозу тајновитости, у том смислу да су његови стихови били доступни само одређеном кругу људи, односно онима који су „изабрани“ да их чују. Имајући ово у виду, као и уопште оно што ми данас називамо орфизмом, дакле скуп учења које се позива на фиктивног, легендарног учитеља, које је „свето“ и припада само онима који су посвећени одређеном тијасу, врло је тешко поуздано утврдити кад и где су Орфичке химне настале. Паузанија бележи причу о томе како се Орфеј, на такмичењу у Делфима где су се учесници надметали у испевавању химни Аполону, више никад није појавио у надметању, након победа првог учесника, Хризотема са Крита, за њим и Филамона и Тамириса (Paus. 10.7.2). Дакле, име Орфеја се већ традиционално доводило у везу са химничком поезијом.

Престиж Орфејевог имена засигурно је утицао на то да Орфичке химне буду преписиване и да доспеју у 9. или 10. век нове ере,⁵⁸ кад их први пут спомиње Јован Ђакон Гален,⁵⁹ у три схолије уз Хесиодову Теогонију.⁶⁰ Данас имамо да захвалимо пуком случају да су баш Химне, поред свег мноштва литературе написане под Орфејевим именом, преписане и очуване на радост истраживачима. Датирање Химни незахвалан је задатак, како због одударања пролога од преосталих химни, тако и због незабележеног ауторства, што нимало

⁵⁸ Датирање самог Јована Галена проблематично је и одређује се на основу старости верзије Хесиодовог текста, в. фусноту у WEST 1983: 262.

⁵⁹ Овог Галена, чији идентитет је под знаком сумње, Крумбахер датира у 11. век (KRUMBACHER 1897: 557)

⁶⁰ Галенове цитате са рукописа Marciano 464, преписаног између 1316. и 1320. године, наводи Квант у QUANDT 1955: 3.

не олакшава посао. Еурипидов спомен „химни Орфеја“ у „Алкестиди“ (Eur. Alc. 357), слаб је аргумент у прилог тези да су Химне раног датума. С друге стране, Папирус из Дервенија,⁶¹ пронађен у једном селу североисточне Грчке, делом реконструисан и протумачен, и даље збуњује истраживаче и неким даје повода да Химне датирају знатно раније. Насупрот томе, сложићемо се овде са Ридаром који с правом тврди да Орфичке химне не могу бити тако раног датума, узевши у обзир то да у њима нема никакве алузије на један тако стар текст (RUDHARDT 2008: 166) или уопште на било који други текст, те да су морале настати доста касније. Ни други истраживачи нису склони да их датирају пре 2. века нове ере; они своје закључке заснивају на анализи речника и стила којима су химне писане. Хаук је у својој студији поставио Проклове химне као *terminus post quem* наше збирке, објаснивши то анализом речника: *Iam omnia quae investigavimus breviter colligamus: poeta Orphicus non solum Homerum, Hesiodum, Callimachum, sed etiam Maximum et Manethonem, Argonauticorum auctorem et Nonnum, Synesium et Proclum compilavit* (НАУСК 1911: 35). Нешто касније у свом раду, Хаук их смешта тик након Прокла, поткрај петог века нове ере (*ibid.* 47).

Све новије студије слажу се око познијег датовања и процењују да збирка није настала пре 1. века нове ере али ни доцније од 4. или 5. века. У овој дискусији није занемариво опажање Габријеле Рићардели да је култ Диониса био веома популаран у 2. и почетком 3. века нове ере на простору Мале Азије (RICCIARDELLI 2000: XXXI), као ни чињеница да је то доба када су настајали култови римских царева. У вези с тим, приметно је одсуство у Орфичким химнама

⁶¹ Папирус из Дервенија је свитак папируса пронађен откопавањем низа гробница, 1962. године у Дервенију, надомак Солуна у североисточној Грчкој. Датиран је у 4. век пре н.е. и данас се чува у Археолошком музеју у Солуну, где смо имали прилике да га изложеног видимо 2011. године. Садржи 26 стубаца текста подељеног у две тематске целине: прву која описује ритуалне радње култне праксе која се бави загробним животом душе и другу, која је, заправо, алегоричка егзегеза мистеријског учења, које је окарактерисано као орфичко, с разлогом, јер се аутор позива на Орфејево име. Аутор папируса је, по свој прилици, и сам био посвећеник мистерија. Откриће папируса међу остацима погребне ломаче у гробници обележеној словом А, узбуркало је научну јавност. Текст са Папируса објављен је без дозволе и анонимно први пут 1982. године у 47. броју часописа *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, у додатку који је уследио након 300. стране, уз кратак увод на немачком језику. Већи помак ка рашчитавању начињен је тек доста касније, када је уследио научни скуп на Универзитету Принстон, те зборник научних радова који су уредили Глен Мост и Андре Лакс и у којем су објављене две верзије превода текста. Целовити текст је коначно званично угледао светлост дана тек 2006. године, када је Киријакос Цанцаноглу са сарадницима објавио прво критичко издање. Поближе о Папирусу и његовим читањима в. LAKS, MOST 1997, те ВЕТЕГН 2004, као и KOUREMENOS / PARASSOGLU / TSANTSANOGLU 2006.

помена царског култа или било каквог поређења са истим (*ibid.*), што може ићи у прилог тези да се овде заиста ради о култу мале, затворене и одабране, штавише, тајне скупине људи.

Као што је малопре споменуто, збирка коју данас имамо у рукама даје нам разлога да верујемо да је настала на простору Мале Азије, и то вероватно у близини Пергама. Историја истраживања текста бележи различите покушаје одређивања места настанка наших Химни. Дитерих је претпоставио да су настале у приобаљу Мале Азије или у Египту, близу Александрије (DIETERICH 1911: 87), аргументујући свој став везом између химни Нереидама и интензивног неговања морских култова у наведеним областима. На идеју о Египту као месту порекла навео је спомен Изиде у химни Мизи, као и Аполонов епитет Μεμφίτης (Orph. H. 34.2, 42.9). Виламовиц је пак довео у везу прославе Дионисовог тијаса у Филаделфији (WILAMOWITZ 1932: 514) са боговима којима су наше Химне посвећене, те је само закључио да се сигурно ради о Малој Азији.

Теза о Пергаму као исходишту Орфичких химни није доказана, али је то претпоставка која има утемељење на више места у самом тексту, будући да Химне, између осталог, спомињу богове који су имали своје култове на малоазијском простору. Миз(а), Мелиноја, Хипта су божанства чија су имена посведочена на више епиграфских споменика у близини Пергама, кроз археолошка открића која су угледала светло дана током ископавања вршених од почетка 20. века. Споменици, неки од њих датирани у 2. век н.е, од мермера су и пронађени су у области око овог места.⁶² Поред тога, у химни Хипти каже се да је њено обитавалиште „или планина Ида или Тмол“ (Orph. H. 49.5-6), две узвишице које окружују Пергам. Не треба занемарити ни чињеницу да је Пергам у доба Царства био и центар Дионисовог култа. Поред мермерних артефаката, постоје и мањи епиграфски налази, попут троугласте бронзане плочице са натписом ΑΜΒΙΟΥΣΑ, ΝΥΧΙΝ, ΔΙΩΝΗ, ΦΟΙΒΙΝ пронађене у околини Пергама и датиране у 3. век н.е. Иако очигледно различите намене него Химне, плоча садржи запањујуће сличности са Химнама (MORAND 2001: 185-186). Њен налаз у близини

⁶² В. MORAND 2001:173. Ради се о олтару откривеном у Деметрином светилишту 1910. године, у Пергаму, као и о неколико других натписа из околине Пергама.

Пергама ипак не доказује да су наше Химне потекле са истог локалитета, јер се ради о малом артефакту који је лако могао бити пренесен из неког другог места.

Тезу о Пергаму релативизују нека друга епиграфска сведочанства наводећи на помисао на друге евентуалне локације: један од примера је епитет $\phi\mu\acute{\alpha}\delta\iota\omicron\varsigma$, који се јавља уз Диониса у Химнама (Orph. H. 30.5, 52.7), а посведочен је на острвима Хију и Тенеду (RICCIARDELLI 2000: XXIX). С друге стране, придеви уз Дионисово име $\Phi\lambda\epsilon\acute{\upsilon}\varsigma$ и Ἄκταῖος са натписа нађених на Хију (QUANDT 1911: 172), као и Ἀνθρωπορραΐστης са Тенеда (ibid. 136) не срећу се у нашој збирци. Квант је ипак дао предност Ефесу (ibid. 262 sq.) као могућем месту настанка. Исто тако, у Орфичким химнама се не спомиње Дионис Категемон који је свој култ имао у Пергаму. Не треба зажмурити ни пред одличним запажањем Моранове да се велики број химни односи на море које је немирно и од кога се тражи милост, као и на ветрове који дувају при пловидби. Те су молитве божанствима која се односе на море врло прецизно обликоване (MORAND 2001: 195 sqq.).

Сравњивање текста са једним временско–просторним оквиром директно зависи од питања ауторства. Сигурно је да питања места и времена треба оставити отвореним и прилику дати анализи епитета као најбогатијој жили текста. Исто тако, требало би одмах јасно одбацити тезу о Египту као месту настанка, за коју је аргументација толико јалова, да о њој не вреди даље расправљати. У то питање ново светло ће унети, како се надамо, неке будуће студије. У сваком случају, не би се смело одрећи право западном делу малоазијског потконтинента, као ни острвима североисточног Егеја, да пруже одговоре о месту настанка збирке Орфичких химни.

2.2. Историја издања текста

Први рукопис који је почињао спевом Орфичка Аргонаутика, иза тога садржао Орфичке химне, поред Калимахових, а завршавао се Прокловим химнама, донео је на папирусу из Константинопоља у Венецију Ђовани Ауриспа пре 1423. године; по Кванту (QUANDT 1962: 33), треба га датирати око 12. века. То је архетип Ψ , са кога потичу сви даљи апографи, од којих су нам неки до данас преостали. Текст Химни донет је убрзо на другом рукопису у Италију нешто

касније, 1427. године од стране Франциска Филадельфа (ATHANASSAKIS 1988: IX). Архетип, нажалост, није сачуван, али претпоставља се да је имао 18 листова са по 35 редова. Преписи, који сви потичу из периода између 1450. и 1550. године, данас достижу број 36, од којих је 25 на папиру и 11 на пергаменту. За још 6 знамо да су постојали, иако нам нису сачувани. Проучавањем грешака сви сачувани рукописи се могу довести у везу са два хипархетипа - А и В, док хипархетипи означени са φ и θ нису дошли до нас, али се сумња да су са њих преписани неки од рукописа које данас имамо. За рукопис Harleianus 1752 (h) не зна се поуздано одакле потиче, могуће чак да је преписан директно са архетипа Ψ. Од изгубљеног хипархетипа φ потиче рукопис l (Leidensis Vossianus 59) и апограф π, од кога су потекли рукопис е (Parisinus 2763) и 13 других рукописа међу којима је рукопис Јунт (codex Iuntina), на основу којег је приређена *editio princeps* Химни, објављена у Фиренци 1500. године.⁶³ У првом издању, поред Орфичких химни, објављена је Орфичка Аргонаутика, као и Проклове химне. Издање је насловљено *Orphei Argonautica, Orphei et Proclii hymni, Anno 1500 impressum Florentiae impensa Philippi Iuntae*. Наредна издања вредна помена су издање из 1517. године, објављено у Венецији, на коме су, уз Орфичке химне, Орфичка Литика, Орфичка Аргонаутика, Проклове химне, као и краћи спев „Хероја и Леандер“ приписан Музеју.⁶⁴ Уследила су издања Анрија Етијена (Henri Estienne, Henricus Stephanus) из 1566. године,⁶⁵ као и издање са преводом на латински и значајним поправкама текста које је дао Јозеф Скалигер нешто касније.⁶⁶ Након пар издања у наредним вековима, вредно помена је оно Готфрида Хермана из 1805. године,⁶⁷ који је такође дао корисне исправке текста, поправивши читања из Скалигерове верзије, као и индекс често исправљаних места (QUANDT 1962: 36).

⁶³ Најбољи путоказ за разумевање историје рукописа дао је Квант у свом издању Орфичких химни 1962. године. Поред њега, сажет и јасан преглед рукописне традиције дала је Мари-Кристин Фајан у предговору свом издању које је објављено 2014. године.

⁶⁴ *Musaei Hero et Leander, Orphei Argonautica, Orphei et Procli hymni, Orphei Lithica. Venetiis in aedibus Aldi et Andreae soceri 1517.* пун је наслов издања. QUANDT 1962 даје минуциозну листу издања, верзија издања и превода.

⁶⁵ Издање је насловљено: *Poetae Graeci principes heroici carminis*. Excudebat Henricus Stephanus, illustris viri Huldrichi Fuggeri typographus, Parisiis 1566.

⁶⁶ Овај превод чува се у рукопису у Универзитетској библиотеци у Лајдену. Објављен је у издању уз мање списе Скалигерове, у Паризу 1610. године, уз предговор Исака Казобона, в. QUANDT 1955: 34. sqq.

⁶⁷ *Orphica cum notis H. Stephani A. Chr. Eschenbachii I. M. Gesneri Th. Tyrwhitti recensuit Godofredus Hermannus. Lipsiae sumtibus Caspari Fritsch 1764.*

Еуген Абел је у свом издању из 1885. године приредио Орфичке химне заједно са другим химничким текстовима, уз Магијске и Проклове химне.⁶⁸ Ово издање није наишло на тако добре критике и није надмашило Херманово.⁶⁹ Од издања у 20. веку, најзначајније је оно које је приредио Вилхелм Квант 1955. године⁷⁰ и које садржи исцрпну студију о историји рукописа. Квантово издање је било једино⁷¹ критичко издање Химни, све док Габријела Рићардели није објавила Орфичке химне у свом читању 2000. године, уз детаљне коментаре и превод на италијански. У међувремену је настало неколико превода Химни, међу њима Пападицаса и Ладје на савремени грчки језик,⁷² те Атанасакисов на енглески (ATHANASSAKIS 1988), урађен на основу Квантовог издања текста, затим превод на француски Пјера Шарвеа (CHARVET 1995). Након монументалне студије и критичког издања Габријеле Рићардели, уследило је критичко издање Мари-Кристин Фајан, објављено 2014. године (FAYANT 2014) плод десетогодишњег рада на тексту, које је, уз детаљне коментаре и критички апарат донело и нови превод на француски језик.

Наше истраживање почело је на основу Квантовог издања као најрелеватнијег, чему се убрзо придружило издање Рићарделијеве. Осим ако није другачије напоменуто, наша читања ослањају се на Квантово издање из 1962. године. Поједина читања Рићарделијеве прихватили смо тамо где су код Кванта постојале недоумице и то смо свуда јасно напоменули. Издање Фајанове, објављено након што смо завршили своје истраживање, односно када је корпус епитета био већ оформљен, послужило нам је као испомоћ на местима где су се

⁶⁸ Eugenius Abel, *Orphica*, Leipzig Hildesheim Gerstenberg 1885.

⁶⁹ Атанасакис је у предговору свог превода Херманово издање окарактерисао „можда најбољим до данашњег дана“ (ATHANASSAKIS 1988: IX).

⁷⁰ Квант је прво издање приредио још 1941. али је онда одлучио да га понови, уз додатке и исправке, поратно, тек 1955. године, „decem annis post calamitatem qua graviorem patria nunquam asserit“ (QUANDT 1955:1).

⁷¹ Ђузепе Фајин објавио је текст Орфичких химни и превод на италијански 1949. године, који је доживео више издања (1986, 1991). Фајиново издање је остало ван домашаја током израде ове дисертације, те само остаје да приметимо да га потоњи издавачи тек наводе као библиографску јединицу.

⁷² До овог превода Химни, које су заједничким снагама објавили Димитрис Пападицас и Елени Ладја 1983. године, током истраживања нисмо успели да дођемо, те се ослањамо на суд Ридара који му није придао посебан значај, в. RUDHARDT 2008:165. У Никозији је 2015. године објављен још један превод на савремени грчки језик који је потписао Акис Хадзихабис (Ακίς Χατζηχαμπίης, Οι ύμνοι του Ορφείου, Λευκωσία 2015). И овај превод нам је током израде дисертације остао недоступан.

мишљења Кванта и Рићардели косила, али се, нажалост, појавило прекасно да би било у другом смислу релевантно за овај рад. Оба последња издања, и Рићарделијеве и Фајанове, пружила су изузетно корисне уводе у проблематику Орфичких химни, као и коментаре на које смо се у раду често освртали.

2.3. Намена Орфичких химни

Питање да ли су Орфичке химне настале у одређене култне сврхе или су пука књижевна творевина, једна је од недоумица које су окруживале наш текст. Још почетком 20. века, након великог археолошког открића Деметриног теменоса у близини Пергама, Албрехт Дитерих (DIETERICH 1911: 86 sq.) изнео је тврдњу да су Химне сачињене у корист чланова бахичког тијаса. Каснија истраживања позабавила су се подробнијом анализом речника збирке, како би направила корак даље ка бољем разумевању чему су, заправо, Химне служиле. Највише је томе допринела Ан-Франс Моран својим Студијама о Орфичким химнама (MORAND 2001: 137 sqq.); Анализом речника, она је утврдила скуп речи које јасно указују на употребу Химни у култној пракси једне мале заједнице, односно, тијаса. Притом се надовезала на тезу коју је изнео Хансекер у својој дисертацији 1973. о томе да се одређена лексика конзистентно јавља кроз читав текст, па и у химнама које немају директно везе са Дионисом (ibid. 138). Данас је та претпоставка опште прихваћена и са мишљењем да се ради о тексту за употребу у обреду слажу се оба издавача најновије верзије текста, и Рићарделијева и Фајанова. Рићарделијева је јасно одбацила хипотезе из прошлости о стилској вежби у сврхе реторског образовања или о потенцијалном „бранитељу вере“ који покушава култ да одбрани од налета хришћанства (RICCIARDELLI 2000: XXXIV).

Моранова је издвојила групе термина који се односе на жртве приношене боговима и оних који алудирају на тајни култ. У прву групу спадају: *ἱερά* (понуде), *θυσία* (жртва), *θυηλόλιη* (жртва), *λοιβή* (одн. *ἐπιλοιβή*) (ливеница), *σπονδή* (ливеница). Термини који упућују на култ и његове праксе су *τελετή* (чин иницијације, посвећења у мистеријски култ), *μυστήριον* (мистерије), *ἄργιον* (мистички предмет, мистеријска церемонија, мистерија), *ἄρρητος* (неизрецив, који се не сме открити). Овом низу се може слободно додати термин *βουκόλος*, који

читамо диљем збирке. Буколос је титула који су носили предводници миста, посвећеника у Дионисов култ. Име се доводи у везу са представом Диониса као бика. Буколос се јавља на многим натписима, од Египта, преко Ефеса, све до Рима и знамо да је имао улогу у култу Диониса Категемона, у Пергаму (QUANDT 1911: 251 sqq.). Једно место из Лукијана (Luc. De salt. 79-80), сведочи нам да су у градовима Мале Азије (Јоније и Понта) приређивани бахички плесови у којима су улоге Титана, Корибаната, сатира и букола играли највиђенији грађани.

С друге стране, у нашој збирци нема трага некаквој хијерархији функција унутар тијаса. За разлику од сведочанстава на натписима, нема спомена архибукола (ἀρχιβούκολος), нити „учитеља химни“ (ὕμνοδιδάσκαλος). Како је одлично приметила Рићарделијева (RICCIARDELLI 2000: XXXV), то наводи на помисао да су химне намењене једној мањој култној заједници. Врло лако се, стога, може замислити, да су оне служиле у обредне сврхе једном малом верском култу, који је поштовао Диониса, чак можда тајном, затвореном и сасвим приватном, у оквиру, рецимо, једне приватне куће. Уколико замислимо тијас као једну малу, затворену, приватну заједницу која слави Диониса, збирку Химни можемо замислити као обредну књигу, нешто попут пслатира у јудаизму, односно хришћанству — својеврстан приручник за богослужење. На то да су Химне стваране као део молитвеног репертоара упућује и њихова структура. Када песник ниже епитете, обично их је четири. Структура, позната као тетракола, била је честа појава у позноантичком песништву.

Вредно је овде упоредити Орфичке химне са двама химнама, Аполону и Дионису, уврштенима у Палатинску антологију (Anth. Pal. 9.524, 9.525): те две химне, које се састоје од епитета који се нижу алфабетским редом уклопљених у хексаметар, у поређењу са Орфичким химнама изгледају као пука стилска вежба. Главна разлика је у томе, што се у свакој од Орфичких химни не наводи нужно епитет који се стилски уклапа у стих, већ се молба која се изражава химном концентрише на један домен моћи умољаваног бога. Управо у тој некохерентности Моранова види главни аргумент у прилог тези да су Химне састављане за религијске потребе тијаса (MORAND 2001: 151 sqq.). Некохерентна композиција збирке такође указује на то да су химне смишљане „према потреби”

култне праксе. Њихова неуједначеност, елиптично гомилање епитета, које зазива божанско деловање, често нејасних и таквих да захтевају детаљно ишчитавање у више наврата, говори да су их изговарали они који су знали кога моле и за шта тачно моле.

2.4. Веза између текста и теме

У тој некохерентности читавају се спонтаност и природност са којима Орфичке химне комуницирају са боговима којима су упућене. Такве, необрађене и нерафинисане, оне говоре језиком који се служи звуковним елементима, ненаданим обртима, језиком који је окретан и прилагођен ритму. Та креативна слобода, спонтано настала за потребе богослужбе, створила је плодно тле за обиље језичких украса којима се аутор Химни служио не би ли призвао божанску милост. Језичку разиграност песник је постигао динамичном сменом алитерација, асонанци, те користећи често анафоре, као и етимолошке фигуре којима постиже извесна сазвучја. Каткад се јавља и полиптотон, у функцији постизања боље ритмичности, односно разбијања монотоног следа у низању епитета, које је карактерисало химничку поезију још од Хомерских химни.

Епитети чине срж Орфичких химни, њихов значењски, функционални и стилистички потенцијал. Изложени у парадигматском низу – техником која је природна жанру химни и чије се клице замећу још у Хомерским химнама – тако густо концентрисани, имају за циљ да зазову не само бога кога описују, већ и да евоцирају његову природу, а уз то и његове моћи и утицај који он може имати на оне који му се моле (НОРМАН-GOVERS 2001: 36 sq.). Овако висока концентрација епитета у једном стиху или у низу од пар узастопних стихова, доноси често хапаксе насупрот традиционалним песничким епитетима, као што је приметила Опман-Говер, која је као пример навела 12. химну, посвећену Хераклу. У појединим химнама, зазивање богова ослања се на хомерску традицију, што је, на пример, случај са Посејдоном, док су неке друге химне, попут оне посвећене Пану, и лексички и тематски иновативне (ibid. 37).

Брижљива анализа лексике збирке Орфичких химни показала је још неколико занимљивих феномена својствених само нашем тексту: њега одликује

једна веза која доприноси хомогености текста и која протеже се као нит кроз читаву збирку, а чине је епитети заједнички за два или више богова. Ти богови нису међу собом митолошки повезани, али им се, према космогонијском виђењу тијаса за који су Химне испеване, надлежности, односно домен деловања њихових моћи, преклапају. Тако су, на пример, и Херакле и Хефест окарактерисани као *λάμφαγος* (Orph. H. 12.6) и *πανυτέρτατος* (Orph. H. 66.5), име Протогона јавља се као епитет Диониса (Orph. H. 30.1-2), *εὐβουλεύς* су Дионис (Orph. H. 30.6), Триетерик (Orph. H. 52.4) али и Адонис (Orph. H. 56.3), као и Плутон, додуше, у варијанти *εὐβουλος* (Orph. H. 18.12). Значајан удео новокованица међу епитетима не само да пружа плодно тле за лексичку анализу већ и указује, како је то приметила Опман-Говер, да оне за разлику од епитета преузетих из традиције, имају једну важну улогу, а то је, по Ридаровим речима које она наводи, „да призову пажњу божанства“ у бога коме се придевају (NORMAN-GOVERS 2001: 42 sqq.), да издвоје, неку његову новопрепознату особину, односно моћ и за њу посебно моле, према једном од аргументативних принципа које је установио Јан Бремер: *da quia hoc dare tuum est* (ibid. 43).

Густо нанизани епитети Орфичких химни имају своју унутрашњу структуру која се на први поглед чини као банално набрајање, природно молитвеном говору, који захтева елиптичност, извештан такт, ритам и одређену брзину. Оно што је једном мисту, молиоцу, који је Химне изговарао интуитивно, било природно, данашњим истраживачима, са временске и научне дистанце, пружа обиман материјал за анализу. Како је први приметио Ридар, обративши посебну пажњу на синтактичку вредност текста, синтакса Химни подређена је њиховој паратакси, односно апозиције и паратакса могу крити неку врсту синтактичких релација (RUDHARDT 2008: 248). Ти односи су суптилни, невидљиви у први мах, али се откривају ако се мало поближе осмотре:⁷³ они се често јављају међу насупрот стављеним епитетима који творе синтактички однос сличан ономе који граде две компоненте једне сложенице. И у епитетском низу, који је, може се рећи, еквивалентан односној реченици, граде се двоструки односи на које је Ридар

⁷³ Ридар је навео пример из химне Хекати (Orph. H. 1.2): *οὐρανίαν χθονίαν τε καὶ εἰναλίαν, κροκόπελλον* који одлично илуструје контрастирање значењски различитих епитета, као и деликатан однос који има придев 'κροκόπελος' у односу на друге чланове низа (в. RUDHARDT 2008: 248).

први указао: било између појединачних епитета међусобно или између целе групе епитета и имена бога на кога се односе (*ibid.*). Наизглед случајно сложени низови епитета, елиптични искази и значењски вишеслојне сложенице творе суптилну синтаксу, која изискује дубље проматрање.

Установљавање и описивање стилистичког потенцијала текста Орфичких химни захтева најпре рашчлањивање а потом и подробнију анализу језичких елемената који граде његов израз. Овде првенствено мислимо на епитете као најфреквентнију стилску јединицу, морфолошки најзанимљивији чинилац језика Орфичких химни. Овај рад за циљ има да укаже на тај потенцијал систематизацијом епитетске грађе те спровођењем њене творбене анализе, при чему ће посебна пажња бити посвећена њеном најплоднијем делу – сложеним епитетима.

3. Каталог епитета

Анализи фонда епитета Орфичких химни, претходила је конкретна идентификација и издвајање моноксемних епитета. Како смо већ навели, наше истраживање ограничава се на поједине именице или придеве⁷⁴ који стоје ван друге семантичке јединице.⁷⁵ Дакле, у овом раду смо епитет дефинисали као једночлану семантичку целину која описује одређено божанство уз чије име стоји. Истраживање је спроведено на основу *Thesaurus-a Linguae Graecae*, те у том смислу ограничено на његов фонд, који не обухвата епиграфске налазе.⁷⁶ Будући да су на овај начин прикупљени епитети досегли значајан обим, појавила се потреба да се формира једна солидна база података из које ће проистећи финије анализе. Стога су сви епитети обједињени у један каталог, категоризовани, описани и изложени у виду речника који следи. Инвентарни каталог епитета броји 581 одредницу, обликован је на основу лексичког модела, према коме су епитети изложени као речничке јединице, алфаветским редом. Овај метод омогућио је

⁷⁴ Укључујући поименичене и попридевљене гл. облике.

⁷⁵ То значи да у обзир нисмо узели епитете који су део синтагме или оне који су део релативне реченице у служби апозиције. Утолико је Каталог мањкав, те се ограђујемо од ознаке „целокупни фонд епитета Орфичких химни“.

⁷⁶ О истом недостатку овог метода в. FAYANT 2013: 270.

систематичнији, јаснији преглед који ће, надамо се, бити на корист и будућим истраживачким подухватима, будући да овако уређен каталог нуди олакшан приступ богатом фонду епитета у коме је омогућено једноставно сналажење.

Сви епитети су најпре, морфолошки, разврстани на просте и сложене. Прости епитети су подељени у категорије именица и придева, где смо их даље разврстали у поткатогије на следећи начин: код именица, на именице као почасне називе у обраћању божанству (*nomina honorifica*), које су означене као NH, затим радне именице (*nomina agentis*) које носе ознаку NA и метонимије (*nomina metonimica*) означене са NM. Прости придеви су разврстани на присвојне (*adiectiva possessiva*, APoss) и глаголске (*adiectiva verbalia*, AVerb). Другу групу чине сложени епитети, дакле епитети који су морфолошки сложенице и подељени су на именске сложенице (*composita determinativa*, CDt) и придевске (*composita attributiva*, CAт). Сви епитети нејасне структуре, који се нису могли сврстати у неку од горенаведених категорија, стављени су под ознаку incerta (inc.).

Свака каталожка одредница је описана на следећи начин: непосредно иза насловне речи дат је њен приближни превод на српски а затим на латински, по Thesaurus-у Linguae Graecae.⁷⁷ Наведено је у ком граматичком облику се реч налази, уз назнаку падешког наставка и места где се у Химнама јавља, те које божанство или божанства описује. Ознаком ■ бива уведена скраћеница категорије простог или сложеног епитета а у случају да се ради о сложеном, његови чланови, а затим се назначује и творбени тип одреднице.⁷⁸ Након тога, ознаком ► уводи се податак о потврдама речи изван корпуса Химни (ако је тих потврда много, наводи се аутор код кога се она први пут јавља са знаком +; ако их нема, пише се *hapaх*), затим ознаком ● евентуалне паралеле за њену употребу у својству епитета; иза тога, ознаком ◆ бива указано на употребе речи у другим значењима. Напоследку, иза ознаке ☀ даје се по потреби кратак коментар уз одредницу, семантички, етимолошки и религијско-митолошки. Скраћеницом ОХ упућује се на Орфичке химне.

⁷⁷ Циљ је преваходно био дати што тачнији превод, у сврху бољег разумевања морфолошког принципа.

⁷⁸ Подела према типу творбе, заснована на монографији Пјера Шантрена (CHANTRAINE 1933), налази се у поглављу 4.1. „Преглед творбених типова“, на чије се одељке реферише.

Таквим методолошким принципом обрађена грађа омогућила је и даљу, детаљнију анализу грађе, спроведену у наредним поглављима.

А

ἀβροκόμης, ὁ „нежних власи, лепокос“ / *qui molli, delicata s. culta coma est*: **sg. m. voc.** -η 56.2 (Адонис). ■ САt (ἀβρός 3 + κόμη, ἦ), Пб 2.1.1. ► Eur. +. • Anth. 12.55 (Ерос), Anth. 9.524 (Дионис). ♦ „лепе крошње“ (φοῖνιξ, Eur. Ion 920, IT 1099). ☼ Најраније потврде налазимо код Еврипида, односе се на крошњу палминог дрвета, што може указивати на везу божанстава Адониса, Диониса и Ероса са вегетацијом.

ἀγαθός, 3 „добар, племенит“ / *bonus, generosus*: **sg. f. voc.** -η 3.6 (Ноћ), асс. - ἦν П.30 (Проноија). ■ ADes. Пб1.1.1. ► Hom. +. • II. 2.365, 3.76 (Менелаж), II. 2.563, 2.567, (Диомед). ♦ „од племенитог оца“ (πατήρ Od. 15.324). ☼ Код Хомера означава „племенитог јунака“, не приписује се боговима у класичном периоду.

ἀγανόφρων, 2 „благосрдачан“ / *animo leni praeditus, animum mitem vel mansuetum habens*: **sg. m. voc.** -ov 3.2 (Протиреја). ■ САt (ἀγανός 3 + φρήν, ἦ), I 4.1.1. • Ar. Av. 1321(Хесихија). ► Hom. +. • —. ♦ „благосрдачан јунак“ (ἀνὴρ II. 20.467). ☼ Код Хомера описује јунака, код Аристофана персонификацију Тишине. У ОХ овим атрибутом награђује се божанство орфичког пантеона, Протиреја, „она која отвара врата“ (ка овом животу).

ἀγέρωχος, 2/3 „господствен, арогантан“ / *superbus, insolens, valde honoratus*: **pl. f. voc.** -οι 69.6 (Ериније). ■ Inc., Па 1.2.2.1. ► Hom. +. • —. ♦ „одважни“ (јунаци) „Рођани“ (Ρόδιοι, II. 2.653), „Мизијци“ (Μυσοί, II. 10.412), „Тројанци“ (Τρῶες, II.3.1, 5.576, 7.313, 16.698, 21.571). ☼ Етимологија овог придева је нејасна. Код Хомера се јавља скоро неизоставно у множини, означава народе који припадају тројанској војсци. Касније код Пиндара, стоји уз предмете, или дела. Шантрен верује да је Швицерово етимолошко тумачење да се ради о сложеници γέρας + ἔχειν уз копулативно α (ἀ- < *sm-, са дисимилацијом почетне аспирације, можда најближе истини (CHANTRAINE 1968: 10), онда би изворно значење било „онај који са собом има дар“.

ἀγκυλομήτης, ὁ „лукав, превртљив“ / *cuius consilia s. consultationes sunt obliquae, prudens et perspicax, consultus*: **sg. m.** voc. -α 13.9 (Крон). ■ СAt (ἀγκύλος 3 + μήτις, ἦ), Пб 2.3.2. ► Ном. +. • h. Ven. 5.22, 5.42 (Крон). ♦ —. ☼ Атрибут којим се Крон традиционално зазива.

ἀγλαόκαρπος, 2 „благородан“ / *pulchrum fructum habens*: **sg. f.** voc. -ε П.6 (Деметра), **pl. f.** nom. -οι 51.12 (Нимфе). ■ СAt (ἀγλαός 3 + καρπός, ὅ), Па 1.2.2.2. ► Ном. +. • h. Cer. 4 (Деметра). ♦ „благородна јабука“ (μηλέα Od. 7.115), „благородна маслина“ (ἐλαία h. Cer. 23). ☼ Оно што је код Хомера атрибут за плодносно дрво, постаје атрибут за бога у познијој књижевности. Деметра је у химничкој традицији описана овим епитетом, како у Хомерским, тако и у Орфичким химнама.

ἀγλαόμορφος, 2 „лепог изгледа“ / *pulchram formam s. faciem habens*: **sg. m.** voc. -ε, 56.7 (Адонис), **f.** voc. -ε 14.5 (Реја), 29.9 (Персефона), 79.7 (Темида), gen. -ου, 62.1 (Дике). ■ СAt (ἀγλαός 3 + μορφή, ἦ), Па 1.2.2.2. ► Anth. 7.343.7 (AP 5 +). • Anth. 9.524.2 (Дионис), 9.525.2 (Аполон). ♦ —. ☼ Атрибут искључиво везан за имена богова, чини се као еуфемизам.

ἀγλαότιμος, 2 „с предивним почастима“ / *splendide vel pulchre honoratus*: **sg. m.** voc. -ε 18.17 (Плутон), 34.2 (Аполон), **f.** nom. -ος 40.10 (Деметра), **f.** voc. -ε 32.11 (Атена), **pl. f.** nom. -οι 60.1 (Харите). ■ СAt (ἀγλαός 3 + τιμή, ἦ), Па 1.2.2.2. ► Orph H.+ . • —. ♦ —. ☼ Атрибут се јавља први пут у ОХ, касније га као одредницу бележи Суда.

ἀγλαόφημος, 2 „сјајне славе“ / *praeclarus, celeberrimus*: **pl. m.** voc. -οι 31.4 (Курети), **f.** voc. -οι 76.2 (Музе). ■ СAt (ἀγλαός 3 + φημή, ἦ), Па 1.2.2.2. ► *haxax*. • —. ♦ —. ☼ Атрибут се јавља први пут у ОХ у овом облику, мада је забележена дорска варијанта -φамος код Јамблиха (Iamb. VP 28.146).

ἀγνός, 3 „чист, свет“ / *castus, sanctus*: **sg. m.** voc. -έ 30.4, 34.7 (Дионис), 73.7 (Демон), асс. -όν П.41, 55.26 (Адонис), 20.1 (Зевс Астрапеј), 53.4 (Бакхеј), 58.1 (Ерос), gen. -οῦ 41.7 (Зевс), 49.2 (Сабос), **f.** nom. -ή П.6, 40.11, 40.18 (Деметра), voc. -ή 10.8 (Природа), 61.10 (Немесида), 78.13 (Еос), асс. -ήν 79.1 (Темида), gen. -ῆς 24.11, 43.7 (Персефона), **pl. f.** nom. -αί 24.1 (Нереиде), 43.3 (Хоре), voc. -αί 51.4

(Нимфе), 60.4 (Харите), 76.11 (Музе), асс. -άς П.17 (Музе) ■ ADes Па 1.2.1. ► Ном. +. • Od. 5.123, 18.202, 20.71 (Артемида), Od. 11.386 (Персефона), h. Cer. 203, 409 (Деметра), 337 (Персефона). ♦ „светковина“ (εορτή Od. 21.259). ☼ Спомен светковине је у Одисеји у вези култом Аполона „славнолуког“ (κλυτότοξος 21.267), κόρη се у Хомерским химнама односи на Деметру и њену кћер Персефону-Кору. Овим атрибутом је означен и Саб, божанство вероватно оријенталног порекла, које нема своју посебну химну у оквиру збирке.

ἀγνοτελής, 2 „слављен у светом ритуалу /(?):“ : **sg. m. nom.** -ής 54.4 (Силен бакхички Сатир). ■ CAт (ἀγνός 3 + τελέω), I 8.1. ► Orph. H. +. • Orph. A. 549 (Темида). ♦ —. ☼ Атрибут уско везан за орфички ритуал, осим у ОХ јавља се још само у Орфичкој Аргонаутици. У TLG се овако објашњава: quod vocat, illud videtur indicare summam castimoniam ceremoniamque inesse in legibus observandis.

ἀγριόθυμος, 2 „дивљег духа“ / fero animo praeditus, ferum et immane pectus habens: **sg. m. voc.** -ε 12.4 (Херакле). ■ CAт (ἄγριος 3 + θυμός, ό), Па 1.2.2.2. ► Orph. H. +. • —. ♦ „леопард дивљег духа“ (πόρδαλις Anth. Graeca 8.104.5). ☼ Херакле је у ОХ овенчан истим атрибутом којим касније дивља звер.

ἄγριος, 3 „дивљи“ / ferus: **sg. m. voc.** -ε 34.5 (Аполон), асс. -ον 30.4 (Дионис). ■ ADes, Па 1.2.1. ► Ном. +. • —. ♦ „дивљи Киклоп“ (Κύκλωψ, Od. 2.19), „дивља звер“ (τέρας, h. Apol. 3.302). ☼ Овим атрибутом описује се само Херакле у ОХ, чиме се приближава представи дива надљудске снаге, као што је био Киклоп.

ἀδάμαστος, 2 „неукроћен, непокоран“ / indomitus, qui domari nequit, qui domitus non est: **sg. m. voc.** -ε 4.7 (Уран), 12.2 (Херакле), 65.2 (Арес), **f. voc.** 10.3 (Природа). ■ CAт (CNeg), Па 11.1. ► Ном. +. • II. 9.158 (Хад). ♦ „неукроћено ждребе“ (πῶλος, Xen. Eq. 1.1.14). ☼ Овоме придеву се од Хомера померало значење. Хад је био непокоран, неухватљив, док су божанства орфичког пантеона „дивља“, одн. неукроћена: две персонификације, Неба и Природе, као и познати „дивљаци“ Арес и Херакле.

ἀειθαλής, 2 „вечно зелен“ / semper, perpetuo virens: **pl. f. nom.** -έες 43.5 (Хоре), 60.5 (Харите). ■ CAт (ἀεί + θαλής, 2), I 8.2. ► AP 7.195 (Mel.) +. • —. ♦

„зелена младица“ (πτόρθος, Anth. 8.38.2). ☼ Хоре и Харите су описане као вечно зелене, односно вечно младе.

ἀένναος, 3 „вечан“ / perennis, perpetuus: **sg. m.** acc. -ov П.29 (Време), **pl. m.** voc. -οι 38.22 (Курети). ■ ADes, Πα 1.2.1. ► Nom. +. ● —. ◆ „вечне воде“ (ὕδωρ, Od. 13.109). ☼ Курети су у ОХ вечно млади, осим њих само је персонификованом Времену (Хроносу) у Проемију дата временска бесконачност.

ἀέριος, 2/3 „ваздушаст, магловит“ / aerius, caliginosus: **pl. f.** voc. -οι 21.1 (Нефеле), 59.17 (Моире). ■ ADes, Πα 2.2.1. ► Nom. +. ● —. ◆ „магловито лишће и цвеће“ (φύλλον, ἄνθος Od. 9.51-2). ☼ Атрибут којим се описује флора маштовитих предела Одисеје, песнику Химни служи за описивање Нефела и Моира. Веза Моира са „оним светом“ је донекле очекивана.

ἀεροιδής, 2 „ваздушаст, попут ваздуха“ / aerius, aeris speciem s. formam habens, qui aeris instar est: **pl. m.** voc. -εῖς 38.22 (Курети). ■ CAt (ἀήρ, ὀή + εἶδος, τό), I 8.1. ► Plato, Tim. 78C +. (ἠεροιδής Nom. +). ● —. ◆ „ваздушаста удолина“ (κύτος, Plato, Tim. 78C). ☼ Овај атрибут се у свом облику ἠεροιδής јавља још у Хомеровој Одисеји, додуше у нешто другачијем значењу: невидљив, сакривен, обавијен велом магле (ἐπ' ἠεροιδέα πόντον, Od. 2.263).

ἀερόμορφος, 2 „створен од ваздуха“ / aeriformis: **sg. f.** voc. -ε 14.11 (Реја), 16.1 (Хера), **pl. f.** voc. -οι 81.6 (Зефир). ■ CAt (ἀήρ, ὀή + μορφή, ἦ), Πα 1.2.2.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Атрибут јединствен за ОХ. Можда у вези са етимолошком алегорезом Ἦρα = ἀήρ код Лаертија (7.14).

ἀεροφεγγής, 2 „који бљешти у ваздуху“ / lucidus in aere: **sg. m.** voc. -ῆ 20.2 (Зевс Астрапеј). ■ CAt (ἀήρ, ὀή + φέγγος, τό), I 8.1. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Атрибут јединствен за ОХ, у оквиру којих се јавља само једанпут.

ἄζωστος, 2 „без појаса, ненаоружан“ / discintus, qui non gerit, conctus non est: **sg. f.** acc. -ov 1.6 (Хеката). ■ CAt (CNeg), Πα 11.1. ► Hes. +. ● —. ◆ „ненаоружани сусед“ (γείτων Hes. Op. 345). ☼ Није јасно зашто је Хеката „ненаоружана“ или „без појаса“. Могуће тумачење је да је она која је има удела при порођају, те да дреши појас породиљама.

ἀθάνατος, 2 „бесмртан“ / immortalis: **sg. m. nom.** -ος 12.13 (Херакле), **pl. m. voc.** -οι 38.7 (Курети). ■ CAт (CNeg), Па 1.2.2. ► Hom. +. ● П. 2.741, 24.693 (Зевс), Anth. 7.14, Antipater (Музе). ◆ „бесмртна старост“ (γέρων Od. 4.385). ☼ У Илијади овим атрибутом описан је само Зевс, који истим ни на једном месту у ОХ није означен.

αἰγιόχος, 2 „који носи егиду“ / aegida tenens s. gestans: **sg. m. gen.** -οιο П.16 (Зевс). ■ CDt (αἰγίς, ἦ + ἔχω), Па 1.2.2.1. ► Hom. +. ● П. 1.102, 2.375, Od. 15.245, 3.394, h. Min. 7. 17, h. Ven. 8 (Зевс). ◆ —. ☼ Традиционални епитет за Зевса још од Хомера.

αἰγομελής, 2 “козјих удова” / caprina membra habens: **sg. m. voc.** -ές 11.5 (Пан). ■ CAт (αἶξ, ὀ/ῆ + μέλος, τό), I 8.1. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Атрибут је својствен ОХ, јавља се само на овом месту.

αἰδιος, 2/3 „вечан“ / aeternus, sempiternus, perpetuus: **sg. m. voc.** -ε (Херакле), f. voc. -α 10.21 (Природа), 26.6 (Гаја), 61.3 (Немесида), 84.6 (Хестија). ■ ADes, Па 2.2.1. ► Hes. +. ● —. ◆ „вечни престо“ (ἔδρη h. Hom. 29.3), „вечни космос“ (κόσμος Arist. Top. 104b 8). ☼ Значење овог атрибута варира од лат. aeternus до infinitus?

αἰθαλής, 2 „који вазда цвета“ / semper, perpetuo virens: **sg. m. voc.** -ής 8.13 (Хелије), 13.1 (Крон), 68.7 (Хигија). ■ CDt (αἶ + θάλλω), I 8.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ У овом облику овај придев се јавља само у ОХ. Облик пак αἰθαλής јавља се двапут у ОХ, као и код других писаца (Галена, Јована Промота али и у Септуагинти).

αἰθήριος, 2/3 „небески, етерични“ / ad aetherem pertinens, aetherius: **sg. f. voc.** -α 10.14 (Природа). ■ ADes, Па 2.2.1. ► E. Fr. 839.10, Arist. Mu. 3291a 31. ● Non. Dionys. 2.340 (Титани), 18.263 (Зевс), 27.190 (Фаетон). ◆ „етерична природа“ (φύσις Parm. 10.9). ☼ φύσις је код Аристотела, као и код Парменида „етерична“. Песник Химни ставља овај епитет обоженој Природи из филозофске традиције.

αἰθερόπλαγκτος, 2 „који лебди у етру“ / qui in aere vagatur vel in altis locis pascitur: **sg. m. acc.** -ον 6.1 (Протогон). ■ CDt (αἰθήρ, ὀ + πλάζω), Па 11.1. ► harax.

● —. ♦ —. ☼ Овај сложени атрибут орфичког божанства, налазимо и касније код Манетона (Manetho 4.9).

αἰθήρ, ό/ή „етар, ваздух“ / aether: **sg. m. nom.** -ήρ 66.6 (Хефест). ■ NM, I 2.1.3. ► Nom. +. ● —. ♦ “ваздух без ветра” (νήνεμος II. 8.556). ☼ Именица која фигурира као атрибут, у пренесеном значењу.

αἰολόδικτος, ό „који се појављује у разним облицима“ / qui varias sui formas ostendit, qui varias res monstrando tradit: **sg. m. voc.** -ε 8.12 (Хелије). ■ CDt (αἰόλος 3 + δείκνυμι), Па 11.1. ► harax. ● —. ♦ —. ☼ Постоји и облик αἰολοδείκτης.

αἰολόμορφος, 2 „промењивог облика“ / varias formas gerens: **sg. m. voc.** -ε 4.7 (Уран), 12.3 (Херакле), 15.10 (Зевс), 50.5 (Лисије Ленеј), **f. voc.** 32.11 (Атена), 36.12 (Артемида), **pl. f. voc.** -οι 60.5 (Харите), 69.8 (Ериније). ■ CAt (αἰόλος 3 + μορφή, ή), Па 1.2.2.2. ► Orph. H. +. ● —. ♦ „променљиви живот“ (βίος Nonn. Dionys. 24.325), „птице променљивог облика“ (ὄρνεον Nonn. Dionys. 40.279), Τρισσοκέφαλος (Orph. A. 973) ☼ Нон из Панопоља узима овај придев да опише две опште именице.

αἰπολικός, 3 „у вези са стадом коза“ / ad caprarium pertinens, i.e. caprarum pertinens: **pl. f. voc.** -οι 51.12 (Нимфе). ■ APoss, Па 4. ► Theoc. +. ● —. ♦ „призор козјег стада“ (θάψμα Theoc. Id. 1.56). ☼ Нимфе су можда означене овим атрибутом, као сатирке. Придев је изведен суфиксом за означавање припадности -ικός од именице αἰπόλος, која се сама тумачи као сложеница αἰγ-πόλος.

αἶσα, ή „судба, усуд“ / fatum: **sg. f. voc.** -α 10.26 (Природа). ■ NM, II b 3.1.1.1. ► Nom. +. ● —. ♦ “зла Зевсова воља, зао усуд” (κακή α. Διός Od. 9.52). ☼ Занимљиво је да песник Химни ову именицу ставља као атрибут божанству. Она је од Хомера била или персонификована (и поистовећена са Моиром) или као општа именица (често у изразу: κατ’αἶσαν, ὑπὲρ αἶσαν...).

αἰφνίδιος, 3 „изненадан“ / repentinus, subitus, improvisus, ex improprio adveniens: **sg. m. acc.** -ov 19.9 (Зевс Кераунос). ■ ADes, Па 3.1. ► Aes. +. ● —. ♦ „изненадни сан“ (ὑπνος Theoc. Idyll. 21.5). ☼ Првобитни атрибут сна који долази изненадно, у ОХ обожен уз персонификацију Зевса као доносиоца небеских муња.

αἰώνιος, 2/3 „вечан, дуготрајан“ / aeternus, sempiternus: **sg. m. voc. -ε** 66.3 (Хефест). ■ ADes, Па 2.2.1. ► Plat. +. ● —. ♦ „вечна природа“ (φύσις Pl. Ti. 37d 3). ☼ Овај атрибут први пут налазимо у Платона, затим у Епикура, касније учестало код хришћанских писаца и занимљиво, ниједном уз име неког божанства као што је то овде случај.

ἀκάμας, ὁ „неуморан“ / infatigabilis, indefessus: **sg. m. nom. -ας** 8.3 (Хелије), 12.9 (Херакле), асс. -α 18.9 (Плутон). ■ CAt (CNeg), I 6.1.1.1. ► Nom. +. ● П. 18.239, h. Sol. 7 (Хелије). ♦ „неуморно време“ (χρόνος Eurip. Fr. 594.1). ☼ Именица у служби придева, од Хомера стоји уз Хелија, указује на везу сунца и обоженог Сунца.

ἄκριτος, 2 „неосуђујући, онај који не бира“ / iniudicatus, indemnat: **sg. m. асс. -ον** 18.9 (Хад). ■ CAt (CNeg), Па 11.1. ► Nom. +. ● Anth. 7.439.1 (Моира), 16.198.5 (Ерос). ♦ „нерешене размирице“ (νεῖκος Il. 14. 205). ☼ Занимљиво је да исти атрибут повезује богове загробног живота, судбине и љубави: ἄκριτε δαίμων (Erigr. Gr. 204.3) се односи на смрт, на ону која не бира.

ἄλαστωρ, ὁ „осветник“ / qui ἄλαστα perpetravit, i.e. non obliviscenda, vel, quorum diu duratura est memoria: **sg. m. асс. -α** 73.3 (Демон). ■ NH, I 3.2.1. ► Aes. +. ● —. ♦ „осветнички јек (трубе)“ (δοῦλος Nonn. Dionys. 46.105). ☼ Често код трагичара. Обожени дух освете, често уз именицу δαίμων али и без ње. Овде је случај да је δαίμων NH уз Ἀλάστωρ.

ἀλίδουπος, 2 „који одјекује морем“ / maristrepus, sonorus, strepens: **sg. m. voc. -ε** 17.4 (Посејдон). ■ CAt (ἄλς, ὁ + δουπέω), Па 1.2.2.1. ► Orph. H. ● —. ♦ „море које одјекује“ (πόντος Orph. H. 58.7). ☼ Песник ОХ на једном месту овим атрибутом описује Посејдона, док у другој химни њиме описује само море. Нон и Опијан имају варијанту ἀλίγδουπος.

ἀλιρρόθιος, 3 „хучећи морем“ / marifluus: **pl. f. voc. -οι** 24.8 (Нереиде). ■ CAt (ἄλς, ὁ + ροή, ἦ), Па 2.2.2. ► AP 7.6 (Antip. Sid.) +. ● —. ♦ „море које хучи“ (θάλασσα Orph. A. 1289). ☼ Као и ἀλίδουπος, сложени придев се односи на море.

ἀλλοτριομορφοδίαιτος, 2 „који увек мења облик“ / *aliam semper speciem habens*: **sg. f. voc.** -ε 10.23 (Физис). ■ CAt (ἀλλότριος 3 + μορφή, ἦ + διαίτῳ), Па 1.2.2.2. ► **hарах.** ● —. ◆ —. ☼ Овај хапаксни придев јавља се само на овом месту у ОХ.

ἄλωαῖος, 3 „гумнени“ / *arealis*: **sg. f. voc.** -α 40.5 (Деметра). ■ ADes, Па 2.3.1. ► **hарах.** ● —. ◆ —. ☼ Атрибут Деметрин, односи се на гумно, заравњену површину где се одвајало жито.

ἄμβροτος, 2/3 „бесмртан, божански“ / *immortalis, qualis est deorum immortalium*: **sg. m. acc.** -ον П.41, 55.26 (Адонис), **f. voc.** 36.9 -α (Артемида). ■ CAt (CNeg), Па 11.1. ► **Ном.** +. ● П. 20.358 (Арес), 24.460 (Хермес), Soph. Oed. tyr. 159 (Атена). ◆ „бесмртна зрака сунца“ (αἴγλη Orph. Lith. 173), „зрака сунца“ (ἠελίου Od. 4.45). ☼ Индоевропски атрибут богова, Шмит указује на честу употребу његовог староиндијског пандана **amṛta-* у Ведама, за разлику од грчког епског песништва где је фреквентнији придев ἀθάνατος у истом значењу (SCHMITT 1967: 192–194).

ἀμετάτροπος, 2 „непромењив“ / *qui verti mutarique nequit*: **pl. f. voc.** -οι 59.17 (Моире). ■ CAt (CNeg), Па 1.2.2.1. ► **IG** +. ● —. ◆ „непроменљива нит“ (νήμα Nonn. Dionys. 38.218). ☼ Код Нона из Панопоља, овај придев је део синтагме која се односи на Моиру (ἀμετάτροπα νήματα Μοίρης).

ἄμιαντος, 2 „неукаљан“ / *non foedatus, immaculatus, impollutus, intemeratus*: **sg. m. voc.** -ε 8.13 (Хелије), 13.2 (Крон). ■ CAt (CNeg), Па 11.1. ► **Theogn.** +. ● —. ◆ „неукаљана светлост“ (φάος Pind. Fr. 108b 2), „неукаљана вода“ (ῥῶδρ Thgn. 447). ☼ Код старих песника, природне појаве су неукаљане, као што су вода, ваздух, светлост. Никада божанство. Овај атрибут се често позније користи код хришћанских писаца да означи Исуса или неукаљану (грехом) Богородицу.

ἄμύμων, ὁ „племенити“ / *celeber, praeclarus*: **sg. m. acc.** -α П.25 (Тезмодотеира). ■ Inc, I 5.3. ► **Ном.** +. ● Hes. Theog. 263 (Нереј). ◆ „племенити пророк“ (μάντις П. 1.192), „племенити Белерофонт“ (Βελλεροφόντης 6.190), „племенити Менелаж“ (Μενέλαος 13.641), „племенити Ахилеј“ (Ἀχιλλεύς 22.113), „племенити Одисеј“ (Ὀδδυσσεύς Od. 2.225). ☼ Овом именицом описивани су

већма јунаци у Хомеровим еповима. Код Хесиода се, ипак, односи на Нереја, мада ВЕЕКЕС 2010: 93 s.v. тврди да никад не стоји уз имена богова.

ἀμφιέτηρος, 2 „који се слави сваке године“ / qui quotannis fit: **sg. m. voc. -ε** 52.10 (Триетерик). ■ САт (ἀμφί + ἔτος, τό), Па 8.3. ► **hарах.** ● —. ◆ —. ☼ Овај атрибут припада групи атрибута који се односе на орфичка божанства и оригинална су инвенција аутора Химни.

ἄναξ, ὁ „господар“ / dominus: **sg. m. voc. -ξ** 34.8 (Аполон), 65.3 (Арес), gen. -ος 43.1 (Зевс), 54.8 (Бакхеј), 62.2 (Зевс), dat. -ι 24.12 (Аполон). ■ NH, I 9.1. ► **Ном. +.** ● II. 7.23, 15.253, Od. 8.323, h. Apoll. 140 (Аполон), h. Cer. 26, h. Sol. 17 (Хелије), h. Aesc. 5 (Асклепије), h. Pan. 48 (Пан), II. 15.8 (Посејдон). ◆ „владар јунака“ (ἄναξ ἀνδρῶν II. 1.7, 1.442, 2.402). ☼ Почасни атрибут „владара“ носе само божанства класичног дванаесточланог пантеона.

ἄννασσα, ἡ „господарица“ / regina: **sg. f. voc. -α** 10.2, 10.28 (Физис), 44.10 (Семела), 55.24 (Афродита), 68.5 (Хигија), асс. -αν П.36 (Адрастеја), 77.1 (Мнемосина). ■ NH, IIb 3.1.1.1. ► **Ном. +.** ● II. 14.326 (Деметра), h. Cer. 75 (Деметра), h. Lun. 17 (Селена). ◆ „далековида господарица“ (τηλῶπις ἄννασσα Orph. A. 900). ☼ За разлику од мушког облика исте именице, овај почасни атрибут носе и женска божанства ван класичног пантеона, попут Адрастеје, Семеле и Мнемосине, као и деификована Природа.

ἀνταυγής, 2 „бљештећи“ / lucis s. splendoris reflexionem habens: **pl. f. voc. -εῖς** 7.5 (Звезде). ■ САт (ἀντί + αὐγή, ἡ), I 8.2. ► **Sannyr. +.** ● —. ◆ „бљештећа светлост“ (φῶς Orph. H. 70. 7), „бљештеће девојке“ (κόραι Ar. Th. 902). ☼ Атрибут у вези са светлошћу, одн. одсјајем.

ἀντροδίαιτος, 2 „пећински, онај који живи у пећини“ / in speluncis vivens: **sg. f. voc. -ε** 32.3 (Атена). ■ САт (ἄντρον, τό + δίαιτα, ἡ), Па 1.2.2.2. ► **hарах.** ● —. ◆ —. ☼ Читање за Orph. H. 11.5 (Пан) је спорно. Квант га у последњем издању ипак чита као ἀστροδίαιτε. То читање смо ми овде прихватили, в. ἀστροδίαιτος.

ἀντροχαρής, 2 „онај који обитава у пећини“ / antris gaudens, libenter in antris agens: **sg. m. voc. -έξ** 11.2 (Пан), **pl. f. voc. -εῖς** 51.5 (Нимфе). ■ CDt (ἄντρον, τό +

χαίρω), I 8.2. ► *haxax*. ● —. ◆ —. ☼ Сличан претходном атрибуту, односи се очигледно уско на култни обред у коме учествују Нимфе и Пан.

ἀπαλεξίκακος, 2 „бранитељ од зла“ / *averruncus*: **sg. m. voc.** -ε 67.5 (Асклепије). ■ CDt (*ἀπαλέξω* + *κακός*, 3), Па 1.2.2.2. ► Inc. ● —. ◆ „сунце које одвраћа од зла“ (*ἥλιος Porph. ap. Eus. PE 3.11*). ☼ На једном натпису са Аморгоса налазимо овај придев (IG 12. (7) 235), али је читање упитно. Занимљива је веза између „сунца“ у Порфиријевом спису и Асклепија у ОХ: сунца које лечи и бога лекарства.

ἀπαλός, 3 „нежан, мек“ / *tener, delicatus, mollis*: **pl. f. voc.** -αί 51.13 (Нимфе). ■ ADes, Па 1.2.1. ► Nom. +. ● —. ◆ „нежна стопала“ (*πόδες Il. 19.92*), „нежна рука“ (*χείρ Theocr. Bucol. Idyl. 24.55*). ☼ Необичан атрибут за божанство. Аутор ОХ је вероватно алудирао на благу ћуд ових богиња.

ἀπάτωρ, ὀή „без оца, рођен сам од себе“ / *carens patre* (цсл. *безотъчь*): **sg. f. voc.** -ωρ 10.10 (Физис). ■ CAAt (CNeg), I 3.2.2.1. ► Theocr. +. ● Nonn. Dionys. 9.228 (Хефест). ◆ „усуд безочински“ (*πότμος Eur. Iph. Taur. 864*). ☼ Ова именица у атрибутивној улози фигурира као придев како поред властитих именица, тако и поред општих.

ἀπειρέσιος, 3 „безграничан, небројен“ / *infinitus*: **pl. f. voc.** -αι 59.1 (Моире). ■ CAAt (CNeg), Па 2.2.2. ► Nom. +. ● —. ◆ „безгранична земља“ (*γαῖα Il. 20.58*), „небројени људи“ (*ἄνθρωποι Od. 19.174*). ☼ Извесно је да је број Моира ограничен, песник овде алудира на њихову намоћ над људским животима.

ἀπείριτος, 2 „огроман, безграничан“ / *infinitus, immensus* : **sg. m. nom.** -ος 12.13 (Херакле). ■ CAAt (CNeg), Па 11.1.1. ► Nom. +. ● —. ◆ „безгранично море“ (*πόντος Od. 10.195*), „безгранични етар“ (*αἰθήρ Orph. A. 303*). ☼ Од Хомера се односи на физичку величину, одн. бројност, у том смислу и овде.

ἀπόστροφος, 2 „одбојан, изокренут“ / *aversus, abhorrens*: **pl. f. voc.** -οι 70.8 (Еумениде). ■ CAAt (*ἀπό* + *στρέφω*), Па 1.2.2.1. ► Soph. +. ● —. ◆ „изокренут поглед“ (*αὐγή Soph. Ajax 69*). ☼ Вероватно се односи на њихов поглед и у вези је са претходним епитетом у низу (*φοβέρωπος*).

ἀπρόσβρατος, 2 „страшан, који није за гледање“ / non aspiciendus: **sg. m.** acc. -ov 39.2 (Корибант). ■ CAt (CNeg), Па 11.1. ► Pind. + . ● Orph. A. 973 (Тисифона, Мегара, Алекта). ♦ “страшни бол” (πόνος Pind. Od. 2.67). ☼ Аутор Орфичке Аргонаутике овим придевом описује Моире. Корибант је овде, вероватно, централна фигура култа, има значај попут Моира, утиче на људску судбу. Могуће је, сасвим, да се овде ради и о табуу гледања који је био саставни део овог мистеријског култа.

Ἀρήιος, 3 „ратоборан, ратнички“ / martialis, quirinalis, ad Martem pertinens: **sg. m.** acc. -ov 30.4 (Дионис), 39.2 (Корибант). ■ APoss. > ADes, Па 2.2.1. ► Nom. +. ● —. ♦ „ратоборни Менелај“ (Μενέλαος II. 4.98), „ратничка снага“ (κάρτος h. Mar. 11). ☼ Још од Хомера, атрибут јунака Менелаја, Ајанта и других. Никад уз неко божанство. Значење је засновано на метонимијској употреби имена бога рата у значењу „рат“.

ἀρότριος, 3 „земљораднички“ / erith. Apollinis: **sg. m. voc.** -ε 34.3 (Аполон). ■ ADes, Па 2.2.1. ► Orph. H. +. ● —. ♦ „земљораднички во“ (βοῦς Dio. Chrysost. Orat. 64, 3.5). ☼ Аполонов епитет у вези је са његовом надлежношћу у пољским радовима.

ἄρρηκτος, 2 „несаломив, нерањив“ / infractus, infragilis: **sg. m. voc.** -ε 65.1 (Арес), acc. -ov 19.11 (Зевс Громовник). ■ CAt (CNeg), Па 11.1. ► Nom. +. ● Nonn. Dionys. 2.458 (Зевс). ♦ „несаломива зидина“ (τεῖχος II. 14.56), „несаломиви облак“ (νεφέλη II. 20.150). ☼ „Ратнички“ атрибут самообјашњиво код Ареса али и код Зевса који доноси громове. II. 20.150 се односи на „несаломиви“ облак којим се заогрћу богови.

ἄρρητος, 2/3 „неизрецив, онај коме се име не спомиње“ / indictus, non dictus: **sg. m. voc.** -ε 12.4 (Херакле), acc. -ov 6.5 (Протогон), 30.3 (Дионис), **f. voc.** 32.3 -ε (Атена). ■ CAt (CNeg), Па 11.1. ► Nom. +. ● —. ♦ „девојка којој се име не спомиње“ (κόρη Eur. Fr. 63). ☼ Често се односи на Персефону или Деметру, али будуће да се њихова имена „не смеју изговорити“, стоји поред именице κόρη.

ἀρσενόμορφος, 2 „мужеван, у мушком обличју“ / masculina facie praeditus: **sg. f. voc.** -ε 36.7 (Артемида). ■ CAт (ἄρσην, ὁ + μορφή, ἦ), Па 1.2.2.2. ► harax. ● — . ◆ —. ☼ Односи се на Артемидине атрибуте ловца.

ἀρχιγένεθλος, 2 „првородни“ / auctor generis: **sg. f. voc.** -ε 14.8 (Реја). ■ CDt (ἄρχω + γένεθλον, τό), Па 1.2.2.2. ● Anth. App. 147.5 (Зевс). ◆ „човек прародитељ“ (ἀνήρ Nonn. Par. 1.179). ☼ Овај епитет стоји поред Зевсовог имена на фрагменту 168,5 К (в. RICCIARDELLI 2000:297).

ἀστασίαστος, 2 „нераздвојив“ / seditione carens, seditionibus nullis turbatus: **sg. f. voc.** -ε 63.8 (Дикаосине). ■ CAт (CNeg), Па 11.1. ► Thys. +. ● —. ◆ „нераздвојива извесност“ (τὸ βέβαιον Orph. H. 64.4). ☼ Односи се на обожену Праведност и идеју да је правда слепа, одн. да има потпуни интегритет.

ἀστερόεις, 3 „звездан“ / sidereus: **sg. m. gen.** -εντος 13.6 (Уран). ■ ADes, I 6.3.1. ► Hom. +. ● Hes. Theog. 470, Orph. Fr. 32a.6 (Уран). ◆ „звездано небо“ (οὐρανός Il. 15.371, 19.128, Od. 9.527, h. Cer. 33). ☼ Обожено небо има исти атрибут као и небески свод.

ἀστεροφεγγής, 2 „сјајан од звезда“ / stellis fulgens: **sg. f. nom.** -ής 3.3 (Нoћ), **voc.** -ές 5.5 (Етар). ■ CAт (ἀστήρ, ὁ + φέγγος, τό), I 8.1. ► Orph. H. +. ● —. ◆ „звездани круг“ (κύκλος Nonn. Dionys. 1.465). ☼ Други део сложенице налази се у оквиру још два епитета у ОХ - Зевсу Астрапеју ἀεροφεγγής (20.5) и πυριφεγγής Триетерику (52.9).

ἀστραπαῖος, 3 „севајући“ / fulguralis: **sg. m. voc.** -ε 15.9 (Зевс), **acc.** -ov 20.5 (Зевс Муњевни). ■ ADes, Па 2.1.1. ► Arist. +. ● Arist. Mu. 401 a 16 (Зевс). ◆ „ветар који доноси муње“ (ἄνεμος Arist. Mete. 364 b 30). ☼ Астрапеј је, заправо, једна од Зевсових епikleза и занимљиво је да поред једне химне Зевсу која обједињује све његове атрибуте, у оквиру збирке постоје и две одвојене химне посвећене Зевсовим епikleзама, поред ове, ту је и химна Керауносу (19.).

ἀστράρχη, ἡ „краљица звезда“ / astrorum princeps: **sg. f. voc.** -η 9.10 (Селена). ■ CDt (ἄστρον, τό + ἀρχός), IIb 1.1.2.4. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Сличан

атрибут (ἀστροόρχη) налазимо још само код Херодијана, који нам објашњава да су Феничани тако називали месец (Hdn. 5.6.4).

ἀστροδίαιτος, 2 „онај који живи под звездама, тј. под отвореним небом“: **sg. m.** voc. -ε 11.5 (Пан). ■ CAt (ἀστήρ, ὁ + διαιτάω), Па 1.2.2.2. ► **hарах.** ● —. ◆ —. ☼ Уп. ἀντροδίαιτος.

ἀστροθέτης, ὁ „онај који слаже звезде“ / qui coniugit stellas et iis nomen facit: **sg. m.** acc. -ην 64.2 (Номос). ■ CDt (ἀστήρ, ὁ + θέτης, ὁ), Пв 2.3.2. ► **hарах.** ● —. ◆ —. ☼ В. горе.

ἄστρον, ὁ „звезда“ / stella: **pl. n.** nom. -α 66.6 (Хефест). ■ NM, Па 1.1. ► **Ном.** +. ● —. ◆ „надалеко светлећа звезда“ (τηλέφαντος Pind. Fr. 33e 6). ☼ Поред „звезда“ Хефест се у овом стиху описује и другим именицама у вези са небеским телима, као што су месец, сунце, ваздух...

ἀστυφέλικτος, 2 „непомућен“ / non disturbatus, inconcussus, immotus: **sg. m.** nom. -ος 12.13 (Херакле). ■ CAt (CNeg), Па 11.1. ► **Хен.** +. ● Epigr. Gr. 540.3 (Хад). ◆ „непомућено тело“ (σῶμα Orph. Fr. 168.22), „непомућени дом“ (δόμος Nonn. Dionys. 45.330). ☼ Атрибут стоји уз храм, грађевину посвећену неком божанству.

ἄτρομος, 2 „неустранив“ / non tremens, intrepidus, imperterritus: **sg. f.** voc. -ε 10.26 (Природа). ■ CAt (CNeg), Па 1.2.2.1. ► **Ном.** +. ● Nonn. Dionys. 27.278 (Палада (Атена)). ◆ „неустрашива снага“ (μένος П. 5.126, 17.157), „неустрашиви страх“ (θυμός П. 16.163). ☼

αὐγάστειρα, ἡ „светлећа, светлана“ : **sg. f.** voc. -α 9.5 (Селена). ■ CDt (αὐγή, ἡ + ἀστήρ, ὁ), Пв 3.2.1. ► **hарах.** ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут, показује инвентивност и креативност аутора Химни. RICCIARDELLI 2000: 268 је ово место прочитала као αὐγάζουσα образлажући да Абелова корекција αὐγήστειρα у αὐγάστειρα, коју следи Квант, није нигде посведочена, те да се партицип гл. αὐγάζω уклапа значењски најбоље, јер у наредном стиху имамо καταυγάστειρα.

αὐλωνιάς, ἡ „дубодолинска“ / in valibus commorans, habitans: **pl. f.** voc. -εῖς 51.7 (Нимфе). ■ APoss, I 10.6. ► **hарах.** ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев, јавља се

само на овом месту. Сличан облик 'αὐλωνίας' налазимо у Notitiae episcopatuuum Eccl. Georg. et Hist. 3.307

αὐξητής, ὁ „онај који увећава“ / qui auget: **sg. m. voc.** -ά 11.11 (Пан), 15.8 (Зевс). ■ NA, Пб 2.3.1. ► Orph. H. +. ● —. ◆ „онај који увећава и умањује“ (αὐξητὰ καὶ μειωτὰ Simplicius, In Arist. 7.112.2). ☼ Ова именица се, поред ОХ, јавља још само код Симплиција у његовом коментару на Аристотелово дело „О небесима“.

αὐξιθαλής, 2 „онај који подстиче раст“ / augens florem: **sg. m. nom.** -ής 56.6 (Адонис), 67.5 (Асклепије), **f. nom.** -ής 26.3 (Гаја), 40.10 (Деметра). ■ CDt (αὔξησις, ἦ + θάλλω), I 8.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев.

αὐξίτροφος, 2 „онај који подстиче раст“ / augens nutritionem: **sg. f. nom.** -ος 10.17 (Физис), **pl. f. voc.** -οι 51.13 (Нимфе). ■ CDt (αὔξησις, ἦ + τρέφω), Па 1.2.2.1. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Попут придева **αὐξιθαλής, 2**, показује инвентивност ОХ.

αὐτάρκεια, ἡ „самодовољност“ / animus sua sorte contentus, suffitientia: **sg. f. voc.** -α 10.13 (Физис). ■ NM < CDt (αὐτός 3 + ἀρκέω), Пб 1.2.1. ► Democr. +. ● —. ◆ „самодовољност живота“ (ζωῆς Arist. Rhet. 1360b, 14). ☼ Јединствен случај да ова именица, по образовању детерминативна сложеница, фигурира као атрибут име неког божанства.

αὐτοκράτειρα, ἡ „самовладарка“ / domina: **pl. f. voc.** -αι 70.8 (Еумениде). ■ CDt (αὐτός 3 + κράτειρα, ἡ), Пб 3.2.1. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксна именица, јавља се у функцији атрибута само на овом месту у Химнама. Може се схватити и као NA, моциона изведеница од αὐτοκράτωρ.

αὐτοπάτωρ, ἡ „самозачета“ / qui sibi est pater, per se est pater: **sg. f. voc.** -ωρ 10.10 (Физис). ■ CDt (αὐτός 3 + πατήρ, ὁ), I 3.2.2.1. ► Orph. H. +. ● Aristid. Or. 43 (1). 9 (Зевс). ◆ „самозачети бог“ (θεός Iamb. Myst. 8.2). ☼ Често се односи касније на Христа код хришћанских аутора.

αὐτοφυής, 2 „самоникао“ / natus, genuinus: **sg. m. nom.** -ής 8.3 (Хелије), 12.9 (Херакле). ■ CAт (αὐτός 3 + φύω), I 8.2. ► Hes. +. ● —. ◆ „самоникла

Љубазност“ (Χάρις Nonn. Dionys. 11.374). ☼ Атрибут се у овом значењу први пут јавља код Платона у Критији (Critias 19.1 D).

ἀφαιρέτις, ἡ „она која одузима“ / ereptrix: **pl. f. voc. -εῖς** 59.18 (Моире). ■ ΝΑ, I 10.2.1. ► **ἄφαρ**. ● —. ◆ —. ☼ Именица у функцији атрибута, настала аналогичом са обликом за мушки род: ἀφαιρέτης, ὁ.

ἀφανής, 2 „невидљив“ / ignotus, obscurus, imperspicuus, occultus: **sg. f. nom. -ής** 2.7 (Протиреја), 55.10 (Афродита), **pl. f. nom. -εῖς** 69.9 (Ериније), **voc. -εῖς** 51.7 (Нимфе), 59.17 (Моире), 81.6 (Зефир). ■ СAt (CNeg), I 8.2. ► Pind. +. ● —. ◆ „невидљиво место“ (τόπος Strabo. Geogr. 1.2.40.19). ☼ Описује појавни квалитет божанстава који имају ту моћ да буду чулима невидљиви. Нарочито за персонификацију западног ветра, Зефира.

ἄφθιτος, 2 „непропадљив, бесмртан“ / incorruptibilis, corruptioni minime obnoxius: **sg. m. voc. -ε** 15.1 (Зевс), **f. voc. -ε** 10.5 (Физис). ■ СAt (CNeg), IIa 11.1. ► h. Merc. +. ● Hes. Theog. 389, 397 (Стига), Pind. O. 1.63 (Тантал). ◆ „бесмртни и непропадљиви“ (sc. богови) (ἀθάνατοι καὶ ἄφθιτοι h. Merc. 326). ☼ Шмит нам указује на индоевропско порекло овог атрибута који је хомерским еповима увек стајао уз неки предмет, једном уз κλέος и исто тако једном само уз μήδεα. Његов непосредни пандан *áksita-* у Ведама увек означава некакву текућу воду, али варијанта *áksiti-* долази уз *śrávas-* = κλέος (SCHMITT 1967: 64–69).

В

βαθύκολπος, 2 „дубоких недара (о одећи)“ / profundos (in replis) sinus habens: **sg. f. acc. -ον** 44.2 (Семела), **gen. -ου** 60.2 (Еуномија). ■ СAt (βαθύς 3 + κολπός, ὁ), IIa 1.2.2.2. ► **Ном. +.** ● Theocr. Id. 17.55 (Тетида), h. Cer, Ven. 257 (Нимфе), Pind. Pi. 1.12 (Музе). ● „Тројанке и Дардањанке у дубоко набораним хаљама“ (Тρωϊάδες καὶ Δαρδανίδες II. 18.122), (II. 18.339). ☼ Овај атрибут код Хомера описује Тројанке у њиховој ношњи: биле су тако опасане, да су недра њихових хаљина падала преко појаса.

βαθύστερνος, 2 „дубоких недара, груди“ / profundum sive latum pectus habens: **sg. f. voc. -ε** 26.6 (Гаја). ■ СAt (βαθύς 3 + στέρνον, τό), IIa 1.2.2.2. ► Pind. +.

• —. ♦ „земља дубоког дна“ (χθών Pind. N. 9.25), „море дубоког дна“ (πόντος Orph. N. 17.3, 74.3). ☼ Атрибут описује дубину недара код Гаје, одн. дубину земље код Пиндара, или морске дубине на другим местима у ОХ.

βαθυχαίτης, ὁ „дуге, густе косе“ / *promissam iubam s. ceasariem aut comam habens, q.d. cui coma est profunda: sg. m. acc. -α 56.7* (Адонис). ■ СAt (βαθύς 3 + χαίτη, ἦ), Пб 2.1.1. ► Hes. +. • Anth. App. 120.10, Porph. Plot. 22.22 (Феб). ♦ „Аристеј дуге густе косе“ (Αρισταῖος Hes. Theog. 977), „племена дугокосаца“ (φῦλα Βαθυχαίτων Orph. A. 1061). ☼ Могуће да овај придев у функцији атрибута Адониса указује на његове везе са хтонским. Осим Адонису, придева се још само само Фебу.

Βακχεύς, ὁ „Бакх/ Bacchator“: **sg. m. voc. -εῦ 45.2** (Дионис Басареј Триетерик), 52.1 (Триетерик). ■ NH, I 12.2.1. ► Soph. +. • Epigr. Gr. 1035.22 (Зевс). ♦ „бакхички син“ (Βακχεῦ φίλε Anth. Graeca 16.156.3). ☼ Јавља се у два облика: Βάκχος/Βακχεύς. На једном месту у облику Βάκχος стоји уз име Зевса.

βακχευτής, ὁ „бахант, онај који је испуњен бахичким заносом“ / *Bacchicus: sg. m. voc. -α 11.5, 11.21* (Пан), 47.6 (Перикионије). ■ NA, Пб 2.3.1. ► Orph. N. +. • —. ♦ „бахантски бог“ (θεός Anth. Pl. 4.290). ☼ Именица је једна од многобројних изведеница основе Βακχευ-. Непознатог је порекла, Виламовиц га први довео у везу са лидијским *Bakili-* (CHANTRAINE 1968: 159 s.v. Βάκχος).

βαρυαλγής, 2 „онај који изазива тешке патње“ / *gravi dolore percitus, qui graviter doloret: pl. f. voc. -εῖς 69.7* (Ериније). ■ СAt (βαρύς 3 + ἀλγέω), I 8.1. ► Orph. N. +. • —. ♦ „тешка болест“ (νοῦσος Epigr. Gr. 228, 803). ☼ Сложени атрибут, позно датиран. На натписима из Ефеса и са Делоса односи си се на болест.

βαρύθυμος, 2 „тешке ђуди“ / *graviter animo affectus: sg. m. acc. -ον 19.11*(Зевс Громовник), **f. voc. -ε 9.6** (Селена). ■ СAt (βαρύς 3 + θυμός, ὁ), Па 1.2.2.2. • Calim. Hymn. 4.215 (Хера), Nonn. Dionys. 8.286 (Семела) ♦ „зловолњи нагон“ (ὀργή Eur. Med. 176). ☼ Једна од многих сложеница придева βαρύς, 3. Насупрот њему стоји ὀξύθυμος.

βαρύκτυπος, 2 „који тешко одзвања“ / *graviter resonans, gravem edens sonum, gravisonus*: **sg. m.** voc. -ε 17.4 (Посејдон). ■ CAt (βαρύς 3 + κτύπος, ὁ), Па 1.2.2.2. ► Nom. +. • h. Cer. 3, 334, 441. 460 (Зевс), Hes. Opera 79 (Зевс), Pind. Ol. 1.72, Hes. Theog. 818 (Посејдон). ♦ „море које тешко одзвања“ (πόντος Anth. 9.753). ☼ Атрибут Зевсов и Посејдонов, махом у песника.

βαρύμηνις, 2 „прекомерно бесан“ / *cuius gravis est ira, cuius grave est odium et acerbum, incensus inexorabili odio, nam inexorabile odium dixit*: **sg. m.** nom -ις 11.12 (Пан), voc. -ι 45.5 (Дионис Басареј Триетерик), асс. -iv 20.4 (Зевс Муњевни). ■ CAt (βαρύς 3 + μήνις, ἡ), I 11.1. ► Aesch. +. • Nonn. Dionys. 4.417 (Арес), 6.202 (Хера), 8.109 (Зевс), 47.415 (Ерос), IG 14.1466 (Клота). ♦ „љутита маћеха“ (μητρυιά Nonn. Dionys. 30.200). ☼ Код Нона врло фреквентан атрибут.

βασίλεια, ἡ „краљица, владарка“ / *regina, domina*: **sg. f.** voc. -α 36.1 (Артемида), 41.1 (Мати Антаја), 49.4 (Хипта). ■ NH, Пв 3.1.1.1. ► Nom. +. • Emp. 128.3 (Афродита). ♦ „владарка становника подземља“ (χθονίων Orph. Fr. fr. 18.3). ☼ Ова именица, изведена из мушког облика βασιλεύς, најпре је означавала жену архонта басилеуса у Атини. Млађи облик βασιλίσ, -ιδος стоји као атрибут уз нимфу у Еврипидовој Медеји (Eurip. Med. 1003).

βασιλεύς, ὁ „краљ, владар“ / *rex, dominus*: **sg. m.** voc. -εу П.3, 15.3 (Зевс). ■ NH, I 12.2.1. ► Nom. +. • —. ♦ „владар који ждере на рачун народа“ (δημοβόρος П. 1.231), „владар-скиптроносац“ (σκηπτούχος 1.279). ☼ Још у микенском потврђен као *qasireu*, вероватно другачијег значења него касније код Хомера. Код Хомера, већма у множини, означава војне вође Ахајаца и Феачана (тек касније поприма значење „монарх“). Никад не долази као епитет богова (CHANTRAINE 1968: 166–167 s.v.). У орфичким фрагментима, налазимо га једном уз Аполоново име, као део синтагме „отац Муза“ (Orph. Fr. 15a 4).

βιοδῶτις, ἡ „дароватељка живота“ / *victum largiens, almus*: **sg. f.** voc. -ι 29.3 (Персефона), 55.12 (Афродита). ■ CDt (βίος, ὁ + δίδωμι), I 10.2.2. ► hapax. • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Персефону и Афродиту: једна чини да се рађају усеви, друга људи.

βιοθρέπτειρα, ἡ „она која узгаја живот“ / vitam alens: **sg. f. voc. -α** 27.13 (Мајка Богова). ■ CDt (βίος, ὁ + τρέφω), Пб 3.2.2. ► **hаrах.** ● —. ◆ —. ☼ Атрибут божанства за које претпостављамо да је из Мале Азије. Једно од орфичких божанстава, са значајним местом у култу. Значењски одговара придеву βιοθρέμμων.

βλοσυρός, 3 „космат, застрашујући“ / terribilis aspectu, truculentus: **pl. f. voc. -αί** 70.9 (Еумениде). ■ ADes, Па 1.2.1. ► **Ном.** +. ● Hes. Sc. 250 (Кере), Nonn. Dionys. 2. 531 (Зора). ◆ „страшни медвед“ (ἄρκτος Opp. Н. 2.247), „застрашујући борац“ (μαχητής Nonn. Dionys. 14.223). ☼ Не знамо порекло овог атрибута. Давао је често сложенице, коришћен доста у песничком језику (FRISK 1960: 245–246 s.v.).

βομβήτρια, ἡ „она која зуји“ / bombum susurrans: **pl. f. voc. -αι** 51.9 (Нимфе). ■ NA, Пб 3.2.3. ► **hаrах.** ● —. ◆ —. ☼ Женски облик је оригинална творевина песника ОХ, изведена од мушког βομβητής. Обе потичу од именице βόμβος која означава тупи тон.

βοτρυηφόρος, 2 „који (до)носи, рађа грожђе“ / racemifer: **sg. m. acc. -ον** 30.5 (Дионис). ■ CDt (βότρυς, ὁ + φέρω), Па 1.2.2.1. ► **Philo** +. ● —. ◆ „гроздоносна лоза“ (ἄμπελος Ph. 1.681). ☼ Само на овом месту уз Диониса.

βοτρυόκοσμος, 2 „урешен гроздовима“ / racemis ornatus: **sg. m. voc. -ε** 52.11 (Триетерик). ■ CAт (βότρυς, ὁ + κοσμέω), Па 1.2.2.1. ► **hаrах.** ● —. ◆ —. ☼ Уз Триетерика, божанство за које се верује да је једна од Дионисових епikleза. Овај атрибут говори у прилог тој тези.

βρόμιος, 3 „бучан“ / resonans: **sg. m. voc. -ε** 50.8 (Лисије Ленеј), **f. voc. -ία** 36.2 (Артемида). ■ ADes, Па 1.2.1, Пб 1.2. ► **Eurip.** +. ● Aristoph. Th. 991 (Дионис), Aesch. Eu. 24, Eurip. Ph. (Бакх). ◆ „бучна форминга“ (φόρμιγξ Pind. Nem. 9.8). ☼ Честа Бакхова (Дионисова) епikleза, углавном код песника.

βρονταῖος, 3 „громовит“ / tonitrualis (Iupiter), tonitruum auctor: **sg. m. voc. -ε** 15.9 (Зевс), **acc. -ον** 19.9 (Зевс Громовник), **pl. f. voc. -αι** 21.3 (Облаци). ► **Arist.** +. ■ ADes, Па 2.1.1. ● —. ◆ „громовит пролом“ (πάταγος Nonn. Dionys. 28.22). ☼ Уз Зевса, Зевсову епikleзу и обожене облаке.

βροτοκτόνος, 2 „онај који убија људе“ / *mortalium interfector, homicida*: **sg. m. voc.** -ε 65.2 (Арес). ■ CDt (βροτός, ὁ + κτόνος, ὁ), Па 1.2.2.1. ► Eurip. +. ● —. ♦ „људоморна жртва“ (θυσία Eurip. IT. 384). ☼ Аресов епитет.

Г

γαῖήοχος, 2 „земљоносац“ / *terram continens, qui terram suo ambitu complectitur*: **sg. m. voc.** -ε П.5, 17.1 (Посејдон). ■ CDt (γῆ, ἡ + ὀχεύω), Па 1.2.2.1. ► Hom. +. ● II. 15.174, 15.201, Od. 3.55, 8.350, h. Nept. 6 (Посејдон), Soph. OT 160 (Артемида), A. Supp. 816 (Зевс). ♦ „океан који носи земљу“ (ὠκεανός App. Anth. 3.209). ☼ Један од стајаћих Посејдонових епитета. У Orph. A. 1367 уз његову епиклезу, Еносигаја. Уз Зевса и Артемиду у другом значењу: „онај који штити земљу“ . Постоји више тумачења сложеница овог епитета од којих је Мејеов (MEILLET 1924) можда најтачнији: други део сложенице сличан је гот. *gawigan* „ставити у покрет“, те је Посејдон онај који потреса земљу.

γενάρχης, ὁ „родоначелник“ / *generis princeps, gentis et familiae auctor, aquo gens, i.e. familia aliqua, originem et initium sumsit, generis alicuius proauctor*: **sg. m. voc.** -α 13.8 (Крон). ■ CDt (γένος, τό + ἀρχή, ἡ), Пб 2.1.2. ► Call. +. ● IG 5 (1).497 (Херакле). ♦ „море-родоначелник“ (πόντος Anth. Gr. 9. ep. 416. 2). ☼ На више натписа ово је епитет Хераклов. У ОХ осим уз Крона, стоји у химни Ноту, Југу, као део синтагме ὄμβροιο γενάρχα (82.3).

γέννα, ἡ „потомство, пород“ / *progenies, genus*: **sg. f. voc.** -α 13.7 (Крон). ■ NM, Пб 3.1.1.1. ► Emp. +. ● —. ♦ „небески род“ (οὐράνιος Aesch. Pr. 165). ☼ Овде вероватно да значи „племенито порекло“ Крона.

γεννοδότειρα, ἡ „дароватељка потомства“ / *prolem dans, genitrix*: **sg. f. voc.** -α 55.12 (Афродита). ■ CDt (γέννα, ἡ + δίδωμι), Пб 3.2.2. ► Harax. ● —. ♦ —. ☼ Хапаксни атибут уз Афродиту.

γεραρός, 3 „високо поштовани, узвишени“ / *honorandus, venerandus, augustus*: **sg. m. nom.** 54.4 (Сатир Силен Бакх). ■ ADes, Па 8.1. ► Hom. +. ● —. ♦ „високо поштовани јунак“ (ἀνὴρ II. 3.170). ☼ У суперлативу уз Одисејево име (II. 3.211).

γλαυκῶψ, ὀ/ή „совоок“ / cuius caesii sunt oculi: **sg. f.** voc. -ε 32.17 (Атена). ■ CAt (γλαύξ, ἦ + ὄψ, ἦ), I 1.2. ► Pind. +. ● —. ◆ „соовоки змај“ (δρακόν Pind. O. 6.45). ☼ Придев истоветан са γλαυκῶπις. У овом пак облику само овде.

Γοργοφόνος, 3 „убица Горгоне“ / Gorgonis interfector s. interfectrix: **sg. f.** voc. -η 32.8 (Атена). ■ CDt (Γοργώ, ἦ + φόνος, ὀ), Па 1.2.2.1. ► Eurip. +. ● Горгоφόνα: Eurip. Ion 1478 (Атена). ■ „Персеј Горгоноубица“ (Περσεύς Nonn. Dionys. 31.12 (Περσεύς). ☼ Традиционални Атенин епитет.

Γρύνειος, 3 „гринејски“ / Gryneus: **sg. m.** voc. -ε 34.4 (Аполон). ■ APoss, Па 2.2.1.1. ► Orph. H. +. ? ● Strabo. Geograph. 13.2.5.10 (Аполон). ◆ —. ☼ Односи на еолски град Γρύνεια, варијанте придева су Γρύνιος, Γρύνειος. У том граду било је познато Аполоново светилиште.

Δ

δαήμων, 2 „искусан, зналац“ / doctus, peritus: **sg. f.** voc. -ον 10.11 (Природа). ■ ADes, I 5.1.1. ► Hom. +. ● —. ◆ „искусна светлост“ (φῶς II. 23.671), „искусан у рату“ (πολέμοιο Hes. Fr. 141.24). ☼ Хомерски придев, никада уз лично име.

δαίδουχος, ὀ „бакљоноша“ / facem s. tedam tenens aut gestans: **sg. f.** voc. -ε 9.3 (Селена). ■ CDt (δαίς, ἦ + ἔχω), Па 1.2.2.1. ► Appian. +. ● —. ◆ „Калија бакљоноша“ (Καλλίας Xen. HG. 6.3.3). ☼ Облик δαδοῦχος чешћи. Означава бакљоноше Елеусинских мистерија. Код Клеанта Стоика, стоји уз Сунце: Cleanth. Stoic. 1.123.

δακρυότιμος, 2 „онај који је сузама поштован“ / lacrimis honoratus: **sg. m.** voc. -ε 56.6 (Адонис). ■ CAt (δάκρυ, τό + τιμή), Па 1.2.2.2. ► Harach. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Адониса.

δεινοκάθεκτος, 2 „онај кога је тешко потчинити“ / vi continens: **sg. f.** voc. -ι / -ε 10.6 (Природа). ■ CAt (δεινός 3 + κατέχω), Па 11.1. ► Harach. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни сложени атрибут уз обожену природу.

Δελφικός, 2 „делфијски“ / Delphicus: **sg. m. voc.** -ε 34.4 (Аполон). ■ APoss, П 4. ► Soph. +. • Plato. Leg. 686a 5 (Аполон). ♦ „делфијски мач“ (Eur. Or. 1686). ☼ Од трагичара епитет Дионисов.

διάκοσμος, ó „(космички) поредак“ / ordo et rerum digestio numeros omnes concinnitatis habens: **sg. m. voc.** -ε 52.12 (Триетерик). ■ NM, Па. ► Parm. +. • —. ♦ „поредак живота“ (βίου Arist. Mu. 399 b 16). ☼ Термин чест код предсократоваца, у ОХ још на једном месту: 34.18.

δίκερος, ó/ή „дворог“ / bicornis, bina gerens cornua: **sg. m. voc.** -ως 56.6 (Адонис), асс. -α 30.3 (Дионис). ■ CAt (δῖς + κέρασ, τό), I 9.2. ► h.Hom. +. • h. Pan. 2, Orph. H. 34.25 (Пан), Anth. 5.123.1 (Селена). ♦ (Anth. 6. 32. 1), (φύσις Orph. Fr. 274.) ☼ Овај очигледно орфички атрибут се, осим Пану, Дионису и Селени, приписује Адонису и указује на значај овог божанства у култу.

δίκη, ή „правда“ / ius, iustitia: **sg. f. voc.** -η 10.13 (Природа). ■ NM, Пб 1.1.2.3. ► Hom. +. • Od. 11. 218 (Персефона). ♦ „правда богова“ (θείων Od. 4. 691), „људска правда“ (άνδρῶν h. Apol. 458). ☼ Обоженој Правди је посвећена одељена химна у оквиру скупине.

Δίκτυνα, ή „богиња лова“ / Diana: **sg. f. voc.** -α 36.3 (Артемида). ■ APoss, Пб 1.4. ► Hdt. +. • Eur. Hipp. 145 (Артемида). ♦ —. ☼ Епитет Артемидин још од Херодота. Према њему изведено име месеца Δικτινναῖος на Криту. Народна етимологија доводила га је у везу са δίκτυον „мрежа“, али је заправо изведен од имена планине Δίκη на Криту (FRISK 1960: 394).

διμάτωρ, ó/ή „од две мајке, двапут рођен“ / bimater: **sg. m. voc.** -ωρ 50.1 (Лисије Ленеј). ■ CAt (δῖς + μήτηρ, ή), I 3.2.2.1. ► Alex. +. • —. ♦ „двапут рођени Бромије“ (Βρόμιος Trag. adesp. Fr. fr. 21.2, Athen. Soph. Deipn. 2.9.2. ☼ Један од „орфичких“ атрибута. У ОХ се јавља још у химни Триетерику 52.9.

δίμορφος, 2 „с два обличја, дволик“ / bimorfis: **sg. m. acc.** -ον 30.3 (Дионис). ■ CAt (δῖς + μορφή, ή), Па 1.2.2.2. ► Luc. Trag. +. • —. ♦ „бог с два обличја“ (θεός Diod. Sicul. В.Н. 4.5.3.3). ☼ Односи се на Дионисову природу. Спада у групу атрибута који описују циклус рађања и смрти према орфичком учењу.

δῖος, 3 „божански“ / *divinus*: **sg. f. voc. -α** 9.1 (Селена), 32.2 (Атена), 69.2 (Мегаира). ■ ADes, Πα 2.2.1. ► Hom. +. ● h. Cer. 250. (Деметра), h. Merc. 99, h. Lun. 8, 17. (Селена). ◆ „божанска зора“ (ἠώς II. 9.662), „божанско море“ (ἄλς II. 1.141, итд.), „божански Ахилеј“ (Ἀχιλλεύς II. 1.7, 1.121, итд.), „божански Одисеј“ (Ὀδυσσεύς II. 1.145, 2.244), „божанска Алкестида“ (Ἄλκηστις II. 2.714), „божанска Хелена“ (Ελένη Od. 4.305), „божанска светлост“ (φώς Orph. Lith. 74). ☼ „Божански“ атрибут код Хомера не стоји уз богове.

διφρευτής, 0 „кочијаш“ / *auriga, currus s. bigarum agitator*: **sg. m. voc. -α** 8.6 (Хелије). ■ NA, Πб 2.3.1. ► Soph. +. ● Soph. Aj. 857. (Хелије). ◆ —. ☼ Атрибут Хелијев, још само код Софокла.

διφυής, 2 „двополан, двојне природе“ / *duplicis aut ancipitis naturae*: **sg. m. acc. -ῆ** 6.1 (Протогон), 30.2 (Дионис), 58.4 (Ерос), **f. acc. -ῆ** 42.4 (Миза). ■ CAt (δίς + φυή, ῆ), I 8.2. ► Arist. +. ● Orph. Argon. 14 (Ерос). ◆ „двојни род“ (γενέθλη Nonn. Dionys. 14.193), „двополна нимфа“ (νύμφη 18.248). ☼ Један од „орфичких“ атрибута. Упућује на двојност Дионисове природе. В. Паузанију причу о Агдистис. (Paus. 7.17.9-13).

δράκαινα, 1 „змајица“ / *dracaena*: **sg. m. voc. -α** 32.11 (Атена). ■ NM, Πб 3.1.1.1. ► h. Hom +. ● —. ◆ h. Apoll. 300. ☼ Женски облик именице δράκων, потиче од гл. δέρκομαι који упућује на магијску моћ погледа змијоликих митских створења (нпр. Горгоне Медузе).

δρομάς, 0/1 „тркачица“ / *cursitans, cursoria*: **pl. f. voc. -αι** 51.6 (Нимфе). ■ ADes, I 10.5. ► Eurip. +. ● —. ◆ “трчећа камила” (κάμηλος Diod. Sicul. В. Н. 17.105.7). ☼ Атрибутивна именица с вредношћу партиципа. Означава брзину кретања.

δросοείμων, 2 „заодевен росом“ / *rore vestitus, roratus*: **pl. f. voc. -ες** 21.6 (Облаци), 51.6 (Нимфе). ■ CAt (δρόςος, ῆ + εἶμα, τό), I 4.1.1. ► Hapax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев.

δρυμόνιος, 3 „шумски“ / *silvestris*: **sg. f. voc. -ία** 36.12 (Артемида). ■ APoss, Πб 1.2. ► Hapax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев. Истог значења као и δρύμων.

Ε

ἐγκύκλιος, 3 „кружни“ / circularis: **sg. f. voc. -α** 3.9 (Ноћ). ■ CAт (ἐν + κύκλος, ό), Па 2.2.2. ► Eur. +. ● Orph. Arg. 981 (Хеката). ◆ „кружно светилиште“ (Orph. Arg. 979). ☼ У ОХ овај атрибут се приписује само обоженој Ноћи и односи се на “кружне” циклусе смене дана и ноћи. У Орфичкој Аргонаутици додат је Хекати, која је на другом месту (979) још и Πανδώρη, у ком случају се алудира на месечеве мене.

εἰαρινός, 3 „пролећни“ / vernus: **sg. f. voc. -α** 29.12 (Персефона), **pl. f. voc. -αι** 43.3 (Хоре), 81.3 (Зефир). ■ ADes, Па 5.2. ► Hom. +. ● Nonn. Dionys. 31.205 (Харите). ◆ „пролеће“ (ὥρη Il. 2.471, 16.643, Od. 18.367, 22.301), „пролећни мирис“ (εὐώδης h. Cer. 401). ☼ Никад атрибут богова код Хомера. Од ἔαρ, које је дало бројне придеве. Овде са епским дужењем εἰ- које се налази и у хомерској химни Деметри (h. Cer. 401) у облику ἡαρινός, на месту које описује излазак Коре, одн. Персефоне из Хада.

εἰαροτερπής, 2 „онај који се радује пролећу“ / vere gaudens: **pl. f. voc. -εῖς** 51.15 (Нимфе). ■ CDt (ἔαρ, τό + τέρπω), I 8.2. ► hapax. ● —. ◆ —. ☼ Један од многих изведених придева им. ἔαρ. Хапаксан за ОХ, јавља се само на овом месту.

Εἰλείθυια, ἡ „она која помаже при порођају“ / Lucina, Dea: **sg. f. voc. -α** 2.9 (Протиреја), 2.12 (Артемида). ■ NH, Пв 3.1.3. ► Hom. +. ● —. ◆ —. ☼ Илитија је изворно засебно божанство, вероватно критског порекла, већ на микенској таблици из Кнососа помиње се њен култ у оближњем Амнисосу, за који зна и Хомер. Изворни лик имена је Ἐλεύθυια, што се може тумачити из грчког као ‘она која чини (да пород) долази (на свет)’ (ἐλεύσομαι) или је у питању преузето име минојске богиње, чији је култ богато археолошки посведочен. Овде се, вероватно, ради о примени једног теонима на друго божанство у светлу синкретизма култова. За поистовећење са Артемидом уп. Δικτύννα. Реч је неизвесне етимологије.

εἰνάλιος, 3 „морски“ / marinus, maritimus: **sg. m. gen. -ου** 24.1 (Нереј), **f. acc. -αν** 1.2 (Хеката), **pl. m. voc. -οι** 38.2 (Курети). ■ CAт (ἐν + ἄλς, ό), Па 2.2.2. ► Hom. +. ● —. ◆ „морска неман“ (κῆτος Od. 4.443), „морски звиждук“ (ροῖζος Orph. H. 17.6), „морски дух“ (δαίμων Orph. Argon. 343). ☼ У ОХ на још пар места. Није

јасно зашто уз Хекату и Курете — вероватно се ради о неком синкретистичком поистовећењу. Обично уз Посејдона, те би Курети могли бити поистовећени са Амфитритом. За Хекату нејасно.

εἰνόδιος, 3 „онај који обитава покрај пута“ / *in via situs, habitans*: **sg. f.** acc. -αν 1.1 (Хеката). ■ СAt (ἐν + ὁδός, ἦ), Па 2.2.2. ► Ном. +. ● Anth. 10.12 (Хермес), Soph. Fr. 535.2 (Хеката). ♦ „оса која има гнездо поред пута“ (σφήξ Il. 16.260). ☼ У фрагментима Хесиода спомиње се Ифигенија као „Артемида Путна“ али у другачијем значењу од истог атрибута код Хекате (HARDER 1991 s.v.).

Εἰραφιότης, ὁ „Ејрафиот“ / *Vacchi epitheton*: **sg. m.** acc. -ην 48.2 (Дионис). ■ NH, Пв 2.4. ► h. Ном. +. ● h. Vacch. 20, Anth. 9.524 (Дионис). ♦ „сапутник Ејрафиот“ (συνέμפורος Nonn. Dionys. 21.81). ☼ Један од Дионисових епонима. Доводи се у везу са Дионисовим животињским обличјима преко εἶραφος cf. ἔλαφος. Код Алкеја еолски Ἐρραφεώτας (Alc. 381.1), изводи се из непотврђеног *εἶραφος сродног са староиндијским *rshabha*- ‘бик’ (CHANTRAINE 1970: 323).

ἐκάεργος, ὁ „који издалека делује“ / *procul arcens*: **sg. m.** voc. -ε 34.7 (Аполон). ■ CDt (ἐκών* + ἐργάζομαι), Па 1.2.2.1. ► Ном. +. ● Il. 1.479, 5.439, 9.564, Od. 8.323, h. Apol. 357, 382, 420 (Аполон), Od. 21.472, Aristoph. Th. 972 (Артемида), h. Merc. 307 (Хермес). ♦ „Борејева кћи, Хекаерге“ (Ἐκαέργη Call. Del. 292). ☼ Сумњиве етимологије, код старих погрешно довођена у етимолошку везу са пр. ἐκάς — далеко, у даљ. Вероватно од ἐκητ- > ρεκα(τ)- ρεργος (cf. ἔκων) (LSJ s.v.) Као део других сложених имена: Ἐκα-μήδη, ρηεκά-δαμος > Ἀκά-δήμος (FRISK 1960: 473 s.v.). Код орфичара означавала број девет.

ἐκηβόλος, 2 „који постиже свој циљ“ / *eminus iaculans*: **sg. m.** voc. -ε 34.6 (Аполон). ■ CDt (ἐκών* + βάλλω), Па 1.2.2.1. ► Ном. +. ● Il. 1.21, h. Apol. 177, h. Merc. 237, 417, h. Ven. 151 (Аполон), Orph. A. 1356 (Пајан), Soph. Fr. 401 (Артемида), Nonn. Dionys. 16.8 (Ерос). ♦ „лук који гађа“ (τόξον Aesch. Pr. 711), „стрелац“ (άνηρ Plut. Luc. 28). ☼ У старини погрешно тумачено као сложеница прилога ἐκάς 'далеко' (cf. ἐκάεργος). Према мишљењу савремених етимолога пре у вези са ἐκών 'својевољан' (в. FRISK 1960: 473, 478). Најпре уз Аполона, касније код Софокла уз Артемиду.

ἐλάσιππος, 2 „који гони коње“ / equos agitans: **sg. m. voc. -ε** 8.18 (Хелије), **f. voc. -ε** 3.7 (Ноћ). ■ CDt (ἐλαύνω + ἵππος, ὁ), Па 1.2.2.2. ► Pind. +. ● —. ◆ „племе коњаника“ (ἔθνος Pind. Puth. 5.85). ☼ Овде је Ноћ добила епитет према аналогiji са Хелијем који у четворопрегу прелази преко небеског свода.

ἐλαφηβόλος, 2 „који гађа јелена“ / qui cervos iaculis figit: **sg. f. voc. -ε** 36.10 (Артемида). ■ CDt (ἐλαφος, ὁ + βάλλω), Па 1.2.2.1. ► Hom. +. ● h. Dian. 2, Nonn. Dionys. 44.197 (Артемида). ◆ „јунак који гађа јелена“ (ἀνὴρ Il. 18.319). ☼ Само на овом месту у ОХ. Нигде уз друго божанство.

ἐλικοδρόμος, 2 „који трчи у круг“ / qui volubili cursu fertur, volubilis: **sg. f. voc. -ε** 9.10 (Селена). ■ CDt (ἔλιξ, ἡ + δρόμος, ὁ), Па 1.2.2.1. ► Eur. +. ● —. ◆ „Селенина звезда која трчи у круг“ (ἀστὴρ Σεληναίας Manetho 4.146). ☼ Код Еврипида (Eur. Vasch. 1067) читање се заснива на конјектури.

ἐναγώνιος, 2 „такмичарски, који је заштитник надметања, игара“ / ad certamina pertinens, certaminibus conveniens: **sg. m. voc. -ε** 28.2 (Хермес). ■ CAт (ἐν + ἀγών, ὁ), Па 2.2.2. ► Pind. +. ● Nonn. Dionys. 10.337 (Хермес), 19.237 (Ерос). ◆ „нагон за такмичењем“ (ὄρμη Orph. Hymn. 33.2). ☼ Још у ОХ 33.2 где описује људски нагон за надметањем.

ἐνθεος, 2 „испуњен божанством, надахнут, божански“ / divinus: **sg. m. voc. -ε** 18.17 (Херакле). ■ CAт (ἐν + θεός, ὁ), Па 1.2.2.2. ► Aesch. +. ● Orph. Fr. fr. Papug. Berol. 15a 4 (Аполон). ◆ „надахнути човек“ (ἀνὴρ Nonn. Dionys. 22.263), „богом обузета дева“ (κόρη Eur. Tr. 255). ☼ Значење овог атрибута кретало се у старини од „оног у коме је присутан бог“ (in quo deus est) до „оног који је сам сличан богу, божији“ (divinus).

Ἐννοσίγαιος, 2 „земљотресац“ / motor s. quaesator terrae, Neptuni epitheton apud poetas: **sg. m. voc. -ε** 17.4 (Посејдон). ■ CDt (ἐνοσις, ἡ + γή, ἡ), Па 1.2.2.2. ► Hom. +. ● Il. 20.20, h. Nept. 4 (Посејдон). ◆ „земљотресац земљодржац“ (Γαλιόχος Orph. A. 1367). ☼ Посејдонов епитет још од Хомера. Облик са удвојеним -v- је metri causa.

ἐννύχιος, 3 „ноћни, који припада ноћи“ / nocturnus: **sg. f. voc. -α** 9.3 (Селена), 10.6 (Физис), **pl. f. voc. -οι** 7.11 (Звезде). ■ СAt (ἐν + νύξ, ἦ), Па 2.2.2. ► Nom. +. • Nonn. Dionys. 26.375 (Хипнос). ♦ „ходећи ноћу“ (προμολών П. 21.37). ☼ Није јасно откуда овај атрибут уз обожену Природу. Уз Селену и Звезде можда као веза са космогонијом која на почетак свега ставља Ноћ.

ἐνοδίτις, ἡ „она која поред пута има светилиште“ / vialis dea: **sg. f. acc. -iv** 72.2 (Тихе). ■ СAt, I 10.3. ► **hарах.** • —. ♦ —. ☼ Хапаксна именица, само на овом месту у ОХ. Истог значења као и жен. облик придева ἐνοδία, од кога је и настала.

ἐνοπλος, 3 „наоружан“ / armatus: **pl. m. acc. -ους** П.20 (Курети). ■ СAt (ἐν + ὄπλον, τό), Па 1.2.2.2. ► Tyrt. +. • Orph. Fr. 23.12. Parygi Gurob (Курети) (Kern: 31.7). ♦ „наоружани корак“ (βῆμα Orph. H. 31.1). ☼ Код Аристофана (Nub. 651), овај атрибут описује ритам којим звечи ратничко оружје.

ἐνυδρος, 2 „воден, подводни“ / aquatilis: **pl. m. acc. -ους** П.32 (Демони). ■ СAt (ἐν + ὕδωρ, τό), Па 1.2.2.2. ► Aesch. +. • Soph. Ph. 1454 (Нимфе). ♦ „водено језеро“ (λίμνη Eur. Ph. 659). ☼ Односи се на божанства која настањују водене пределе.

ἐπάφιος „Дионисов епитет“ / epith. Vacchi: **sg. m. voc. -ε** 50.7 (Лисије Ленеј). ■ ADes. • Nonn. Dionys. 32.70 (Епафије). ♦ —. ☼ Код Нона, Дионисова епikleза такође. Нејасног значења.

[**ἐπάφριος, 2**] „пенушав“ : **sg. m. voc. -ε** 52.9 (Триетерик). Могуће читање је и **ἐπάφιος**. ■ СAt (ἐπί + ἄφρος, ὀ) Па 2.2.2.2. ► ? • ? ♦ ? ☼ Место је сасвим нејасно. По суплемен ту LSJ, иако у рукописима стоји ἐπάφιε, треба поправити у Επάφριος упућујући на (еπιγραφски посведочену) епikleзу Зевса Ἄφριος (у Тесалији). Са друге стране, Ἐπαφος је грчко име за египатског бога Аписа (који је сам оличење Озириса, са којим су Грци идентификовали Диониса), а на папирусима је посведочен придев ἔπαφος који означава врсту винове лозе.

ἐπεμβάτης, ὁ „онај који се успео на коња, онај који се вози на нечему“ / vector equi vel currus: **pl. m. voc. -αι** 31.3 (Курети). ■ NA, Па 2.3. ► Anacr. +. • —.

◆ „сваки коњаник“ (πᾶς Ευγip. Βασch. 782). ☼ У апсолутном значењу „коњаник“ (Αναcr. Fr. 72.6), у ОХ у атрибутивној функцији.

ἐπίκουρος, ὁ „заштитник, помоћник“ / auxiliator: **sg. m. voc. -ε** 67.5 (Асклепије). ■ ΝΑ, Πα 1.1. ► Ном. +. • h. Mart. 9 (Арес). ◆ „Пријамови саборци“ (Πριάμου II. 2.803), „саборци Дарданци и Тројанци“ 3.456 (Τρῶες καὶ Δάρδανοι), „саборци Јасоновичи“ Ογph. Α. 347 (Γάσωνος). ☼ Код Хомера у значењу садруга у борби на бојном пољу. Овде уз Асклепија као лекара, заштитника од болести.

ἐραυνός, 3 „љубак“ / amabilis, iucundus: **sg. f. acc. -ήν** 1.1 (Хеката). ■ ΑDes, Πα 5.4. ► Ном. +. • Ογph. Α. 337 (Нерејиде). ◆ „љубак град“ (πόλις Od. 7.18), „љупки храст“ (φηγός id. 991). ☼ Код Хом. искључиво описује места. Надаље ретко за богове или људе.

ἐράσμιος, 3 „пријатан, љубак“ / amabilis: **sg. m. voc. -ε** 34.5 (Аполон), **acc. -ον** 58.1 (Ерос), **pl. f. voc. -αι** 60.4 (Харите). ■ ΑDes, Πα 7.1. ► Анаcr. +. • —. ◆ љубак у души (τὴν ψυχὴν Xen. Smr. 8.98), „љупка голубица“ (πέλεια Анаcr. fr. 15.1). ☼ Као и **ἐραυνός, 3** од гл. ἔραμαι.

ἐρατεινός, 3 „љубак“ / amabilis: **sg. f. voc. -ή** 63.8 (Дикаосине). ■ ΑDes, Πα 5.3. ► Ном. +. • —. ◆ „љупка Аугеине“ (Αὐγεινή II. 2.537), „љупки лик“ (πρόσωπον Ογph. Lith. 671). ☼ За разлику од **ἐραυνός**, код Хомера се односи и на људе.

ἐρατός, 3 „драг, љубак“ / amabilis: **sg. f. voc. -ή** 10.10 (Физис), 40.7 (Деметра), 68.1 (Хигија), **acc. -ήν** II.17 (Мнемосина). ■ ΑDes, Πα 11.1. ► Ном. +. • —. ◆ „дражесни дар“ (δῶρον II. 3.64), „љупка корњача“ (χέλυς h. Мерс. 153). ☼ Још једна изведеница гл. ἔραμαι. Означава код Хомера пределе, ствари, никад људе.

ἐρατοπλόκαμος, 2 „прекривен љубавним увојцима“ / cui amabiles sunt capili: **sg. f. voc. -ε** 29.5 (Персефона), 55.10 (Афродита), **acc. -ον** 44.2 (Семела). ■ САт (ἔρωc, ὁ + πλόκαμος, ὁ), Πα 1.2.2.2. ► ηαрах. • —. ◆ —. ☼ Облик **ἐρασιπλόκαμος** истог значења први пут код Ибика (Iвус. 9).

ἐργαστήρ, ὁ „радник, трудбеник“ / *operarius*: **sg. m. nom.** 66.4 (Хефест). ■ NA, I 3.1. ► Xen. +. ● —. ◆ X. Oec. 5.15. ☼ Код Ксенофонта у значењу „радника у пољу“. Ранији, још микенски облик *we-ka-ta* (pl.) > *ἐργάτης, ὁ* у значењу „радника у пољу“ али и у атрибутивном „вредан, марљив“ (FRISK 1960: 548).

ἐρημόπλανος, 2 „који сам лута“ / *solus errans*: **sg. m. acc.** -ov 39.4 (Корибант). ■ CDt (*ἔρημος, 2 + πλανάω*), Па 1.2.2.1. ► Orph. H. +. ● —. ◆ „корибанти који сами лутају“ (*διθυραμβῶδες Demetrius Rhet. De elocut.* 116.3). ☼ Како бележи Demetr. Phal. 116, стоји уз Корибанта на овом месту да означи *διθυραμβῶδες* (TLG 4 s.v.), плес корибаната у религијском заносу.

ἐρίβρομος, 2 „урлајући“ / *grandifremus*: **sg. m. voc.** -ε 45.4 (Дионис Басареј Триетерик), **acc.** -ov 30.1 (Дионис), 48.2 (Сабазије), **pl. f. voc.** -οι 21.3 (Облаци), 69.1 (Ериније). ■ Inc, Па 1.2.2.2. ► h. Nom. +. ● h. Bacch. 1.56 (Дионис). ◆ „урлајући лав“ (*λέων Pind. Ol.* 11.20). ☼ Дионисов епитет, односи се на буку која се ствара током свечане поворке.

Ἐριούνιος, ὁ „Хермесов епитет“ / *valde utilis, magnas utilitates afferens* (inc.): **sg. m. voc.** -ε 28.8 (Хермес). ■ Inc, Па 2.2.1. ► Nom. +. ● Il. 20.72, 24.457, 24.679, h. Merc. 145, 551. h. Cer. 407, h. Pan. 40 (Хермес). ◆ (*νόος Orph. Lith.* 199). ☼ Хермесов атрибут нејасног значења. Вредно паже је тумачење тумачење Хермесовог епитета као „оног који тргује са странцима“ које је предложио LOMA 2009. Као придев уз општу именицу *νόος* у Литици: 199.

ἐρισθενής, 2 „врло моћан“ / *viribus praepotens*: **pl. f. voc.** -εες 69.7 (Ериније). ■ CAAt. I 8.1. ► Nom. +. ● Il. 13.54 (Зевс), Hes. Fr. 150. 27 (Посејдон). ◆ „врло моћни отац“ (*πατήρ Il.* 19.355), „врло моћни краљ“ (*βασιλεύς Orph. A.* 328). ☼ У ранијој епској традицији уз богове пантеона, у ОХ уз Ериније да опише њихову снагу. Код придева *ἐρισθενής* и *ἐρισμάραγος* претпостављамо да у сложеници *ἐρι-* функционише као аугментативни префикс.

ἐρισμάραγος, 2 „гласногрмећи“ / *magnos strepitus edens, Iovis epitheton*: **sg. m. acc.** -ov 20.1 (Зевс Муњевни). ■ CAAt, Па 1.2.2.2. ► Hes. +. ● Hes. Theog. 815 (Зевс). ◆ „гласногрмећа кула“ (*πύργος Nonn. Dionys.* 40.214). ☼ Епитет који дочарава Зевсову епikleзу као бога који доноси муње и громове.

ἐρνεσίπεπλος, 2 „умотан у лишће“ / qui germinibus quasi peplo vestitus est: **sg. m.** acc. -ov 30.5 (Дионис). ■ CAт (ἔρνος, τό + πέπλος, ὁ), Па 1.2.2.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Односи се на лишће винове лозе којим су се китили учесници Дионизијских мистерија. CHANTRAINE 1970: 374 примећује да је овај хапаксни придев начињен по узору на хом. ἔλκεσί-πεπλος.

εὐάζων, 3 „вриштећи“ / clamans: **sg. m.** voc. -ων 54.11 (Силен Сатир Бакх). ■ AVerb, I 6.2.1. ● —. ◆ „узвик“ (ἔπος Soph. Antig. 1135). ☼ Поред „дионизијских“ (45.4 Дионис Басареј Триетерик) божанстава, овај атрибут у ОХ стоји уз Деметру (40.15) чиме указује на њену улогу у култу у коме су се Химне употребљавале.

εὐάνθεια (εὐανθής 2?) „цветајући, цветни“ / floridus: **sg. f.** voc. -α 10.11 (Физис). ■ CAт (εὐ + ἄνθος, τό), Пв 3.1.2.2. ► Inc. ● Inc. ◆ Inc. ☼ Нејасно је образовање ове речи. Вероватно да је аутор користио као основу придев εὐανθής 2 и начинио посебан облик женског рода, тип хом. ἡριγένεια (уп. CHANTRAINE 1968: 103).

εὐάντητος, 2 „милостив“ / propitius: **sg. f.** voc. -ε 2.5 (Протиреја), 3.13 (Ноћ). ■ CAт (εὐ + ἀντάω), Па 11.1. ► VMus.Insc. +. ● IG 3.134 (Мајка богова), Nonn. Dionys. 39.207 (Хефест). ◆ „блажен (и) милостив“ (ἴλαος Nonn. Dionys. 35.216). ☼ Овај атрибут стоји уз још неколико божанстава у оквиру синтагми или реченица у ОХ. Каснијег је датума, не припада хомерском језику. Дословно „добро приступачан, предусретљив“, -αντητος глаголски придев са значењем могућности.

εὐάστειρα, ἡ „она која јауче, цичи у бахичком заносу, баханткиња“ / evans: **pl. f.** voc. -αι 51.8 (Нимфе), 69.1(Ериније). ■ NA, Пв 3.2.1. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Женски облик именице εὐαστήρ. Односи се на баханткиње.

εὐάστερος, 2 „звездан“ / bene stellatus: **sg. f.** voc. -ε 9.3, 9.11 (Селена). ■ CAт (εὐ + ἀστήρ, ὁ), Па 1.2.2.2. ► Arat. +. ● —. ◆ „богат звездама“ (πολέων Arat. Phaen. 237). ☼ Само у химни посвећеној Селени. Поред тога, само још у Аратовом делу.

εὐαστήρ, ὁ „онај који јауче, цичи“ / evator: **sg. m.** acc. -ov 30.1 (Дионис), **pl. m.** voc. -ες 31.2 (Курети). ■ NA, I 3.1. ► Arch. Pap. +. ● Anth. 9.246.7 (Бакх). ◆

„дичећи Луај“ (Λυαίος Anth. 6.154). ☼ Назив за баханта, учесника дионизијске свечаности који поцикује.

εὐαστής, ὁ „онај који узвикује „еу!“ / evator: **sg. m. nom.** -ής 54.5 (Силен Сатир Бакх). ■ NA, Пб 2.3.1. ► Orph. H. +. • Anth. App. 166 (Дионис). ♦ —. ☼ Један од облика именице која означава баханта, уз Силену, који је вероватно једна од Дионисових епиклеза.

εὐβουλος, 2 „мудар, који даје добар савет“ / prudens, consultus: **sg. m. voc.** -ε 18.12 (Плутон). ■ CAт (εὐ + βουλή, ἦ), Па 1.2.2.2. ► Theog. +. • Pind. Ol. 13.8 (Темида), Pind. Pyth. 3.92 (Нереј). ♦ „мудар човек“ (άνήρ Eurip. Rhesus 105). ☼ Само уз Плутона јер он једини зна „пут“ ка загробном животу.

εὐβουλεύς, ὁ „Еубулеј, добар саветник“ / Eubuleus: **sg. m. voc.** -εῦ 30.6 (Дионис), 52.4 (Триетерик), 56.3 (Адонис). ■ CDт (εὐ + βουλή, ἦ), I 12.2.2. • Diod. Sicul. 5. 72. 2 (Зевс), Orph. Fr. 19.3 (IG XIV 641. 2. comp. 21) (Еубулеј). ♦ —. ☼ Еубулеј је Плутонова епиклеза. У ОХ преузимају је „орфичка“ божанства.

εὐδιος, 2 „ведар, миран“ / serenus, tranquillus: **sg. m. voc.** -ε 8.14 (Хелије), **pl. m. voc.** -οι 38.24 (Курети). ■ CAт (εὐ + διος 3), Па 1.2.2.2. ► Xen. +. • —. ♦ „мирна обала“ (ἄκτη Apoll. Rhod. 1.521). ☼ Увек се односи на воду, ваздух, пределе или да опише људски карактер. Придев је позна изведеница од именице εὐδί(φ)α ‘ведро, лепо време’, која је прастара (стинд. *su-div-á*- ‘леп дан’). Други део сложенице прасродан је са *Зевс*. Уп. CHANTRAINE 1970: 383–384.

εὐδρομος, 2 „брз, хитар“ / celer: **sg. m. voc.** -ε 8.6 (Хелије), **f. voc.** -ε 36.6 (Артемида). ■ CAт (εὐ + δραμεῖν), Па 1.2.2.1. ► Anth. P. +. • —. ♦ „хитар нагон“ (ὄρμη Orph. H. 17.9). ☼ Односи се на брзину у кретању.

εὐδύνατος, 2 „моћан“ / vale potens: **sg. m. acc.** -ον 29.20 (Плутон), **f. acc.** -ον 33.1 (Нике), 74.2 (Леукотеја). ■ CAт (εὐ + δυνατός 3), Па 11.1. ► Orph. H. +. • Orph. A. 17 (Вρμό=Хеката, Персефона). ♦ —. ☼ Само на још једном месту, у Орфичкој Аргонаутици.

εὐειδής, 2 „лепог лица, леп“ / pulcher, formosus: **sg. f. acc.** -ῆ 44.2 (Семела). ■ CAт (εὐ + εἶδος, τό), I 8.1. ► Nom. +. • —. ♦ „лепа Галатеја“ (Γαλάτεια Hes. Th.

250), „лепи асфодел“ (ἀσφόδελος Orph. A. 915). ☼ Генерално се односи на људе, како жене тако и мушкарце, посебно на лепоту у лицу.

εὖθρονος, 2 „лепог престола“ / pulchrum thronum habens: **sg. m. voc. -ε** 10.24 (Природа). ■ CAt (εὖ + θρόνος, ό), Па 1.2.2.2. ► Nom. +. • Il. 8.565 (Зора), Pind. Isth. 2.5 (Афродита), Puth. 9.60 (Хоре). ♦ „мати лепог престола“ (μήτηρ Apoll. Argon. 1. 1093). ☼ Од Хомера атрибут Зорин, вероватно настао према Херином атрибуту χρυσόθρονος. У ОХ само уз Природу. Постоји дилема око -θρονος као другог члана сложених придева, да ли значи ‘престо’ или ‘цвет, цветни украс’, уп. CHANTRAINE 1970: 442 s.vv. θρόνα и θρόνος.

εὔιος, 2 „бахички“ / Euius: **sg. m. voc. -ε** 50.8, **acc. -ov** 30.4 (Лисије Ленеј). ■ ADess, Па 2.2.1. ► Soph. +. • Orph. H. 50.3 (Бах =Дионис). ♦ „бахичка поворка“ (τελετή Eur. Bacch. 238), „бахичка ватра“ (πῦρ Soph. Ant. 964). ☼ Име за Баха (Диониса), настало ономатопејом узвика који се у поворци узвикивао.

εὔκαρπος, 2 „плодан“ / fructuosus: **sg. m. voc. -ε** 50.4 (Лисије Ленеј). ■ CAt (εὖ + καρπός, ό), Па 1.2.2.2. ► h. Nom. +. • h. Tellur. 5 (Гаја). ♦ „плодна светковина“ (τελετή Orph. H. 43.11). ☼ У Хомерским химнама се односи на Гају, код Пиндара на дрвеће, тле, житарице.

εὐκταῖος, 3 „молитвени, заветни“ / votivus, optandus: **sg. f. voc. sup. -η** 68.7 (Хигија) **pl. f. voc. -αι** 59.15 (Моире), 60.6 (Харите). ■ CAt (εὖ + εὔχομαι), Па 2.1.2. ► Aesch. +. • Eurip. Med. 169 (Темида), Aesch. Th. 723 (Еринија). ♦ „молбена, зазивана жеља“ (εὐχή Aristoph. Av. 1060). ☼ Атрибут се односи на божанства која се зазивају посебним молитвама.

[**εὐμενέων, 3** „добронамеран“ / benevolus, amicus: **sg. f. voc. -α** 3.14 (Ноћ), **pl. m. voc. -οι** 31.6 (Курети), 81.5 (Зефир). ■ AVerb, I 6.2.1. ► Pind. +. • —. ♦ „богиња“ (θεά Apoll. Argo. 2.433). ☼ Овај партицип презента у ОХ се увек налази у закључном зазивању божанства, позивајући на „милост“ које оно треба да покаже.]

εὐπάλαμος, 2 „сналажљив“ / manu industria s. perita structus, cui perita manus adhibita est, i.e. artificum: **sg. m. acc. -ov** 58.4 (Ерос). ■ CAt (εὖ + παλάμη, ή), Па

1.2.2.2. ► Aesch. +. ● —. ♦ „мудрост“ (σοφίη IG 14.967). ☼ Најпре у вези са мануелном вештином касније апстрактно значење (μέριμνα, Aesch. Ag. 1531).

εὐπατέρεια, ἡ „кћи која је од, која има племенита оца“ / bono patre nata, magnis natalibus orta: **sg. f. voc.** -α 55.10 (Афродита), **acc.** -αν 79.1 (Темида), **pl. f. voc.** -αι 59.16 (Моире). ■ САt (εὐ + πατήρ), Па 3.1.2.2. ► **Hom. +. ● Anth.** 2.1.99 (Афродита), **Apoll. Argo.** 1.570 (Артемида). ♦ „Хелена племенитог оца“ (Ελένη II. 6.292), „Тирона племенитог оца“ (Τυρώ Od. 11. 235). ☼ Код Хомера не стоји уз богиње.

εὐπλόκαμος, 2 „лепих плетеница“ / crinitus: **sg. f. acc.** -ον II.19 (Лета). ■ САt (εὐ + πλόκαμος, ὁ), Па 1.2.2.2. ► **Hom. +. ● Od.** 5.125 (Деметра), Od. 5.390 (Зора), Od. 7.41 (Атена), Od. 20.80 (Артемида), **h. Lun.** 18 (Селена), **h. Arol.** 194 (Харите). ♦ „Тројанке лепих плетеница“ (Τρωαί II. 3.680, 3.685), „Калипсо лепих плетеница“ (Καλυψώ Od. 7.246), „нимфе лепих плетеница“ (νύμφαι Od. 1.86, 12.132), „Кирка лепих плетеница“ (Κίρκη Od. 10. 136), „нимфа лепих плетеница“ (νύμφη **h. Merc.** 7, **h. Pan.** 34). ☼ Култ лепе косе у старих објашњава фреквентну употребу овог атрибута.

εὐπνοος, 2 „доброг даха“ / bene spirans: **pl. m. voc.** -οι 38.24 (Курети). ■ САt (εὐ + πνέω), Па 1.2.2.1. ► **Arist. +. ● —. ♦** „дисајна ноздрва“ (μυκτήρ Xen. Eq. 1.10). ☼ Вишезначан атрибут. На другим местима у ОХ уз αὔραις (21.6, 51.11).

εὐρεσίτεχνος, 2 „проналазач вештинâ“ / inventor: **sg. f. voc.** -ε 32.17 (Атена). ■ CDt (εὔρεσις, ἡ + τεχνή, ἡ), Па 1.2.2.2. ► **haph.** ● —. ♦ —. ☼ Хапаксни придев.

εὐσκοπος, 2 „бдијући, на опрезу“ / consideratus, providus: **sg. m. voc.** -ε 11.9 (Пан). ■ CDt (εὐ + σκοπέω), Па 1.2.2.1. ► **Hom. +. ● Od.** 1.38, 7.137, **h. Ven.** 262 (Хермес (Аргеифонт)), 11.198 (Артемида). ♦ „опрезни Аргеифонт“ (Ἀργειφόντης), „копље на опрезу“ (δору Nonn. Dionys. 30.36). ☼ Атрибут често уз Хермеса, одн. његову епikleзу „Аргеифонта“.

εὐστέφανος, 2 „овенчан лепим венцима“ / pulchre coronatus: **sg. f. dat.** -ω 42.7 (Афродита). ■ САt (εὐ + στέφανος, ὁ), Па 1.2.2.2. ► **Hom. +. ● Od.** 18.193, **h. Ven.** 287 (Афродита), **h. Ser.** 224, 307, 384 (Деметра). ♦ „Теба добро утврђена“

(Θήβη II. 19.99), „Микена добро утврђена“ (Μυκίνη Od. 2.120). ☼ У ОХ још на једном месту (46.3) уз Афродиту. Овде уз њену епikleзу „Китерка“. Код Хомера овај атрибут стоји и уз градове Тебу и Микену. Занимљиво је да је увек уз властите именице женског рода: осим тога Εὐστέφανοί τε θεῶν θυσῖαι θαλίαι τε (Aristoph. Nub. 307).

εὐτεκνος, 2 „благословен децом“ / prole felix, foecundus: **sg. f. voc.** -ε 40.13 (Деметра). ■ CAt (εὐ + τέκνον, τό), II 1.2.2.2. ► Aesch. +. ● —. ◆ „многодета мати“ (μάτηρ Eur. Phoen. 1061). ☼ Односи се обично на жене, али понекад и на оца са пуно деце, као у случају Пријама код Еврипида (Eur. Hec. 620). Осим Коре Деметра је између остале деце родила Плута.

εὐτραφής, 2 „подгојен“ / bene altus, nutritus, pinguis: **sg. m. voc.** -ές 50.4 (Лисије Ленеј). ■ CAt (εὐ + τρέφω), I 8.2. ► Hipp. +. ● —. ◆ „подгојен младић“ (νεανίας Iphig. Taug. 304). ☼ Вероватно се односи на његов атрибут „онога који доноси плодан живот“.

εὐφραγής, 2 „сјајан, бљештав“ / valde splendidus, lucidus: **sg. f. nom.** -ής 29.11 (Персефона). ■ CAt (εὐ + φέγγος, ό), I 8.1. ► Aesch. +. ● —. ◆ „бљештави круг“ (κύκλος Nonn. Dionys. 10.191). ☼ Обично се односи на Селену. Није јасно зашто је овде уз Персефону.

εὐφροσύνη, ἡ „веселе“ / laetitia, voluptas animi: **sg. f. voc.** -η 3.5 (Ноћ). ■ NM, Пб 1.6. ► Hom. +. ● —. ◆ „млађахна радост“ (νεοθελής h. Tellur. 13). ☼ Атрибут уз обожену Ноћ, вероватно јер су се култне светковине одржавале ноћу. Овде игра речи, с обзиром да је ноћ εὐφρόνη.

εὐφρων, 2 „весео, доброг расположења“ / laetus, hilaris: **sg. m. nom.** -ων 9.11(Селена), 12.3 (Херакле), 28.3 (Хермес), 46.8 (Дионис), **pl. m. voc.** -ες 7.11(Звезде). ■ CAt (εὐ + φρήν, ἡ) I 4.1.1. ► Hom. +. ● h. Apol. 194 (Хоре). ◆ „милосрдни бог“ (θεός Pind. O. 4.14), „љупка љутња“ (θυμός h. Ven. 102). ☼ У значењу „добар нечему или некоме“. У ОХ да одобровољи божанство.

Z

/

H

ἡγάθεος, 3 „пресвети, божански“ / *admodum divinus*: **sg. m.** acc. -ον П.31 (Демон). ■ СAt (ἀγα- + θεός), Па 1.2.2.2. ► Nom. +. ● —. ♦ „пресвети Лемно“ (Λῆμνος II. 21.58, 21.79, Orph. A. 472), „пресвети Пил“ (Πύλος Od. 2.308, 4.702, h. Merc. 216). ☼ Увек о местима код Хомера, код Аполонија Рођанина и о простору (Apoll. Rh. 3.981). Први члан сложенице, аугментативни префикс ἀγα-, са дужењем почетног слога.

ἡγεμόνη, ἡ „владарка“ / *principatus, imperium*: **sg. f.** nom. -η 10.12 (Физис), acc. -ην 1.8 (Хеката), 72.3 (Артемида). ■ NH, Пb 1.5. ► Call. +. ● Call. Dian. 227, Paus. Des. 3.14.7 (Артемида). ♦ —. ☼ Као атрибут уз Артемиду или Афродиту, како Хесихије објашњава под словом H (53.1). Код каснијих аутора обожена Владарка (пр. Lys. Orat. 77.11).

ἡδυεπής, 3 „слаткоречив, милозвучан“ / *suaviloquus*: **sg. f.** acc. -αν П.36 (Нике). ■ СAt (ἡδύς 3 + ἔπος, τό), I 8.1. ► Nom. +. ● Hes. Theog. 965, h. Lun. 2 (Музе), h. Apol. 4 (Аполон). ♦ „слаткоречиви Нестор“ (Νέστωρ II. 1.248), „милозвучна сиринга“ (σῦριγξ Nonn. Dion. 10.390). ☼ Осим уз људе, стоји углавном уз музичке инструменте (уп. Pind. Ol. 10.93 у облику ἀδυεπής).

ἡδύπνοος, 2 „слатког, пријатног даха“ / *iucundum odorem spirans*: **pl. m.** voc. -οι 81.2 (Зефир). ■ СAt (ἡδύς 3 + πνέω) Па 1.2.2.1. ► Eur. +. ● —. ♦ „поветарац слатког даха“ (αὔρα Eur. Med. 840, Orph. H. 22.3). ☼ И у химни посвећеној Зефиру стоји уз именицу αὔρα.

ἡδυπρόσωπος, 2 „милог лица“ / *pulcher aspectu, speciosa facie*: **pl. f.** voc. -οι 43.5 (Хоре). ■ СAt (ἡδύς 3 + πρόσωπον, τό), Па 1.2.2.2. ► Athen. +. ● —. ♦ (καὶ χονδρός Athen. Deipn. 2.1.37). ☼ Још само код Атенеја.

ἡδύς, 3 „пријатан, мио“ / *suavis, dulcis*: **sg. m.** acc. -ον 58.1 (Ерос), **f.** nom. -η 77.6 (Мнемосина). ■ ADes, I 12.1. ► Nom. +. ● —. ♦ „слатки сан“ (ῥπνος Od.

1.364), „слатки плес“ (χορός Orph. Lith. 157). ☼ Другде никад не долази као атрибут уз божанство, увек описује јело, сан, сневање или осмех (VAN BENNEKOM 1991, s.v.), нпр. Афродитин (уп. h. Ven. 49).

ἠέριος, 3 „ранојутарњи, који припада зори“ / aegius: **pl. m.** acc. -ίους П.32 (Демони), **f. voc.** -ίαи 69.9 (Ериније), 81.6 (Зефир). ■ ADes, Па 2.2.1, Пб 1.2. ► Nom. +. ● —. ◆ „јутарња шетња“ (πορείη Orph. A. 781), „јутарњи облаци“ (νεφέλη Orph. H. 21.1). ☼ Овде у другом значењу – „ваздушни, прозрачан“.

ἠερόπλαγκτος, 2 „који плута у ваздуху“ / in coelo errans: **pl. f. voc.** -οι 7.8 (Звезде). ■ CDt (ἄηρ + πλανάω), Па 11.1. ► Orph. H. +. ● —. ◆ „у ваздуху плутајуће кретање сунца кроз зодијак“ (ζωφορία Maneth. 4.509). ☼ Атрибут се јавља још једном само код Манетона, посредно се односи на звезде као астролошку категорију.

ἠεροφοίτης, 0 „који лута ваздухом“ / per aera vagans: **pl. f. voc.** -οι 81.1 (Зефир). ■ CDt (ἄηρ + φοιτάω), Пб 2.3.2. ► Herodian. +. ● —. „невидљиво пловило“ (πλόος Nonn. Dionys. 6.368), „(који) за њима лутате по ваздуху“ (μετά σφισιν Orph. Lith. 45) ☼ Атрибут овог значења се јавља у три облика у ОХ: поред ἠεροφοίτης, 0, постоји облик за ж. род ἠεροφοίτις, 1 као и придев: ἠεροφοίτος, 2.

ἠεροφοίτις, 1 „која хода по ваздуху, која иде небом“ / per aera itans: **sg. f. voc.** -ι 9.2 (Селена). ■ CDt (ἄηρ + φοιτάω), I 10.2.2. ► Nom. +. ● II. 9.571, 19.87 (Ериније), Non. Dionys. 33.58 (Ерос). ◆ ☼ Код Хомера атрибут Еринија, у нешто другачијем значењу јер је ἄηρ „магла“ одн. „тама“. Овде за Селену „она која ходи небом“ иако је према изворној космогонији ἄηρ атмосфера изнад које су смештена небеска тела.

ἠερόφοιτος, 2 „која ходи по ваздуху“ / aera frequentans: **pl. f. voc.** -οι 51.5 (Нимфе). ■ CDt (ἄηρ + φοιτάω), Па 1.2.2.1. ► Ps.-Phoc. +. ● —. ◆ „невидљиво ухођење“ (δίωγμα Orph. H. 3.9). ☼ В. ἠεροφοίτης, 0.

ἠῆος, 0 „Фебов епитет, вероватно у вези са узвиком ἦ“ / Apollonis epitheton: **sg. m. voc.** -ε П.7 (Аполон). ■ ADes, Па 2.2.1. ► Nom. +. ● II. 15.365, h. Apoll. 120

(Аполон). ♦ —. ☼ Епитет Феба, одн. Аполона. Посведочен је само у вокативу. Неразјашњеног је порекла. Вероватно од узвика њ.

ήλεκτρίς, ή „сјајан, епитет Селене“ / epitheton Lunae: **sg. f. voc.** -ις 9.6 (Селена). ■ NM, I 10.4. ► Orph. H. +. ● —. ♦ „Ћилибарска острва“ (νήσος Strabo. 5.1.9). ☼ Изведено од мушког облика ήλέκτωρ ‘сјајан’ посведоченог као епитет Сунца, Хипериона, ватре; одатле се изводи и назив за ћилибар ήλέκτρον. Нејасног значења, можда каријског порекла, како је тврдио Виламовиц (WILAMOWITZ 1931), али без уверљивих доказа.

ήλιος, ό „сунце“ / sol: **sg. m. nom.** -ος 66.6 (Хефест). ■ NM, Па 2.1. ► Hom. +. ● —. ♦ —. ☼ Хефест је метонимија за ватру, а Сунце је схватано као небески огањ.

ήμιτελής, 2 „до пола довршен“ / semiperfectus: **sg. f. nom.** -ής 3.8 (Ноћ). ■ CAt (ήμι + τέλος, τό), I 8.1. ► Hom. +. ● Lucian. De sacrif. 5.26 (Дионис). ♦ „полудовршен дом“ (δόμος II. 2.701). ☼ Код Хомера о дому Протесилаја, који је након женидбе одмах морао у рат. Код Лукијана се односи на Дионисово „половично“ рођење из ватре.

ήπιόδωρος, 2 „чији су дарови благодатни“ / mita donans: **sg. m. voc.** -ε 67.3 (Асклепије). ■ CAt (ήπιος 3 + δῶρον, τό), Па 1.2.2.2. ► Hom. +. ● Orpian. Hal. 4.7 (Музе). ♦ „мати која даје поклоне“ (μήτηρ II. 6.251). ☼ Код Опијана су Музе које дарују, у ОХ Асклепије који у проемију дарује и лекове људима (Orph. H. П.37).

ήπιодότης, ό „даровалац лекова“ / mitia dans: **sg. m. acc.** -ον П.37 (Асклепије). ■ CDt (ήπιος 3 + δίδωμι), Пб 2.3.2. ► hapax. ● —. ♦ —. ☼ Хапаксни придев уз Асклепија. Уп. ήπιόδωρος, 2.

ήπιόθυμος, 2 „благе нарави“ / benigno animo praeditus: **pl. f. voc.** -οι 59.15 (Моире). ■ CAt (ήπιος 3 + θυμός, ό), Па 1.2.2.2. ► Anth. Pl. +. ● —. ♦ (Θεουδόσιος Anth. Pl. 4.45). ☼ У хришћанској књижевности атрибут уз апостола Луку.

ήρικεπαῖος, ό „Ерикепај“ / cognominatur Phanes ab Orpheo: **sg. m. voc.** -ε 52.6 (Триетерик), **acc.** -ον 6.4 (Протогон). ■ NM, Па 2.1.3. ► Orph. Fr. +. ● —. ♦ (Orph. Fr. 12.36). ☼ Име није грчког порекла (TLG, s.v.). Претпостављам да се код

имена Триетерика и Протогона, ради о Дионисовим епиклезама, од којих је Ерикeпaj само још једна. Хесихије је даје као епиклезу Диониса. Има и варијанта Ἐρικαλαῖος.

Θ

θεά, ἡ „богиња“ / dea: **sg. f. voc.** -ά 10.29 (Физис), 41.1, 41.9 (Мати Антаја), 44.10 (Семела), 61.1(Немесиде), 62.10 (Дике), 63.12 (Дикаосине), 68.12 (Хигија), 71.10 (Мелиноја), 72.9 (Тихе), 74.3 (Леукотеја), 78.1 (Зора), **pl. f. voc.** -αί 76.11 (Музе). ■ NH, Пб 1.1.2.2. ► Nom. +. • II. 1.1 (Муза), 1.55 (Хера), 1.206 (Атена), 2.48 (Зора), 2.821 (Афродита), 9.410 (Темиде), h. Cer. 1 (Деметра), h. Min. 5 (Атена), h. Tellur. 16 (Гаја). ♦ „краљица мати“ (μήτηρ II. 1.280). ☼ Често уз друге именце, у функцији атрибута (нпр. Παλλάς θεά Soph. Ant. 1184).

θηρητήρ, ὁ „ловац“ / venator: **sg. m. voc.** -ήρ 11.9 (Пан). ■ NA, I 3.1. ► Nom. +. • —. ♦ „неки ловац“ (τις θηρητήρ II. 11.292), „ловац“ (άνήρ II. 12.170), „ловац Еуфорб“ (Εὐφορβος Orph. Lith. 433). ☼ Јонски облик од гл. θηράω. Атички облик θηρατήρ, али се у атичкој прози користи θηρατής. Облик женског рода θηρήτειρα користи Калимах у химни Делу (Call. Hym. 4.230), примењујући га на Артемиду.

θηρόβρομος, 2 „онај кога прати урлик дивљих звери“ / : **sg. f. acc.** -ον 1.6 (Хеката). ■ CAt (θήρ, ὁ + βρόμος, ὁ), Па 1.2.2.2. ► hарах. • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Хекату.

θηροκτόνος, 2 „убица дивљих звери“ / feras interficiens: **sg. f. voc.** -ε 36.9 (Артемиде). ■ CAt (θήρ, ὁ + κτείνω), Па 1.2.2.1. ► IG +. • IG 5 (2) 91 (Херакле), Eur. Iph. A. 1570 (Артемиде). ♦ „лук убица дивљих звери“ (τόξον Nonn. Dionys. 46.85). ☼ Атрибут Артемидин, за разлику од њеног митолошког брата Аполона, коме се придева да је убица вукова „λυκοκτόνος“ (Porphyr. De Abst. 1.22).

θηρόπεπλος, 2 „обучен у хаљине од кожа дивљих звери“ / veste ferina indutus: **pl. f. voc.** -οι 69.7 (Ериније). ■ CAt (θήρ, ὁ + πέπλος, ὁ), Па 1.2.2.2. ► Orph. H. +. • —. ♦ „помама за хаљинама од кожа дивљих звери“ (μανία Timaeus Fragm. Jacoby F-3b, 566 F, 16.6). ☼ Овде уз Ериније, иако би епитет пристајао Менадама, које су се одевале у кожу ланади (νέβρις).

θηροτρόφος, 2 „који храни дивље животиње“ / *feras nutriens*: **sg. f. voc.** -ε 22.6 (Μορε). ■ CDt (θήρ, ὁ + τροφός, ὁ/ή), Πα 1.2.2.1. ► Eur. +. ● —. ◆ „материја која храни звери“ (ύλη Nonn. Dionys. 16.393), „Либија која храни звери“ (Λιβύη Apoll. Rh. Argon. 4.1561). ☼ Обожено море које храни немани које у њему живе.

θυρσεγγής, 2 „који има копље од тирса“ / *thyrso hastatus*: **sg. m. nom.** -ής 45.5 (Дионис Басареј Триетерик). ■ CAt (θύρσος, ὁ + ἔγχος, τό), I 8.1. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Сумњиво место, постојала су и читања θυρσαχθής, θυρσεχθής. QUANDT 1962 пореди са местом код Нона (Nonn. Dionys. 42.404: θύρσον ἔχεις ἐμὸν ἔγχος).

θυρσομανής, 2 „који махнита тирсом“ / *thyrso furens*: **sg. m. voc.** -ές 50.8 (Лисије Ленеј). ■ CDt (θύρσος, ὁ + μαίνομαι), I 8.2. ► Eur. +. ● Nonn. Dionys. 18.309 (Дионис). ◆ „ковитлац који махнита тирсом“ (δίνη Eurip. Phoen. 798). ☼ Извесно је да ово божанство заправо Дионисова епиклеза, како доказује и његов атрибут.

θυρσοτινάκτης, ὁ „онај који тресе тирсом“ / *thyrsi quassator*: **sg. m. acc.** -α 52.4 (Триетерик). ■ CDt (θύρσος, ὁ + τινάσσω), Пб 2.3.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Попут Лисија Ленеја, на основу употребе атрибута који стоји уз Диониса, можемо закључити да се ради о још једној епиклези овога божанства.

I

ιέρός, 3 „свети, божански“ / *sacer*: **sg. m. voc.** -ε 18.17 (Плутон). ■ ADes, Πα 1.2.1. ► Nom. +. ● Il. 2.506 (Посејдон). ◆ „свети дан“ (ἥμαρ Il. 8.66), „света војска“ (στρατός Od. 24.81), „свети град Теба“ (Θήβη h. Apoll. 226). ☼ Овај атрибут се код Хомера придева само Посејдону. У ОХ само Плутону и на једном месту Музама (Orph. H. 77.2).

ιήϊος, 3 „који се зазива узвиком иј!“ / *Apollonis epitheton*: **sg. m. voc.** -ε 34.2 (Аполон). ■ ADes, Πα 2.2.1. ► Pind. +. ● Pind. Fr. 52e 1 (Аполон), Soph. Oedip. Tug. 154 (Пајан). ◆ „подврискујући напев“ (ἔλεγος Orph. Fr. 9a 4). ☼ Аполонов

атрибут, настао оноματοпејом од узвика „и́η!“. Код трагичара придев у значењу „тегобан, тужан“.

ἰμερόεις, 3 „пун дражести“ / desiderabilis, optabilis: **sg. f. voc. -α** 40.7 (Деметра), 68.1 (Хигија), **pl. f. voc. -αι** 60.6 (Харите). ■ ADes (ἴμερος), I 6.3.1. ► Ном. +. ● —. ◆ „дражесно дело“ (ἔργον II. 5.429), „дражестан плес“ (χορός h. Мерс. 481). ☼ Код Хомера увек о стварима.

ἰμερόνους, 2 „допадљиве душе“ / amabilis animo: **sg. m. nom. -ους** 56.8 (Адонис). ■ CAт (ἴμερος, ὁ + νοῦς, ὁ), Па 1.2.2.2. ► hарах. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут Адониса.

ιοχέαιρα, ἡ „стрелорука“ / sagittis gaudens: **sg. f. voc. -α** II.7, 36.6 (Артемида). ■ CAт (ίός, ὁ + χεῖρ, ὁ), Пв 3.1.2.2. ► Ном. +. ● II. 5.53, 20.39, Od. 6.102, 11.172, 15.478, h. Cer. 424, h. Apoll. 15, h. Dian. 2 (Артемида). ◆ „стрела која задаје трзавице“ (φαρέτρα Anth. 6. 9). ☼ Артемидин атрибут. Код Нона из Панопоља, чак Артемидин епоним. Други део сложенице је тумачен и другачије (-χέω?), али је то тумачење SCHMITT (1967:177-178) одбацио.

ἰπελάτειρα, ἡ „гониља коња“ / equorum agitatrix: **sg. f. voc. -α** 32.12 (Атена). ■ CDt (ἵπλος, ὁ + ἐλαύνω), Пв 3.2.2. ► hарах. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни Атенин атрибут.

ἵπιος, 3 „коњски“ / equinus, equestris: **sg. m. voc. -ε** 17.2 (Посејдон). ■ APoss, Па 2.2.1. ► Ном. +. ● Nonn. Dionys. 5.129, 37.393 (Посејдон). ◆ „коњски Арг“ (Ἄργος Pind. Isth. 7.11). ☼ У Аристофановим „Облакињама“ (Aristh. Nub. 83) тако се придева Посејдону, који је, према миту, зачео првог коња (TLG, s.v.). Диљем Грчке постојао је и култ Посејдона Хипија (BURKERT 1985: 138).

К

Καδμηίς, ἡ „Кадмова“: **sg. f. acc. -ίδα** (Леукотеја). ■ APoss, I 10.1.2. ► Hes. +. ● Hes. Th. 940, h. Bacch. 57 (Семела). ◆ „Агава Кадмејка“ (Ἀγαυή Nonn. Dionys. 44.58). ☼ У ОХ се јавља на два места у химни посвећеној Семели, где је описана синтагмом коῦρη Καδμηίς (Orph. H. 44.1, 44.10). Леукотеја је име које је Кадмова

кћи Ино добила када је постала богиња, а и Семела је Кадмова кћи; у питању је патронимик.

καθάρσιος, 2 „прочишћујући“ / purgatorius, purgativus: **sg. m. voc.** -ε 15.8 (Зевс). ■ ADes, Па 2.2.1. ► Aesch. +. • Hdt. 1.44, Arist. De mund. 7, Apoll. Rh. Arg. 4.708 (Зевс), Aesch. Eum. 63 (Аполон-Локсија). ♦ „прочишћујућа ватра“ (πῦρ Eur. Hercul. 937). ☼ Аполонова функција као καθάρσιος-а у „Еуменидама“ јесте очишћење Ореста од греха матероубиства, ту надлежност добио је од оца Зевса који је такође у истом смислу καθάρσιος.

καλλιέθειρος, 2 „лепокос“ / pulchricomus: **sg. m. voc.** -ε 50.7 (Лисије Ленеј). ■ SAt (καλός 3 + ἔθειρα, ἦ), Па 1.2.2.2. ► Orph. H. +. • Nonn. Dion. 27.248 (Хеба). ♦ „Марија Богородица лепокоса“ (Μαρίη θεηδόκος Nonn. Periph. 11.4). ☼ Уз бакхичко божанство, вероватно епиклезу Диониса. Тзв. Каландово правило, уп. SCHWYZER 1968: 447 sq.; правило важи првенствено за придеве на *-ro-, није објашњена његова појава у грчком код придева на *-wo- као што је καλρός, као ни гемината λλ.

καλυκῶπις, ἦ „румена у лицу“ / roseam pulchram faciem habens: **pl. f. voc.** -ες 60.6 (Харите). ■ SAt (κάλυξ, ἦ + ὄψ, ἦ), I 10.1.2. ► h. Hom. +. • h. Ven. 284 (Нимфа). ♦ „нимфе руменог лица“ (νύμφαι Orph. H. 24.1), „девојка руменог лица“ (κούρη h. Cer. 8), досл. „лица као (ружин) пупољак“ . ☼ Осим што описује физичку лепоту девојака, овај атрибут чије значење потиче од пупољка, има везе са подземним, одн. загробним светом (в. LFGRE s.v.). Налази се и на Берлинском папирусу, на чак два места (Orph. Fr. 49.22, 49.63 (Pap. Berol.)).

карпотρόφος, 2 „хранитељ плодова“ / fructus alens: **pl. f. voc.** -οι 21.1 (Облаци), 51.4 (Нимфе). ■ CDt (καρπός, ὁ + τρέφω), Па 1.2.2.1. ► Eur. +. • inscr. Milet 7.64 (Деметра). ♦ „плодородна девојачка младост“ (καρποτρόφοι νεανίδες ἦβαι Eur. Ion 475). ☼ Именица καρπός је дала многобројне сложенице. У етимолошкој је вези са нем. Herbst „јесен“ (FRISK 1960: 792, s.v. καρπός).

картерόχειρ, ὁ „јаких руку“ / validas manus habens: **sg. m. voc.** -ρ 12.2 (Херакле), 66.3 (Хефест). ■ SAt (καρτερός 3 + χεῖρ, ἦ), I 2.1.3. ► h. Hom. +. • h.

Ном. 8.3 (Арес). ♦ „кралј јаких руку“ (βασιλεύς Anth. Pl. 9.210). ☼ У ОХ епитет Херакла и Хефеста, односи се на њихову физичку снагу у у борби и у послу.

καταιβάτης, ὁ „онај који силази на земљу у виду муње и грома“ / descensor: **sg. m. voc. -α** 15.6 (Зевс). ■ CDt (κατά + βαίνω), Пб 2.3.2. ► Plato +. ● Arist. Pax 42 (Зевс). ♦ „гром који се спушта на земљу“ (κεραυνός Aesch. Pr. 359). ☼ Атрибут Зевса као онога који се спушта на земљу у виду грома. Код Еврипида се придева уз Ахеронт (Vasch. 1358), као реку која понире у утробу земље. Варијанта ката-од κατά посведочена је само у префиксалној употреби.

καταυγάστειρα, ἡ „осветлитељка“ / illuminatrix: **sg. f. voc. -α** 9.6 (Селена). ■ CDt (κατά + αὐγή, ἡ), Пб 3.2.1. ● —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Селену.

κεδνός, 3 „племенит, ваљан“ / in pretio habitus : **sg. f. voc. -η** 29.3 (Персефона). ■ ADes, Па 5.1.2. ► Ном. +. ● —. ♦ „племенита мати“ (μήτηρ Od. 10.8), „племенити вођа“ (ἄναξ 14.170). ☼ Код Хомера о стварима, увек у мн.

κεράσφορος, 2 „рогат, рогоносан“ / cornutus: **sg. m. voc. -ε** 53.8 (Амфијет). ■ CAт (κέρας, τό + φорός, 3), Па 1.2.2.1. ► Soph. +. ● Nonn. Dionys. 20.314 (Бакх). ♦ „рогата Ио“ (Ἴω Eurip. Phoen. 248). ☼ Дионисов атрибут уз божанство које је вероватно малоазијског порекла. Можда Дионисова епиклеза.

κεραύνιος, 3 „громовни“ / fulmineus: **sg. m. voc. -ε** 15.9 (Зевс). ■ ADes, Па 2.2.1. ► Anth. Pal. +. ● Arist. De mund. 401a 17 (Зевс). ♦ „светиљка попут муње“ (λαμπάς Eurip. Vasch. 244). ☼ Код Аристотела Зевс се описује истовремено многобројним придевима међу којима је и овај. На натписима се среће и Ζεῦς Κεραῦνος „Зевс-Гром“.

κερδέμπορος, 2 „онај који прибавља добит у трговини“ / qui lucrum praebet mercatoribus: **sg. m. voc. -ε** 28.6 (Хермес). ■ CDt (κέρδος, τό + ἔμπορος, ὁ), Па 1.2.2.2. ► Orph. H. +. ● —. ♦ „у свакој трговини који доноси добит“ (πρὸς δ' τὰς ἐμπορίας πάσας κ. Orph. Lith. kerygm. 144.15). ☼ Као атрибут само на овом месту у ОХ.

κερόεις, 3 „рогат“ / cornutus: **sg. f. voc. -α** 29.11 (Персефона). ■ ADes, I 6.3.1. ► Анаст. +. ● Nonn. Dionys. 5.72 (Селена) 8.254 (Зевс), 45.242 (Дионис). ♦

„девојка са роговима“ (κούρη Nonn. Dionys. 1.121). ☼ Као и придев κέρυςφορος, описује Персефону у духу дионизијске култне праксе, у којој су рогови били обележје.

κήρυξ, ὁ „гласник“ / praeco, caduceator : **sg. m.** acc. -α P.23 (Хермес). ■ NA, I 7.1. ► Hom. +. • Hes. Theog. 939 (Хермес). ♦ „божански гласник“ (θεῖος II. 4.192), Orph. A. 1307. ☼ Традиционални Хермесов атрибут. У ОХ се јавља само у проемију, који је, вероватно, касније додат.

κινησιφόρος, 2 „покретачки“ / motus auctor: **sg. f.** voc. -ε 10.21 (Природа). ■ CDt (κίνησις, ἦ + φορός, 2), Па 1.2.2.1. ► harax. • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут обожене природе.

κισσόβρυος, 2 „богат бршљеном“ / hederā abundans : **sg. m.** acc. -ον 30.4 (Дионис). ■ САt (κισσός, ὁ + βρύω), Па 1.2.2.1. ► harax. • —. ♦ —. ☼ Хапаксни придев уз Диониса.

κισσοχαρής, 2 „који се радује с бршљеном“ / hederā gaudens: **sg. m.** voc. -ής 52.12 (Триетерик). ■ CDt (κισσός, ὁ + χάρις, ἦ), I 8.2. ► harax. • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Триетерика, дионизијско божанство, одн. Дионисову могућу епиклезу. Бршљен је један од неизоставних елемената бакхичке процесције.

κλειδοῦχος, 2 „кључар“ / clavem habens: **sg. f.** voc. -ε 2.5 (Протиреја). ■ CDt (κλείς, ἦ + ἔχω), Па 1.2.2.2. ► Eurip. +. • Plut. De gen. 575a (Моира), Aristoph. Thesm. 1142 (Атена), Orph. Fr. 316 (Хеката). ♦ „кључар света мртвих“ (νεκύων Anth. 7.391). ☼ Протиреја може бити Хекатина епиклеза, божанство које има власт над светом мртвих. Она је „кључарица“ а и њено само име упућује на ритуални прелаз из једног у други свет.

κλισία, ἡ „она која доноси славу“: **sg. f.** voc. -α 36.7 (Артемида). ■ NA, Пб 1.3. ► harax. • —. ♦ —. ☼ Именица се само овде јавља у овом облику. Тумачена је различито. Најверодостојније је тумачење које је дала Рићардели (RICCIARDELLI 2000: 378) која ју је довела у везу са глаголом κλήζω „зазивати“, са чим се у свом преводу слаже и ATHANASSAKIS 2001 који је овај атрибут превео „fame bringing“ – она која доноси славу. Око ове речи ломе се копља, те тумачење остаје

неразјашњено до краја. Према сугестији проф. А. Ломе, у питању би могла бити изведеница од κλῆσις „затварање“, што позива на размишљање о евентуалној семантичкој мотивацији таквог епитета.

κλυτός, 3 „чувен, славан“ / *celeber, clarus*: **pl. f.** асс. -ας П.15 (Нимфе). ■ AVerb, Па 11.1. ► Ном. +. ● Hes. Theog. 927 (Хефест), Pind. Pyth. 9.59 (Хермес), Bacchyl. 16.7 (Атена). ◆ „славни Одисеј“, „славни Агамемнон“ (Ὀδυσσεύς, Ἀγαμέμνων II. 11.661), „славни Ахилеј“ (Ἀχιλλεύς 20.320), „славна Амфитрита“ (Ἀμφιτρίτη Od. 5.423), „чувени отац“ (πατήρ h. Ven. 146). ☼ Овај атрибут код Хомера увек стоји уз јунаке, никад уз божанства. У етимолошкој вези са гл. κλύω „чути“, одн. „чути за некога“ (по добру или злу). Реликт праиндоевропске епике, стинд. вед. *śrutá-*.

κομίστρια, ἡ „чуварка, хранитељка“ / *curatrix*: **sg. f.** voc. -α 10.16 (Физис). ■ NA, Пв 3.2.3. ► Orph. H. +. ● —. ◆ „чуварка: пазитељка, хранитељка“ (ἐπιμελήτρια, τροφός Hesych. K 3456). ☼ Овај атрибут се јавља само још код Хесихија и у једном коментару на Платона познијег датума.

κόρη, ἡ „девојка, кћи“ / *puella, iuvenula*: **sg. f.** voc. -η П.7 (Артемида), 9.3, 9.12 (κούρη) (Селена), 79.12 (Темида). ■ NM, Пв 1.1.2.2. ► Ном. +. ● II. 2.598 (Музе), Od. 6.105 (Нимфе), 6.113 (Атена), Orph. A. 22 (Персефона). ◆ „Зевсова кћи“ (Διός II. 6.304, 9.536), „зазивана дева“ (κεκλωμένη h. Cer. 27), „совоока дева“ (γλαυκώπις Od. 2.433). ☼ Епиклеза Персефоне, као њен атрибут налази се само у Орфичкој Аргонаутици. У орфичкој химни Персефони она је означена као „κόρη καρποῖσι βρύουσα“.

κοσμήτωρ, ὁ „уредник“ / *ordinator, moderator, dux*: **pl. m.** voc. -ες 31.4 (Курети). ■ NA, I 3.2.1. ► Ном. +. ● —. ◆ „уредник народа“ (λαῶν Od. 18.152). ☼ Односи се на улогу војсковође као “организатора” бојних акција.

κοσμοκράτωρ, ὁ „владар света“ / *mundi princeps*: **sg. m.** voc. -ωρ 8.11(Хелије), 11.11 (Пан). ■ CDt (κόσμος, ὁ + κράτωρ, ὁ), I 3.2.2. ► Orph. H. +. ● —. ◆ (τοῦ σκότους Jo. Chrys. Thess. 62. pg 412 9). ☼ Код хришћанских писаца често као део синтагме κοσμοκράτωρ τοῦ σκότους где се односи на световне владаре.

κούρη, ἡ в. κόρη

κουροτρόφος, 2 „родитељ, (узгојитељ) јунака“ / *iuvenum nutritor*: **sg. m.** асс. -ον 19.22 (Зевс Громовник), **f. voc.** -ε 40.2 (Деметра), **f. асс.** -ον 1.8 (Хеката). ■ CDt (κόρος, ὁ + τροφός, ὁ/ή), Па 1.2.2.1. ► Ном. +. ● Call. Dell. 2.276 (Аполон), Hes. Th. 450 (Хеката), Diod. Sic. 5.73 (Артемида), Ном. Epigr. 12 (Афродита). ◆ „добра (итачка) земља која рађа јунаке“ (ἀγαθή (γῆ) Od. 9.27), „мир који рађа децу“ (εἰρήνη Orph. H. 65.9). ☼ Атрибут чест уз божанства, али и у пренесеном смислу уз земљу: *κουροτρόφος Ἑλλάς* (Eur. Tr. 566).

κουφόπτερος, 2 „лакокрил“ / *leves alas habens*: **pl. m. voc.** -οι 81.6 (Зефир). ■ CAт (κοῦφος, 3 + πτερόν, τό), Па 1.2.2.2. ► *hаrах*. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни епитет бога ветра Зефира.

κράντειρα, ἡ „она која довршава, постиже“ / *perfectrix*: **sg. f. voc.** -α 10.12 (Физис). ■ NA, Пв 3.2.1. ► Anth. Pl. +. ● —. ◆ „довршитељица великих дела“ (μεγάλων ἔργων Orph. Fr. 176). ☼ Орфички фрагмент се вероватно односи на Атenu. У ОХ, овим атрибутом означене су још Мати богова (Orph. H. 27.2: *κράντειρα θεά*) и Тихе (Orph. H. 72: *ἀγαθῶν κράντειραν*).

κραταιός, 3 „снажан, моћан“ / *fortis, validus*: **sg. m. voc.** -ε 66.9 (Хефест), 67.3 (Асклепије). ■ ADes, Па 2.1.2. ► Ном. +. ● —. ◆ „моћни усуд“ (μοῖρα Il. 16.334), „чврста потпора“ (στήριγμα Orph. H.18.7). ☼ Песнички облик придева *κρατερός*, често да опише људе или животиње али никад богове.

κρατερός, 3 „снажан, силан, моћан“ / *validus, viribus*: **sg. m. асс.** -ον 11.1(Пан). ■ ADes, Па 8.2. ► Ном. +. ● —. ◆ „моћни владар“ (*βασιλεύς* Il. 3.179), „моћни Диомед“ (*Διομήδης* 5.286), „моћни Полифем“ (*Πολύφημος* Od. 9.446), „моћни владар“ (*ἄναξ* h. Cer. 430). ☼ У ОХ су поред Пана силни још и одјеци Зевсових громава (Orph. H. 19.7).

κροκόπεπλος, 2 „са жутиим велом“ / *croceum replum s. vestem habens*: **sg. f. асс.** -ον 1.2 (Хеката), 71.1 (Мелиноја). ■ CAт (κρόκος, ὁ + πέπλος, ὁ), Па 1.2.2.2. ► Ном. +. ● Il. 8.1, 19.1, итд. (Зора), Alcм. fr. 46.1 (Музе) ◆ „Телсто са жутом

хаљином“ (Τελστό Hes. Theog. 358). ☼ Код Хомера стајаћи епитет уз Зору, али код Алкмана и уз Музе. У ОХ, неочекивано уз Хекату и Мелиноју.

Κρόνιος, 3 „кроновски, Кроновић“ / Cronius: **sg. m. voc. -ε** 15.6 (Зевс). ■ APoss, Πα 2.2.1. ► Aesch. +. ● Eur. Rhos. 36 (Пан). ◆ „Кронијско море (Северно море)“ (πόντος Ogh. A. 1081). ☼ Северно море су стари називали Κρόνιος πόντος, док је Јадранско било Κρόνιος ἄλς.

Κρονότεκνος, 0 „Кронов отац“ / Coeli epitheton: **sg. m. voc. -ε** 4.8 (Уран). ■ CAt (Κρόνος, 0 + τέκνον, τό), Πα 1.2.2.2. ► hapax. ● —. ◆ —. ☼ Односи се на оног који има Крона за сина.

κρουσιλύρης, 0 „ударач у лиру“ / citharam pulsans: **pl. m. voc. -αι** 31.3 (Курети). ■ CDt (κρούω + λύρη, ή), Πб 2.2.1. ► hapax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни сложени придев уз Курете.

κρυμοπαγής, 2 „који се стеже, леди хладноћом“ / frigore rigens: **sg. m. voc. -ής** 80.2 (Бореј). ■ CDt (κρυμός, 0 + πήγνυμι), I 8.2. ► hapax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев уз Бореја. Код Аристотела је хапаксно посведочена сигматска основа πάγος, τό што нас овде мало збуњује. Ипак смо склони да се приклонимо Шантреновом мишљењу који је у овом случају претпоставио πήγνυμι, ἐπάγειν у другом делу.

κρυμοχαρής, 2 „који ужива у мразу“ / frigore gaudens: **pl. f. voc. -εῖς** 51.13 (Нимфе). ■ CDt (κρυμός, 0 + χαίρω), I 8.2. ► hapax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев уз Нимфе, иако нејасно зашто се овде повезују са хладноћом.

κρύφιος, 3 „тајни, скривени“ / occultus, clandestinus: **sg. m. acc. -ον** 30.3 (Дионис). ■ ADes, Πα 2.2.1. ► Eur. +. ● —. ◆ „тајна постеља“ (εὐνή Nonn. Dionys. 3.378). ☼ Поименичени придев 0 κρύφιος служио је да означи степен иницијације у мистеријама посвећеним Митри (CIL 6.751a (TLG, s.v.)).

κυαναυγής, 2 „тамног одсјаја“ / caeruleum splendens: **sg. f. voc. -ής** 3.3 (Ноћ), **pl. f. voc. -εῖς** 24.8 (Нерејиде). ■ CAt (κυανός 3 + αὐγή, ή), I 8.2. ► Eur. +. ● —. ◆ „обрве тамног одсјаја“ (ὄφρὺς Eur. Alces. 261). ☼ Атрибут воде или (ноћног)

ваздуха. Придев *κυανός* често је део сложеница које описују тамну косу или боју одеће. Потврђен је још у микенском грчком.

κυανόπεπλος, 2 „увијен у тамне хаље“ / *caeruleum replum habens*: **sg. f.** acc. -ον П.26 (Тетида). ■ СAt (*κυανός 3 + πέπλος, ό*), Па 1.2.2.2. ► Hes. +. ● h. Cer. 319, 374 (Деметра), 360, (Персефона), 442 (Реја), Hes. Theog. 406 (Лета). ◆ —. ☼ Атрибут увек уз божанства. Деметра је у тамним хаљама јер жали за отетом кћери, Персефоном.

κυανοχαίτης, ό „тамнокос“ / *crines caeruleos habens*: **sg. m.** acc. -α П.5, 17.1 (Посејдон). ■ СAt (*κυανός 3 + χαίτη, ή*), Пб 2.1.1. ► Hom. +. ● Il. 13.563, Od. 9.528, h. Nept. 6, Orph. Argon. 1279 (Посејдон), h. Cer. 347 (Хад). ◆ „тамнодлаки коњ“ (ἵππος П. 20.224) ☼ Често као Посејдонова епikleза (Nonn. Dionys. 40.494).

κυανόχρως, 2 „тамне боје“ / *caeruleus*: **sg. m.** voc. -ως 4.7 (Уран). ■ СAt (*κυανός 3 + χρώς, ό*), I 9.2. ► Eur. +. ● —. ◆ „тамна отекина“ (οἶδμα Eur. Hel. 1501). ☼ Само на овом месту у ОХ. Односи се на боју ноћног неба.

κυβερνήτειρα, ή „управљачица“ / *gubernatrix*: **sg. f.** voc. -α 10.2 (Физис). ■ NA, Пб 3.2.1. ► Anth. P. +. ● —. ◆ „управљачица“ (κούρη Nonn. Dionys. 1.89). ☼ Један од облика именице *κυβερνήτωρ/ κυβερνήτης* за женски род. У ОХ само је обожена природа описана овим атрибутом.

κυδιάνειρα, ή „она која доноси славу јунацима“ / *gloriam viris afferens*: **sg. f.** voc. -α 10.5 (Физис). ■ NA, Пб 3.1.2.2. ► Hom. +. ● —. ◆ „борба која доноси славу јунацима“ (μάχη П. 4.225), „победа која доноси славу јунацима“ (νίκη 36.158). ☼ Овај атрибут се код Хомера односи на апстрактне појмове победе, борбе или успеха у трговини, свему ономе што су стари сматрали да може донети славу. Не постоји именица мушког рода синонимна овој.

Κυδωνιάς, ή „Кидонска, Кидоњанка“: **sg. f.** voc. -ας 36.12 (Артемида). ■ APoss, I 10.5. ► Orph. H. +. ● —. ◆ „Кидоњанка-дева“ (νύμφη Nonn. Dionys. 47.298). ☼ Атена код Паусаније има атрибут *Κυδωνία* (Paus. 6.21.6).

κυκλάς, ή „која окружује“ / *orbiculata, rotunda*: **pl. f.** voc. -ες 60.6 (Харите). ■ NA, I 10.5. ► Hdt. +. ● Nonn. Dionys. 3.35, 45.126 (Зора). ◆ „округло лице“

(πρόσωπος Nonn. Dionys. 28.260). ☼ Односи се на Харите које играју у круг. Код Нона из Панопоља на обожену зору која се свакодневно понавља.

κυκλοέλικτος, 2 „који се креће у круг“ / in orbem se volvens: **sg. m. voc. -ε** 8.11 (Хелије). ■ CDt (κύκλος, ὁ + ἐλίσσω), Πα 11.1. ► Orph. Н. +. ● —. ◆ „бог који се креће у круг“ (θεός Procl. Comm. 3.20). ☼ Придев уз Хелија. У Прокловим коментарима уз Платоновог Тимеја, односи се на хришћанског бога.

κυκλοτερής, 2 „округао“ / orbicularis, rotundus: **sg. m. voc. -ής** 10.23 (Природа). ■ CAт (κύκλος, ὁ + τείρω), I 8.2. ► Hom. +. ● —. ◆ „округла стрела“ (τόξον II. 4.124), „округло око“ (ὀφθαλμός Hes. Th. 145). ☼ Хесиод назива око Киклопа округлим.

κυμοθαλής, 2 „обилат таласима“ / undis abundans: **sg. m. voc. -ής** 17.5 (Посејдон). ■ CAт (κύμα, τό + θάλλω), I 8.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев уз Посејдона.

κυνηγέτις, ἡ „ловилица“ / venatrix: **sg. f. voc. -ι** 36.5 (Артемида). ■ NA, I 10.2.1. ► Hom. +. ● Corn. De nat. 71.11 (Артемида). ◆ —. ☼ Женски облик именице κυνεγίτης. Једном код Корнута за Артемиду.

Κωρुकιώτης, ὁ „из Корики, корички, Коричанин“: **sg. m. voc. -α** 28.8 (Хермес). ■ APos, IIb 2.4. ► Orph. Н. +. ● —. ◆ „Корик, град у Киликији“ (Κώρυκος, πόλις Κιλικίας Steph. Gramm. Ethn. 401.21). ☼ Стефан Византинац спомиње да град Κώρυκος постоји у Киликији (Steph. Gramm. Ethn. 401.21).

Λ

λαμπαδόεις, 3 „снабдевена бакљама“ / faces gestans: **sg. f. voc. -α** 40.11 (Деметра). ■ ADes, I 6.3.1. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Деметру, које је традиционално представљена са бакљом у руци.

λαμπετίη, ἡ „епитет Селене, светла“ / Lampetia (Solis filia ap. Homerum): **sg. f. voc. -η** 9.9 (Селена). ■ ADes, IIb 1.3.1. ► Hom. +. ● —. ◆ „нимфа Лампетија“ (νύμφη Od. 12.132). ☼ Код Хомера је уз Фаегусу Лампетија представљена као кћи

Хелијева. Овде као епитет Селене, пренесен са једне митске личности на другу. Само на овом месту у ОХ.

λαμπόμενος, 3 „бљештећи, блистав“ / illustratus: **sg. f. voc.** -η 9.12 (Селена). ■ AVerb, Па 11.2. ► Anth. +. ● —. ♦ „војска која блиста оружјем“ (στρατός II. 18.510), „блиставо море“ (θάλασσα Nonn. Dionys. 5.169). ☼ Атрибут описује површине које бљеште обасуте сунчевом светлшоћу, тако и обожени месец.

λαμπροφάης, 2 „који има блиставу светлост“ / splendido lumine: **sg. f. nom.** -ής 78.2 (Зора). ■ CAт (λαμπρός, 3 + φάος, τό), I 8.1. ► Orph. H. +. ● —. ♦ (Maneth. Astrol. Apotelesm. 4.53, Doroth. Astrol. fragmenta alia antiqua 3a.1.14, Syrus Astrol. Fragm. 1.173.10). ☼ Придев се налази већма у астролошким списима хеленистичког периода.

λειμωνιάς, ἡ „ливадарка“ / pratensis: **pl. f. voc.** -ες 43.3 (Хоре), 51.4 (Нимфе), 81.3 (Зефир). ■ APoss, I 10.5. ► Soph. +. ● Soph. Philo. 1454 (Нимфе). ♦ „нимфа ливадарка“ (νύμφη Apoll. Arg. 2.655). ☼ Облик λειμωνιάς је поименичени песнички облик ж. рода придева λειμώνιος. У химни Зефиру односи се на „зефирске“, западне ветрове: αἴραι Ζεφυρίτιδες.

λευγείμων, ὁ „одевен у бело“ / albis indutus: **pl. f. voc.** -ες 51.11 (Нимфе). ■ CAт (λευκός, 3 + εἶμα, τό), I 4.1.1. ► Phil. ap. Stob. +. ● —. ♦ „пророчице одевене у бело“ (προμάντις Strabo. Geogr. 7.2.3). ☼ Атрибут сличног значења као леукоφόρος. Односи се на одећу Нимфи.

ληθομέριμος, 2 „који доноси заборав“ / qui aerumnarum oblivionem affert: **sg. f. voc.** -ε 3.6 (Ноћ). ■ CDt (λανθάνω + μέριμνα, ἡ), Па 1.2.2.2. ► harax. ● —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз обожену ноћ. Абел га је читао као λυσιμέριμος.

ληναῖος, 3 „бахантски“: **sg. f. voc.** -ε 50.5 (Лисије (Ленеј)), 52.2 (Триетерик). ■ ADes, Па 2.1.1. ► Diod. Sic. +. ● —. ♦ „бахантски млазеви“ (λιβάς Nonn. Dionys. 41.125). ☼ Ленеј је једна од епиклеза Дионисових. Овде има посебну химну. Претпоставља се да је и Триетерик једна од Дионисових епиклеза.

λιγυρός, 3 „крештав, пискав, звучан“ / stridulus, argutus, vocalis: **pl. f. voc.** -αι 51.9 (Нимфе). ■ ADes, Па 8.4. ► Hom. +. ● —. ♦ „звучни дах“ (πνοή II. 13.590),

„звучна песма“ (ἀοιδή Od. 12.183), „пискава форминга“ (φόρμιγξ Orph. A. 383). ☼ Изведено од λιγύς, у истом значењу. У „Одисеји“ описује песму Сирена, али се λιγύς користи непосредно за опис митолошког бића (Μοῦσα λίγεια (24. 62).

λιγύφωνος, 2 „јасног гласа“ / argutam vocem habens: **pl. f.** -ους 77.2 (Музе). ■ CAt (λιγύς, 3 + φωνή, ή), Па 1.2.2.2. ► Hom. +. • Hes. Th. 275 (Хеспериде), Nonn. Dionys. 11.112 (Аполон). ♦ „гласна дружина“ (ἑταίρη h. Merc. 478). ☼ Не нужно у значењу непријатног звука високих тонова. Истог значења као и λιγύφθογος које се код Хомера јавља увек у формули κηρύκεσσι λιγυφθογοῖσι.

λικνίτης, ó „епитет уз Диониса, бог свете кошаре“ / Bacchi epitheton: **sg. m.** voc. -α 52.3 (Триетерик), асс. -ην 46.1 (Ликнит Дионис). ■ NM, Пб 2.3.1. ► Orph. H. +. • —. ♦ Steph. Gramm. Epith. 101.12. ☼ Света кошара се носила у свечаној процесiji дионизијских светковина. Хесихије коментарише да је то λίκνον, кошара, одн. колевка у којој су спавала сасвим мала деца.

λιπόπνοος, 2 „лишен даха“ / spiritu carens: **sg. m.** voc. -α 18. 9 (Плутон). ■ CAt (λείπω + πνέω), Па 1.2.2.1. ► Anth. +. • —. ♦ „мачевима лишен даха“ (ξίφεσσι λιπόπνοος Anth. 7.623.3). ☼ Лишен даха, одн. мртав. Ово је редак случај да Шантрен у другом делу претпоставља глагол, како смо се и ми сложили. Сложенице са λιπο- по правилу имају именице у другом делу.

Λοξίας, ó „Локсија/ искошен, нагнут (попут сунца на својој путањи по небу)/ Obliloquis (sic!), Apollinis epitheton“ : **sg. m.** voc. -α 34.7 (Аполон). ■ NM, Пб 2.2. ► Bacchyl. +. • Pind. Pyth. 3.29, Eur. Androm. 51 (Аполон). ♦ „зодијак и локсија“ (ζωδιακός καὶ λοξίας... Achill. Tat. Isag. in Arat p. 169 A). ☼ Овај искључиво Аполонов епитет, још су стари довели у везу са заобилазним и двосмисленим одговорима Аполоновог пророчишта. Придев λόξος нема поуздано етимолошко објашњење (в. FRISK 1961:136, s.v.).

λοχεῖος, 3 „порођајни“: **sg. f.** voc. -α 36.3 (Артемида). ■ APoss, Па 2.2.1.1. ► IG (9).2 141+. • —. ♦ „порођајни дан“ (ἡμέρα Plut. 2.377 c). ☼ Артемидин епитет који указује на њену улогу при рађању и свему везаном за порођај. Постоји и облик λοχία. Дани након порођаја су се славили као празник, како нам Плутарх преноси.

λύκαινα, ἡ „вучица“ / lupa: **sg. f. voc. -α** 55.11 (Афродита). ■ NM, Пб 3.1.1.1. ► Arist. +. ● —. ◆ „вучица која се појавила“ (φαινομένη Arist. Hist. Animal. 580a 18). ☼ Код Аристотела се на овом месту односи на Лету која се од страха од Хере прерушила у вучицуна свом путу ка Делосу. Женски облик изведен од λύκος наставком -αίνα према λέαινα. По Порфирију (De abst. 4.16), у митраизму су Артемиду називали λύκαινα.

Λυκωρεύς, ὁ „ликорејски (уз Аполона у Делфима)“ / Lycoreus: **sg. m. voc. -ευ** 34.1 (Аполон). ■ APoss, I 12.2.1. ► Orph. H. +. ● —. ◆ „Ликореј, Амиков саборац“ (θεράπων Ἀμύκοιο Apoll. Arg. 2.51). ☼ Атрибут Аполона Делфског према топониму Ликореја: Λυκώρεια је била једна од делфских кома. Паусанија јој двојачко објашњава настанак имена (Pausan. 10.6.2): или је нимфа Корикија родила Аполону сина Корикија, према коме је село добило име, или је име дошло од вукова који су од поплава избавили становништво извевши га на врх планине Парнас.

λυσεύς, ὁ (= λύσιος, 3) „онај који ослобађа“ / solutorius, liberatorius, solvendi vim habens: **sg. m. voc. -εῦ** 52.2 (Триетерик). ■ NA, I 12.2.1. ► Plut. +. ● Plut. 2.613 c, Cornut. Nat. 58.2 (Дионис). ◆ „бог који ослобађа греха“ (θεός Plato, Resp. 366a 7). ☼ Овај атрибут јавља се у ОХ још на два места, као део синтагме уз Миза (42.4) који је овде назван и Јакхом и друго, малоазијско божанство Лисија Ленеја (50.2), вероватно Дионисову епиклезу. Око читања је постојало колебање (в. RICCIARDELLI 2000: 433). Ми смо се овде одлучили да значењски изједначимо λυσεύς и λύσιος.

λυσίζωνος, 2 „онај који дреша појас“ / zonam solvens: **sg. f. voc. -ε** 2.7 (Протиреја), 36.5 (Артемиде). ■ CDt (λύω + ζώνη, ἡ), Па 1.2.2.2. ► Theocr. +. ● Theocr. Idyl. 17.60 (Ејлејтија). ◆ „ненаоружани (војници)“ (Polyaen. 8.24.3). ☼ Атрибут Артемиде и њене епиклезе Ејлејтије, као и богиње Протиреје, који се односи на улогу ових божанстава око зачетка новог живота и његовог доласка на свет. Артемиде дреша појас девицама (Suida, s.v.), и ослобађа од порођајних и постпорођајних болова (в. Apollon. Arg. 1.288).

λυσιμέριμος, 2 „који растерује бриге“ / *curas solvens*: **sg. m. voc.** -ε 28.6 (Хермес), 85.5 (Хипнос), **f. voc.** -ε 36.5 (Артемида). ■ CDt (λύω + μέριμνα, ἦ), Па 1.2.2.2. ► Anth. P. +. • Anth. P. 9.524.12 (Дионис). ♦ „сок (вино) које растерује бригу“ (ἰκμάς... οἴνου Nonn. Dionys. 19.18). ☼ Сан је и код Овидија (Met. 10.368) тај који растерује бригу (*curas ... somnus solverat*).

λυσσήρης, 2 „махнит“ / *furibundus*: **pl. f. voc.** -εις 69.6 (Ериније). ■ CAт (λύσσα, ἦ + *ἄρω), I 8.2. ► Orph. H. +. • —. ♦ Maneth. 6. 560. ☼ Истог значења као λυσσάλεος.

λύτεια, ἦ „она која ослобађа“ / *quae solvit*: **sg. f. voc.** -α 10.17 (Природа). ■ NA, Пб 3.2.1. ► Orph. H. +. • —. ♦ —. ☼ Епитет обожене Природе али и Атене (λύτεια κακῶν 32.13). Налази се још на Магијским папирусима (P. Mag. 3.225). Истог значења као и λυτηριάς који се придева Реји.

λυτηριάς, ἦ „она која ослобађа“ / *quae solvit*: **sg. f. voc.** -ας 14.8 (Реја). ■ NA, I 10.5. ► Harach. • —. ♦ —. ☼ Хапаксни епитет уз Реју, која ослобађа, за разлику од Крона који у стиху 13.4 установљава чврсте везе (RICCIARDELLI 2000: 297).

λυτήριος, 3 „ослобађајући (од бола или греха)“ / *liberatorius, expiatorius*: **sg. f. voc.** -ία 36.7 (Артемида). ■ ADes, Пб 1.2. ► Aesch. +. • Eur. Alc. 224 (Зевс). ♦ „прочишћујућа молба“ (εὐχή Soph. Electr. 635), „прочишћујућа жртва“ (μαρτυρία Orph. H. 15.2). ☼ Овај Артемидин атрибут алудира на њену улогу код порођаја. Зевс се код Еврипида може схватити као онај који спашава смртнике од мука овоземаљског живота.

М

μάκαιρα, ἦ „блажена“ / *beata, fortunata*: **sg. f. voc.** -α 2.13 (Протиреја), 3.12 (Ноћ), 9.11 (Селена), 10.19 (Физис), 22.10 (Море), 29.1(Персефона), 33.8 (Нике), 40.18 (Деметра), 55.26 (Афродите), 61.10 (Немесиди), 68.2 (Хигија), 78.13 (Зора), 79.11(Темида), 84.7 (Хестија). ■ ADes, Пб 3.1.2.1. ► h. Nom. +. • Eurip. Iphig. Au. 1484 (Артемида), h. Arol. 14 (Лета), Eurip. Ion 457 (Нике), Sapph. Fragm. 81b 3 (Харите). ♦ „блажено огњиште“ (ἑστία Pind. Pyth. 5.11). ☼ Женски облик од μάκαρ (који постоји и као f.). Није разјашњена етимологија овог поимениченог

придева. Од Хом. стоји уз људе али и уз богове. У ОХ се јавља на још многим местима, као део синтагме или чак реченице (Orph. H. 55.7). У химнама посвећеним Ноћи, Реји, Гаји, Персефони и Атени атрибут се јавља као придевски део синтагме μάκαира θεά.

μάκαρ, ὁ „блажени, благословени“ / beatus: **sg. m. voc.** -αρ 4.8 (Уран), 6.10 (Протогон), 8.1 (Хелије), 11.4, 11.2 (Пан), 12.14 (Херакле), 19.18 (Зевс Громовник), 23.7 (Нереј), 28.8 (Хермес), 30.8 (Дионис), 34.1, 34.27 (Аполон), 39.9 (Корибант), 45.1, 45.7 (Дионис Басареј Триетерик), 46.8 (Ликнит), 47.6 (Перикионије), 48.5 (Сабазије), 50.1 (Лисије Ленеј), 52.1, 52.13 (Триетерик), 53.8 (Амфиет), 56.12 (Адонис), 57.12 (Хермес Хтонијски), 58.9 (Ерос), 64.12 (Номос), 66.10 (Хефест), 67.8 (Асклепије), 73.7 (Демон), 82.6 (Нот), 83.6 (Океан), 85.9 (Хипнос), 86.1, 86.16 (Сан), 87.10 (Танатос). ■ ADes, I 2.1.2. ► Ном. +. ● h. Mart. 8.16 (Арес), IG 14.1015 (Пајан). ◆ „човек који има среће“ (άνήρ II. 11.68, Od. 1.217), „блажени бог“ (θεός II. 1.339, Od. 8.281, Orph. Hymn. 4.4). ☼ Често у мн. (уз θεοί), да нагласи супротност према смртницима (пр. Eur. HF 758).

μαλακόφρων, ὁ/ή „нежног срца, благ“ / qui mollis animi est: **pl. f. voc.** -ες 59.15 (Моире). ■ SAt (μαλακός 3 + φρήν, ή), I 4.1.1. ► hapax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Моире. Јавља се на још једном месту у ОХ да опише „благу славу живота“ (Orph. H. 69.17).

μανικός, 3 „разјарен“ / furiosus, insanus: **sg. m. voc.** -ε 52.1 (Триетерик), **pl. f. voc.** -αί 51.15 (Нимфе). ■ ADes, IIa 4. ► Aristoph. +. ● —. ◆ „манично обољење“ (νόσημα Arist. Pr. 954a 36). ☼ Дионис Басареј Триетерик се назива „разјареним Бакхом“ (Orph. H. 45.4). Односи се на занос, махнитање, које обузима учеснике Дионисових свечаности.

μάντις, ὁ „пророк“ / vates, hariolus: **sg. m. voc.** -ι 12.5 (Триетерик), 34.4 (Аполон). ■ NA, I 11.2.1. ► Ном. +. ● —. ◆ „пророк Полифеид“ (Πολυφείδης Od. 15.252), „владар пророк“ (ῶναξ Orph. A. 1). ☼ Именица μάντις у етимолошкој је вези са гл. μαίνομαι, а поредили су је и са стинд. *mīni-* m. „надахнут, видовњак“, што се данас одбацује (CHANTRAINE 1974: 665).

μεγάθυμος, 2 „снажног духа, срчан, храбар“ / magnanimus: **sg. f. voc.** -ε 35.2 (Лета). ■ САt (μέγας 3 + θυμός, τό), Па 1.2.2.2. ► Ном. +. • Od. 8.520 (Атена). ♦ „срчани Ахејци“ (Ἀχαιοί П. 1.123), „срчани Тројанци“ (Τρῶες 5.27), „срчани Патрокле“ (Πάτροκλος 16.818), „срчани Хектор“ (Ἕκτωρ 15.440), „срчани Одисеј“ (Ὀδυσσεύς Od. 15.2). ☼ Песнички облик за μεγαλόθυμος. Код Хомера чешће уз јунаке.

μεγαλαυχής, 2 „хвалисав“ / magna iactans : **sg. f. voc.** -ης 63.3 (Дикаосине). ■ САt (μέγας 3 + αὐχέω), I 8.2. ► Orph. Н. +. • —. ♦ Manetho. 3.34, „хвалисав дом“ (οἶκος Epigr. Dedicat. 198.5). ☼ Само на овом месту у ОХ. У сложеници μεγαυχήs код Пиндара и Есхила Шантрэн (CHANTRAINE 1974: 674, s.v. μέγας) претпоставља глагол у другом делу, мада постоји и хапаксно забележен сигматски средњи род αὐχος, τό у једној схолији код Есхила.

μεγαλόνυμος, 2 „славан, великог имена“ / magninominis, celeberrimus: **sg. f. voc.** -ε 32.3 (Атена), 36.2 (Артемида), **acc.** -ον 72.3 (Артемида), **pl. f. voc.** -οι 60.1(Харите), 70.1 (Еумениде), 76.2 (Музе). ■ САt (μέγας 3 + ὄνομα, τό), Па 1.2.2.2. ► Soph. +. • Aristoph. Thesm. 315 (Зевс), Soph. Antig. 148 (Нике). ♦ „славан отац“ (πατήρ Aristoph. Nub. 569). ☼ Код Аристофана у Облакињама односи се на обојени етар, у хорској партији.

μέγας, 3 „велики“ / magnus, amplius: **sg. m. acc.** -αν П.27 (Океан), П.37 (Асклепије), 20.1 (Зевс Муњевни), 58.1 (Ерос), **sup.** -ον П.15 (Пан), **f. voc. sup.** -τατη 61.1 (Немесίδα), **f. acc. sup.** -τατην 10.10 (Физис). ■ ADes, I 1.1. ► Ном. +. • П. 5.907, 6. 304 (Зевс), h. Nept. 1 (Посејдон), Hes. Theog. 19 (Хелије), 20 (Океан), 479 (Зевс). ♦ „велика заклетва“ (ὄρκος П. 1.233), „велики бог“ (θεός П. 5.434, h. Merc. 274). ☼ Фреквентан атрибут у ОХ, није јасно зашто аутор Химни бира ова божанства.

μεγασθενής, 2 „велике снаге“ / multum potens: **sg. m. voc.** -ές 12.1 (Херакле), 13.2 (Крон), 50.5 (Лисије Ленеј), 65.1(Арес), 66.1 (Хефест). ■ САt (μέγας 3 + σθένος, τό), I 8.1. ► Pind. +. • Pind. Ol. 1. 25 (Посејдон), Bacch. Dith. 17.67 (Зевс), Aesch. Eum. (Аполон). ♦ „пророчанство велике снаге“ (χρησμός Aesch. Choeph. 270). ☼ Истог значења као и μεγαλοσθενής. Често код песника.

μεθυδώτης, ὁ „даровалац вина“ / vini dator: **sg. m. acc.** -ην 47.1 (Перикионије). ■ CDt (μέθυ, τό; + δώτης, ὁ), IIb 2.3.2. ► Anth. Pl. +. ● Anth. Pl. 9.524.13 (Дионис). ◆ —. ☼ У збирци Анаcreonteа се јавља облик μεθυδώτας са дорским фонетизмом и односи се на Бакха. Атрибут Бакха у ОХ, како га песник и наводи у 47.1.

μειδιῶν, 3 „који се смеје“ / ridens: **sg. f. voc.** -όωσα 84.7 (Хестија). ■ AVerb, I 6.2.1. ► Nom. +. ● Apoll. Orph. A. 3.307 (Хера). ◆ „насмешени Ајант“ (Αἴας II. 7.212). ☼ Само је Хестија добила овај атрибут у ОХ. Ricciardelli 2000:530 сматра да се овде мисли на богињин благонаклон израз лица, те образлаже то изразом καλῶ γήθουσα πρόσωπῳ којим је описана Афродита (Orph. H. 55.16). Гласовни лик на овом месту (епска дистракција) указује на преузимање из Хомера.

μειλίχιος, 3 „нежан, благ“ / blandus, placidus: **sg. f. acc.** -ίαν 72.2 (Тихе). ■ ADes, IIb 1.2. ► Nom. +. ● Xen. An. 7.8.4 (Зевс), Anth. P. 5.225 (Афродита). ◆ „умиријућа прича“ (μύθος II. 6.343), „блага реч“ (ἔπος Od. 6.143), „нежан звук“ (ἀκοή Orph. Arg. 84), „блага реч“ (ἔπος 771), „благ бог“ (θεός Orph. H. II 30). ☼ Народна етимологија доводила је овај придев у значењску везу са им. μέλι. Μειλίχιος је био атрибут Зевса, према Аристотелу, али и Диониса (в. TLG, s.v.).

μείωσις, ἡ „смањење, умањење“ / deminutio, extenuatio: **sg. f. voc.** -ι 13.7 (Крон). ■ NM, 11.2.1. ► Hipp. +. ● —. ◆ „опadaње месеца“ (τῆς σελήνης Plut. De Iside 373 E 3). ☼ Крон, како овај атрибут тумачи Рићарделијева (RICCIARDELLI 2000: 294), управља свиме што расте и опада, кроз три фазе развоја.

Μεμφίτης, ὁ „Мемфићанин“ / Memphites: **sg. m. voc.** -α 34.2 (Аполон). ■ APoss, IIb 2.3.1. ► Diod. Sic. +. ● —. ◆ „Хемис Мемфићанин“ (Χέμις Diod. Sicul. Bibl. Hist. 1.63.2.1). ☼ Аполон је Мемфићанин јер је поштован у Египту, одн. асимилован са Хорусом, египатским богом сунца (в. RICCIARDELLI 2000: 367).

μηροτρεφής, 2 „одгојен у бутини“ / in femore (Jovis) nutritus: **sg. m. voc.** -ής 52.3 (Триетерик). ■ CAt (μηρός, ὁ + τρέφω), I 8.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Поред овог постоји облик „μηροτραφής“, посведочен и у Anth. 11. 329.4. Овај атрибут Триетерика нам указује на то да се ради о Дионисовој епиклези.

μητις, ἡ „мудрост, памет“ / *prudentia, sapientia*: **sg. f. voc.** -ι 32.10 (Атена). ■ NM, I 11.2.1. ► Pind. +. ● —. ♦ „нејака мудрост“ (λεπτή П. 23.590), „памет Одисеја“ (Ὀδυσσεύς Od. 2.279), „Метида (Мудра)“ (Μῆτις Hes. Theog. 358). ☼ Обожену мудрост спомиње Хесиод у својој Теогонији. Грчка именица формално је идентична са стинд. *māti*- „мера“.

μιτρήφορος, 2 „онај који носи митру“ / *mitram gestans*: **sg. m. voc.** -ε 52.4 (Триетерик). ■ CDt (μίτρα, ἡ + φέρω), Па 1.2.2.1. ► Hdt. +. ● —. ♦ „Персијанац који носи митру“ (Πέρσα Hdt. 7.62.9). ☼ Наводно су свештеници богиње Кибеле носили митру (в. TLG, s.v.). Овај атрибут Триетерика, божанства за које мислимо да је једна од Дионисових епиклеза, указује на његово малоазијско порекло.

μοιρίδιος, 3 „судбоносан“ / *fatalis*: **pl. f. voc.** -οι 7.6 (Звезде). ■ ADes, Па 3.1. ► Pind. +. ● —. ♦ „судбоносна смрт“ (θάνατος Orph. A. 1288). ☼ Овај атрибут у ОХ само уз обожене звезде.

μουνογενής, 2 „саморођен, једини“ / *unigena, singularis*: **sg. f. voc.** -ής 40.16 (Деметра). ■ CAt (μόνος 3 + γένος, τό), I 8.1. ► Hes. +. ● Hes. Th. 426 (Хеката). ♦ „једино дете“ (παῖς Hes. Op. 376, Hdt. 2.79.11). ☼ У ОХ се јавља химни Атени, уз њен надимак Палада (Orph. H. 32.1).

μουσαγέτας, ὁ „предводник Муза“ / *Musarum ductor*: **sg. m. voc.** -α 34.6 (Аполон). ■ CDt (Μοῦσα, ἡ + ἄγω), Пб 2.3.2. ► Pind. +. ● Pind. Fr. 116 (Аполон), IG 14.101 (Херакле). ♦ „предводник Муза и вођа“ (καὶ ἀρχηγέτας SIG 699.1). ☼ Дорски облик за Μουσηγέτης. Традиционални назив за Аполона као предводника Муза. Место на коме се односи на Херакла није сасвим јасно (в. LSJ, s.v.).

N

ναρθηκοφόρος, 2 „онај који носи штап од морача“ / *ferulam gestans*: **sg. m. acc.** -ον 42.1 (Дионис). ■ CDt (νάρθηξ, ὁ + φέρω), Па 1.2.2.1. ► Plut. +. ● —. ♦ „учесник Дионисове поворке који носи штап од морача“ (ὄργιαστής Plut. 2.1107 f).

☼ Νάρθηξ, одн. *ferula communis* је растине од кога су учесници у Дионисовој свечаности правили штапове. У таквом штапу Прометеј је украо небеску ватру (Hes. Theog. 567).

νεβριδόστολος, 2 „одевен у кожу ланета“ / *qui veste utitur hinnulea*: **sg. m.** voc. -ε 52.10 (Триетерик). ■ CAt (*νεβρίς, ἦ + στολή, ἦ*), Па 1.2.2.2. ► *haph.* ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Триетерика. Истог значења као и *νεβριδόπεπλος*. Односи се на одевање учесника свечане поворке у част Диониса.

νόμιος, 3 „пастирски“ / *pastoralis*: **sg. m. acc.** -ον 11.1 (Пан). ■ APoss, Па 2.2.1. ► *h. Nom. +.* ● *h. Pan. 5* (Пан), *Nonn. Dionys. 1.330* (Аполон), *Aristoph. Thesm. 977* (Хермес). ◆ „пастирски тијас“ (*θίασος Orph. H. 54.4*). ☼ Овај придев у етимолошкој је вези са гл. *νέμω* (FRISK 1966:302). Макробије објашњава да атрибут стоји уз Аполона јер сунце „храни“ све што роди на земљи. (Macro. Sat. 1.17).

νυκτέριος, 3 „ноћни“ / *nocturnus*: **sg. m.** voc. -ε 52.4 (Триетерик), **f. acc.** -ίαν 1.5 (Хеката), **pl. f.** voc. -ίαι 69.3 (Ериније). ■ ADes, Па 2.2.1, Пб 1.2. ► *Aristoph. +.* ● —. ◆ „ноћни плес“ (*χορός Orph. H. 49.3*). ☼ Песнички облик придева *νυκτερινός*, уз божанства „ноћи“. У ОХ се користи на још једном месту да опише Еумениде као *kḗри Ноћи* (Νύξ) (*Orph. H. 70.10*).

νυκτερόφοιτος, 2 „који лута ноћу“ / *noctu ventitans, nocturnus*: **sg. f.** voc. -ε 36.6 (Артемида). ■ CDt (*νύξ, ἦ + φοιτάω*), Па 1.2.2.1. ► *Aesch. +.* ● —. ◆ —. ☼ Придев се у овом облику јавља само на овом месту у ОХ. Устаљени облик *νυκτίφοιτος* посведочен је први пут код Есхила.

νυκτιδρόμος, 2 „који трчи ноћу“ / *noctu currens, viator nocturnus*: **sg. f.** voc. -ε 9.2 (Селена). ■ CDt (*νύξ, ἦ + δρομάω*), Па 1.2.2.1. ► *haph.* ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Селену, персонификовани месец који „трчи“ преко ноћног небеског свода.

νυκτιπόλευτος, 2 „који лута ноћу“ / *noctivagus*: **sg. m.** voc. -ε 79.7 (Темида). ■ CDt (*νύξ, ἦ + πολεύω*), Па 11.1. ► *haph.* ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Темиду. Варијанта од *νυκτιπόλος* који се јавља код Еурипида (*Ion 718, 1049*),

Аполонија Рођанина 3, 862 (Хеката) и Лукијана (Per. 29). Претпоставка је да указује на везу овог божанства са култом коме је припадао аутор Химни.

νύμφη, ἡ „невеста, нимфа“ / nova nupta, sponsa: **sg. f.** acc. -ην 1.8 (Хеката). ■ NH, Пб 1.1.2.1. ► Hom. +. ● h. Xen. 2 (Хера). ◆ „нимфа Калипсо“ (Καλυψώ Od. 1.14), „нимфа Маја“ (Μαῖα h. Merc. 4), „млада“ (νεογάμος νύμφη Aesch. Ag. 1179). ☼ Означава младу девојку, спремну на удају. Хеката је „млада“, што је, вероватно, плод каснијег синкретизма са неком другом богињом.

Νύσιος, 3 „нисијски“ / Nysius: **sg. m.** voc. -ε 52.2 (Триетерик), **pl. f.** voc. -αι 51.15 (Нимфе). ■ APOss, Пб 2.2.1, Пб 1.2. ► h. Hom. +. ● Aristoph. Lys. 1282 (Нисије = Дионис). ◆ „нисијска равница“ (πέδιον h. Cer. 17). ☼ Νύσος је топоним за више места дилем грчког и малоазијског простора. ОХ спомињу и Ликнита као „нисијског који цвета на обе стране“ (Orph. H. 46.2). Strabo. 15.1.8 додаје да је град Нису утврдио Дионис, у основи чега лежи мит по коме се Дионис из бедра родио у граду по имену Νύσα чиме се објашњавало његово име (Διο-νύσος).

νυχαυγής, 2 „који сија ноћу“ / noctu lucens: **sg. f.** voc. -ής 3.7 (Ноћ), 71.8 (Мелиноја). ■ CDt (νύχα + αὐγή, ἡ), I 8.2. ► harax. ● —. ◆ „страх који исијава ноћу“ (φόβος Orph. H. 3.14). ☼ Хапаксни атрибут уз обожену Ноћ, али и Мелиноју, божанство које је имало значајно место у култу и било повезано са представом о животу након смрти.

νύχτιος, 3 „ноћни“ / nocturnus: **sg. f.** voc. -ία 9.6 (Селена), **pl. f.** voc. -αι 70.9 (Еумениде). ■ ADes, Пб 1.2. ► Hes. +. ● Plut. Fr. 157.56 (Хера). ◆ „ноћни Хаос“ (Χάος Orph. Testim. fr. 12.7). ☼ Еумениде су кћери обожене Никс, Ноћи.

Ξ

/

Ο

ὀλβιοδότης, ὁ „онај који даје благослов“ / felicia dans, fortunans: **sg. m.** voc. -α 34.2 (Аполон), **m.** acc. -ην П.35 (Палаимон). ■ CDt (ὄλβιος, 2 + δωτήρ, ὁ), Пб 2.3.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Аполона и у проемију уз

божанство Палаимона, које је, по свој прилици припадало култу за који су Химне писане, али које нема своју засебну химну у оквиру збирке. Облик ὀλβοδότης истог значења налазимо у химни Хигији (Orph. H. 68.9).

ὀλβιοδότις, ἡ „она која поседује благослов“ / felicia dans, fortunans: **sg. f.** voc. -ι 40.2 (Деметра). ■ CDt (ὄλβιος, 2 + δότης, ὅ), I 10.2.2. ► hapax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Деметру, даровататељицу жетве. Налази се још на једном месту у Химнама, где описује мир (Orph. H. 65.9). Облик ὀλβοδότις стоји уз Мати Богова (Orph. H. 27.9).

ὀλβιόμοιρος, 2 „блажене судбине, благословен“ / felix sorte: **sg. m.** voc. -ε 67.5 (Асклепије), **m.** acc. -ον 39.2 (Корибант), **f.** voc. -ε 26.6 (Гаја), 36.9 (Артемида), 63.3 (Дикаосине). ■ CAт (ὄλβιος, 2 + μοίρα, ἡ), Па 1.2.2.2. ► hapax. ● —. ◆ —. ☼ „благословени смирај (ноћ)“ (εὐφρόνη Orph. H. 9.8). ☼ Хапаксни атрибут уз многа божанства у ОХ. Истог значења као и ὀλβιοδαίμων који се јавља још код Хомера.

ὀλβοδότις, ἡ „дароватељка благослова“ / divitiarum dator: **sg. f.** acc. -iv 27.9 (Мати Богова). ■ CDt (ὄλβος, ὅ + δότης, ὅ), I 10.2.2. ► hapax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Мати Богова. Облик -δοτις је моциони облик од -δωτηρ.

ὀμβριόθυμος, 2 „снажног духа“ / animo violento praeditus, magnanimus : **sg. m.** voc. -ε П.10, 65.1 (Арес), 12.1 (Херакле), 15.6 (Зевс), 18.1 (Плутон), 66.1 (Хефест), **f.** voc. -ε 14.7 (Реја), 32.2 (Атена). ■ CAт (ὄμβριος, ὅ + θυμός, ὅ), Па 1.2.2.2. ► Orph. Fr. +. ● —. ◆ „Кентаур снажног духа“ (Κένταυρος Orph. A. 415). ☼ Облик ὀβριόθυμος јавља се још код Хесиода да значи једног Киклопа, у Хомерској химни се односи на Ареја (h. Hom. 8.2) „Ὀμβριόθυμος“ се, с друге стране, јавља у орфичкој литератури (Orph. A. 415, Orph. Fr. 169.12) .

ὀμβροτόκος, 2 „који производи кишу“ / imbrifer, imbrem generans: **pl. f.** voc. -οι 21.2 (Облаци). ■ CDt (ὄμβρος, ὅ + τόκος, ὅ), Па 1.2.2.1. ► Orph. H. +. ● —. ◆ „облак који доноси кишу“ (νεφέλη Orph. H. 82.5, Nonn. Dion. 2.450). ☼ Обожени облаци носе атрибут који се иначе придева облацима.

ὀμβροχαρής, 2 „који се радује (на) киши“ / *pluvia gaudens*: **sg. f. voc.** -ής 26.8 (Гаја). ■ CDt (ὄμβρος, ὀ + χαίρω), I 8.2. ► *haxax*. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Гају. Обожена земља се радује киши која доноси плодност.

ὀπλόδουπος, 2 „који звекеће оружјем“ / *armis strepens*: **sg. m. voc.** -ε 65.3 (Арес). ■ CDt (ὄπλον, τό + δουπέω), Па 1.2.2.1. ► *haxax*. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Ареса. Покушај корекције у *δολοδοῦπος* (в. TLG, s.v.).

ὀπλοφόρος, 2 „који носи оружје“ / *qui arma gestat, armiger*: **pl. m. voc.** -οι 31.4 (Курети). ■ CDt (ὄπλον, τό + φέρω), Па 1.2.2.1. ► *Eur. +*. ● Ἐφημερίς ἀρχεολογική (Тесалија) 1911.126 (Атена), *Revue biblique internationale* 32.118 (Палестина) (Арес), *Nonn. Dionys.* 17.139 (Дионис). ◆ „ратници и војници“ (ὀπλοφόροι καὶ πολέμοι *Xen. Cug.* 5.4.45). ☼ Поименичени придев, означава „ратника“. Настао аналогijом према старијем *δορυφόρος* (в. LSJ, s.v.). Посведочен као атрибут Ареса и Афродите на натписима из Палестине и Тесалије.

ὀπλοχαρής, 2 „који се радује (у) оружју“ / *armis gaudens*: **sg. m. voc.** -ής 65.2 (Арес), **f. voc.** 32.6 (Атена). ■ CDt (ὄπλον, τό + χαίρω), I 8.2. ► *haxax*. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Ареса и Атenu, као божанства рата.

ὀργιοφάντης, ὁ „свештеник који инцира у оргијске мистерије“ / *antistes mysteriorum*: **pl. m. voc.** -αι 31.5 (Курети). ■ CDt (ὄργια, τά + φαίνομαι), Пб 2.3.2. ► *Anth. P. +*. ● —. ◆ „свештеник који иницира у оргијске мистерије“ (*Orph. H.* 6.11, *Anth.* 9.688.4). ☼ Овај атрибут уз Курете алудира на њихов значај у оквиру култа за који су Химне писане.

ὀρέστερος, 3 „планински“ / *monticola, agrestis*: **pl. m. voc.** -οι 31.2 (Курети). ■ *ADes*, Па 10.1. ► *Hom. +*. ● *Soph. Philoct.* 391 (Гаја). ◆ „планински лав“ (*λέων Od.* 10.212). ☼ Код Хомера углавном да опише животиње, код Софокла уз обожену земљу.

ὄρθιος, 3 „усправан, прав“ / *recta in altum tendens*: **sg. f. voc.** -ία 36.8 (Артемида). ■ *ADes*, Пб 1.2. ► *Hes. +*. ● *IG IV 2 1. 459 (Epid.)* (Асклепије). ◆ „узбрица“ (*οἴμος Hes. Op.* 290). ☼ Атрибут уз Асклепија на једном натпису из

Епидавра, где му је било светилиште. Артемида у ОХ дугује овај епитет локалитету у Аркадији где јој је било светилиште (RICCIARDELLI 2000: 379).

ὀρμάστειρα, ἡ „она која нагони“ / incitatrix: **sg. f. voc. -α** 32.9 (Атена). ■ NA, Пб 3.2. ► **hарах.** • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Атenu.

οὔλος, 3 „погубан, злокобан“ / perniciosus, exitialis: **sg. m. voc. -ε** 86.1 (Сан). ■ ADes, Па 9. ► **Ном. +.** • П. 5.461 (Арес), h. Apol. 466 (Аполон). ♦ „погубни сан“ (ὄνειρος П. 2.8), „окрутни јунак“ (ἀνήρ 21.536). ☼ Атрибут уз снове још у Илијади. За разлику од оног сна у Илијади који је разоран по Данајце (RICCIARDELLI 2000: 533), Сан коме се обраћа аутор Химни је сан који предсказује светлу будућност.

οὐράνιος, 3 „небесни“ / coelestis: **sg. m. voc. -ον** 64.2 (Номос), **f. voc. -α** 10.2 (Физис), **f. voc. -ία** 3.8 (Ноћ), 55.1 (Афродита), **f. acc. -ίαν** 1.2 (Хеката), **pl. m. voc. -ιοι** 7.3, 7.9 (Звезде), 38.2 (Курети), **m. acc. -ίους** П.32 (Демони). ■ ADes, Па 2.2.1, Пб 1.2. ► **Pind. +.** • Hdt. 6.56, Nonn. Dionys. 21.4 (Зевс), Pind. Fr. 30.1 (Темида), SIG 7034 (Хера), 3157 (Ерос). ♦ „небески бог“ (θεός Orph. Fr. 15a 33, h. Cer. 55). ☼ Придев уз многа божанства. Код песника ОХ углавном уз божанства везана за ноћ.

οὐρανόπαις, ὁ, ἡ „дете Урана, Неба“ / filius s. filia coeli: **sg. f. voc. -ι** 27.13 (Мати Богова), **acc. -α** 79.1 (Темида). ■ CDt (οὐρανός, ὁ + παῖς, ὁ, ἡ), I 10.1.1. ► **hарах.** • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Темиду и Мати Богова, према представи аутора Химни, као децу Урана.

οὐρανόπλαγκτος, 2 „који лута небесима“ / coelum peregrans, qui sub coelo vagatur: **pl. f. voc. -οι** 21.1 (Облаци). ■ CDt (οὐρανός, ὁ + πλαγκτός, 2), Па 11.1. ► **hарах.** • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз обожене облаке.

οὐρεσιφοίτης, ὁ „који крстари горама“ / montivagus, qui per montes graditur: **sg. m. voc. -α** 52.10 (Триетерик), **pl. f. voc. -οι** 51.9 (Нимфе). ■ CDt (ὄρος, τό + φοιτάω), Пб 2.3.2. ► **Anth. P. +.** • Anth. P. 9.524 (Дионис). ♦ —. ☼ Атрибут који аутор Химни даје Триетерику и Нимфама. Забележен је и као атрибут уз Диониса, коме је Триетерик вероватно једна од епikleза.

οὐρεσιφοῖτις, ἡ „која опседа гору“ / *montivaga, quae per montes graditur*: **sg. f.** acc. -iv 1.8 (Хеката). ■ CDt (ὄρος, τό + φοιτάω), I 10.2.2. ► *harpax*. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Хекату, женски облик од οὐρεσιφοΐτης, ὁ.

ὄφιοπλόκαμος, 2 „са увојцима попут змије“ / *qui comas habet anguinas*: **pl. f.** voc. -oi 69.16 (Ериније), 70.10 (Еумениде). ■ CAт (ὄφις, ὁ + πλόκαμος, ὁ), Па 1.2.2.2. ► *harpax*. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Еумениде, одн. Ериније. Облик ὄφιοπλόκαμος налази се у Еустатијевом коментару Илијаде (Eustath. Comm. ad II. 2.593.15), да опише Горгону Медузу.

II

παγγενέτης, ὁ „отац свега“ / *omnium genitor, omnium pater*: **sg. m.** acc. -ην 20.5 (Зевс Муњевни), 73.2 (Демон). ■ CDt (πᾶς, 3 + γίγνομαι), Пб 2.3.2. ► *Orph. H.* +. ● —. ◆ „бог, отац свега“ (θεός Nonn. Paraphr. 5.171). ☼ Није јасно зашто се овако придева Демону.

παγγενέτωρ, ὁ „родитељ свега“ / *omnium genitor, omnium pater*: **sg. m.** voc. -ωρ 4.1 (Уран), 12.6 (Херакле). ■ CDt (πᾶς, 3 + γίγνομαι), I 3.2.2. ► *Orph. Fr.* +. ● *Orph. Fr.* 246 (Хелије), *Oracul. Sibyl.* 5.328 (Феб = Аполон). ◆ —. ☼ Истог значења као и *παγγενέτης, ὁ*. У ОХ јавља се још уз Крона (*Orph. H.* 13.5) где је означен као „вечни отац свега“. На другим местима овај атрибут стоји уз Хелија, односно Феба, Аполонову епиклезу сунчаног бога.

Παῖάν, ὁ „Пајан, епитет Аполона“ / *Paean*: **sg. m.** voc. -άν 34.1 Аполон. ■ NM, I 4.1. ► *Hom.* +. ● *Aristoph. Pl.* 636 (Асклепије), *Hesych.* P 41.3 (Зевс), *Philod. Scarph.* 5 (Дионис). ◆ „Пајан“ (Παῖάν *Orph. A.* 175). ☼ На многим местима још у ОХ у синтагми „κάρπιε Παῖάν“ уз Хелија (8.12), Пана (11.11). Такође у химни Триетерику 52.11 као χρυσεγγής Παῖάν, али и Пајан „владар“ за Асклепија (67.1). На микенској таблици из Кнососа *Paiawon* је независно божанство, а то је још увек и Παῖήων у Илијади, премда се пеани певају Аполону; само Аполоново име не чита се поуздано у микенским текстовима. Стоји и уз друга божанства, попут Асклепија, заштитника лекарског заната.

παιδόφιλος, 2 „пун љубави према деци“ / *liberorum amans*: **sg. f. voc.** -η 40.13 (Деметра). ■ CDt (παῖς, ὁ, ἡ + φιλέω), Па 1.2.2.1. ► Sapph. +. ● —. ♦ „она која воли децу више од Геле“ (Γέλλως παιδοφιλωτέρα Fr. Sapph. 178.1). ☼ Деметрин атрибут који алудира на њену љубав према кћери Персефони. Гела је демон који односи децу.

παιωνίς, ἡ „пајанка, (исцелитељка)“ / *ad medendum idonea, salutaris*: **pl. f. voc.** -ιδες 51.15 (Нимфе). ■ NM, I 10.1.2. ► Sext. Emp. +. ● —. ♦ „која је лекарка“ (ιατρική πεωνίς οὔσα Sext. Emp. Adv. M. 1.51.4). ☼ Изведеница од Παῖών. Нимфе Најаде се везују за лековите изворе.

παλαίφατος, 2 „легендаран, о коме се говори од давнина“ / *iam olim dictus seu celebratus*: **sg. f. voc.** -ε 10.5 (Физис). ■ CAт (πάλαι + φημί), Па 11.1. ► Hom. +. ● Soph. Oed. Col. 1381(Дике). ♦ „дрво из старих приповести“ (δρῦς Od. 19.163). ☼ Обожена Природа се описује истим придевом као код Хомера храст у у изразу „ниси од храста из древних прича а ни од камена“, у значењу „ниси примитиван, дивљак“. Ова асоцијација песника ОХ могла би бити део теолошко-филозофских спекулација, попут „крилатог храста“ код Ферекида.

παμβασίλεια, ἡ „свевладарка, свемоћна краљица, свиме владајућа“ / *omnium regina, summa regina*: **sg. f. voc.** -α 10.16 (Физис), 14.7 (Реја), 16.2, 16.9 (Хера), 36.11 (Артемида), 68.1 (Хигија), асс. -αν 44.1(Семела). ■ CDt (πᾶς 3 + βασίλεια, ἡ), Пб 3.1.1.2. ► Aristoph. +. ● IG 12 (5) 310.15 (Парос) (Персефона). ♦ „свемоћна краљица супруга Зевса“ (ἄκοιτις Διός Ορφ. А 4.382). ☼ Поред богиња, овај атрибут песник придаје и земљи у (Ορφ. Н. 11.2 и 18.6), што указује на значај идеје о подземном у оквиру култа за који су Химне писане.

παμβασилεύς, ὁ „свевладар, свемоћни краљ, свиме владајући“ / *omnium rex, summus rex*: **sg. m. асс.** -α 73.3 (Демон). ■ CDt (πᾶς 3 + βασιλεύς, ὁ), I 12.2.2. ► Alcм. +. ● —. ♦ „свевладар Логос“ (Λόγος Anth. Ер. 1.21.2). ☼ Демон се на овом месту описује као „свемоћни краљ Зевс“.

παμφάγος, 3 „прождрљив, сваштојед, који све прождире“ / *qui omnia devorat*: **sg. m. voc** -ε 12.6 (Херакле), 66.5 (Хефест). ■ CDt (πᾶς 3 + φάγος, ὁ), Па 1.2.2.1. ► Alcм. +. ● —. ♦ „свепрождирућа ватра“ (πῦρ Eur. Med. 1187),

„прождирући нагон“ (ὄρμη Orph. H. 19.10). ☼ Атрибут уз Хефеста као персонификацију ватре. Атрибут уз Херакла асоцира на лик Херакла изјелице у комедији, овде, вероватно, теолошки реинтерпретирано, будући да овом придеву претходи његов антоним (πανγεννέτωρ). Херакле, дакле, све рађа и све прождире.

Πάν, ὁ „Пан“ / Pan: **sg. m.** асс. -α 34.25 (Аполон). ■ NM, I 4.1. ► h. Nom. +. ● —. ◆ —. ☼ Само се на овом месту јавља као атрибут уз Аполона. Осим тежње за синкретизацијом два божанства, овде је уочљива и игра речи са πάν, πάντος.

παναίολος, 2 „свакојаким шарама украшен, сав ишаран, шарен“ / omnino varius, multum variegatus: **sg. m.** voc. -ε 4.7 (Уран). ■ CAt (πᾶς 3 + αἰόλος 3), Па 1.2.2.2. ► Nom. +. ● —. ◆ „шарен ратнички појас“ (ζωστήρ II. 4.215), „ишарани кратер“ (κρητήρ Orph. A. 584). ☼ Односи се на обожено ноћно небо, прошарано звездама.

πανδαμάτειρα, ἡ „она која све потчињава“ / omnium domitrix: **sg. f.** voc. -α 10.26 (Физис). ■ CDt (πᾶς 3 + δαμάω), Пб 3.2.2. ► Orph. H. +. ● Nonn. Dionys. 16.221 (Тихе), 5.322 (Реја), 30.132 (Моира). ◆ „судба која свиме влада“ (τύχη Anth. App. Epigr. 469.8). ☼ Женски облик за πανδαμάτωρ, ὁ. Песник слави обожену природу као свевладарку.

πανδαμάτωρ, ὁ „онај који све потчињава“ / omnia domans: **sg. m.** voc. -ωρ 5.3 (Етар), 10.3 (Физис), 27.12 (Мати Богова), 66.5 (Хефест). ■ CDt (πᾶς 3 + δαμάω), I 3.2.2. ► Nom. +. ● Nonn. Dionys. 2.223 (Ерос), 31.158 (Сан). ◆ „сан који све потчињава“ (ὕπνος II. 24.5). ☼ Им. мушког рода стоји уз два женска божанства, Мати Богова и Природу. Уз Природу стоји и женски облик πανδαμάτειρα на другом месту. Овде се песник одлучује за мушки облик, вероватно због метра.

πανδερκής, 2 „свевидећи“ / omnia videns s. intuens: **sg. m.** voc -ές 4.8 (Уран), **f.** voc. -ής 9.7 (Селена), 61.2 (Немесиди). ■ CDt (πᾶς 3 + δέρκομαι), I 8.2. ► Vaschyl. +. ● —. ◆ „свевидећи поглед“ (ὄμμα Orph. H. 8.1, 62.1), „свевидеће сунце“ (Orph. Lith. 713). ☼ Придев који је значајан за орфичку теогонију.

πανδότηρα, ἡ „сведавателка“ / omnia largiens: **sg. f. voc. -α** 10.16 (Физис), 26.2 (Гаја). ■ CDt (πᾶς 3 + δίδωμι), Пб 3.2.2. ► Orph. Н. +. ● —. ◆ „сведавателка земља“ (χθών Orp. Syneg. 2.593). ☼ Атрибут уз обожену природу, као и за земљу која даје плодове. Уп. παντοδότηρα (Orph. Н. 40.3).

πάνρυτος, 2 „светекући, који свуда тече, све прожима“ / omnia perfluens: **sg. f. voc. -ε** 10.23 (Физис). ■ CDt (πᾶς 3 + ῥέω), Па 11.1. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Природу.

πάνσοφος, 2 „сасвим мудар, свемудар“ / sapientissimus: **sg. f. voc. -ε** 10.16 (Физис). ■ CAt (πᾶς 3 + σοφός 3), Па 1.2.2.3. ► Soph. +. ● —. ◆ „свемудри ков“ (κρότημα Soph. Fr. 913). ☼ Налази се још на једном месту у синтагми са κόρη да опише Селену (Orph. Н. 9.10).

πάντιμος, 2 „велечасни“ / omnino s. valde honoratus: **sg. m. nom. -ος** 25.4 (Протеј), **voc. -ε** 64.12 (Номос), **f. voc. -ε** 14.5 (Реја), 63.3 (Дикаосине), 79.7 (Темида). ■ CAt (πᾶς 3 + τιμή), Па 1.2.2.2. ► Soph. +. ● —. ◆ „велечасна старост“ (γέρας Soph. Electr. 687). ☼ У ОХ фреквентан атрибут, углавном уз божанства која су у вези са правдом и (божанским) законом. Придева се и Еринијама, које су πάντιμαί κόραι (Orph. Н. 69.1).

παντογένεθλος, 2 „сверодитељски“ / omnia gignens: **sg. m. voc. -ε** 15.7 (Зевс), **f. voc. -ε** 16.4 (Хера). ■ CDt (πᾶς 3 + γίγνομαι), Па 1.2.2.2. ► harax. ● —. ◆ „сваковрсни дух“ (πνεύμα Orph. Н. 58.6). ☼ Хапаксни атрибут уз Зевса и Херу. Описује и духове у химни посвећеној Еросу, у нешто другачијем значењу.

παντοδίαитος, 2 „који све једе“ / omnia absumens: **sg. m. voc. -ε** 66.5 (Хефест). ■ CDt (πᾶς 3 + διαίτα, ἡ), Па 1.2.2.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Хефеста.

παντοдότηρα, ἡ „сведавателка“ / omnium largitrix: **sg. f. voc. -α** 40.3 (Деметра), **pl. f. voc. -αι** 59.18 (Моире). ■ CDt (πᾶς 3 + δίδωμι), Пб 3.2.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Деметру. Истог значења као πανдότηρα, ἡ који се придева и персонификованим природи и земљи.

παντοδυνάστης, ὁ „свемоћник“ / omnipotens: **sg. m. voc. -α** 12.4 (Херакле), 45.2 (Дионис Басареј Триетерик). ■ CDt (πᾶς 3 + δυνάστης, ὁ), Пб 2.3.2. ► Orph. H. +. ● —. ◆ „свемоћни Христ“ (Χριστός Suda, (X) 574.23). ☼ Поред Херакла и Диониса у ОХ, овај придев описује Христа у речнику Суда.

παντοθαλής, 2 „који чини да све цвета, свецветајући“ / omni parte florens: **sg. m. voc. -ής** 34.16 (Аполон). ■ CDt (πᾶς 3 + θηλέω), I 8.2. ► Orph. H. +. ● —. ◆ „свецветајуће годишње доба“ (ῶρη IG (2).649 (Лариса)). ☼ Вероватно алудира на улогу Аполона као божанства сунца, које чини да све цвета.

παντοκράτειρα, ἡ „свевладарка“ / omnium imperatrix, omnipotens: **sg. f. voc. -α** 10.4 (Физис), 29.10 (Персефона). ■ CDt (πᾶς 3 + κρατέω), Пб 3.2.2. ► Orph. H. +. ● Isidor. Scr. Hymn. in Isim 1.2 (Изида). ◆ —. ☼ Осим обоженој природи и Персефони, овај атрибут се налази у једној химни која је посвећена Изиди.

παντοκράτωρ, ὁ „свевладатељ“ / omnipotens: **sg. m. voc. -ωρ** 18.17 (Плутон). ■ CDt (πᾶς 3 + κρατέω), I 3.2.2. ► Epigr. Gr. +. ● Epigr. Gr. 815 (Крит) (Хермес). ◆ „свемоћни господ“ (κύριος Septuagint. Judith 8.13). ☼ Овај атрибут је посведочен уз Хермеса на једном натпису са Крита. Касније у хришћанству се придева Исусу Христу и на старословенски преводи као вџседржителъ „универзални влада“.

παντολέτειρα, ἡ „уништитељка свега“ / omnium perditrix: **sg. f. voc. -α** 26.2 (Гаја). ■ CDt (πᾶς 3 + ὄλλυμι), Пб 3.2.2. ► Orph. H. +. ● —. ◆ Joann. Syrop. Rhet. Orat. ad imperatorem 65. ☼ Атрибут уз персонификовану земљу, која како храни, тако и има право да уништи људски род (в. RICCIARDELLI 2000: 334).

παντοτεχνής, 2 „искусан у свим вештинама“ / omnium artium peritus: **sg. f. voc. -ής** 10.20 (Физис). ■ CAт (πᾶς 3 + τεχνόω), I 8.2. ► Harach. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз обожену природу. Истог значења као придев παντεχνής који се не јавља у ОХ.

παντοτινάκτης, ὁ „светресући, који све помера“ / omnia quatiens s. concutiens, movens: **sg. m. voc. -α** 15.8 (Зевс). ■ CDt (πᾶς 3 + τινάσσω), Пб 2.3.2. ► Harach. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Зевса, као врховно божанство.

παντοφυής, 2 „свепроизводећи“ / omnia producens, feracissimus: **sg. m. voc. -** ής 11.10 (Пан). ■ CDt (πᾶς 3 + φύω), I 8.2. ► Timo. +. ● —. ♦ „природа која чини да све расте“ (φύσις Damasc. De princip. 4.22). ☼ Пану се придева овај атрибут као „произвођачу, ствараоцу свега“ који чини да све расте, јер је он „κοσμίῳ το σύμπαν“ , свеколикост света.

παντόχροος, 2 „шарен“ / omnicolor: **pl. f. voc. -οι** 43.4 (Хоре). ■ CAт (πᾶς 3 + χрῶα), Па 1.2.2.3. ► Orph. H. +. ● —. ♦ „шарена небеска хаљина“ (πέπλος οὐρανοῦ Cons. Manass. Chron. 122). ☼ Атрибут се односи на боје које годишња доба доносе. Налази се само на још једном месту, код Константина Манасија.

παντρόφος, 2 „свехранећи“ / omniparens: **sg. f. voc. -ε** 26.2 (Гаја). ► Anth. P. +. ■ CDt (πᾶς 3 + τρέφω), Па 1.2.2.1. ● —. ♦ „свехранећа Хармонија“ (Ἀρμονίη Nonn. Dionys. 41.314). ☼ Поред Гаје, у ОХ је овим атрибутом описана и Физис која је παντρόφος κούρη (Orph. H. 10.12).

πανυπέρτατος, 2 „највиши од свих“ / omnino supremus, summus, altissimus: **sg. m. voc. -ε** 12.6 (Херакле), 66.5 (Хефест). ■ CAт (πᾶς 3 + ὑπέρ), Па 10.2. ► Hom. +. ● Callim. Hymn. 1 (Кроновић = Зевс). ♦ „Закинтос, најудаљенији“ (Ζάκυνθος Od. 9.25), „највиша зрака (сунца)“ (αἴγλη Orph. H. 19.2). ☼ Синтагмом πανυπέρτατε δαῖμον у ОХ описују се Уран (4.8) и Немесида (61.9), Хелије се зазива αἰεὶ πανυπέρτατε (8.17), као и Физис која је τιτμενέα πανυπέρτατε πᾶσιν (10.4). Код Хомера се не користи да опише богове.

παράρρυθμος, 2 „(који поскакују) у такту, по мери“ / secundum numeros saltantes : **pl. m. voc. -οι** 31.3 (Курети). ■ CAт (παρά + ρυθμός, ὁ), Па 1.2.2.1. ► Aristoph. +. ● —. ♦ „коло у такту“ (δίνευμα Aristoph. Thesm. 121). ☼ Код Аристофана плес у колу Харита је описан овим придевом.

пασифаής, 2 „онај који свима сја“ / omnibus apparens: **sg. m. voc. -ής** 8.14(Хелије), **f. voc. -ής** 36.3 (Артемиде). ■ CDt (πᾶς 3 + φάος, τό), I 8.1. ► Orph. H. +. ● —. ♦ (Maneth. 3.346). ☼ Артемиде се посвећивала са „богињом светлости“, како наводи DIETERICH (1911:88), што је помоћу овог придева доказао упоредивши са rarygus Parisina. Према миту, Пасифаја је Минојева супруга чије име је од старине било различито тумачено: будући да је и Хелијева кћи, Паусанија је

тумачи као епиклезу Селене када описује храм у Лаконији где су једна до друге стајале статуе Хелија и Пасифаје (Paus. 3.26.1). Плутарх описујући исти храм (Plut. Agis 9.2), каже да је Пасифаја заправо била пророчица Касандра, Пријамова кћи, која је ту умрла а име је добила јер је свима казивала пророчанства (διὰ τὸ πᾶσι φαίνειν τὰ μαντεῖα). Постоји и тумачење Пасифаје као минојске богиње сунца.

πατήρ, ὁ „отац“ / pater: **sg. m. voc. -ер** 19.1 (Зевс Громовник), 25.10 (Протеј), 48.1 (Сабазије). ■ NH, I 3.1. ► Nom. +. • II. 4.235, Od. 13.128, Hes. Op. 143, h. Cer. 321, h. Ven. 29 (Зевс). ♦ „добар отац“ (ἀγαθός II. 23.607), „стари отац“ (γῆραιός Orph. A. 199). ☼ Традиционални атрибут уз Зевса, још од Хомера. Наслеђен из индоевропског, налази се често у ведском у облику *dyaus pitar* (уп. Iupiter). Протеј и Сабазије, очигледно, ово звање „оца“ завређују својим значајем за култ за који су Химне писане.

πεποθημένος, 3 „жељен“ / desideratus: **sg. m. voc. -ov** 46.2 (Ликнит). ■ AVerb, IIb 11.2. ► Orph. H. +. • Anth. App. Ep. ded. 193. 8 (Озирис). ♦ „блажени, жељени“ (μάκαρ Anth. App. Ep. exhort. 52.4). ☼ „Жељени“ су још Нике (32.8) као и ветрови Зефира (81.3) у оквиру збирке ОХ.

πεπρωμένος, 3 „суђен“ / destinatus: **sg. f. voc. -η** 10.26 (Физис). ■ AVerb, IIb 11.2. ► Nom. +. • —. ♦ „судбином одређени крај“ (τέλος II. 3.309), „судбином одређен да буде јунак“ (ἀνὴρ π. αἴση 16.441). ☼ Обожена природа је нужност, одређена је судбином.

περίδρομος, 2 „који трчи унаоколо“ / circumscurrens: **sg. m. voc. -ε** 11.4 (Пан). ■ CDt (περί + δραμεῖν), IIa 1.2.2.1. ► Nom. +. • —. ♦ „око света које кружи унаоколо“ (ὄμμα κόσμου Orph. H. 8.14), „зид који опасује“ (ἄστν Nonn. Dionys. 5.64). ☼ Пан се схвата као свеприсутно божанство које окружује све.

περικιόνιος, 2 „епитет уз Диониса“: **sg. m. acc. -ov** 47.1 (Перикионије). ■ CAAt (περί + κίων, ἦ), IIa 2.2.2. ► Mnaseas +. • —. ♦ „бог перикионије“ (θεός Mnaseas 18). ☼ У једином помену поред ОХ, код Мнасеаса из Патре, односи се такође на Диониса кога су тако звали у Теби. По схолији уз Еурипидове Феничанке 651, када је Зевс громом уништио Кадмов двор у Теби, око преосталих стубова је израстао бршљан да заштити новорођеног Диониса. Према томе,

Перикионије је још једна Дионисова епikleза, могло би се превести као „околостубни“.

περίφαντος, 2 „познат свима, знаменит“ / *circumquaque conspicuus, valde manifestus*: **sg. m.** acc. -ov 20.1 (Зевс Муњевни). ■ CAt (περί + φαίνομαι), Па 11.1. ► Soph. +. ● —. ◆ „знаменит јунак“ (άνήρ Soph. Ajax 227). ☼ Облик је у употреби само код песника (в. s.v. TLG).

περίφρων, ή „мудра, врло мудра, брижна“ / *prudens, sapiens, valde prudens, sapiens*: **sg. f.** voc. -ωρ 10.21 (Физис). ■ CAt (περί + φρήν, ό), I 4.1.1. ► Hom. +. ● h. Cer. 370 (Персефона). ◆ „мудра Пенелопа“ (Πηνελόπεια Od. 1.329, „мудра Еуриклеја“ Εὐρύκλεια 19.357), „мудра Калиопеја“ (Καλλιόπεια Orph. A. 683). ☼ Атрибут се односи на жене, не на богиње код Хомера. Може имати и значење „охол, надмен“ када не стоји уз имена жена (Aesch. Ag. 1426: Μεγαλομήτις εἶ, περίφρονα δ' ἔλακες).

Περσεΐα, ή „Персејка“ / *qui Persei est*: **sg. f.** voc. -α 1.4 (Хеката). ■ APoss, Па 1.2.1. ► Apoll. Rhod. +. ● Phot. Bibl. cod. 187 Bekker 144b 10 (Афродита). ◆ „персијска кућа“ (οἶκος Eur. Hel. 1480). ☼ Атрибут нејасног значења. Хесиод придева Хекати порекло од титана Персеја (Hes. Th. 409-411), али је могуће и тумачење које ову богињу везује за Персију (в. МАЈХЕР 2016: 25-27).

πετρόροτος, 2 „који тече из камена“ / *de saxis manans*: **pl. f.** voc. -οι 51.9 (Нимфе). ■ CDt (πέτρα, ή + ρέω), Па 11.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Нимфе, које су поистовећиване са изворима.

πηγαῖος, 3 „водени, изворски, који извире“ / *fontanus, ex fonte manans*: **pl. f.** voc. -αι 51.6 (Нимфе). ■ ADes, Па 2.1.1. ► Eur. +. ● —. ◆ “изворске девојке” (κόρη Eur. Rh. 929). ☼ Место код Еврипида се односи на Нимфе.

Πιερίδες, αι „Пиеријке“ / *Pierides, Pieriam incolentes*: **pl. f.** voc. -ες 76.2 (Музе). ■ APoss, I 10.1.2. ► Pind. +. ● Hes. Scut. 206, Eur. Med. 831 (Музе). ◆ „пиеријске таблице за писање“ (δέλτος Pseud.-Eur. Iph. A. 798). ☼ Атрибут се приписује Музама још од Пиндара. Πιερίς је придев у женском роду од Πιέρια ὄρη, назива планинског масива северозападно од Олимпа.

πιστοφύλαξ, ὁ „чувар истине“ / fidei custos: **sg. m. nom.** 8.17 (Хелије). ■ CDt (πίστις, ἡ + φύλαξ, ὁ), I 7.2. ► **haph.** • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Хелија, обожено сунце. Атрибут алудира на значај сунца у култу за који су Химне писане. Хелије је, вероватно, чувао „свето учење“ од важности за култну заједницу којој су Химне писане на корист. Ако се први члан схвати не као πίστις, него као придев πιστός, значење би било „верни чувар“.

πλάστειρα, ἡ „вајарка, творитељка“ / creatrix, fictrix: **sg. f. voc.** -α 10.20 (Физис). ■ NA, Пб 3.2.1. ► Orph. H. +. • Anth. Pl. 310.1 (Физис). ♦ —. ☼ Женски облик им. πλαστήρ. Јавља се још само једном на натпису Дамохарида.

πλοκή, ἡ „заплет, сплет, склад, хармонија (муз.)“ / nexus, contextus, compositio: **sg. f. voc.** -η 10.11 (Физис). ■ NM, Пб 1.1.2.3. ► Epich. +. • —. ♦ „драмски заплет“ (δραματική Plut. 2. 973.), „заплет мреже“ (τοῦ δικτύου Orph. Fr. 10a.5). ☼ Односи се на обожену природу као створитељку (плетилу?) свега.

πλουτοδότης, ὁ „дароватељ богатства“ / qui divitias ministrat et suggerit: **sg. m. acc.** -ην 73.4 (Демон). ■ CDt (πλοῦτος, ὁ + δότης, ὁ), Пб 2.3.2. ► Hes. +. • Hes. Op. 126 (Демони), Luc. Tim. 21 (Плутон), Luc. Sat. 14.13 (Зевс), Schol. Aristoph. Ran. 482 (Јакх = Дионис). ♦ „бог који дарује богатство“ (θεός Philo. 1.232). ☼ Атрибут уз више богова. У ОХ само у химни која је насловљена Демону, а придева се Зевсу (в. Orph. H. 73.3).

ποθεινός, 3 „жељен, пожељан, драг“ / desiderabilis, desideratus, exoptatus: **sg. f. voc.** -η 63.1 (Дикаосине), **supp.** -τάτη 55.12 (Афродита), 84.6 (Хестија), **pl. f. voc.** **supp.** -τάται 76.3 (Музе). ■ ADes, Па 5.3. ► Simon. +. • Orph. Test. fr. 12.5 (Ерос). ♦ „жељени поглед“ (ᾄμμα Eur. Orest. 1082). ☼ У ОХ још на пар места (Orph. H. 3.12, 29.11, 33.1) као део синтагми: πᾶσι ποθεινῆ (3.12 Ноћ), μόνη θνητοῖσι ποθεινῆ (Персефона), θνητοῖσι ποθεινῆ (Нике), Уз име неког божанства, само још у орфичким фрагментима, уз Ероса.

ποικιλόβουλος, 2 „променљивог мишљења“ / in consiliis suis varius et calidus: **sg. m. voc.** -ε 13.2 (Крон), 28.3 (Хермес). ■ CAт (ποικίλος 3 + βουλή, ἡ), Па 1.2.2.2. ► Hes. +. • —. ♦ Hes. Theog. 521 (Прометеј), Anth. Pl. 4.300.5 (Одисеј). ☼

Атрибут не стоји уз имена богова. Синониман је у у значењу са ποικιλομήτης и ποικιλόστερνος који се не јављају у ОХ.

ποικιλόμυθος, 2 „коме је говор разнолик“ / cuius sermo varius est s. vario distinctus lepore: **sg. m. voc.** -ε 13.5 (Крон), 28.8 (Хермес). ■ САт (ποικίλος 3 + μύθος, ό), Па 1.2.2.2. • Nonn. Dionys. 3.423 (Хермес). ♦ „усне којима је говор разнолик“ (χεῖλος Anth. P. 5.55) (Dioscor.). ☼ Атрибути ποικιλόβουλος, 2 и ποικιλόμυθος, 2 јављају се у оба случаја само уз Хермеса и Крона.

πολεματόκος, 2 „који ствара ратове“ / bellum gignens: **sg. f. voc.** -ε 32.10 (Атена). ■ CDt (πόλεμος, ό + τίκτω), Па 1.2.2.1. ► Orph. H. +. • —. ♦ „гласина која ствара ратове“ (φήμη Nonn. Dionys. 13.338). ☼ Овај облик се налази само на овом месту. Према описима из Илијаде Атена помаже ахејским главешинама (2.446 и даље) и подиже ратну грају (20.48-50). Код Нона у облику πολεμητόκος на више места (Nonn. Dionys. 4.425, 13.338, 27.2, 40.86).

πολεμόκλονος, 2 „пун ратног метежа“ / cui tumultus bellicus inest, bellici tumultus plenus: **sg. m. voc.** -ε 65.4 (Ареј), **f. voc.** -ε 14.7 Реја, 32.2 (Атена). ■ САт (πόλεμος, ό + κλόνος, ό), Па 1.2.2.2. ► Batr. +. • Anth. App. Ep. demonstr. Ep. 96.3 (Арес), Batr. 275 (Палада=Атена), Анаcreonteа 55.33 (Атена). ♦ „одјек ратне граје“ (ἦχος Orac. Sibyll. 5.253). ☼ Атрибути уз Атenu и Ареса, као заштитнике рата.

πολύανθεμος, 2 „цветни“ / multos habens flores: **pl. f. voc.** -οι 43.3 (Хоре). ■ САт (πολύς 3 + άνθος), Па 7.2. ► Pind. +. • Pind. Ol. 13.17 (Хоре). ♦ „цветна земља“ Sapph. Fr. 96.11 (άρούρη). ☼ Истог значења као и πολυανθής. Јавља се и у орфичкој химни Деметри (Orph. H. 40.17) где је посредно употребљено као епитет Деметре ἥς (Δήμητρος) πολλαί μορφαί, πολύανθεμοι, ιεροθαλεις), тј. пројавних облика богиње схваћене као обоготворена Земља.

πολυανθής, 2 „расцветан, шарен, са пуно цветова“ / multos habens flores, floribus abundans: **pl. f. voc.** -εις 51.7 (Нимфе). ■ САт (πολύς 3 + άνθος, τό), I 8.1. ► Hom. +. • —. ♦ „гране (жбуња) у цвату“ (ῥλη Od. 14.353), „расцветала младица“ (χλόη Orph. H. 26.7), „расцветало пролеће“ (ἔαρ h. Pan. 17). ☼ Код Хомера и у Хомерској химни Пану описује стање, односно време цветања (в. s.v. TLG).

πολύβουλος, 2 „(пре)мудар“ / cui est multum consilii, qui consilio abundat, valde prudens: **sg. m.** nom. -ος 25.4 (Протеј), voc. -ε 30.6 (Дионис). ■ CAt (πολύς 3 + βουλή, ή), Па 1.2.2.2. ► Nom. +. • Il. 5.260, Od. 16.282, Anth. 15.22.8 (Атена), Anth. App. 32.26 (Изида). ♦ „веома мудри Орсеј“ (Ορσεάς Pind. Isthm. 34. 90). ☼ Атрибут који код Хомера стоји уз Атenu. Уз Изиду у химни посвећеној њој. Орфичким божанствима Дионису и Протеју песник даје придев који је красио Изиду, заштитницу материнства и новорођенчади, владарку света, нарочито популарно божанство у хеленском периоду.

†**πολύγηθος, 2** 10.10 (Физис), **sg. m.** voc. -ε* В. следеће.

πολυγηθής, 2 „пун весеља“ / multum laetitiae afferens: **pl. f.** voc. -εῖς 51.3 (Нимфе). ■ CAt (πολύς 3 + γῆθος, τό), I 8.2. ► Nom. +. • Il. 21.450 (Хоре), Hes. Th. 941, Or. 614 (Дионис). ♦ „пун радости“ (δόμος Orph. H. 68.4), „весела светлост“ (φάος Arist. Mund. 401b 6). ☼ Овај придев се налази још на једном месту у химни обоженој Природи (10.10), у вок. једнине, али га песник деклинира по о-деклинацији, највероватније *metri causa* јер метрички више одговара него πολυγηθής. На наведеном месту Аристотел цитира једну старију орфичку химну Зевсу.

πολυδέμων, 6 „који прихвата много“ / multos excipiens s. capiens: **sg. m.** voc. -ων 18.11 (Плутон). ■ CDt (πολύς 3 + δέχομαι), I 5.1.2. ► Nom. +. • h. Cer. 404 (Полидегмон = Хад). ♦ „вођа који све прихвата“ (ἄναξ h. Cer. 17). ☼ Полидегмон је Хадова епikleза. Значењски одговара именици πολυδέκτης која је исто Хадова епikleза (уп. h. Cer. 9).

πολυήρατος, 2 „врло вољен, љубак“ / multiamabilis, periuendus, peroptabilis: **sg. m.** voc. -ε 56.6 (Адонис). ■ CAt (πολύς 3 + ἔραμαι), Па 11.1. ► Nom. +. • —. ♦ „веома жељена младост“ (ἦβη Od. 15.366), „љупки трон“ (ἔδος h. Cer. 315), „врло вољена пећина“ (ἄντρον Orph. A. 75). ☼ Јавља се и уз топониме (Od. 11.275: Теба, 18.9: Атина).

πολυθάμιος, 2 „хранљив“ / almus: **sg. f.** voc. -ε 68.1 (Хигија). ■ CAt (πολύς 3 + θάλλω), Па 2.2.2. ► hарах. • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Хигију, обожено

здравље. образовање -θαλμιος је изоловано, у Bailly-јевом речнику преведено је као „који помаже клијању, оплођавајући“ (в. BAILLY 1950: 915).

πολυθρέμων, 2 „који храни многе (има много) = издашан, хранитељ“ / *rescorosus*: **pl. f. voc.** -ονες 51.13 (Нимфе). ■ CDt (πολύς 3 + τρέφω), I 5.1.2. ► Nom. +. ● —. ♦ „Нил који храни многе“ (Νεῖλος Aesch. Pers. 33). ☼ Стоји упоредо са αὐξίτροφοι. Песник ниже атрибуте сличног значења.

πολύκτιτος, 2 „који пуно гради“ / *multa efficiens*: **sg. f. voc.** -ε 10.20 (Физис). ■ CDt (πολύς 3 + κτίζω), Па 11.1. ► *hapaх.* ● —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз персонификовану природу. Јавља се и у оквиру синтагме πολύκτικτε δαῖμον (Orph. H. 10.2) где исто упућује на Физис.

πολύλλιτος, 2 „много мољен“ / *multis precibus orandus*: **sg. m. voc.** -ε 12.4 (Херакле). ■ CAт (πολύς 3 + λίσσομαι), Па 11.1. ► Call. +. ● —. ♦ „много мољени Карнеј“ (Καρνεῖος Callim. Hymn. 2.80), „много мољени бог“ (θεός Nonn. Periph. 16.97). ☼ Односи се и на божанске куће, одн. храмове који су често похођени (уп. ναός h. Ap. 347).

πολύμητις, ó/ή „са много савета“ / *cui multum est consilii et prudentiae, consilio abundans*: **sg. m. voc.** -ι 6.10 (Протогон). ■ CAт (πολύς 3 + μῆτις, ή), I 11.2.2. ► Nom. +. ● II. 21.355, Apoll. Rhod. Arg. 1.851 (Хефест), Nonn. Dionys. 26.36 (Атена), Orph. A. 424 (Ерос), Orph. Lith. 54 (Хермес). ♦ „Одисеј са много савета“ (Ὀδυσσεύς II. 1.311, Od. 2.173), „Зевсов потомак са пуно савета“ Orph. Lith. 575 (διογενής). ☼ Овај Одисејев хомерски атрибут налази се у орфичкој књижевности уз божанства значајна за орфички „пантеон“: Ероса, Хермеса.

πολύμικτος, 2 „збркан, измешан, разноврстан“ / *e multis mixtus*: **sg. f. voc.** -ε 10.11(Физис). ■ CAт (πολύς 3 + μикτός, 3), Па 11.1. ► Orph. H. +. ● —. ♦ „разнолика руља“ (ὄχλος Orig. Sel. in Exodum, 12.285.39). ☼ Истог значења као и πολυμυγής, 2 који се не јавља у ОХ. Овај придев јавља се само код писаца од 2. века н.е.

πολύμορφος, 2 „многолик, у више обличја“ / *multiformis*: **sg. m. voc.** -ε 56.3 (Адонис), **acc.** -ον 39.5 (Корибант), **f. voc.** -ε 84.6 (Хестија), **pl. f. voc.** -οι 69.16

(Ериније), 76.3 (Музе). ■ САт (πολύς 3 + μορφή, ή), Па 1.2.2.2. ► Hippocr. +. ● Nonn. Dionys. 16.220 (Тихе). ◆ „вишестран поглед“ (ὀπωπή Nonn. Dionys. 2.60). ☼ Реја се назива кћерком многоликог Протогона (Orph. Н. 14.1). Протогон је епиклеза Диониса, на шта овај његов епитет и указује.

πολύολβιος, 2 „врло срећан, врло богат“ / perbeatus: **sg. f.** voc. -ε 3.12 (Нoћ). ■ САт (πολύς 3 + ὄλβος, ό), Па 2.2.2. ► Anth. +. ● —. ◆ „врло благословено лице“ (πρόσωπος Joh. Damasc.Epist. 4.15). ☼ Ређе заступљен, али истог значења као и πολύολβος, 2.

πολύολβος, 2 „богат, блажен, врло богат, издашан“ / perbeatus, multum beatus s. potius, multum dives: **sg. m.** voc. -ε 66.9 (Хефест), 83.6 (Океан), **f.** voc. -ε 43.2 (Хоре), 60.3 (Харите), 63.1 (Дикаосине), **pl. m.** voc. -οι 38.2 (Курети). ■ САт (πολύς 3 + ὄλβος, ό), Па 1.2.2.2. ► Dion. Perieg. +. ● Sapp. fr. 133.2 (Афродита). ◆ „благословени брак“ (γάμος Nonn. Dionys. 5.223). ☼ Описује и персонификовано Сунце на једном епиграму из Фригије (Epigr. Gr. 361). У ОХ се налази још и као део синтагме (Orph. Н. 32.8), где описује Атену као „благословену матер вештина“ (τεχνῶν μήτηρ πολύολβε) или као ону од које се тражи да дâ „благословени мир“ (εἰρήνην πολύολβον: Orph. Н. 32.15).

πολύοργιος, 2 „који је слављен мноштвом обреда“ / cui sacra multa fiunt: **sg. m.** acc. -ον 6.4 (Протогон). ■ САт (πολύς 3 + ὄργια, τά), Па 2.2.2. ► Harach. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Дионисову епиклезу, Протогона.

πολυπάρθενος, 2 „који има много девојака“ / multas virgines habens: **sg. m.** voc. -ε 52.12 (Триетерик). ■ САт (πολύς 3 + παρθένος, ή), Па 1.2.2.2. ► Harach. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Триетерика. Вероватно се мисли на оног у чијем су култу учествовале многобројне девојке, за разлику од жена (уп. RICCIARDELLI 2000: 435-436).

πολύπειρος, 2 „врло искусан“ / multa expertus, qui multa tentavit, peridus, callidus: **sg. m.** nom. -ος 12.13 (Херакле), 64.10 (Номос), **f.** voc. -ε 10.21 (Физис). ■ САт (πολύς 3 + πείρα, ή), Па 1.2.2.2. ► Parm. +. ● —. ◆ Aristoph. Lys. 1109, „врло искусан пут“ (ὁδός Parm. fr. 7.3). ☼ Истраживачи су претпоставили да се код овог придева ради о погрешном читању, с обзиром на остатак стиха. Претпоставка је

да је песник хтео да искористи им. *πέρας* која значењски више одговара контексту (в. RICCIARDELLI 2000: 290-291).

πολύπλαγκτος, 2 „лутајући на све стране“ / *multum errans, qui multis longisque erroribus huc illuc agitur, vagabundus*: **sg. m.** acc. -ον 73.3 (Демон), **f.** acc. -ον 72.5 (Тихе). ■ CDt (πολύς 3 + πλάζω), Па 11.1. ► Nom. +. ● —. ◆ „лутајући ветар“ (ἄνεμος Il. 11.308), „луталица“ (ἄνθρωπος Od. 20.195), „лутајућа туга“ (ἀνίη Orph. H. 41.3). ☼ Поред атрибута уз Демона (Зевса) и обожену Судбину, стоји и у химни Мајци Антаји. Код Софокла се односи на ἐλπίς (Soph. Antig. 615).

πολυποίκιλος, 2 „врло шаролик“ / *admodum varius, multum variegatus: de textura aut pictura*: **pl. f.** voc. -οι 76.11 (Музе). ■ CAt (πολύς 3 + ποίκιλος 3), Па 1.2.2.3. ► Eur. +. ● —. ◆ „шаролика тканина“ (φᾶρος Eur. IT 1149), „разнолика поворка“ (τελετή Orph. H. 6.11). ☼ Односи се на разноликост Муза. Исти придев је употребљен да опише саму бакхичку поворку у химни Протогону (Orph. H. 6.11).

πολύποτμος, 2 „са више судбина“ / *multa fata habens*: **pl. f.** voc. -οι 70.9 (Еумениде). ■ CAt (πολύς 3 + πότμος, ό), Па 1.2.2.2. ► hapax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Еумениде, које су истовремено и Ериније.

πολύσεμνος, 2 „врло поштован“ / *multum reverendus*: **sg. f.** voc. -ε 22.9 (Μορε), 61.3 (Немесида). ■ CAt (πολύς 3 + σεμνός 3), Па 1.2.2.2. ► Epigr. Gr. +. ● Epigr. Gr. 1029 (Хиос) (Озирис). ◆ „врло поштовани војсковођа“ (στρατηγός Diod. Sic. Bib. Hist. 19.3.2). ☼ Овај атрибут стоји на једном натпису са Хиоса уз име египатског бога Озириса, кога је према египатској митологији убио његов брат Сет, а у живот га вратила Изиди (в. OCD s.v.).

πολύσεπτος, 2 „веома поштован“ / *valde venerabilis*: **sg. f.** voc. -ε 26.6 (Гаја). ■ CAt (πολύς 3 + σέβομαι), Па 11.1. ► Orph. H. +. ● —. ◆ „врло поштовано име“ (ὄνομα Porph. Curg. Con. Ch. 78.2). ☼ Атрибут уз Гају, обожену земљу, родитељку људског рода.

πολύσπορος, 2 „плодан, који има много изданака“ / *satu s. semine abundans, segete abundans*: **sg. m.** voc. -ε 6.10 (Протогон), **f.** nom. -ος 10.19 (Физис). ■ CAt

(πολύς 3 + σπείρω), Па 1.2.2.1. ► Eur. +. • Anth. Graeca 16.233.3 (Пан). ♦ „азијска плодна поља“ (Ἀσιάς Eur. Troiad. 748). ☼ Протогон, одн. Дионис се изједначава са персонификованом природом јер се наново рађа.

πολύτειρος, 2 „са много сазвежђа“ / ? : **sg. f. voc. -ε** 10.6 (Физис). ■ СAt (πολύς 3 + τέρας, τεῖρας, τό), Па 1.2.2.2. ► Harach. • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз обожену природу. Quandt 1957: 10 је ово место преправио у πολύτειρος које се јавља на више места у ОХ. Значењски πολύτειρος сасвим одговара низу у стиху, те је могуће да се ради о „намерној“ грешки песника који је промено деклинацију придева (в. RICCIARDELLI 2000: 273) *metri causa* (уп. πολύγηθος).

πολυτίμητος, 2 „врло поштован“ / multum honoratus, multum honore dignus, magnificandus: **sg. m. voc. -ε** 15.1 (Зевс). ■ СAt (πολύς 3 + τιμάω), Па 11.1. ► Parm. +. • Mimn. fr. 26.1, Menan. Misum. 284 (Зевс), h. Vach. 7 (Дионис), Aristoph. Nub. 269 (Облаци), Achar. 807 (Херакле). ♦ „врло штовани бог“ (θεός Athen. Deipnosoph. 6.18.3). ☼ Придев у обраћању боговима код песника, али касније и често коришћен у ироничном смислу код комедиографа. У ОХ само уз Зевса, као врховног бога.

πολύῆμνος, 2 „врло опеван, који има много химни“ / multos habens hymnos, abundans hymnis: **sg. f. voc. -ε** 55.1 (Афродита). ■ СAt (πολύς 3 + ῆμνος, ὅ), Па 1.2.2.2. ► Hom. +. • h. Vach. II 7, Eur. Ion 1074 (Дионис). ♦ „врло опевана Атина“ (Ἀθήναι Aristoph. Equit. 1328). ☼ Богињи Афродити посвећено је доста химни, почев од три хомерске. Химна у ОХ издваја се дужином, поред Аполонове једна је од најобимнијих.

πολυώνυμος, 2 „који има више имена, штован, знаменит“ / multinominis, multa nomina habens, honoratus, celebris: **sg. m. voc. -ε** 45.2 (Дионис Басареј Триетерик), 50.2 (Лисије Ленеј), 52.1 (Триетерик), 56.1 (Адонис), **f. voc. -ε** 16.9 (Хера), 27.4 (Мати Богова), **pl. f. voc. -οι** 59.2 (Моире). ■ СAt (πολύς 3 + ὄνομα, τό), Па 1.2.2.2. ► Hom. +. • Soph. A. 1115 (Бакх=Дионис). ♦ Pind. Isthm. 5.1 Θεῖα), h. Cer. 18 (Κρόνου πολυώνυμος ὑῖος bis = Хад), h. Apol. 82. ☼ Атрибут се јавља и у више синтагми у оквиру ОХ, као πολυώνυμε даῖμον у обраћању Протиреји и Пану (Orph. H. 2.1, 11.10), Διὸς πολυώνυμε κόυρη у химни Артемиди (Orph. H. 36.1),

Χαρίτων πολυώνυμε πειθώ описујући Физис (Orph. H. 10.13). Ридигер Шмит узима овај придев заједно са ведским *pruṇiātan-* за одраз још старијег, праиндоевропског песничког споја (SCHMITT 1967:183–184).

ποντογενής, 2 „рођен на мору“ / *in mari natus*: **sg. f. nom.** -ής 55.2 (Афродита). ■ CAт (πόντος, ὁ + γένος, τό), I 8.1. ► Orph. H. +. • Opp. Cyneg. 1.33 (Афродита). ♦ —. ☼ Код Опијана Афродити се придева име Понтоγένεια (Opp. Cyneg. 1.33), што је моциона изведеница од *ποντογενής, 2*, код Опијана пак са три облика.

ποντομέδων, ὁ „владар мора“ / *ponti s. maris rex*: **sg. m. voc.** -ων 17.4 (Посејдон). ■ CDт (πόντος, ὁ + μέδων, ὁ), I 6.2.2. ► Pind. +. • Aesch. Sept. 122, Hipp. 743 (Посејдон). ♦ „владар мора Пријап“ (Πρίηπος Anth. 10.16). ☼ Од Пиндара придев код песника стоји уз Посејдона.

ποσσίκροτος, 2 „који удара стопалима, који вибрира од удара стопалима“ / *qui pedibus pulsatur*: **pl. f. voc.** -οι 31.2 (Курети). ■ CDт (πούς, ὁ + κρούω), Па 1.2.2.1. ► *haxax*. • —. ♦ „Тегеја која одзвања од удара стопала“ (Τεγέα Hdt. 1.66.2). ☼ Придев са акт. и пас. значењем. Као атрибут уз Курете у ОХ у активном значењу, само на овом месту.

πότνια, ἡ „краљица, владарка“ / *honoranda, veneranda, augusta, domina*: **sg. f. voc.** -α 14.1 (Реја). ■ NH, Пб 3.1.1.1. ► Hom. +. • h. Cer. 118 (Персефона), Theocr. Idyl. 2.69 (Селена). ♦ „поштована богиња“ (Od 5.215). ☼ Облик који се најчешће јавља у вок. Истог значења као *πότνια, ἡ*.

πότνια, ἡ „владарка, краљица“ / *honoranda, veneranda, augusta, domina*: **sg. f. voc.** -α 27.2, 27.11 (Мајка Богова), 36.11 (Артемида). ■ NH, Пб 3.1.1.1. ► Hom. +. • П. 1.551, 4.513, h. Apol. 309 (Хера), П. 6.305 (Атена), h. Cer. 54 (Деметра), h. Apol. 12 (Лета). ♦ „нимфа владарка“ (*νύμφη* Od. 1.14), „Кирка владарка“ (Κίρκη 8.448), „мајка владарка“ (*μήτηρ* 18.5), „Маја владарка“ (Μαῖα h. Merc. 19), „владарка Зора“ (Ἠώς h. Ven. 223). ☼ Односи се како на богиње, тако и на смртне жене, нарочито у обраћању владаркама. Ова именица сродна је са стинд. *pātñī* (владарка, богиња), стлит. *vieš-patni* „госпођа“ а идентична са ие. **rótñih₂* што је женски облик за ие. **rótis* (владар, муж) (FRISK 1966, ВЕЕКЕС 2010 s.v.).

Πραξιδίκη, ἡ „она која извршава казнене мере“ / *actionum ultio, vel ultrix*, *dea quae actionibus s. factis nostris finem imponit, et eum quem merentur, exitum*: **sg. f.** voc. -η 29.5 (Персефона). ■ CDt (πράξις, ἡ + δίκη, ἡ), Пб 1.1.2.4. ► Orph. A. +. ● —. ♦ „ритуални обреди Праксидике“ (ἄργια Πραξιδικῆς Orph. A. 31). ☼ Богиње освете, у Халијарту у Беотији имале светилиште под ведрим небом, како наводи Паусанија (Pausan. 9.33.3). Праксидике су биле кћери Огига, древног беотског краља. У ОХ у једнини и изједначена са Персефоном.

πρέσβαιρα, ἡ „часна“ / *senex, vetula, antiqua*: **sg. f.** voc. -α 10.2 (Физис), 27.13 (Мајка Богова). ■ NM, Пб 3.1.2.1. ► Hom. +. ● Apoll. Rhod. A. 4.800 (Темида), h. Ven. 32 (Хестија). ♦ „часна Нона“ (Νόννα Anth. 8. 68. 2 ☼ Женски облик им. πρέσβυς, ὁ. Постоји и облик πρέσβα који код Хомера стоји уз Херу (Il. 5.721, 8.383).

πρέσβυς, 3 „стар, угледан, частан“ / *senex*: **sg. f.** acc. sup. -ην П.24 (Ноћ). ■ ADes, I 12.1. ► Pind. +. ● h. Tell. 2. (Гаја). ♦ „старац Нереј“ (Νηρεύς Orph. A. 336.). ☼ У ОХ јавља се само у Проемију, уз Ноћ, која је, према митологији коју нам даје Хесиод, рођена из Хаоса. Ноћ је једна од великих стваралачких сила у орфизму (в. OCD s.v. Orphism, Orphic Literature).

πρεσβυγένεθλος, 2 „прворођени, древни“ / *antiquus natu*: **sg. m.** voc. -ε 4.2 (Уран). ■ CAт (πρεσβύς 3 + γίγνομαι), Па 1.2.2.2. ► Hom. +. ● Cratin 240.1, Plut. 3.5.2 (Крон). ♦ „древни Антенорид“ (Ἀντηνοριδῆς Il. 11.249). ☼ Придев истог значења као πρεσβυγενής који се први пут јавља код Хомера. У овом облику је хапакс.

πρόπας, 3 „васцели“ / *universus, cunctus*: **pl. m.** acc. -ους П.38 (Ветрови). ■ CAт (πρό + πᾶς, 3), I 6.1. ► Hom. +. ● —. ♦ „баш свака лађа“ (ναῦς Il. 2.493), „спаситељка свега“ (σώτειρα проπάντων Orph. H. 2.14), „васцели дан“ (ἦμαρ h. Merc. 206.). ☼ Песнички облик за πᾶς, 3. где про- појачава значење. У ОХ у Проемију, уз персонификоване ветрове, али и уз Протиреју која се зазива као „спаситељка свију, свеколиког човечанства“ (ἔφους αἰεὶ σώτειρα проπάντων, Orph. H. 2.14).

πρωτογένεια, ἡ „она која је прворођена“ / primum nata: **sg. f. voc. -a** 10.5 (Физис). ■ CAт (πρῶτος, 3 + γένος, τό), Пб 3.1.2.2. ► Pind. +. • Plut. Aetia 281 E 2 (Тихе). ♦ „(Протогенеја) кћи Деукалиона“ (τῆς Δευκαλίωνος Paus. 5.1.3). ☼ Моциона изведеница придева πρωτογενής. Протогенеја је, према Паусанији, са Зевсом родила Етлија, првог владара Етолије (Paus. 5.1.3).

πρωτογενής, 2 „прворођен, првотни“ / primigenius, primigenus, primitivus: **sg. m. acc. -ῆ** 25.2 (Протеј). ■ CAт (πρῶτος, 3 + γένος, τό), I 8.1. ► Plat. +. • Historia 5.231 (Itanus) (Тихе). ♦ „првотни посед“ (κτῆμα Plato Plt. 288. E 5). ☼ Протеј је, очигледно, заузимао битно место у култу за који су Химне писане. У истој химни, (Orph. H. 25.9) још се за њега каже „πάντα γὰρ Прωτεῖ πρώτη φύσις ἐγκατέθηκε“ а персонификованој природи се придева да је πρωτογένεια (Orph. H. 10.5).

πρωτόγονος, 2 „прворођен, првостворен“ / primigenius, primigenus, primitivus, primum institutus: **sg. m. voc. -ε** 52.6 (Триетерик), **acc. -ον** 30.2 (Дионис). ■ CAт (πρῶτος, 3 + γένος, τό), Па 1.2.2.1. ► Hom. +. • Nonn. Dionys. 7.111 (Хаос). ♦ „првостворена палма“ (φοῖνιξ Eur. Нес. 458). ☼ Дионис и његова епиклеза, Триетерик, добијају епитете зачетника света у оквиру орфичке космогоније.

πτερόεις, 3 „крилат, пернат, летећи“ / alatus, pennatus, velucris, volans: **sg. m. acc. -εοντα** 58.2 (Ерос). ■ ADes, I 6.3.1. ► Hom. +. • Orph. Testim. fr. 12.7 (Хаос). ♦ „крилата реч“ (ἔπος Il. 3.155, Od. 4.189, h. Cer. 320, Orph. A. 280). ☼ Код Хомера се овај придев односио на речи или стрелице (Il. 5.171), овде на Ероса који је, према традицији, описиван као крилат или летећи (Eur. Hel. 668, Hipp. 1271).

πτηνοπέδιλος, 2 „крилатих сандала“ / alatos calceos habens, celeripes: **sg. m. voc. -ε** 28.4 (Хермес). ■ CAт (πτηνός 3 + πέδιλον, τό), Па 1.2.2.2. ► harax. • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Хермеса. У Одисеји (Od. 5.44-46) је описан како има на ногама лепе сандале ὑπὸ ποσσὶν καλὰ πέδιλα, које су још и бесмртне и златне (ἀμβρόσια, χρύσεια), те надаље како га оне носе и преко мора, те диљем земље попут ветра (Od. 5.46-47).

Πύθιος, 3 „питијски“ / Pythius: **sg. m. voc. -ε** 34.3 (Аполон). ■ APoss, Па 2.2.1. ► Pind. +. • Eur. Alcest. 570 (Аполон), Theocr. Epigram. 1.3 (Пајан = Аполон). ♦ „питијски богови и богиње“ (οἱ Πύθιοι καὶ αἱ Πύθια Aristoph. Th. 332).

☼ Аполонов епитет, према имену старе делфске номе Πυθώ. Сам топоним је без стварне етимологије, народна етимологија изводи га од гл. πύθομαι, јер је према миту ту иструлила змија коју је убио Аполон.

Πυθοκτόνος, 3 „убица питијског змаја“ / Pythonem (serpentem) occidens: **sg. m. voc.** -ε 34.4 (Аполон). ■ CDt (Πύθων, ό + κτείνω), Па 1.2.2.1. ► **haph.** ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Аполона, настао према миту у коме је Аполон убио Питона, те је тамо установљено његово пророчиште.

πυρίδρομος, 2 „који ужарен трчи“ / igneus currens: **sg. m. voc.** -ε 8.11 (Хелије), **acc.** -ον 20.2 (Зевс Муњевни), 58.2 (Ерос), **pl. m. voc.** -οι 7.9 (Звезде). ■ CDt (πῦρ, τό + δραμεῖν), Па 1.2.2.1. ► **Orph. H.** +. ● —. ◆ „ужарене ивице мача“ (νῶτον μαχαίρης Nonn. Dionys. 29.209). ☼ Поред ОХ, овај придев стоји уз сунце у Орфичкој Аргонаутици - πυρίδρομου ἠελίοιο (**Orph. A.** 1122, према емендацији) (в. RICCIARDELLI 2000: 263).

πυρίπνους, 2 „који бљује ватру“ / ignem spirans: **sg. m. voc.** -ου 5.3 (Етар), **f. voc.** -ου 10.26 (Физис). ■ CDt (πῦρ, τό + πνέω), Па 1.2.2.1. ► **Lyc.** +. ● **Hymn mag.** 20.32 (Луна-Персефона-Артемида). ◆ „лонац који бљује ватру“ (λέβης Nonn. Dionys. 10.69). ☼ Овај атрибут се појављује у магијским папирима поред имена божанства Луна-Персефона-Артемида (в. RICCIARDELLI 2000: 249).

πυρίπóλος, 2 „који уништава ватром“ / : **sg. m. voc.** -ε 52.3 (Триетерик). ■ CDt (πῦρ, τό + πέλομαι), Па 1.2.2.1. ► **haph.** ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Триетерика, једну од Дионисових епиклеза. Рићардели (Ricciardelli 2000) је поправила читање πυρίπóλε καὶ τελετάρχα (**Orph. H.** 52.3) које је дао Квант (QUANDT 1962) у **μυστιπóλων τελετάρχα**. πυρίπóλος, 2 посведочено је у магијским папирусима (**P. Mag. Pap.** 590) као варијанта од **πυρпóλος** код Еурипида (в. LSJ s.v.).

πυρίспóρος, 2 „рођен из ватре или у ватри, зачет огњем“ / igne satus s. genitus: **sg. m. voc.** -ε 45.1 (Дионис Басареј Триетерик), 52.2 (Триетерик). ■ **СAt** (πῦρ, τό + σπείρω), Па 1.2.2.1. ► **Orph. H.** +. ● **Orpian. Cyp.** 4.304 (Дионис). ◆ —. ☼ Дионисов атрибут који алудира на мит према којем се он рађа из ватре муње којом је Зевс спржио његову мајку Семелу док га је носила у утроби.

πυριφεγγής, 2 „сјајан попут ватре“ / igne lucens, splendens: **sg. m. voc. -ές** 52.9 (Триетерик). ■ СAt (πῦρ, τό + φέγγος, τό), I 8.1. ► Orph. A. +. • Orph. A. 214 (Хелије). ♦ „сјај сунца који ватрено бљешти“ (αἴγλη Orph. Lith. 173). ☼ Постоји неколико придева у оквиру ОХ који су везани за ватру.

πυρβεις, 3 „ватрен, горећи, ужарен“ / igneus, ignitus, urens in modum ignis, fervens: **sg. m. voc. -εις** 8.6 (Хелије), **pl. m. voc. -εις** 7.5 (Звезде), **f. voc. -αι** 21.3 (Облаци). ■ ADes, I 6.3.1. ► Cleanth. +. • Nonn. Dionys. 2.225 (Хефест), 6.218 (Зевс), 21.222 (Бакх). ♦ „ужарена звезда“ (ἀστήρ Apoll. Rhod. Argon. 3.1377), „горућа болест“ (νοῦσος Orph. Lith. 760). ☼ Код Аполонија Рођанина се „ужарена звезда“ односи на метеор. У старини се овај придев користио поименичен као назив за планету Марс (Arist. Mund. 392a 25).

Р

ῥηξίχθων, 2 „који пролама земљу“ / terram rupens saltando: **sg. m. voc. -ων** 50.5 (Лисије Ленеј), 52.9 (Триетерик). ■ CDt (ῥήγνυμι + χθών, ό), I 1.2. ► Orph. H. +. • —. ♦ PMag. Par. 1.2722, Strat. Com. fr. 219.19, Tab. Defix. Aud. 21.13 (Кипар, 3. век н.е.). ☼ Придев се јавља само код два „орфичка“ божанства у ОХ, тј. Дионисове епиклезе. Поред тога, појављује се на више места у магијским папирусима и на таблицама са клетвама (tabellae defixionum) које су пронађене диљем античког света.

ῥητός, 3 „речен, споменут, славан“ / dicendus, fandus, certus, praestitutus: **sg. f. voc. -ή** 32.2 (Атена). ■ AVerb, Па 11.1. ► Hom. +. • —. ♦ „договорена надокнада“ (μισθός II. 21. 445), „славан јунак“ (ἄνηρ Hes. Op. 4.). ☼ Глаголски придев од гл. εἶρω. Значењески стоји насупрот ἄρητος – „онај који се не може рећи, тајан“. У математици су стари са ῥητά означавали рационалне бројеве а Софокле у „Едипу на Колону“ (Soph. Oed. Col. 1001) има обрт ῥήτων ἄρητων τ’ ἔλος ‘оно што се сме рећи и оно што треба прећутати’, тј. профано и сакрално.

ῥοιζήτωρ, ό „звиждач“ / sibilator: **sg. m. voc. -ωρ** 8.6 (Хелије), **acc. -α** 6.5 (Протогон). ■ NA, I 3.2.1. ► harax. • —. ♦ —. ☼ Супстантив придева ῥοῖζος којим је описиван звук мора, ветра, стрелица код Хомера (CHANTRAINE 1977:977).

ρομβητής, ὁ „који се врти у круг“ / motus in modum rhombi: **pl. m. voc. -αί** 31.2 (Курети). ■ NA, IIb 2.3.1. ► **hapaх.** ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Курете. Описује њихов ратни плес.

Σ

σεβάσμιος, 2 „узвишен, поштован“ / venerabilis, venerandus, adoratione dignus, augustus: **sg. f. voc. -ε** 79.7 (Темида). ■ ADes, IIa 2.2.1. ► Herodian. +. ● —. ◆ „поштовано оруђе (језика)“ (ὄπλον γλώσσης Orph. H. 28.10). ☼ Придев настао од деривационе основе која је позна изведеница σεβασμός, налазимо је употребљену и у Orph. H. 18.18.

σεισίχθων, ὁ „земљотресац“ / motor s. quassator terrae: **sg. m. voc. -ων** 15.8 (Зевс). ■ CDt (σειεί + χθών, ὁ), I 1.2. ► Pind. +. ● Orph. A. 345 (Кроновић = Зевс), Vassch. Dyth. 17.58, Anth. App. Epigram. add. 104b 2 (Посејдон). ◆ —. ☼ Атрибут синониман са ἐνοσσίγαιος, који се придева Посејдону. Σεισίχθων, ὁ стоји и уз Зевса и уз Посејдона.

σελασφόρος, 2 „светлоносан“ / splendorem s. lumen ferens: **sg. m. acc. -ον** 5.5 (Етар), **f. voc. -ε** 10.6 (Физис). ■ CDt (σελήνη, ἡ + φέρω), IIa 1.2.2.1. ► Aesch. +. ● Pausan. 1.31.4 (Артемида). ◆ „светлоносно копље“ (ἔγχος Nonn. Dionys. 2.212). ☼ Овим атрибутом се описује месец у астролошким списима из 1. века н.е. (Cat. Cod. Astr. 1.173). Придев је синониман са λαμπροφόρος.

σελήνη, ἡ „месец“ / luna: **sg. f. voc. -η** 66.6 (Хефест). ► Hom. +. ■ NM, IIb 1.4. ● —. ◆ „сјај месеца“ (αἴγλη σελήνης Od. 4.45). ☼ Овај атрибут стоји уз друге сјајне објекте у стиху да опише сјај Хефеста, одн. његове ватре.

σεμνός, 3 „поштован, узвишени, свети“ / venerabilis, venerandus, reverendus, augustus, sanctus: **sg. f. voc. -ή** 27.4 (Мајка Богова), 29.10 (Персефона), 35.1 (Лета), 36.2, 36.10 (Артемида), 40.2, 40.13 (Деметра Елеусинска), 55.2 (Афродита). ■ ADes, IIa 5.1.2. ► h.Hom. +. ● Pind. Nem. 5.25 (Тетида), Aesch. Th. 800 (Аполон), Soph. Oed. Col. 55 (Посејдон). ◆ „поштовани грађанин“ (πολίτης Orph. Testim. fr. 10.5), „свети ваздух“ (ἀήρ Orph. H. 16.6). ☼ Атрибут којим се описују многа

божанства грчког пантеона. Потиче од гл. σέβωμαι (*σεβ-вос) творен на исти начин као и придеви ἄγνός, τερπνός (CHANTRAINE 1977: 993 s.v.)

σκηπτοῦχος, 2 „који носи штап, жезло“ / scepteritenens, sceptrum in manibus tenens: **sg. m. voc.** -ε 15.6 (Зевс), 18.3 (Плутон), 52.7 (Триетерик), **f. voc.** -ε 55.11 (Афродита). ■ CDt (σκῆπτον, τό + ἔχω), Па 1.2.2.1. ► Hom. +. ● h. Mart. 6 (Арес), Nonn. Dionys. 2.581 (Зевс). ◆ „владар који носи штап“ (βασιλεύς II. 2.86, Od. 8.41). ☼ Сложеница чији се именски део σκῆπτον често јавља у различитим родовима и облицима, различито акцентован (σκηπτός, ὁ, σκᾶπτον, τό). У етимолошкој је вези са гл. σκήπτομαι, чак могуће да је гл. деноминал од им. σκᾶπλος (CHANTRAINE 1977 s.v.) која је у ие. реконструисана као *skeh₂-p-o. ВЕЕКЕС (2010: 1350) сматра да, иако именица може бити ие. порекла, дистрибуција њених облика и значења указује на могући европски супстрат. „Скиптроносцима“ су називани и пратиоци персијског владара код Ксенофонта (Xen. Cyrop. 8. 3.15).

σκιρτητής, ὁ „скакач“ / saltator, qui exsultat s. lascivit: **sg. m. voc.** -ά 11.4 (Пан), 45.7 (Дионис Басареј Триетерик), **pl. m. voc.** -αί 31.1 (Курети), **f. voc.** -αί 24.7 (Нерејиде). ■ NA (σκιρτάω), Пб 2.3.1. ► Mosch. +. ● —. ◆ „скакач сатир“ (Σάτυρος Mosch. fr. 2.2). ☼ Овај атрибут се јавља уз Сатира (Диониса?) у тексту који се приписује Мосху из Сиракузе, писцу „елегантних хексаметара“ (OCD s.v.).

σκολιοδρόμος, 2 „који путује закривљеном путањом“ / qui cursu fertur tortuoso: **pl. f. voc.** -οι 51.4 (Нимфе). ■ CDt (σκολιός 3 + δραμεῖν), Па 1.2.2.1. ► Orph. H. +. ● Manetho. 4.478 (Месец). ◆ —. ☼ Ова сложеница се јавља само још једном, код Манетона, да опише путању персонификованог Месеца.

σκυλακίτις, ἡ „заштитница паса“ / a canibus qui venantem comitarentur, vel capite quo Hecate fingeretur canino ductum: **sg. f. voc.** -ι 36.12 (Артемиде), **f. acc.** -ιv 1.5 (Хеката). ■ NA, I 10.2.1. ► Harach. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Хекату, богињу доњег света, у који улаз чува Кербер, троглави пас, али и уз Артемиду. Указује на хтонијску улогу Артемиде у орфичком учењу. Хеката је често представљана у облику кује и приношено јој је псеће месо на жртву (RICCIARDELLI 2000: 236).

Σμινθεύς, ὁ „Сминтеј(ски)“: **sg. m. voc.** -εῦ 34.4 (Аполон). ■ NH, I 12.2.1. ► Nom. +. • II. 1.39 (Аполон). ♦ —. ☼ Аполонов атрибут од Хомера, по једнима (Хесихије, Стефан Бизантинац) изведен од имена града Сминте у Троади, по другима од им. σμίνθος „миш“, за коју се мисли да је негрчког (мизијског или анатолијског порекла (в. ВЕЕКЕС 2010 s.v.) можда у вези са етрурским епитетом бога Марса *isminthians*. Схолија уз Илијаду 1.39 објашњава име као „убица мишева“, Страбон (13.1.48) каже да је дрвени кип Аполона Сминтеја у Хриси стајао једним стопалом на мишу. На Родосу се један месец у години звао Σμίνθιος, а празник τὰ Σμίνθια празновао се и на Родосу и у Троади.

σπερμεῖος, 3 „она која има власт над семеном“ / ab seminibus s. segetibus custodiendis ductum, seminalis: **sg. m. voc.** -ε 34.3 (Аполон), **f. voc.** -α 40.5 (Деметра). ■ APoss, II 2.4.1.2. ► **haraх.** • —. ♦ —. ☼ Спомен „светлокосе Деметре“ која раздваја семе од кукоља налазимо још у Илијади (II. 5.500-501: ξανθὴ Δημήτηρ κρίνη ἐλεγχομένων ἀνέμων καρπὸν τε καὶ ἀχυᾶς). Деметрина коса је боје жита. Хесихије помиње да се на Кипру за скупљање плодова које рађа земља говорило *δαματρίζειν* (RICCIARDELLI 2000: 391). Аполон је, као и Деметра, био заштитник сејања и ораница.

σταχυοτρόφος, 2 „узгојитељка класја“ / spicas alens: **sg. f. voc.** -ε 40.3 (Деметра). ■ CDt (στάχυς, ὁ + τρέφω), Па 1.2.2.1. ► **haraх.** • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Деметру. Јавља се у варијанти σταχυοτρόφος у Anth. Pal. 7.209.3.

συρικτής, ὁ „свирач на Пановој фрули“ / sibilator, fistulator, tubicen: **sg. m. voc.** -ά 8.11 (Хелије). ■ NA (συρίζω), Пв 2.3.1. ► Arist. +. • Anth. 9.341 (Пан). ♦ „или глумац или свирач“ (ἢ μῖμος ἢ συρικτής Arist. Problem. 917a 8). ☼ У ОХ се још Аполон назива „Паном који свира фрулашке тонове“ (Orph. H. 34.25).

σωρίτις, ἡ „гомилатељка“ / quae in acervos congerit (messem): **sg. f. voc.** -ι 40.5 (Деметра). ■ NA (σωρεύω), I 10.2.1. ► **haraх.** • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Деметру, која људима даје гомиле пожњевеног жита. Посведочен је и у другим облицима, нпр. σωρίτης код Диогена Лаертија (Diog. Laert. 2.108).

σώτειρα, ἡ „спаситељка“ / servatrix: **sg. f. voc.** -α 14.8 (Реја), 27.12 (Мајка Богова). ■ NA (σώζω), Пв 3.2.1. ► Pind. +. • Eur. Medea 528 (Афродита), Pind. Ol.

8.21 (Темиде), 12.2 (Тихе), Paus. Attic. 40.4 (Артемиде), Aristoph. Ran. 376 (Атена).
♦ „Медеја спаситељка“ (Μήδεια Pind. Ol. 13.54). ☼ Атрибут уз многе богиње грчког пантеона. У ОХ само уз Реју и Мајку Богова што указује на њихову есхатолошку улогу у култу за које су Химне састављене.

σωτήρ, ὁ „спаситељ“ / servator, salutis auctor: **sg. m. voc.** -ήρ 67.8 (Асклепије). ■ NA (σώζω), I 3.1. ► Simon. +. • h. Nept. 5 (Посејдон), Pind. Ol. 5.17 (Зевс) ♦ „спаситељ Хелене“ (τᾶς Ἑλένας Eur. Hel. 1500). ☼ У Пиндаровим одама чест атрибут Зевса. У ОХ се на једном месту (Orph. H. 75.7) Палаимону, које је морско божанство, пева да је σωτήρ μῦθος θνητοῖς.

Т

τανύπεπλος, 2 „одевена у дугу или у танку хаљину (само у женском роду)“ / extento et promisso peplo amictus, veste longa indutus, qualis est talaris: **sg. f. voc.** -ε 9.10 (Селена). ■ CAт (*τανύς или тανύομαι + πέπλος, ὁ), Па 1.2.2.2. ► Nom. +. • П. 18.384, 18.424 (Тетида), IG 1.2.817 (Персефона). ♦ „Хелена одевена у дугу или у танку хаљину“ (Ἑλένη П. 3.228, Od. 15.171), „Лампетија одевена у дугу или у танку хаљину“ (Λαμπετίη Od. 12.375), „Хениоха одевена у дугу или у танку хаљину“ (Ἠνιόχη Hes. Scut. 83). ☼ Атрибут којим се описује одећа племкиња и богиња. Сложенице са првим чланом тανυ- изворно садрже основу придева *τανύς „танак“ који се у самосталној употреби у грчком изгубио (од истог корена је у истом значењу тαναός; уп. стинд. *tanú-* „танак, нежан“, лат. *tenuis*, стсл. *тънькъ*); првобитно значење чува се нпр. у тανύ-φλοιος „танке коре“, док је у неким сложеницама, као у овој, дошло до укрштања са (сродним) глаголом τάνυμαι, доцније тανύομαι ‘рас-, ис-тегнути’, одатле дилема око превода (FRISK 1966: 852–853, CHANTRAINE 1977: 1091–1092, ВЕЕКЕС 2010: 1449–1450).

τανυσίπτερος, 2 „који шири крила“ / cui alae extentae sunt, ingentibus alis patulus atque porrectus preavolans: **sg. m. voc.** -ε 86.1 (Сан). ■ CDt (τανύω + πτερόν, τό), Па 1.2.2.2. ► h. Nom. +. • Nonn. Dionys. 10.314 (Зевс), h. Lun. 1 (Селена), h. Nem. 18 (Дике). ♦ „птица раширених крила“ (ὄρνις Od. 5.65, Hes. Theog. 525), „дрозд раширених крила“ (κίχλη Od. 22.468). ☼ Истог значења као тανύπτερος, 2. Код Хомера се односи на птице, код Еурипида у Хекуби (Eur. Hec. 70 sq.) на снове

који имају црна крила (RICCIARDELLI 2000: 534). Први део сложенице се може тумачити и као инструментални датив плурала од *τανύς, у том случају посредни би била атрибутивна сложеница ‘раширених крила’ (CAt).

ταυροβόας, ὁ „који риче попут бика“ / qui est voce taurina: **sg. m.** acc. -αν 6.3 (Протогон). ■ CAt (ταῦρος, ὁ + βοή, ἦ), Пб 2.1.2. ► **h**арак. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев уз Протогона. Придев πρωτόγονος описује Диониса (Orph. Н. 30.2) и Триетерика (Orph. Н. 52.6), што може указивати на то да је Протогон само још једна од Дионисових епиклеза.

ταυρόκερως, ὁ/ἡ „рогат попут бика“ / qui tauri cornua habet: **sg. m.** voc. -ως 52.2 (Триетерик), **f.** voc. -ως 9.2 (Селена). ■ CAt (ταῦρος, ὁ + κέραс, τό), I 9.2. ► **Eur.** +. ● —. ◆ „рогати бог попут бика“ (θεός **Eur.** **Vasch.** 100). ☼ Месец је од неолита представљан као воловски рог, овде како мисли Рићардели (ib.265), може бити да се пун месец описује са два рога. Песник јој се обраћа са ταυρόκερως Μήνη.

ταυρομέτωπος, 2 „који има чело попут бика“ / qui est fronte taurina: **sg. m.** voc. -ε 45.1 (Дионис Басареј Триетерик). ■ CAt (ταῦρος, ὁ + μέτωπος, ὁ), Па 1.2.2.2. ► **h**арак. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев уз Дионисову епиклезу, Диониса Басареја Триетерика.

ταυροπόλος, ἡ „епитет Артемидин, бичја пастирица“ / quod taurorum et generalius pecorum etiam ceterorum, gregibus praesit: **sg. f.** acc. -ov 1.7 (Хеката). ■ CDt (ταῦρος, ὁ + πολέω), Па 1.2.2.1. ► **Eur.** +. ● **Eur.** **Iphig.** **Taur.** 1457 (Артемиди). ◆ (καὶ τρίοδοι **Athen.** **Soph.** **Deipnosoph.** 2.1.103). ☼ Атрибуира се Артемиди, понекад епиклезом Ταυρώ.Тумачи се различито, као „она која се слави у Тауриди“, „она коју вуче волујска запрега“ или „она која лови бикове“ (LSJ, s.v). Придевање овог епитета Хекати доводи је у везу са Артемидом и указује на Артемидину везу са загробним животом. Елемент *k^wolos од глаголског корена који је у πέλωμαι у другом делу сложенице значи по правилу „сточар, пастир“ уколико је први члан назив за (домаћу) животињу (ἵππο-πόλος „узгајивач коња“, αἰπόλος < *αἰγ-πόλος „козар“, βοу-κόλος „говедар“), те би Артемиди Тауроποла првобитно била „пастирица бикова“ (на новцу из доба Августа приказана је како

јаше на бику), а тек накнадно је, у атичком Браурону где је било средиште њеног култа, повезана са кримским Таурима, тако што је са њом поистовећена Девица коју су ови штовали (прича коју излаже Еурипид у „Ифигенији на Тауриди“).

ταυρωπός, 2 „с лицем бика“ / *qui taurino aspectu s. facie taurina est*: **sg. m. voc.** -ε 30.4 (Дионис). ■ CAt (ταῦρος, ὁ + ὤψ, ἦ), Па 1.2.2.2. ► Ion. +. ● —. ♦ „дечак са лицем бика“ (παῖς Athen. Soph. Deipnosoph. 2.16). ☼ Овај придев стоји и на једном месту уз Изиду, на папирусу из Оксирина (РОху. 1380.107), који је датиран у 2. век н.е. Изиде је у доба египатског Новог царства поистовећена са богињом Хатор и преузела од ње волујске рогове као атрибут и они симболизују Месец.

τειχεσιπλήτης, ὁ „уништитељ градова“ / *murorum s. moeniorum deietor*: **sg. m. voc.** -πλήτα 65.2 (Арес). ■ CDt (τεῖχος, τό + πελάζω), Пб 2.3.2. ► Nom. +. ● II. 5.31 (Арес). ♦ „човек уништитељ градова“ (ἀνὴρ Anna Comn. Alexias 11.1.7). ☼ Код Хомера је ово Аресов епитет који је имао различита читања. Једно од њих је *τειχεσιβλήτης*. Обе хомерске потврде су из петог певања „Илијаде“ (стихови 31.455) и такође у вокативу на крају хексаметра. По схолији уз 4.31 Зенодот је читао *τειχεσιβλήτα* и интерпретирао као *ὁ τεῖχη καταβάλλων* „који руши зидове“, али схолијаст мисли да би такав епитет пре пристајао Посејдону, а да је Аресово да „прилази бедемима“ (τοῖς τεῖχεσι προσπελάζειν). Савремени стручњаци оцењују овај придев као нејасан.

τελεσφόρος, 2 „онај који доноси испуњење, моћан“ / *finem afferens, ad finem perducens*: **sg. f. voc.** -ε 9.9 (Селена), 26.2 (Гаја). ■ CDt (τέλος, τό + φέρω), Па 1.2.2.1. ► Nom. +. ● h. Jov. 2 (Зевс), Aesch. Prom. Vin. 511 (Мојра), Soph. Aj. 1390 (Дике). ♦ „за испуњену годину“ (τ. εἰς ἐνιαύτον II. 19. 32), „Ленејске свечаности које доносе испуњење“ (Λήναια Orph. H. 54.9). ☼ Придев у основном значењу „доводити нешто до краја“, коришћен код питагорејаца за означавање бројева 7 и 9 (LSJ s.v.).

τελετάρχης, ὁ „оснивач мистерија“ / *ceremoniarum conditor*: **sg. m. voc.** -α 52.3 (Триетерик). ■ CDt (τελετή, ἡ + ἀρχή, ἦ), Пб 2.1.2. ► Orph. H. +. ● —. ♦ „вођа оснивач мистерија“ (ἡγεμών Procl. Theol. 4.77.22). ☼ У ОХ се налази још у химни

Силену Сатиру Бахантском (Orph. H. 54.4) где се зазива као „оснивач божанског тијаса“ (θιάσου νομίου τελετάρχα).

τερπνός, 3 „пријатан, очаравајући, љубак, који доноси радост“ / iucundus, delectationem et voluptatem afferens, amandus, delectator, delectabilis, voluptarius, amoenus: **sg. f. voc.** -η 3.5 (Ноћ). ■ ADes, Па 5.1.2. ► Hom. +. ● —. ◆ „надметање које доноси радост“ (ἀγών Nonn. Dionys. p 1 38), „пријатан старац“ (γέρων Анакреонт. 39.1). ☼ Овај придев не описује често људе, никад не стоји уз лична имена. У ОХ описује персонификовану Ноћ, у току које се дешавају обреди тијаса за који су Химне састављене.

τεχνοδίαιτος, 3 „који живи у уметности“ / artibus vivens: **sg. m. voc.** -ε 66.3 (Хефест). ■ CDt (τεχνή, ἦ + διαίτα, ἦ), Па 1.2.2.2. ► Hapax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Хефеста, који је код Хомера (Il. 1.571) и у Хомерским химнама (h. Vol. 20.5) описан другим придевом: κλυτοτέχνης. Хомерска химна Хефесту побраја и његова добротина и дарове људском роду (RICCIARDELLI 2000: 480). Алтернативно би се други део могао изводити од именице διαίτα и тумачити атрибутивно: „онај коме се живот састоји у упражњавању вештине“.

τιθηνός, 6 „хранитељ“ / nutritor, nutritius, educator, nutrix (f.): **sg. f. voc.** -ός 10.18 (Физис). ■ NA, Па 5.1.1. ► Aesch. +. ● —. ◆ „хранитељ Силен“ (Σιληνός Nic. Alexipharm. 31). ☼ Атрибут персонификоване Природе, налази се још код Никандра, састављача пева „Алексифармака“, уз Силена.

τιμήεις, 3 „штован, цењен“ / honoratus, honorabilis, qui in honore et pretio habetur : **sg. f. voc.** -α 10.24 (Физис). ■ ADes, I 6.3.2. ► Hom. +. ● Od. 18.161 (Атена). ◆ „поштована Пенелопа“ (Πηνελόπεια... Od. 18.161, Od. 11.327) „цењено злато“ (χρυσός h. Ven. 9). ☼ У оквиру збирке, само је персонификованој Природи указано поштовање овим атрибутом.

τιμωρός, 6/ἦ „осветник, који помаже у освети“ / ultor, vindex, adiutor, auxiliator: **pl. f. voc.** -οί 69.7 (Ериније). ■ CDt (τιμή + ὀράω), Па 1.2.1. ► Aesch. +. ● —. ◆ „осветничка рука“ (χείρ Eur. Нес. 843). ☼ Песник још и Еумениде у ОХ (Orph. H. 70.5) описује као „осветнике неправди“. Дор. τιμάρορ (Пиндар) < *τιμᾶ-φορор „који надзире казну“.

Τιτάν, ὁ „Титан“ / Titan: **sg. m. voc. -άν** 34.3 (Аполон). ■ NM, I 4.2. ► Nom. +. ● —. ◆ „Титан Прометеј“ (Προμηθεύς Eur. Phoen. 1122, Orph. A. 512). ☼ Аполон не спада у Титане: овде је тако назван вероватно зато што је поистовећен са Хелијем. Титани су Херакле и Крон које је песник назвао „храбрим Титаном“ (ἀλκίμε Τιτάν: Orph. H. 12.2, 13.2), док је Хелије Τιτάν χρυσαυγής (Orph. H. 8.2) – „Титан који сија златом“.

Τιτανίς, ἡ „Титанка“ / Titania, Titanica: **sg. f. voc. -ίς** 36.2 (Артемида). ■ NM, I 10.1.2. ► Aesch. +. ● Aesch. Prom. Vinct. 874 (Темиди). ◆ „Титанка Феба“ (Φοίβη Aesch. Eum. 6). ☼ У оквиру ОХ, песник само Артемиди придева овај епитет, као и „Титан“ њеном брату Аполону, зато што их идентификује са Титанима Селеном и Хелијем.

Τιτυοκτόνος, 2 „убица Титија“ / Tityi interfector: **sg. m. voc. -ε** 34.1 (Аполон). ■ CAт (Τιτυός, ὁ + κτείνω), Па 1.2.2.1. ► Callim. +. ● Callim. Hymn. 3.110, Anth. 9.790.5 (Артемида). ◆ —. ☼ Песник ОХ овај атрибут преузима из химничке традиције, где се први пут појавио код Калимаха. Титије је, према миту, био син Гаје који је у Хаду испаштао због напада на Лету (Od. 11.576-81). Различита предања нам преносе ко је његов убица (OCD s.v.), а овде песник ОХ следи Аполонија Рођанина (Arg. 1.759–762).

τοξοακής, 2 „моћан са луком“ / sagittis s. arcu potens: **sg. m. acc. -ῆ** 58.2 (Ерос). ■ CAт (τόξον, τό + ἀλκή, ἡ), I 8.3. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Ероса. За разлику од других богова који су представљани са стрелама (Аполон и Артемида), Еросове „стрелице“ чине да се погођени заљуби. Представа Ероса са стрелама налази се још код Есхила у „Окованом Прометеју“ (Aesch. Prom. Vinct. 649 sqq.), где жртвом напада „страстоносних стрелица“ бива сам Зевс.

τοξοβέλεμνος, 2 „који има лук и стреле“ / qui sagittis iaculatur: **sg. m. voc. -ε** 34.6 (Аполон). ■ CAт (τόξον, τό + βέλεμνον, τό), Па 1.2.2.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Аполона.

τοξότης, ὁ „стрелац“ / sagittarius, arcitenens: **sg. m. voc. -α** 12.5 (Херакле). ■ NA, Пв 2.3.1. ► Nom. +. ● —. ◆ „стрелац уништитељ“ (λωβητήρ Il. 11.385). ☼ Херакле је представљан са стрелицама и стрелама још код Хомера. Рићардели

сматра (RICCIARDELLI 2000: 288-289) да се овим атрибутом Херакле доводи у везу са Аполоном стрелцем.

τοξότις, ἡ „стрељачица“ / *iaculatrix*: **sg. f. voc.** -ι 36.2 (Артемида). ■ NA, I 10.2.1. ► Callim. +. ● —. ♦ Callim. Hymn. 3.223. ☼ Код Калимаха стоји у химни Артемиди, описујући Аталанту, кћи Јасија.

τρίγονος, 2 „трипут рођен“ / *triplex natu*: **sg. m. acc.** -ον 30.2 (Дионис). ■ CAt (τρῖς + γίγνομαι), Па 1.2.2.1. ► Eur. +. ● —. ♦ „три кћери“ (κόραι Eur. Ion. 496), „три детета“ (τέκνα Eur. Her. 1016). ☼ Атрибут се односи на мит о трипут рођеном Дионису.

τριετής, 2 „трогодишњи, од три године“ / *qui trium annorum est, triennis*: **sg. m. voc.** -ῆ 30.5 (Дионис). ■ CAt (τρεῖς + ἔτος, τό), I 8.1. ► Hom. +. ● —. ♦ „трогодишња поворка“ (κῶμος Orph. H. 53.5), „венци са трогодишњих игара“ (Vaschyl. Ep. 9.23). ☼ Односи се на свечаности Дионису у част, које су се одржавале сваке треће године.

τριοδίτις, ἡ „она која је поштована на раскршћу три пута“ / *Trivia*: **sg. f. acc.** -iv 1.1 (Хеката). ■ CAt (τρεῖς + ὁδός, ἡ), I 10.3. ► Chariclid. +. ● Athen. Soph. Deipnosoph. 7.126.6 (Хеката), Plut. Lun. 937.E 10 (Месец). ♦ „уличар“ (Phot. 1.568). ☼ Персонификовани Месец код Плутарха *de facie in orbe lunae XXIV* се назива τριοδίτις јер се креће небеским сводом, по дужини, ширини и висини (в. TLG s.v.). Заправо је то Хекатино име које се пренело на Месец када је она поистовећена са Селеном.

Τριτογένεια, ἡ /значање непознато/: **sg. f. voc.** -α 32.12 (Атена). ■ CAt ? Пб 3.1.2.2. ► Hom. +. ● Il. 4.515, Od. 3.378, Orph. Lith. 586, Orph. A. 66 (Атена). ♦ —. ☼ Још у старини се овај Атенин епитет тумачио на разне начине, изм. ост. као „рођена на језеру Тритониди“ (в. LSJ, TLG s.v.). Први део сложенице свакако је у вези са именом Посејдонове жене Ἄμφι-τρίτη и њиховог сина морског бога Тритона (Τρίτων). Да се поистовети са редним бројем τρίτος „трећи“ смета то што је ту вокал кратак а у њему дуг (ī). Занимљиво је да су питагорејци правоугаони троугао називали по Атени (в. LSJ s.v.).

τριφυής, 2 „трострук, који има троструку природу“ / *triplicem naturam habens, triplex*: **sg. m. voc.** -ής 52.5 (Триетерик). ■ CAт (τρίς + φύω), I 8.2. ► Theophr. Ph. +. ● Nonn. Dionys. 6.236 (Селена). ◆ „трострука палма“ (φοῖνιξ Theophr. Ph. Hist. plant. 2.6.9.7). ☼ Односи се на Триетерика, једну од Дионисових епиклеза. Код каснијих, хришћанских писаца, односи се на Христа и његову тројну природу.

τροφιοῦχος/?: **sg. m. voc.** -ε 28.5 (Хермес). ■ CDt (*? + ἔχω), Па 1.2.2.1. ☼ Читање нејасно. Quandt је оставио место као неразјашњено, Ricciardelli се слаже са емендацијом Вила у строφιοῦχε (WIEL 1878). Други предлог за емендацију је: ὀφιοῦχε (Schneider ap. Hermann). Јасно је само да се ради о детерминативној сложеници чији би први део, уколико прихватимо Вилову емендацију, био строφή, ἢ „заокрет“, што се значењски уклапа у стих.

τυμβίδιος, 3 „гробни“ / *sepulcralis*: **sg. f. acc.** -αν 1.3 (Хеката), 72.5 (Тихе). ■ APoss, II 3.1. ► Orph. A. +. ● —. ◆ „гробно надметање“ (ἄγων Orph. A. 577). ☼ Атрибут уз Хекату и Тихе. Хеката је иначе описивана као богиња загробних јаука која лута ноћу са духовима мртвих (RICCIARDELLI 2000: 235).

τυμπανόδουπος, 2 „окружена јekom бубњева“ / *tympanis strepens*: **sg. f. voc.** -ε 14.3 (Реја). ■ CAт (τύμπανον, τό + δοῦπος, ὀ), Па 1.2.2.1. ► hapax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Реју. Још један атрибут који алудира на звук бубња стоји уз Мајку Богова (Orph. H. 27.11).

τυμπανотерπής, 2 „који ужива у звуку бубња“ / *tympanis gaudens*: **sg. f. voc.** -ής 27.11 (Мајка Богова). ■ CDt (τύμπανον, τό + τέρπω), I 8.2. ► hapax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Мајку Богова. У Хомерској химни посвећеној њој (h. Mat.Deo. 3), опева се како она ужива у звуку бубњева и свирала (ἦ κροτάλων τυπάνων τ' ἰαχὴ σύν τε βρόμος αὐλῶν / εὔαδεν).

Υ

ὕγροκέλευθος, 2 „чији су путеви водени“ / *humidum iter habens*: **sg. m. voc.** -ε 83.7 (Океан), **f. voc.** -ε 22.6 (Μορε), **pl. f. voc.** -οι 21.3 (Облаци), 24.2 (Нереиде), 51.14 (Нимфе). ■ CAт (ὕγρός 3 + κέλευθος), Па 1.2.2.2. ► Orph. H. +. ● —. ◆

„ваздух чији су путеви влажни“ (ἀήρ Orph. H. 80.3), „војска која путује водом“ (στρατός Nonn. Dionys. 39.37). ☼ Атрибут уз персонификацију Мора, Океана, уз морске нимфе Нереиде али и уз обожени кишносни Облак. Придев је заснован на хомерском споју ὑγρὰ κέλευθα Od. 3.171 као метонимији за море; сама грчка реч πόντος „море“ етимолошки значи „пут“.

ὑδροδόμος, 2 „чији је дом вода“ / in aqua vivens: **pl. f.** voc. -οι 24.7 (Нереиде). ■ САt (ὑδωρ, τό + δόμος, ό), Па 1.2.2.2. ► hарах. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Нереиде. Место је сумњиво, било је емендирано у ὑδροδρόμοι (Eschenbach). RICCIARDELLI 2000: 329 дели мишљење WHITE 1989: 15-16 да место не треба поправљати – Нереиде, као морске нимфе, имају „водену кућу“.

Ἵπερίων, ό „Хиперион, епитет Хелија“ / Hyperion: **sg. m.** voc. -ων 8.2 (Хелије). ■ CDt (ὑπέρ + εἶμι?), I 4.1.1. ► Nom. +. ● Od. 12.133 (Хелије). ◆ „сјајно сунце“ (ἠλέκτωρ II. 19.398), „далекосијајући Хиперион“ (τηλεφανής Orph. A. 1217) ☼ Код Хомера стоји уз Хелија (као узлазеће сунце), али код Хесиода (Hes. Th. 374) као и у Хомерској химни Хелију (h. Sol. 4) спомиње се да је Хиперион Хелијев отац. Хиперион (од ὑπέρ ίών) је и питагорејски назив за број 9 (в. TLG s.v.).

ὑπνοδότειρα, ή „дароватељка сна“ / somni largitrix: **sg. f.** voc. -α 3.7 (Ноћ). ■ CDt (ὑπνος, ό + δότειρα, ή), Пв 3.2.2. ► Eur. +. ● —. ◆ „ноћ, дароватељка сна“ (νύξ Eur. Orest. 175). ☼ Јавља се још и у јон. облику ὑпνοδοτείρη на једном натпису из Смирне (Epigr. Gr. 312.1).

ὑποκόλπιος, 2 „који је скривен у набору одеће, у недрима“ / qui sub sinu est, in sinu latens: **sg. m.** voc. -ε 52.11 (Триетерик). ■ САt (ὑπό + κόλπος, ό), Па 2.2.2. ► Theocr. +. ● Callim. Hymn. 4.86, Nonn. Dionys. 8.78 (Аполон). ◆ „скривени љубавник“ (ἐραστής Anth. P 5.129 (Maecius)). ☼ Односи се и на мач, који су војници крили у наборима одеће (Herod. 7.11.3). Овде на Триетерика, одн. Диониса који је одрастао у Зевсовој бутини.

ὑποχθόνιος, 3 „подземни“ / subterraneus, qui sub terra est: **pl. f.** voc. -οις П.33 (Демони). ■ САt (ὑπό + χθών, ό), Па 2.2.2. ► Hes. +. ● —. ◆ „подземни блажени (sc. богови)“ (μάκαρες Hes. Op. 141), „подземни дом“ (δόμος Orph. H. 18.1). ☼

Песник се обраћа Демонима у Проемију, назива их и смртним и бесмртним. Поред овог места, у химни Плутону за њега каже да настањује подземни дом (Orph. H. 18.1: Ὡ τὸν ὑποχθόνιον ναίων δόμον).

ὕψιφανής, 2 „који сја у висини, види се издалека“ / *alte apparens, in alto apparens, sublimis*: **sg. m. voc.** -ής 5.4 (Етар). ■ CAт (ὕπό + φαίνομαι), I 8.2. ● —. ◆ „Инд који се види издалека“ (Ἴνδος Nonn. Dionys. 17.316). ☼ У пренесеном значењу „еминентан, исијавајући“. Поред ове, у збирци има још пар сложених атрибута које у себи имају прилог ὕψι.

Φ

φαισφόρος, 2 „који (до)носи светло“ / *lucifer, lucem afferens*: **sg. m. voc.** -ε 11.11 (Пан), **f. voc.** -ε 9.1 (Селена), 29.9 (Персефона). ■ CDt (φάος, τό + φέρω), Па 1.2.2.1. ► Aesch. +. ● Nonn. Dionys. 15.280 (Зора), IG 14.2524 (Autun) (Артемида). ◆ „светлоносна Западњача“ (Ἑσπερος Nonn. Dionys. 7.302), „светлоносна бакља“ (φλόξ Eur. Hel. 629). ☼ Овим придевом описује се и синкретистичко божанство Хеката–Селена–Артемида из Магијских химни (Hymn. mag. 20.23 и 21.8) (RICCIARDELLI 2000: 265). У ОХ пружа увид у везу Селене са подземним светом.

φαιδρωπός, 2 „сјајног погледа“ / *qui est hilari vultu*: **sg. m. voc.** -ε 8.6 (Хелије). ■ CAт (φαιδρός + ὤψ, ῆ), Па 1.2.2.2. ► Aesch. +. ● —. ◆ „сјајни поглед“ (ὄμμα Eur. Orest. 894), „сјајног изгледа“ (δέμας Nonn. Dionys. 13.223). ☼ Придев описује сунчев круг на ведром небу. Код Есхила се овим придевом описује поглед лава (Aesch. Agam. 725).

φαινόμενος, 3 „видљив, појаван“ / *apparens*: **sg. f. voc.** -η 55.10 (Афродита), **pl. f. voc.** -αι 51.7 (Нимфе). ■ AVerb, Па 11.2. ► Hom. +. ● II. 1.198 (Атена). ◆ „видљива зора“ (ἠώς II. 24.13). ☼ Поред Нимфи и Афродите, песник ОХ се овим атрибутом обратио и Деметри (Orph. H. 40.12). Придев φαινόμενος стоји у оба случаја поред свог антонима ἀφανής.

φερέκαρπος, 2 „плодоносан“ / *frugifer, fructum ferens*: **sg. m. acc.** -ov 50.10 (Лисије Ленеј), **f. voc.** -ε 9.5 (Селена). ■ CDt (φέρω + καρπός, ὀ), Па 1.2.2.2. ► Orph. Lith. +. ● Nonn. Dionys. 3.281 (Деметра). ◆ „плодоносно недро Деметре“ (κόλλος

Δήμητρος Orph. Lith. 243), „плодоносна киша“ (ὄμβρος Nonn. Dionys. 40.388). ☼
Овим придевом у ОХ се још описују и Курети (Orph. H. 38.25: φερέκαρποι...
ἄνακτες).

φερέσβιος, 2 „животоносан“ / *ferens vitam, quod ad vitam degendam necessarium est*: **sg. m. voc.** -ε 8.12 (Хелије), **f. voc.** -ε 10.12 (Физис). ■ CDt (φέρω + βίος, ό), Па 2.2.1. ► h. Hom. +. • Hes. Theog. 693, Nonn. Dionys. 22.284 (Гаја), Soph. Fragm. fr. 754.2, Orph. A. 323 (Деметра), Orph. Lith. 301 (Хелије), Emp. 33.4 (Хера). ◆ „животоносна земља“ (γαῖα h. Apol. 341), „животоносна ораница“ (ἄρουρα h. Tellur. 9), „животоносно дрво“ (δρῦς Orph. A. 311). ☼
Персонификована Природа, Сунце и Земља доносе живот. Код Емпедокла овај придев је стајаћи атрибут уз Херу. За (метрички условљено) φερέс- место φερέ- в. FRISK 1966: 1003, где се објашњава аналогијом према фере-σσάκης, ὀρέс-βιος.

φέριστος, 3 „најхрабрији, најснажнији“ / *optimus, robustissimus, validissimus, praestantissimus*: **sg. m. voc. sup.** -ε 13.9 (Крон), 64.13 (Номос). ■ ADes, Па 10.3. ► Hom. +. • h. Merc. 208 (Хермес). ◆ „најхрабрији јунак“ (ἀνὴρ II. 9.110), „изданак земље“ (γαίης βλάστημα Orph. H. 12.9). ☼ Скоро увек у вокативу, код Хомера као израз поштовања. Идентичан је ликом са авест. *bairišta-* (FRISK 1966: 1002) и стоји у вези са гл. φέρω, одн. ие. **bher-* (BAILLY 1950: 2060).

φερόλβιος, 2 „који доноси срећу“ / *felicitatem afferens*: **sg. m. voc.** -ε 64.12 (Номос), **f. voc.** -ε 68.2 (Хигија). ■ CDt (φέρω + ὄλβος, ό), Па 2.2.2. ► hapax. • —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз персонификацију закона и здравља.

φιλαγρότις, ἥ „која воли плен, ловац“ / *amica venationis*: **sg. f. voc.** -ι 36.6 (Артемида). ■ CDt (φιλέω + ἀγρότις, ἥ), I 10.2.2. ► hapax. • —. ◆ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Артемиду. У облику *φιλαγρέτις* јавља се поред Артемидиног имена у Anth. Pal. 9.396.

φιλάγρυπνος, 2 „(радо) будан, назочан“ / *vigilarium amans*: **sg. f. voc.** -ε 9.7 (Селена). ■ CDt (φίλος, φιλέω + ἄγρυπνος, 3), Па 1.2.2.3. ► Anth. P. +. • —. ◆ „назочна светлост“ (λύχνος Nonn. Dionys. 33.274). ☼ Песник ОХ овако пева персонификованом месецу, Селени, која је имала значајно место у тијасу за који су Химне испеване. Први члан треба схватити прилошки: „она која је радо будна“

(етимолошки: „спава у пољу“, тако сложени придев ἄγρυπνος објашњава Фриск (FRISK 1960: 16; уп. овде φιλένθεος).

φίλανδρος, 2 „наклоњен јунацима, који воли мушкарце, који се понаша као мушкарац, мушкобањаст“ / *amans viros, amans viri, f. virosa et impudica, quae mariti amore tenetur*: **sg. m. voc.** -ε 28.4 (Хермес), **f. voc.** -ε 55.12 (Афродита). ■ CDt (φιλέω + ἀνήρ, ό), Па 1.2.2.2. ► Aesch. +. ♦ „Литос који је наклоњен људима“ (Λίθος Orph. Lith. kerygm. 144.6), „Амазонке мушкобањасте“ (Ἀμαζόνες Plut. Thes. 26). ☼ Придев има позитивну и негативну конотацију. Овде за Афродиту, у значењу „оне која доноси љубав међу људе“.

φιλένθεος, 2 „испуњен божанским утицајем“ / *numine afflari amans*: **sg. f. voc.** -ε 11.5, 11.21 (Пан), 32.11 (Атена). ■ CDt (φίλος, φιλέω + ἔνθεος, 2), Па 1.2.2.2. ► Limen. +. ● —. ♦ „парнашки планински венац испуњен божанским утицајем“ (Παρνασία δειράς Limen. Paean 22). ☼ У химни Пану, односи се на оног који воли да надахњује, који доноси надахнуће.

φιλέρημος, 2 „онај који воли самоћу“ / *amans solitudinis*: **sg. m. voc.** -ε 56.2 (Адонис), **f. асс.** -ον 1.4 (Хеката). ■ CDt (φίλος, φιλέω + ἐρημία, ή), Па 1.2.2.2. ► Hippocr. +. ● —. ♦ „птица која воли самоћу“ (ὄρνις Aesop. Fab. 25.3.1). ☼ Придев се код каснијих, хришћанских писаца (пр. Ignat. Fab. 152), односи на монахе, „посвећене Христу“. Други члан треба схватити поименичено: τὰ ἔρημα „осама, пустиња“.

φιλία, ή „пријатељство, драгост, наклоност“ / *amicitia, amor, caritas*: **sg. f. voc.** -α 10.11 (Физис). ■ NM, Пв 1.2. ► Theogn. +. ● —. ♦ „пријатељство и борбени савез“ (καὶ ζυμμαχία Isocr. Th. 6.34) ☼ Обоженој природи се пева као централној тачки окупљања (Orph. H. 10.9: κοινὴ μὲν πάντεσσιν), која прожима све, те овој именици у стиху претходи именица πλοκή.

φίλιππος, 2 „љубитељ коња“ / *equos amans, equorum amans*: **sg. f. voc.** -ε 9.5 (Селена). ■ CDt (φιλέω + ἵπλος, ό), Па 1.2.2.2. ► Pind. +. ● —. ♦ „Тројанци који љубе коње“ (Τρῶες Eur. Fragm. fr. 935.1), „народ који воли коње“ (λαός Eur. Нес. 9). ☼ Према представи са магијских папируса, Селена прелази небески свод у

запрегама, попут Хелија. Њене запреге вуку волови. На једном месту је песник магијских химни назива и ἵπλος (в. RICCIARDELLI 2000: 268).

φιλόδρομος, 2 „љубитељ пута(ње)“ / *cursum amans*: **sg. f. voc.** -ε 14.11 (Реја). ■ CDt (φιλέω + δρόμος, ό), Па 1.2.2.2. ► inc. ● —. ♦ (... μέλισσα Bucol. Fragm: Pan et Echo (P. Vindob. 29801. Fr 1v.)). ☼ Атрибут уз Реју. Налази се на још једном месту, у буколском фрагменту. Вероватно се алудира на Реју, родитељку ветрова који лутају путевима. Читање на папирусном фрагменту није сигурно. Алтернатива је φιλόδροσος, аналогијом према описима код Калимаха, где се у Химни Аполону (Callim. 2.110) описује како пчеле доносе воду, вероватно да би оросиле кошнице или разредиле мед.

φιλόθυρος, 2 „љубитељ тирса“ / *thyrsum amans*: **sg. m. voc.** -ε 54.11 (Силен Сатир Бакх). ■ CDt (φιλέω + θύρος, ό), Па 1.2.2.2. ► Callim. +. ● —. ♦ „тркач љубитељ тирса“ (δρομάς Callim. Fragm. 761.1). ☼ Овај придев налазимо још у Луг. adesp.121. у делу који се приписује Калимаху где се односи на Кибелине свештенице, Γάλλαι (RICCIARDELLI 2000: 441).

φιλοιστρομανής, 2 „који воли помаму, који воли да инспирише махнитањем“ / *insani oestri amans, qui furore velut oestro agitari amat*: **sg. f. voc.** -ές 14.3 (Реја). ■ CDt (φιλέω + οἶστρος, ό + μανία, ή), I 8.2. ► hapax. ● —. ♦ —. ☼ Хапаксни придев уз Реју. Сложеница од φιλέω + οἶστρος, ό се налази у ОХ још уз Артемиду, Атenu и Мајку Богова.

φίλοιστρος, 2 „који воли помаму“ / *oestri amans*: **sg. f. voc.** -ε 27.13 (Мајка Богова), 36.5 (Артемида). ■ CDt (φιλέω + οἶστρος, ό), Па 1.2.2.2. ► hapax. ● —. ♦ —. ☼ Хапаксни придев уз Мајку Богова и Артемиду. У ОХ овај придев стоји још у химни посвећеној Атени (Orph. H. 32.9: φίλοιστρε какоῖς) у значењу оне „која подбуђује на махнитање“.

φιλόκωμος, 2 „који воли славље и плес“ / *qui amat comessiones, qui amat τὸν κῶμον s. τοὺς κώμους*: **sg. f. voc.** -ε 63.8 (Дикаосине). ■ CDt (φιλέω + κῶμος, ό), Па 1.2.2.2. ► Simonid. +. ● —. ♦ „Анакреонт... пијан и расположен за плес“ (Ανακρέων ...οἰνοβαρής Simonid. Epigram. 7.24.5). ☼ Придев још код лиричара, описује љубитеље вина и плеса.

φιλομειδής, 2 „који воли да се смеје“ / *amans risus*: **sg. f. voc.** -ής 55.1 (Афродита). ■ CAt (φιλέω + μειδάω), I 8.2. ► Hom. +. ● Il. 5.375, 8.362, h.Ven. 17, 49, 56, etc. Hes. Th. 989, Nonn. Dionys. 33.58 (Афродита), Anth. P. 9.524.22 (Дионис). ◆ „Глаунома која воли да се смеје“ (Γλαυνόμη Hes. Th. 256). ☼ Од Хомера Афродитин атрибут. Хесиод изводи етимологију Афродитиног епитета из податка да је, у миту, она рођена из пене која је настала пошто су Зевсови стидни делови (μήδεα) бачени у море (Hes. Th. 200: ἡδ’ φιλομειδέα, ὅτι μηδέων ἐξεφάνθη).

φιλονάματος, 2 „који воли воду“ / *humoris appetens, qui humoris atrahit*: **sg. m. voc.** -ε 8.16 (Хелије). ■ CDt (φιλέω + νᾶμα, τό), Па 11.1. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев уз Хелија. Песник ОХ вероватно алудира на огледање сунчевих зрака на површини воде.

φιλοπαίμων, 2 „који воли игру, окретан“ / *lusus amans*: **pl. f. voc.** -ονες 51.14 (Нимфе). ■ CDt (φιλέω + παίζω), I 5.1.2. ► Hom. +. ● Hes. frag. 123.3 (Курети). ◆ „Окретне баханткиње“ (Βάκχαι Анаcreonteа 3.3), „кошара у игри“ (ταρσός Nonn. Dionys. 12.382), „окретни плес“ (μολπή Orph. H. 11.6). ☼ Нимфе имају овај атрибут јер прате Панову свиралу и плешу око њега (уп. Orph. H. 11.6), о чему пева и хомерска химна Пану (h. Pan. 19 sqq.).

φιλόπαις, ό/ή „који воли децу“ / *qui pueros amat*: **sg. f. nom.** 2.3 (Протиреја). ■ CDt (φιλέω + παῖς, ό), I 10.1.1. ► Plato +. ● —. ◆ „Кабирка која воли децу“ (Καβειρώ Nonn. Dionys. 27.329). ☼ Овај Протирејин атрибут алудира на њену улогу заштитнице породиља и порођаја. Уп. παιδό-φίλος.

φιλοπάννουχος, 2 „љубитељ целоноћних фестивала“ / *noctem vigilis conumere amans*: **sg. f. voc.** -ε 3.5 (Ноћ), 55.2 (Афродита). ■ CDt (φιλέω + παννουχέω), Па 1.2.2.1. ► Anth. +. ● Anth. 5.123.1 (Селена). ◆ —. ☼ Рићардели (RICCIARDELLI 2000: 443) запажа да је код Хесиода, у Теогонији Φιλότης, персонификована идеја наклоности и љубави, кћи Ноћи (Hes. Th. 224).

φίλος, 3 „драг, вољен“ / *amicus, carus*: **sg. f. voc.** -η 36.13 (Артемида). ■ Ades, Па 1.2.1. ► Hom. +. ● —. ◆ „драги Менелаж“ (Μενέλαος Il. 11.463), „вољени

син“ (ὐιός Od. 2.2). ☼ У овом стиху песник ОХ апелује на богињу да искаже љубав, те је поред спаситељком, назива и „драгом“.

φιλότροφος, 2 „који воли да одгаја или храни“ / libenter alens: **sg. f.** voc. -ε 2.5 (Протиреја). ■ CDt (φιλέω + τρέφω), Па 1.2.2.1. ► Orph. Н. +. ● —. ◆ „одгајивач животиња“ (ἀνήρ Lug. adesp. 4b 20). ☼ Атрибут Протиреје алудира на њену улогу заштитнице порођаја.

φλογόεις, 3 „сјајан, горећи“ / flammeus, ardens: **sg. m.** acc. -εντα 20.2 (Зевс Муњевни). ■ Averb, I 6.3.1. ► Hom. +. ● Nonn. Dionys. 13.485 (Гигант = Хелије). ◆ „ватрена кола“ (ὄχος II. 5.745), „горећа светиљка“ (λαμπάς Arist. Ran. 340). ☼ Овај атрибут описује персонификацију муње. Према Хесиоду (Hes. Th. 140 sqq.) Киклопи Бронтеј, Стероп и Аргеј су дали муње Зевсу.

φοβερῶψ, ὀ/ή „страшног погледа“ / terribilem faciem habens: **pl. f.** voc. -οπεс 70.8, 70.10 (Еумениде). ■ CAт (φοβερός 3 + ὦψ, ἦ), I 1.2. ► harax. ● —. ◆ —. ☼ У овом облику јавља се само на ова два места у ОХ. Облик φοβερῶπος, 2 (Orph. Fr. 58.2) налазимо међу орфичким фрагментима, као и у Сибилским пророчанствима где је приписан Аресу (Orac. Sibyl. 13.78).

Φοῖβος, ὀ „Феб, епитет уз Аполона“ / Phoebus: **sg. f.** voc. -ε 34.1 (Аполон). ■ NH, Па 1.2.1. ► Hom. +. ● II. 1.43, 1.72, h. Apol. 130, h. Merc. 365, Orph. Lith. 360 (Аполон). ◆ —. ☼ Значење овог епитета до данас неразјашњено, није у вези са φόβος (в. Beekes s.v.). Постојала су тумачења која су овај Аполонов епитет, који се јавља као придев уз именице ὕδωρ, αἶγλη или φλόξ у значењу „јасан, бистар, чист“ , покушала да објасне у том смеру.

φοίνιος, 3 „крвав, искапан крвљу“ / caede contaminatus, homicida, sanguinarisu, mortifer: **sg. m.** acc. -ov 39.6 (Корибант). ■ ADes, Па 2.2.1. ► Pind. +. ● —. ◆ „смртоносна крв“ (αἷμα Od. 18.97), „крвава рана“ (ἔλκος Nonn. Dionys. 17.323). ☼ Будући да је Корибант поистовећен са Куретима, песник ОХ овде вероватно алудира ратнички страхотни изглед Корибанта.

φρικτός, 3 „заstraшујући, страшан“ / horrendus, horribilis, horrificus, horrorem incutiens, formidabilis: **sg. m.** voc. -ε 65.4 (Арес). ■ Ades (φρίσσω), Па 11.1.

► Callim. +. ● —. ♦ „заstraшујући мамац“ (δόλος Orph. A. 842). ☼ Поред Ареса, песник ОХ зазива и Демона овим придевом (Orph. H. 73.1: Δαίμονα κικλέσκω μεγάλην ἡγήτορα φρικτόν).

φρικώδης, 2 „страхотан“ / horrendus, horribilis, horrificus, horrorem inducens: **sg. m.** асс. -η 20.4 (Зевс Муњевни). ■ CAt (φρίξ + -ώδης) . ► Aristoph. +. ● —. ♦ „заstraшујући судар“ (πάταγος Orph. H. 21.4), „дух који уноси страх“ (θυμός 32.7), „страхотни гром“ (βρόμος Eur. Hipp. 1202). ☼ Придев је више пута употребљен у ОХ. У нешто другачијем значењу у Химни Атени, кад описује њен „дух који утерује страх“ (у кости). Као чест други члан сложеница, елемент -ώδης изводи се од ὄζω „мирисати“, првобитно „осећати“, али му је у сложеницама изворно значење временом избледело (в. CHANTRAINE 1933: 429–432).

Φρύγιος, 3 „фригијски“ / Phrygius: **sg. f. gen.** -ης 27.12 (Мајка Богова). ■ APoss, Па 2.2.1. ► Aesch. +. ● Nonn. Dionys. 11.117 (Дионис). ♦ „Хектор Фригијац“ (Ἐκτωρ Eur. Orest. 1480). ☼ Мајка Богова се спомиње у ОХ још у Химни Мизу где са њим слави мистерије (Orph. H. 42.6). Ово божанство се назива „Великом богињом из Фригије“ на једном натпису IG XII (5.240) (в. RICCIARDELLI 2000: 338).

φυγόλεκτρος, 2 „који избегава брачну постељу“ / fugiens torum: **sg. f. voc.** -ε 32.8 (Атена). ■ CDt (φεύγω + λέκτρον, τό), Па 1.2.2.2. ► Harach. ● —. ♦ —. ☼ Хапаксни придев уз Атenu. Истог значења као и φυγοδέμνιος, 2 који се не јавља у ОХ, али његову потврду налазимо у Anthologia Palatina где се за Атenu Паладу каже Διὸς φυγοδέμνιε κόουра (Anth. P. 6.10).

φύη, ἡ „божански стас, усправно држање“ / natura: **sg. f. voc.** -ή 13.7 (Крон). ■ NM, Пв 1.1.2.3. ► Hom. +. ● —. ♦ Il. 1.115, h. Ven. 201. ☼ Код Хомера описује људску фигуру, држање, углавном у акузативу. Овде се односи на Крона који чини да све расте, као што је споменуто у трећем стиху исте химне (Orph. H. 13.3: ... καὶ αὔξεις ἔμπαλιν αὐτός).

φύλαξ, ὁ „чувар“ / custos, exhubitor: **pl. m. voc.** -ες 31.4 (Курети). ■ NA, I 7.2. ► Hom. +. ● —. ♦ Orph. Fr. 17.10. ☼ Наоружани Курети су чували малог Зевса, овде, према орфичкој митологији, чувају малог Диониса. Иницијацијски

обред у Дионисове светковине је укључивао и „дивљи“ плес околно онога који је бивао увођен у култ (в. OCD s.v.). Осим Куретима, и Урану се пева као „чувару свега“ (в. Orph. H. 4.5).

φυτάλιος, 2 „хранљив, који може да ствара“ / aptus ad plantationem, sativus: **sg. m.** voc. -ε 15.9 (Зевс). ■ ADes, Па 2.2. ► Poll. +. • Corn. ND 22 (Посејдон). ♦ „богови који могу да створе“ (θεοί Poll. 1.24 (Anth. P.)). ☼ Вероватно се односи на Зевсове творачке моћи (в. RICCIARDELLI 2000: 301).

φωσφόρος, 2 „светлоносан, који даје светло“ / lucifer, lucem afferens, lucis dator: **sg. m.** voc. -ε 8.12 (Хелије), 66.3 (Хефест), асс. -ov П.24 (Дан). ■ CDt (φῶς, τό + φέρω), Па 1.2.2.1. ► Eur. +. • Eur. Hel. 569 (Хеката), Ion 1157 (Зора). ♦ „светлоносно светло“ (αἴγλη Orph. A. 1246), „светлоносна звезда“ (ἀστὴρ Nonn. Dionys. 4.138). ☼ Осим обожених природних појава које зраче светлом (сунца и дана), бога ватре Хефеста, песник ОХ се обраћа и Аполону, старом сунчевом божанству, са φωσφόρε δαίμων (Orph. H. 34.5).

Х

χαλκόκροτος, 2 „који одзвања бронзом“ / qui ferreis pulsantur: **pl. m.** voc. -οι 38.1 (Курети). ■ CAт (χαλκός, ὁ + κρότος, ὁ), Па 1.2.2.1. ► Pind. +. • Pind. Isth. 7.3 (Деметра). ♦ „напев који одзвања бронзом“ (μέλος Nonn. Dionys. 15.55). ☼ Осим Куретима, песник ОХ се и Реји обраћа са χαλκοκρότε κούρη (Orph. H. 14.3). Придев се односи на звук који производи оружје Курета.

χαριδότης, ὁ „дароватељ радости“ / laetitiaе dator: **sg. m.** асс. -α 17.5 (Посејдон). ■ CDt (χάρις, ἡ + δίδωμι), Пб 2.3.2. ► h. Merc. 12 (Хермес), Iul. Caes. 308d (Дионис), Plu. 2.1048c (Зевс). ♦ —. ☼ Осим Посејдона, овај епитет краси Селену и Афродиту у ОХ (Orph. H. 9.9, 55.9).

χαριδῶτις, ἡ „дароватељка радости“ / laetitiaе dator: **sg. f.** voc. -ι 9.9 (Селена), 55.9 (Афродита). ■ CDt (χάρις, ἡ + δίδωμι), I 10.2.2. ► haрax. • —. ♦ —. ☼ Хапаксни атрибут уз Селену и Афродиту.

χθόνιος, 3 „подземни“ / *infernus, ad inferos pertinens*: **sg. m. nom.** 4.5 (Уран), **voc.** -ιє 18.3 (Плутон), **f. voc.** -ία 3.8 (Ноћ), 10.14 (Физис), 36.9 (Артемида), 40.12 (Деметра), **acc.** -ίαν 1.2 (Хеката), **pl. m. voc.** -ιοι 7.9 (Звезде), 38.2 (Курети), **pl. m. acc.** -ίους П.33 (Демони), **pl. f. voc.** -ιαι 51.3 (Нимфе). ■ APoss, Па 2.2.1, Пб 1.2. ► Hes. +. ● Hes. Th. 697 (Титани), Hes. Op. 465 (Деметра), Nonn. Dionys. 27.93 (Зевс). ◆ „подземни нараштај“ (πρόγονος Orph. H. 37.8), „подземна салпинга“ (σάλπιγξ Nonn. Dionys. 36.107). ☼ Песник ОХ назива и Амфијета „подземним Дионисом“ (Orph. H. 53.1), Ериније „подземним, које припадају Хаду“ (Orph. H. 69.8) и Мелиноју „подземном нимфом“ (Orph. H. 71.1). Овај придев често се налази поред свог антонима, као у химни Хекати (Orph. H. 1.2: οὐρανίαν χθονίαν τε...). Означивање Неба као „подземног“ среће се већ код Хомера: Ζεὺς καταχθόνιος = Хад (етимолошко значење Зевсовог имена је „небо“).

χλοόκαρπος, 2 „чији су плодови свеже зелени“ / *cuius fructus virent, virere fruges faciens*: **sg. m. voc.** -ε 53.8 (Амфијет), **f. voc.** -ε 40.5 (Деметра). ■ САт (χλόη, ἡ + καρπός, ὁ), Па 1.2.2.2. ► *haraх.* ● —. ◆ „плодоносни изданак“ (βλαστός Orph. H. 29.13), „богиња која доноси плодове“ (θεά Orph. H. 58.6) ☼ Хапаксни придев уз Амфијета, Дионисову епиклезу, и Деметру. Ова сложеница се јавља још у химни Персефони која учествује у вегетацији, као и у химни Еросу, где се спомиње „плодоносна богиња која напаса сваковрсне духове смртника“ (Orph. H. 58.5-6).

χλοόμορφος, 2 „налик на свеже зеленило“ / *herbae formam habens, virens*: **sg. f. voc.** -ε 84.6 (Хестија). ■ САт (χλόη, ἡ + μορφή, ἡ), Па 1.2.2.2. ► *haraх.* ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев уз Хестију. Односи се на вегетацију. Хестија је у ликовној уметности представљана са цвећем и воћем у рукама (в. RICCIARDELLI 2000: 530).

χορομανής, 2 „луд за плесом“ / *choris vehementer gaudens*: **sg. m. voc.** -ές 52.7 (Триетерик). ■ CDt (χορός, ὁ + μαίνομαι), I 8.2. ► Aristoph. +. ● Orph. Fr. 282.9 (Бакх). ◆ „плешући махнито“ (τρόπος Aristoph. Thesm. 961). ☼ Еп. облик за χορομανής. Овде за Триетерика, једну од Дионисових епиклеза, описује бахантски плес. За Бакха у једном орфичком фрагменту, краткој орфичкој песми о земљорадњи – Γεωργία (Γεωργικά) (KERN 1963: 279 sqq.)

χοροπαίγων, 2 „који игра у колу“ / *in choro ludens*: **pl. f. voc. -ες** 24.2 (Нереиде). ■ CDt (χορός, ό + παίζω), I 5.1.2. ► *hapaх.* ● —. ♦ —. ☼ Хапаксни придев уз Нереиде. Нимфе, одн. њихов плес је описан придевом *φιλοπαίγμονες* (в. Orph. H. 51.14) који се среће још код Хомера (Od. 23.134). Реч *χοροπαίκτης* истог значења посведочена је у Anth. P. 106 (Myrin.).

χοροποιός, 2 „који приређује, предводи плес“ / *qui choros instaurat, chori magister*: **sg. m. voc. -ε** 34.6 (Аполон). ■ CDt (χορός, ό + ποιέω), Па 1.2.2.1. ► Xen. +. ● Eur. Phoen. 788 (Харите), Soph. Aj. 698 (Пан). ♦ „младост која предводи плес“ (ήβα Aristoph. Ran. 353). ☼ Придев описује Аполона као предводника плеса који играју Музе. Претходи му *μουσαγέτα*, у значењу „предводника Муза“.

χρυσοκόμας, ό „златокоси“ / *cui aurea coma est, aurei coloris caesariem habens*: **sg. m. voc. -α** 34.9 (Аполон). ■ CAт (χρυσός, ό + κόμη, ή), Пб 2.1.1. ► Hes. +. ● Hes. Th. 947 (Дионис), Анасг. 14, Eur. Iph. Au. 548 (Ерос), Eur. Supp. 975 (Аполон). ♦ иронично, о девојци „са златним украсима у коси“ (ῶ χρυσοκόμη Luc. Gall. 13. 15). ☼ Аполонов атрибут од Хесиода. Често супстантивирани (уп. Pind. O. 6.41, Eur. Tr. 254).

χρυσολύρης, 2 „са златном лиром“ / *auream citharam habens*: **sg. m. voc. -η** 8.9 (Хелије), 34.3 (Аполон). ■ CAт (χρυσός, ό + λύρη, ή), I 8.1. ► Pind. +. ● Aristoph. Thesm. 315 (Зевс). ♦ „Орфеј са златном лиром“ (Ορφεύς Diog. Laert. Vitae 1.5.10). ☼ Код песника ово је чест атрибут Аполона, уз лук и стрелу. Према хомерској химни Хермесу, прву лиру начинио је мали Хермес и поклонио је Аполону.

Ψ

ψευδόμενος, 3 „преваран, неверан“ / *mentitus, mendacium dicens*: **sg. f. voc. -μένη** 14.8 (Реја). ■ AVerb, Па 11.2. ► Hes. +. ● Nonn. Dionys. 5.600 (Персефона), Nonn. Dionys. 12. 49 (Зевс). ♦ „преварни поглед“ (ὀπότη II. 5.635, Nonn. Dionys. 5.330). ☼ Реја носи овај епитет јер је преварила мужа Крона, давши му камен уместо новорођеног Зевса (уп. Hes. Th. 485 sq.). Паусанија описује једну стену на

Кипру где је наводно Реја то учинила, где на врху стоји мала представа Зевса (Paus. 9. 41. 5-6).

ψιθυρός, 2 „цвркутав (о птицама), пренесено: који оговара“ / sussurus, tenuiorem et exiliorem sonum edens, maledicens: **pl. f.** voc. -αί 81.2 (Зефир). ■ ADes, Па 8.4. ► Pind. +. • Paus. Gr. fr. 330 (Афродита). ♦ „шапат“ (λόγος Pind. Pyth. 2.75, Soph. Ajax 148). ☼ Односи се на ветрове Зефира, персонификације ветра који дува са запада. Описује музику у једном Аристофановом фрагменту (Aristoph. fr. 692) (в. RICCIARDELLI 2000: 523).

ψυχοτρόφος, 2 „који одгаја, одржава у животу“ / animam s. vitam alens: **pl. f.** voc. -οι 38.22 (Курети). ■ CDt (ψυχή, ή + τρέφω), Па 1.2.2.1. ► Orph. H. +. • —. ♦ „родитељ одгојитељ“ (γενετήρ Orac. Sibyl. 5.500), „животодавни ветрови“ (αὔρα Orph. H. 16.3). ☼ У ОХ песник користи овај придев и у химни посвећеној Хери. Придев се односи на Курете који су, према миту, чували и пазили новорођеног Зевса.

Ω

ὠγύγιος, 3 „примордијалан, драван“ / ab Ogygo, antiquissimo Thebanorum rege: **sg. m.** nom. 64.10 (Номос). ■ APoss, Па 2.2.1. ► Hes. +. • —. ♦ „примордијална вода Стиге“ (ὕδωρ Στυγός Hes. Theog. 806), „древни закон“ (νόμος Orph. H. 59.10), „древна Теба“ (Θήβαι Aeschyl. Pers. 37). ☼ Придев потиче од личног имена митског краља Тебе. Често је у употреби поред имена градова. У ОХ само у химни персонификованом закону, али и уз именицу νόμος у химни Моирама.

ὠιογενής, 2 „рођен из јајета“ / ex ovo natus: **sg. m.** acc. -ῆ 6.2 (Протогон). ■ CAt (ὠίόν, τό + γίγνομαι), I 8.1. ► Harach. • —. ♦ —. ☼ Хапаксни придев уз Протогона, који је, према орфичком миту, рођен из јајета и има златна крила (в. RICCIARDELLI 2000: 252).

ὠκυλόχειος, 2 „(богиња) од брзих порођаја“ / partum accelerans: **sg. f.** voc. -α 2.4 (Протиреја), 10.19 (Физис), 36.8 (Артемиди). ■ CAt (ὠκύς 3 + λοχεία, ή), Па

2.2.2. ► *hapaχ*. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев уз Протиреју, обожену природу и Артемиду. Протиреја – Илитија и Артемида су заштитнице породиља и порођаја.

ὠμάδιος, ὁ „епитет уз Диониса, који једе живо месо, онај који иде преко рамена“ / epitheton Vaschi: **sg. m. voc.** -ε 52.7 (Триетерик), асс. -ov 30.5 (Дионис). ■ APoss, Па 3.2. ► Orph. H. +. ● —. ◆ „кожа ланета која се носи преко рамена“ (*νεβρίς* Nonn. Dionys. 1.34), „плес у част Диониса“ (*χορός* IG 14.2138). ☼ Дионисов епитет, настао од речи за раме *ὤμος*. Омофагија је била део обреда у дионисијским свечаностима. Код Порфирија постоји сведочанство о наводним људским жртвама приликом светковине на Хиосу и у Тенеду, у част Диониса Омадија (Porf. De abst. 2.55.12 sqq.), који је епиклеза Диониса. Код овог придева ради се о сложеници придева *ὠμός*, 3 „сиров“ и корена **ed-* који је у *ἔδω*, *ἐσθίω*, са паралелом у ведском *āmād-* < *āma-* + *ad-* (в. FRISK 1966: 1149).

ὠροτρόφος, 2 „који храни годишња доба“ / ad maturitatem alens: **pl. f. voc.** -οι 38.25 (Курети). ■ CDt (*ῶρα, ἦ + τρέφω*), Па 1.2.2.1. ► *hapaχ*. ● —. ◆ —. ☼ Хапаксни придев уз Курете. Атрибут стоји и уз Хелија (Orph. H. 8.10), персонификовано сунце које својом топлотом „храни“ годишња доба, тачније топло доба године када се одвија вегетациони циклус, на које се изворно односи реч *ῶρα*, која значи и ‘годишњи принос, летина’ а у вези је са словенском *jar* „пролеће“.

4. Језичка анализа епитета

4.1. Преглед творбених типова

I NOMINA ATHEMATICA (основе 3. деклинације)

1. Суфикс -ø

1.1. прост придев: μέγας.⁷⁹

1.2. сложени придеви -χθων 2 (ρήξι-, σεισί-),⁸⁰ -ώψ 2 (γλαυκ-, φοβερ-).⁸¹

2. Суфикси са -r-

2.1.1. именица αἰθήρ.⁸²

2.1.2. прост придев μάκαρ.⁸³

2.1.3. сложен придев -χειρ (καρτερό-).⁸⁴

3. Суфикси -ter-/tor-⁸⁵

3.1. -τηρ⁸⁶

ἐργαστήρ, θηρητήρ, εὐαστήρ, σωτήρ

3.2. -τωρ

3.2.1. проста nomina agentis ἀλάστωρ,⁸⁷ κοσμήτωρ, ροιζήτωρ;

⁷⁹ Праие. **meǵh₂-*, стинд. *máhi* = μέγα (FRISK 1961: 189–190), проширено *l*-суфиксом у *μεγαλο-* / *μεγάλα-*, CHANTRAINE 1933: § 191.

⁸⁰ χθών, χθονός је првобитно *m*-основа (FRISK 1966: 1098–1099).

⁸¹ *ῶψ (самостално посведочено само у акузативу ῶπα) је варијанта са продуженим вокализмом од ῶψ < **okʰ-* (FRISK 1966: 1154).

⁸² Од αἶθω, суфикс према αἴρ, -έρος (FRISK 1961:37).

⁸³ Без етимологије (FRISK 1961: 162–163).

⁸⁴ Праие. **ǵʰes-r-* (FRISK 1966: 1082–1083).

⁸⁵ CHANTRAINE 1933: §§ 258–263.

⁸⁶ Не долази у другом делу сложених придева, где га замењује -της (II 2.2.2).

⁸⁷ CHANTRAINE 1933: § 261.

3.2.2. сложени придеви: -κράτωρ (κοσμο-, παντο-), -γενέτωρ (παγ-), -δαμάτωρ (παν-)

3.2.2.1. сложени придеви од термина сродства: -πάτωρ (αὐτο-, ἄ-), -μάτωρ (δι-).⁸⁸

4. Суфикси са -п-

4.1. суфикс -он-: Πάν (арк. дат. Παони),⁸⁹ , Παιάν (хом. παιήων, -ονος, мик. дат. *pa-ja-wo-ne*),

4.1.1. -φρων 4 (ἀγανό-, εὔ-, μαλακό-, περί-), 5.2. -είμων 2 (δροσο-, λευχ-), -ίων (Ἵπερ-).⁹⁰

4.2. суфикс -āп-: Τιτάν.⁹¹

5. суфикс -μωн⁹²

5.1.1. прост придев даήμων

5.1.2. сложени придеви -παίγμων 2 (фило-, χορο-), -δέγμων (πολυ-), -θρέμμων (πολυ-)

5.3. нејасно: ἀμύμων.⁹³

6. Суфикс -вт-

6.1. -πας (πρό-).

6.1.1. партиципско -ανт-: -κάμας (ἄ-).⁹⁴

6.2. партиципско -овт-

⁸⁸ CHANTRAINE 1933: § 171. Код ових термина сродства суфикс показује *o*-превој према -тер-/тр- у основним речима.

⁸⁹ Можда **Pāuson-*, прасродно са стинд. именом божанства *Pūśān-* (FRISK 1961: 470–471).

⁹⁰ Изворна *n*-основа (εἶμα < **ues-mn-*, φρήν, φρενός < **b^hr-en-*, изворно можда ***b^hrenk-*, у вези са фрᾶσσω (FRISK 1960: 521–522; FRISK 1966: 1041–1043) долази у *o*-бази као други члан придевске сложенице. Ἵπερίων традиционално извођено од εἶμι.

⁹¹ Творбено се Τῖτ-ᾶν-εῖς тумачи као етник на -ᾶν- од непознате основе, FRISK 1966:904.

⁹² CHANTRAINE 1933: § 132. Уп. -μονη Пб 1.3.

⁹³ Најпре ἄ-μύμων као хетероклитум према еол. μῦμαρ „прекор“ (FRISK 1960: 97).

⁹⁴ **η-kīnh₂-nt-*, од κάμνω, стинд. *samnīte*, FRISK 1960: 773–774.

6.2.1. прости придеви: εὐάζων, εὐμενέων,⁹⁵ μειδιῶν

6.2.2. сложени придеви: -μέδων (ποντο-)

6.3. суфикс *-μεντ-⁹⁶

6.3.1. -ο-εις < -ο-φεντ-: ἀστερόεις, ἡμερόεις, κερόεις, λαμπαδόεις, πτερόεις, πυρόεις, φλογόεις.⁹⁷

6.3.2. -ηεις < -ᾱ-φενт-: τιμήεις.

7. Суфикси са -k-

7.1. -κ-: κήρυξ, κήρυκ-ος.⁹⁸

7.2.1. φύλαξ (-ακ), -φύλαξ (πιστο-).⁹⁹

8. Суфикси са -s- – придеви на -ης, -εs:

8.1. од сигматских именица -γενής 4 (μουνο-, понто-, πρωτο-, ὠιο-), -φεγγής 4 (ἀερο-, ἀστερο-, πυρι-, εὐ-), -σθενής 2 (ἐρι-, μεγα-), -εγχής (θυρσ-), -τελής 2 (ἀγνο-, ἡμι-), -φαής 2 (λαμπρο-, πασι-), -αλγής (βαρυ-), -ειδής (εὐ-), -μελής (αἰγο-), -επής (ἡδυ-), -ανθής (πολυ-), -ετής (τρι-)

8.2. deverbalни -θαλής 5 (ἄι-, ἄει-, κυμο-, παντο-, αὐξι-), -χαρής 5 (ἀντρο-, κισσο-, κρυμο-, ὄμβρο-, ὄπλο-), -φυής 4 (αὐτο-, πανто-, δι-, три-), -αυγής 3 (νυχ-, κυαν-, ἀντ-), -μανής 3 (θυρσο-, фил-οιστρο-,¹⁰⁰ χοροι-), -τερπής 2 (εἶαρο-, τυμπανο-), -φανής 2 (ὑψι-, ἄ-), -αυχής (μεγαλ-), -γνητής (πολυ-), -δερκής (пан-), -ήρης (λυσσ-), -(μ)μειδής (φίλο-), -παγής (κρυμο-), -τερής (κυκλο-), -τεχνής (панто-), -траφής (εὐ-), -треφής (μηρο-), -ώδης (φρικ-).

8.3. од *a*-основе: -αλκής (τοξ-).

9. Суфикс -t-

⁹⁵ Овај глагол је по структури сложен, али се његов партицип овде третира као прост придев.

⁹⁶ CHANTRAINE 1933: § 215.

⁹⁷ Само ἡμερό-φενт- и πτερό-φενт- имају органско *o* (ἡμερος и πτέρον су *o*-основе), код осталих је оно секундарно.

⁹⁸ Дор. κάρυξ, стинд. *kārú-* „певач“ (FRISK 1960: 845).

⁹⁹ CHANTRAINE 1933: 378.

¹⁰⁰ Проширена варијанта од φίλοιστρος.

9.1. именица: ἄναξ.¹⁰¹

9.2. сложени придеви: -κερωσ 2 (δί-, ταυρό-), -χρωσ (κυανό-).¹⁰²

10. Суфикси са -d-

10.1. -ιδ-¹⁰³

10.1.1. именски: -παις 2 (οὐρανό-,¹⁰⁴ φιλό-¹⁰⁵).

10.1.2. придевски: παιωνίς, Πιερίδες, Τιτανίς, -ῶπις (καλυκ-).

10.2. -τιδ-¹⁰⁶

10.2.1. просте: κυνηγέτις, τοξότις, σωρίτις, ἀφαιρέτις, σκυλακίτις

10.2.2. сложене: -δῶτις (βιο-, ὀλβιο-, χαρι-), -δότις (ὀλβο-), -φοίτις (ήερο-, οὐρεσι-)

10.3. -ίτις: -οδίτις 2 (έν-, три-).¹⁰⁷

10.4. -τριδ-: ἤλεκτρις.¹⁰⁸

10.5. -αδ-:¹⁰⁹ αὐλωνιάς, δρομάς, Κυδωνιάς, κυκλάς, λειμωνιάς, λυτεριάς

11. i-основе

11.1. -μηνις (βαρύ-)

11.2. -τι-

11.2.1. прости: m.: μάντις, f.: μείωσις, μῆτις

11.2.2. сложени: -ἀγρότις (φιλ-), -μητις (πολύ-)

¹⁰¹ Основа ρανακ-τ-. Структура нејасна, в. најскорије ВЕЕКES 2010:98–99.

¹⁰² У оба случаја секундарно дентално проширење првобитних s-основа кέρας, κέρως, χρώς, χροός (FRISK 1960: 826–827, FRISK 1966: 1120–1121).

¹⁰³ CHANTRAINE 1933: §§ 269–281.

¹⁰⁴ *παφ-ιδ- (FRISK 1961: 463; CHANTRAINE 1933:337).

¹⁰⁵ Уп. παιδό-φίλος Πα 1.2.2.1.

¹⁰⁶ CHANTRAINE 1933: § 274. Моционе изведенице према маскулинима на -της типа κυνηγέτης (II 2.2).

¹⁰⁷ Моциона изведеница од (хом.) одίτης.

¹⁰⁸ Моциона изведеница од ἤλέκτωρ.

¹⁰⁹ CHANTRAINE 1933: §§ 282–285.

12. *и-основе*

12.1. придеви: ἡδύς,¹¹⁰ πρέσβυς.

12.2. именице на -εύς¹¹¹

12.2.1. просте: Βακχεύς, βασιλεύς, Λυκωρεύς, λυσεύς, Σμινθεύς

12.2.2. сложене: -βασιλεύς (παμ-), -βουλεύς (εὐ-)

II NOMINA THEMATICA

Па *ο-основе* (основе 2. деклинације)

1. суфикс *-ο-*

1.1. именице ἐπίκουρος m.,¹¹² ἄστρον n.¹¹³

1.2. придеви

1.2.1. прости на -ος m., -ον n. Φοῖβος

1.2.2. сложени на -ος m., f., -ον n.

1.2.2.1. други члан поствербални:¹¹⁴ -φορος 10 (βοτρυη-, κεράσ-, μιτρή-,
ναρθηκο-, κινησι-, ὄπλο-, τελεσ-, σελασ-, φαес-, φωσ-), -τροφος 9 (αὐξί-, θηρο-,
καρπο-, κουρο-, παν-, σταχυο-, φιλο-, ψυχο-, ὠρο-), -όχος 7 (αἰγι-, γαῖη-, δαδοῦχος,
κλειδοῦχος, τροφιοῦχος,¹¹⁵ σκηπτοῦχος, ἀγέρωχος,¹¹⁶ -δρόμος 6 (έλικο-, εὐ-, νυκτι-,
περί-, πυρί-, σκολιο-), -κτόνος 4 (βροτο-, θηρο-, Πυθο-, Τιτυο-), -πνοος 4 (εὐ-, ἡδύ-,
λιπό-), -πνους (πυρί-), -βόλος 2 (έκη-, έλαφη-), -γονος 2 (πρωτό-, τρί-), -δουπος 2
(ὄπλό-, τυμπανό-), -κροτος 2 (ποσσί-, χαλκό-), -πόλος 2 (πυρι-, ταυρο-), -σπορος 2
(πολύ-, πυρί-), τόκος 2 (ὄμβρο-, πολεμα-), -φοιτος 2 (ἡερό-, νυκτερό-), -βρυος
(κισσό-), -εργος (έκά-), -πλανος (έρημό-), -πάννυχος (φιλο-), -ποιός (χορο-), -σκοπος

¹¹⁰ Стинд. *svādu-*, лат. *suāv-is* (FRISK 1960: 623).

¹¹¹ CHANTRAINE 1933: §§ 96–100.

¹¹² Вероватно *ἐπί-корсос „који притиче (у помоћ)“, FRISK 1960: 537–538.

¹¹³ Изведено од колективне множине ἄστρα од ἀστήρ, CHANTRAINE 1933: 16–17.

¹¹⁴ Претежно детерминативне сложене.

¹¹⁵ Сложеница са -οχος, први део проблематичан (τρόφιος „храњеник“, στρόφιον „трака“, ὄφης „змија“?).

¹¹⁶ Анализира се као сложенеца од -οχος (έχω) са γέρας и ἄ- (alpha copulativum), FRISK 1960: 9.

(εὔ-), -στροφος (ἀπό-), -τρομος (ἄ-), -τροπος (ἀ-μετά-), -φάγος (παμ-), -φίλος (παιδός),¹¹⁷ -φόνος (Γοργο-), *-φορος (τιμωρός).¹¹⁸

1.2.2.2. други члан именички:¹¹⁹ -μορφος 7 (ἀγλαό-, ἀερό-, αἰολό-, ἄρσενό-, δί-, πολύ-, χλοό-), -θυμος 5 (ἀγριό-, βαρύ-, ἠπιό-, μεγά-, ὀμβριμο-), -πεπλος 5 (ἐρνεσί-, θηρό-, κροκό-, κυανό-, τανύ-), -δίαιτος 4 (ἀστρο-, παντο-, τεχνο-, ἄλλοτριο-μορφο-), -καρπος 4 (ἀγλαό-, εὔ-, φερέ-, χλοό-), -βουλος 3 (εὔ-, ποικιλό-, πολύ-), -γένεθλος 3 (ἀρχι-, παντο-, πρεσβυ-), -πλόκαμος 3 (ἐρατο-, εὐ-, ὄφιο-), -τιμος 3 (ἀγλαό-, δακρυό-, πάν-), -βρομος 2 (ἐρί-, θηρό-), -θεος 2 (ἔν-, ἠγά-), -ιππος 2 (ἐλάσ-, φίλ-), -κοσμος 2 (βοτρύο-, διά-), -μέριμνος 2 (ληθο-, λυσι-), -πτερος 2 (κουφό-, τανυσί-), -τεκνος 2 (εὔ-, Κρονο-), -ώνυμος 2 (μεγαλ-, πολυ-), -ωπός 2 (ταυρ-, φαιδρ-),¹²⁰ -αἰόλος (παν-), -ανδρος (φίλ-),¹²¹ -άστερος (εὐ-), -βέλεμνος (τοξο-), -βιος (φερέσ-), -γαιος (Ἐννοσί-), -διος (εὔ-), -δόμος (ὑδρο-), -δρομος (φιλό-), -δωρος (ἠπιό-), -έθειρος (καλλι-), -έμπορος (κερδ-), -έρημος (φιλ-),¹²² -ζωνος (λυσί-), -θάνατος (ἀ-), -θρονος (εὔ-), -θυρσος (φιλό-), -κακος (ἀπ-αλεξί-), -κέλευθος (ὑγρο-), -κλονος (πολεμό-), -κολπος (βαθύ-), -κτυπος (βαρύ-), -κωμος (φιλό-), -μέτωπος (ταυρο-), μοιρος (ὄλβιο-), -λεκτρος (φυγό-), -μυθος (ποικιλό-), -νάματος (φίλο-),¹²³ -νους (ἱμερό-), -οιστρος (φίλ-), -ολβος (πολύ-), -οπλος (ἔν-), -πάλαμος (εὐ-), πάρθενος (πολυ-), -πέδιλος (πτηνο-), -πειρος (πολύ-), -ποτμος (πολύ-), -πρόσωπος (ἠδύ-), -ρυθμος (παρά-), -σεμνος (πολύ-), -σμάραγος (ἐρι-), -στερνος (βαθύ-), -στέφανος (εὐ-), -στολος (νεβριδό-), -τειρος (πολύ-), -τεχνος (εὐρεσί-), -υδρος (ἔν-), -υμνος (πολύ-), -φημος (ἀγλαό-), -φωνος (λιγύ-), -χροος (παντό-).

1.2.2.3. други члан придевски:¹²⁴ -ἀγρυπνος (φιλ-), -ἔνθεος (φιλ-), -ποιίκιλος (πολυ-), -σοφος (πάν-).

2. суфикс -ιος¹²⁵

¹¹⁷ Други члан схваћен као глаголски, од φίλέω: 'она која воли децу' (Деметра), уп. παιδο-φιλής „љубитељ дечака, *педофил*“.

¹¹⁸ Анализира се као *τιμα-φορος 'онај који чува (ὄραω) част (τιμή)' (FRISK 1966: 901–902).

¹¹⁹ По правилу, атрибутивне сложенице ако је први члан придевски, детерминативне ако је глаголски.

¹²⁰ Тематизовано ὄψ.

¹²¹ Тематизовано ἀνήρ.

¹²² У другом делу треба схватити поименичено τὰ ἔρημα.

¹²³ Тематизовано νᾶμα, νάματος.

¹²⁴ Аtribuтивне сложенице, и φιλ- треба схватити прилошки: „радо“.

2.1. именице: ἥλιος.¹²⁶

2.2. придеви¹²⁷

2.2.1. прости: Ἀρήιος, ἀρότριος, βρόμιος, ἐπάφιος, εὔιος, ἠέριος,¹²⁸ ἥϊος, ἰήϊος, ἴππιος, καθάρσιος, κεραύνιος, Κρόνιος, κρύφιος, νόμιος, νυκτέριος, Νύσιος, οὐράνιος, Πύθιος, σεβάσμιος, φοίνιος, Φρύγιος, φυτάλιος,¹²⁹ χθόνιος, ὠγύγιος.

2.2.2. сложени: -όλβιος 2 (πολυ-,¹³⁰ φερ-), -αγώνιος (ἐν-), -άλιος (εἰν-), -άφριος (ἐπ-), -οῦνιος (Ἐρι-), -θάλμιος (πολυ-), -κόλπιος (ὑπο-), -κύκλιος (ἐγ-), -κιόνιος (περι-), -νύχιος (ἐν-), -όργιος (πολυ-), -πειρέσιος (ἀ-), -χθόνιος (ὑπο-)

2.3. суфикс -αιος¹³¹

2.3.1. од *ā*-основа: ἀστραπαῖος, βρονταῖος, ληναῖος (Λῆναι), πηγαῖος (CHANTRAINE 1933: 47)

2.3.2. од других основа: εὐκταῖος (εὐκτός, *o*-основа), κραταιός (κράτος n., сигматска основа).¹³²

2.3.3. нејасно: Ἦρικεπαῖος

2.4. -ειος¹³³

2.4.1. прости

2.4.1.1. од *o*-основа: λοχεῖος (λόχος m.), Γρύνειος (γρυνός m.)

2.4.1.2. од *nt*-основе: σπερμεῖος (σπέρμα n.)

2.4.2. Сложен: -λόχειος (ὠκυ-).¹³⁴

3. суфикс -διος

¹²⁵ CHANTRAINE 1933: §§ 28–32.

¹²⁶ Још пражезичка изведеница, уп. стинд. *sūryas*.

¹²⁷ Уп. Пб 1.2 (женски пандани βρομία, ἠερία, νυκτερία, Νυσία, οὐρανία, χθονία).

¹²⁸ CHANTRAINE 1933:34–35.

¹²⁹ CHANTRAINE 1933:43.

¹³⁰ Ређа варијанта од πολύολβος 1.2.2.2.

¹³¹ Од *-ā* + *-ιος* (CHANTRAINE 1933: § 40).

¹³² CHANTRAINE 1933: 48.

¹³³ CHANTRAINE 1933: §§ 42–43.

¹³⁴ Посведочен у ОХ и као прост, 2.2.1.1.

3.1. -ιδιος¹³⁵

αἰφνίδιος, μοιρίδιος, τυμβίδιος

3.2. -αδιος

ὠμάδιος¹³⁶

4. суфикс -икος¹³⁷

αἰπολικός, Δελφικός, μανικός

5. суфикс -νος¹³⁸

5.1.1. именица: τιθηνός¹³⁹

5.1.2. придеви: κεδνός, терпνός

5.2. -ινος

εἰαρινός

5.3. -εινος < -εσ-νος¹⁴⁰

ἐρατεινός, ποθεινός

5.4. -αννος¹⁴¹

ἐραννός

6. суфикс -αλος¹⁴²

ἀπαλός, μέγας

¹³⁵ CHANTRAINE 1933: § 33.

¹³⁶ Наизглед од ὠμος „раме“, образовано као кат-, ἐπ-ὠμάδιος (уп. FRISK 1966: 1148), али изворно сложеница од ὠμός „сиров“ и ἐδ- (ἐδομαι, ἐσθίω), уп. ὠμ-ηστῆς „епиклеза Диониса коме су приносили људске жртве“, стинд. *āmād-*, FRISK 1966: 1149, у том случају спадало би под 2.2.2.

¹³⁷ CHANTRAINE 1933: §§ 316–323.

¹³⁸ CHANTRAINE 1933: § 149.

¹³⁹ Обрнута моција: мушка *o*-основа изведена од женске *a*-основе τιθήνη (уп. CHANTRAINE 1933: § 148).

¹⁴⁰ CHANTRAINE 1933: § 151.

¹⁴¹ Од -ασ-νος, CHANTRAINE 1933: § 151.

¹⁴² CHANTRAINE 1933: § 191.

7.1. суфикс -μιος¹⁴³

ἐράσμιος

7.2. суфикс -εμος¹⁴⁴

πολυ-άνθεμος (132–133)

8.1. -αρος

γεραρός¹⁴⁵

8.2. -ερος¹⁴⁶

ιέρως,¹⁴⁷ κρατερός

8.3. -ηρος¹⁴⁸

ἀμφι-έτηρος

8.4. -(υ)ρος¹⁴⁹

βλοσυρός, λιγυρός, ψιθυρός

9. суфикс -φος¹⁵⁰

οὔλος¹⁵¹

10.1. -τερος¹⁵²

ὀρέστερος¹⁵³

10.2. -τατος

¹⁴³ CHANTRAINE 1933: § 36.

¹⁴⁴ CHANTRAINE 1933: § 101.

¹⁴⁵ CHANTRAINE 1933: 227.

¹⁴⁶ CHANTRAINE 1933: §§ 178–179.

¹⁴⁷ Стинд. *iširá-*, CHANTRAINE 1933: 228.

¹⁴⁸ CHANTRAINE 1933: § 182.

¹⁴⁹ CHANTRAINE 1933: § 181.

¹⁵⁰ CHANTRAINE 1933: § 94.

¹⁵¹ Епски јонски облик, атички ὄλος < **soljos*, стинд. *sarva-*, лат. *salvus*.

¹⁵² Изворно за изражавање супротности, „планински“ а не „низински“, CHANTRAINE 1933: § 185.

¹⁵³ CHANTRAINE 1933: 235.

-υπέρτατος (παν-)

10.3. -ιστος

φέριστος

11.1. -τος¹⁵⁴

ἐρατός, κλυτός,¹⁵⁵ ῥητός, φρικτός

-πλαγκτος 4 (αἰθερό-, ἠερό-, πολύ-, οὐρανό-), -ρυτος 2 (πάν-, πετρό-),

-άντητος (εὐ-), -δάμαστος (ἄ-), -δικτος (αιολό-), -δύνατος (εὐ-), -έλικτος (κυκλο-), -ζωστος (ἄ-), -ήρατος (πολυ-), -κάθεκτος (δεινο-), -κριτος (ἄ-), -κτιτος (πολύ-), -λλιτος (πολύ-), -μβροτος (ἄ-) [стинд. *ámṛta*-], -μίαντος (ἄ-), -μικτος (πολύ-), -πόλευτος (νυκτι-), -προσ-όρατος (ἄ-), -ρρηκτος (ἄ-), -ρρητος (ἄ-), -σεπτος (πολύ-), -στασίαστος (ἄ-), -στυφέλικτος (ἄ-), -τίμητος (πολυ-), -φαντος (περί-), -φατος (παλαί-), -φθιτος (ἄ-).¹⁵⁶

11.1.1. -ιτος

-πείριτος (ἄ-)

11.2. -μενος¹⁵⁷

λαμπόμενος, πεποθημένος, πεπρωμένος, φαινόμενος, ψευδόμενος

Пв а-основе

1. -ᾱ, -η

1.1.1. женски род придева на -ος, -ον: ἀγαθή

1.1.2. именице

1.1.2.1. природни женски род: νύμφη

1.1.2.2. моционе изведенице од о-основа: θεά, κόρη.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Пие. суфикс за извођење партиципа перфекта пасива, CHANTRAINE 1933: §§ 241–242.

¹⁵⁵ Уп. стинд. *śrutá*-.

¹⁵⁶ ἄφθιτος = стинд. *ákṣita*-.

¹⁵⁷ Суфикс за градњу медиопасивних партиципа.

1.1.2.3. колективи на \bar{a} (< *-eh₂): δίκη,¹⁵⁹ φυή.

1.1.2.4. други део сложенице: -άρχη (ἀστρ-), -δίκη (Πραξι-),

1.2. \bar{a}

βρομία, δρυμονία, ήερία, λυτηρία, μειλιχία, νυκτηρία, Νυσία, νυχία, όρθία, ούρανια, φιλία, χθονία¹⁶⁰

1.2.1. -εια

Περσεία (Πέρσης m.)

1.3. -τι- \bar{a} (> -σία)¹⁶¹

κληισία

1.3.1. -ετι \bar{a}

λαμπετή

1.4. -νη < -ν \bar{a}

σελήνη,¹⁶² Δίκτυννα¹⁶³

1.5. -μόνη¹⁶⁴

ήγεμόνη

1.6. -σύνη < -σύν \bar{a} ¹⁶⁵

εύφροσύνη¹⁶⁶

¹⁵⁸ Од θεός (првобитно и ή), κόρ(φ)ος.

¹⁵⁹ Од првобитне коренске именице *dik-, уп. стинд. dik-, лат. dic-is (causa), CHANTRAINE 1933: 24.

¹⁶⁰ Женски род придева на -ιος, Πα 2.2.1.

¹⁶¹ CHANTRAINE 1933: §§ 63–64.

¹⁶² Од σελασ-ν \bar{a} , CHANTRAINE 1933: 196.

¹⁶³ CHANTRAINE 1933: 208.

¹⁶⁴ Моционе изведенице од маскулина на -μων, I 5.

¹⁶⁵ CHANTRAINE 1933: § 165.

¹⁶⁶ Женски род придева εύφρόσυνος, CHANTRAINE 1933: 211.

2. -ης / -ας, -ου

2.1. У другом делу сложеница:

2.1.1. од *a*-основа: -λύρης (κρουσι-, χρυσο-), -χαίτης (βαθυ-, κυανο-), -κόμης (άβρο-), -κόμας (χρυσο-)

2.1.2. од глагола: -άρχης (γεν-, τελετ-),¹⁶⁷ -βόας (ταυρο-)

2.2. -ιάς

Λοξίας

2.3. -της, -τας¹⁶⁸

2.3.1. αύξητής, βακχευτής, διφρευτής, έπεμβάτης, εύαστής, λικνίτης, Μεμφίτης, ρομβητής, σκιρτητής, συρικτής, τοξότης

2.3.2. као други део сложеница:¹⁶⁹ -δώτης (ήπιо-, μεθυ-, όλβιο-, χαρι-), -δότης (πλουто-), -φοίτης (ήερο-, ούρεσι-),¹⁷⁰ -τινάκτης (θυρσο-, πανто-), -αγέτας (μουσ-), -βάτης (καται-), -γενέτης (παγ-), -δυνάστης (панто-), -θέτης (άстро-), -μήτης (άγκυλο-),¹⁷¹ -πλήτης (τειχεσι-), -φάντης (όργιο-).

2.4. -ιωτης¹⁷²

Είραφιώτης, Κωρυκιώτης

3. -ιά¹⁷³

3.1.1. именице

3.1.1.1. просте: άνασσα,¹⁷⁴ πότνια,¹⁷⁵ βασίλεια,¹⁷⁶ δράκαινα,¹⁷⁷ λύκαινα,¹⁷⁸ γέννα.¹⁷⁹

¹⁶⁷ За старије -арχος, CHANTRAINE 1933: 30.

¹⁶⁸ CHANTRAINE 1933: § 247.

¹⁶⁹ Где -της као суфикс за nomina agentis замењује -τηρ, -τωρ.

¹⁷⁰ Анализа -φοι-της није сигурна, в. CHANTRAINE 1933: 316.

¹⁷¹ CHANTRAINE 1933: § 314.

¹⁷² Суфикс за етнике, уп. νησιώτης „οστρβљанин“ (CHANTRAINE 1933: 311).

¹⁷³ Моциони суфикс атематских основа, са различитим фонетским реализацијама -εια < *-εσ-ιά /

*-ηϝ-ιά; -αιρα, -ανια < *-αν/αρ-јă; -σσα < -τ/-θ/-κ/-χ-јă итд.

¹⁷⁴ Од άναξ, -ακ(τ)-, в. I 9.1.

3.1.1.2. сложене: -βασίλεια (παμ-)

3.1.2. придеви

3.1.2.1. прости: δῖα,¹⁸⁰ μάκαιρα,¹⁸¹ πρέσβειρα¹⁸²

3.1.2.2. сложени: -γένεια 2 (Трито-, πρωτο-),¹⁸³ -άνειρα (κυδι-),¹⁸⁴ -άνθεια (εὐ-),¹⁸⁵ εὐ-πατέρεια,¹⁸⁶ -χέαιρα (ιο-)¹⁸⁷

3.1.3. Нејасно: Εἰλείθια

3.2. -τειρα, -τρια¹⁸⁸

3.2.1. αὐγάστειρα, καταυγάστειρα,¹⁸⁹ εὐάστειρα, κράντειρα, κυβερνήτειρα, λύτειρα, ὀρμάστειρα, πλάστειρα, σώτειρα

3.2.2. -δότεира (γενно-, πανто-, ὑпно-), -δώτειρα (пан-), -κράτειра (αὐτο-, πανто-), -δαμάτειра (пан-), -ελάτειра (ίππ-), -θρέπτειра (βιο-), -ολέτειра (пант-)

3.2.3. βομβήτρια, κομίστρια

¹⁷⁵ Моциони лик од πόσις, још прајезички, уп. стинд. *rátñī* према *rátis*; варијанта πότνα настала је гласовним упрошћењем преко *πότνῃα (FRISK 1966: 586–587).

¹⁷⁶ Уп. βασιλεύς I 12.2.1.

¹⁷⁷ Моциони пандан маскулинуму δράκων, -οντος, али од назалне основе без денталног проширења (CHANTRAINE 1933: 268).

¹⁷⁸ Секундарно образовање од λύκος према λέαινα „лавица“ (FRISK 1961: 144).

¹⁷⁹ Од γίγνομαι, CHANTRAINE 1933: § 76.

¹⁸⁰ Није женски род од δῖος, гласио би *δίῃ (FRISK 1960: 396–397).

¹⁸¹ Од μάκαιρα, I 2.1.1.

¹⁸² Од πρεσβύς, CHANTRAINE 1933: § 81, уп. горе I 12.1.

¹⁸³ Уп. -γενής I 8.1.

¹⁸⁴ Од ἀνήρ, CHANTRAINE 1933: § 80.

¹⁸⁵ Уп. -ανθής I 8.1.

¹⁸⁶ Уп. -πάτωρ I 3.2.2.1.

¹⁸⁷ Од χεῖρ.

¹⁸⁸ CHANTRAINE 1933: §§ 82–83, феминина од -τηρ, I 3.1.

¹⁸⁹ Од (κατ-)αυγάζω.

4.2. Сложенице према типу предњег члана

Код сложеница Орфичких химни, најбројније су двочлане сложенице, док их је само девет трочлано, то јест имају по два предња члана. То су: ἄ-μετά-τροπος (CAt), ἄ-προς-όρατος (CAt), ἀλλοτριο-μορφο-δίαιτος (CDt), ἀπ-αλεξί-κακος (CDt), κερδ-έμ-πορος (CDt), φιλ-άγρ-υπνος (CDt), φιλ-έν-θεος (CDt), φιλ-οιστρο-μανής (CDt), вероватно и ἄ-γέρωχος (CAt). Оне ће бити овде сврстане на по два места, и према своме првом и према другом члану.

1. Атематска образовања

Први члан једнак је чистој основи именице или придева.

1.1. Основе на оклузив

Код основа на оклузив налазимо искључиво именице: *αἰγ-πόλος (CDt) (αἰπολικός), γλαυκ-ώψ (CAt), καλυκ-ῶπις (CAt), νυχ-αυγής (CDt).¹⁹⁰

1.2. Основе на -ντ-

Једини представник је придев πᾶς, са 15 потврда у лику παν-¹⁹¹: παγ-γενέτης (CDt), -γενέτωρ (CDt), παμ-βασίλεια (CDt), -βασιλεύς (CDt), -φάγος (CDt), παν-δαμάτειρα (CDt), -δαμάτωρ (CDt), -δερκής CDt, -δώτειρα (CDt), -ρυτος CDt,¹⁹² -σοφος (CAt), -τιμος (CAt), -τρόφος (CDt). Пред вокалом очекивало би се да се παντ- чува, али се и ту среће упрошћен лик: παν-αίολος (CAt), παν-υτέρτατος (CAt), што може бити метрички условљено. Стога је хапаксно и сигурно не старо πανт-олέτειρα сврстано доле, међу одреднице у одељку 4.3.

1.3. Сигматске основе

κεράσ-φορος (CAt), σελασ-φόρος (CDt), τελεσ-φόρος (CDt), φαес-φόρος (CDt), φωσ-φόρος (< φαοσ-) CDt.¹⁹³ Само у првом случају, где је реч о роговима, ношење је атрибут, а не функција.

¹⁹⁰ За νυχ- уместо νυκτ- в. FRISK 1961: 328; ВЕЕКЕС 2010: 1027; NIL: 508; посведочено је и νυκτ-αυγής.

¹⁹¹ Овоме треба додати још 11 у лику πανто-, в. доле 3.1.2.

¹⁹² У смислу „која кроза све тече, која све прожима“.

¹⁹³ Пред вокалом са елизијом κερδ-έμπορος, вероватно и γεν-άρχης, в. доле 4.2.

1.3.1. Са контракцијом *γέρωχος (ἀ-γέρωχος), уколико је од γέρας + ὄχος од ἔχω (в. доле 7.1).¹⁹⁴

[1.4. Основа на ликвиду*¹⁹⁵

Теоријски, у ἀστρ-άρχη могао би се претпоставити атематски први члан са нулским превојем суфикса као у дативу ἀστρά-σι (где је ρα < ρ) али други примери са ἀστρο- испред сугласника (према хетероклитној множини ἄστρα, одатле секундарна једина ἄστρον) указују да је и овде у питању елизија везивног -ο- пред вокалом, тј. тип 4.1, в. тамо].

1.5. *i*-основе

1.5.1. Именице αἰγι-όχος (CDt), χαρι-δότης (CDt), -δῶτις (CDt)

1.5.2. Nomina verbalia на *-τι > -σι: ἀπ-αλεξί-κακος (CDt)¹⁹⁶, αὐξι-θαλής (CDt), -τροφος (CDt)¹⁹⁷, Ἐννοσί-γαιος (CDt), εὐρεσί-τεχνος (CDt), кинησι-φόρος (CDt), λυσι-ζωνος (CDt), -μέριμνος (CDt), Πραξι-δίκη (CDt), ῥηξι-χθων (CDt), σεισι-χθων (CDt), τανυσι-πτερος (CDt)¹⁹⁸

1.6. *u*-основе

1.6.1. именица μεθυ-δότης (CDt)

1.6.2. придеви λιγύ-φωνος (CAt), πολυ-άνθεμος (CAt), -ανθής (CAt), -γηθής (CAt), -δέγμων (CDt), -ήρατος (CAt), -θάλμιος (CAt), -θρέμμων (CDt), -όλβιος (CAt), -όργιος (CAt), -пάρθενος (CAt), -ποίκιλος (CAt), -τίμητος (CAt), -ώνυμος (CAt), πολύ-βουλος (CAt), -κτιτος (CDt), -λλитος (CAt), -μητις (CAt), -микτος (CAt), -μορφος (CAt), -ολβος (CAt), -πειρος (CAt), -πλαγκτος (CDt), -ποτμος (CAt), -сеμνος (CAt), -σεпτος (CAt), -спорос (CAt), -τειρος (CAt), -үмνος (CAt), пресβυ-γένεθλος (CAt), ὠκυ-λόχειος (CAt).

¹⁹⁴ Већ у доба његових првих потврда сложена структура овог придева је морала бити непрозирна.

¹⁹⁵ Види и 4.1.

¹⁹⁶ Уп. доле 6.

¹⁹⁷ αὐξίς = αὔξεισις

¹⁹⁸ τανύω: „који шири крила“, или, с обзиром на атрибутивно значење несвојствено овоме типу творбе, пре ће бити да је у питању инструментални датив плурала од *τανύς, онда би спадао у 2.2. (CAt).

Код придева *и*-основа претежу атрибутивне сложенице, у којима полутреба схватити прилошки, са значењем „многа, веома“. Изузетак су две са другим чланом изведеним суфиксом *-μων* за *nomina agentis*, где је значење „многа тога“ (πολλά) и две на *-τος*, где се глаголски придев схвата активно.¹⁹⁹

1.7. Основа на ларингал

μεγά²⁰⁰-θυμος (CAt), -σθενής (CAt)

1.8. *ο*-основе

1.8.1. Именице: άντρο-δίαιτος (CAt), -χαρής (CDt), άστρο-δίαιτος (CAt), -θέτης (CDt), βιο-δῶτις (CDt), -θρέπτειρα (CDt), βροτο-κτόνος (CDt), Γοργο-φόνος (CDt), δροσο-εΐμων (CAt), θυρσο-μανής (CAt), ιο-χέαιρα (CAt), καρπο-τρόφος (CAt), κισσό-βρυος (CAt), -χαρής (CDt), κοσμο-κράτωρ (CDt), κουρο-τρόφος (CDt), κροκό-πεπλος (CAt), κρυμο-παγής (CDt), -χαρής (CDt), κυκλο-έλικτος (CDt), -τερής (CAt), μηρο-τρεφής (CAt), ὀλβο-δότις (CDt), ὀμβρο-τόκος (CDt), -χαρής (CDt), ὀπλό-δουπος (CDt), -φόρος (CDt), -χαρής (CDt), οὐρανό-παις (CDt), -πλαγκτος (CDt), ποντο-γενής (CAt), -μέδων (CDt), Πυθο-κτόνος (CDt), ταυρο-βόας (CAt), -κερως (CAt), -μέτωπος (CDt), -πόλος (CDt), Τιτυο-κτόνος (CDt), τοξο-βέλεμος (CAt)²⁰¹, τυμπανό-δουπος (CAt), -τερπής (CDt), ὑπνο-δότειρα (CDt), (φιλ-)οιστρο-μανής (CDt)²⁰², χαλκό-κροτος (CAt), χορο-παίγμων (CDt), -ποιός (CDt), ὠιο-γενής (CAt)

1.8.1.1. Контраховано: σκηπτοῦχος < *σκηπτό-οχος (CDt)

1.8.2. Придеви: άβρο-κόμης (CAt), άγανό-φρων (CAt), άγκυλο-μήτης (CAt), άγλαό-καρπος (CAt), -μορφος (CAt), -τιμος (CAt), -φημος (CAt), άγνο-τελής (CAt), άγριό-θυμος (CAt), αϊολό-δικτος (CDt), -μορφος (CAt), άλλοτριο-μορφο-δίαιτος (CAt)²⁰³, δεινο-κάθεκτος (CAt), έρατο-πλόκαμος (CAt), έρημό-πλανος (CDt), ήπιό-δωρος (CAt), -δότης (CAt), -θυμος (CAt), ήμερό-νους (CAt), καρτερό-χειρ (CAt), κουφό-πτερος (CAt), куванό-πεπλος (CAt), -χαΐτης (CAt), -χρως (CAt), λαμπρο-φαής

¹⁹⁹ Мада би πολύ-κτιτος као епитет Природе могло значити и „многа грађена“, у смислу дуготрајног космогонијског процеса.

²⁰⁰ μέγα = стинд. *mahi* < **megh₂*-

²⁰¹ Сложеница је копулативног („двандва“) типа са атрибутивним значењем: „који има лук и стреле“.

²⁰² Само οϊστρο-μανής значи „махнит“ (CAt), уп. доле 4.4.1.

²⁰³ В. доле 3.1.6.

(CA_t), μαλακό-φρων (CA_t), μονο-γενής (CA_t), νυκτερό-φοιτος (νύκτερος) (CD_t), ὄλβιο-δώτης (CD_t), -δῶτις (CD_t), -μοιρος (CA_t), ὀμβριμό-θυμος (CA_t), ποικιλό-βουλος (CA_t), -μυθος (CA_t), σκολιο-δρόμος (CA_t), ὑγρο-κέλευθος (CA_t), χρυσο-κόμας, -λύρης (CA_t), πτηνο-πέδιλος (CA_t)

1.8.3. заменички придев ауто́с: ауто-κράτεια (CD_t), -πάτωρ (CD_t), -φυής (CD_t)

1.8.4. редни број прῶτος: πρωτο-γενής (CA_t), πρωτό-γονος (CA_t)²⁰⁴

1.8.5. Сложенице са φιλο-

Овај тип сложеница је од раног времена заступљен у грчком језику, па су бројне и у Орфичким химнама. Изворно је у њима први део основа придева φίλος (φιλó-φρων „са пријазним умом, пријатељски настројен“, φιλο-μμείδης „са умилним осмехом“), али је он врло рано био рентерпретиран глаголски, нпр. φίλό-ξενος, изворно „онај коме је гост драг“ почело се схватати као „онај који воли госте, љуби-гост, гостољубив“ (FRISK 1966:1018). Стога ове сложенице семантички стоје ближе следећем типу (1.9).

φιλó-δρομος (CD_t), -θυρσος (CD_t), -κωμος (CD_t), -παις (CD_t), -τροφος (CD_t), φιλο-μμείδης (CA_t), -νάματος (CD_t), -πάννυχος (CD_t)

1.9. Девербални први члан

Са тематским вокалом -ε презентске основе: φερέ-καρπος (CD_t)

2. Рекиционе сложенице

У ову групу сврстане су сложенице чији је предњи члан са падешким наставком. У Орфичким химнама налазе се само у дативу.²⁰⁵

2.1. Датив једнине на -ι: ἀλί-δουπος (CA_t), ἀλι-ρρόθιος (CA_t), νυκτι-δρόμος (CD_t), -πόλευτος (CD_t), πυρι-πόλος (CD_t), -φεγγής, πυρί-δρομος (CD_t), -πνους (CD_t), -σπορος (CA_t)

²⁰⁴ Редни број прῶτος сврстан је овамо јер има облик придева.

²⁰⁵ Осим Διός-κοροι (генитив) (Orph. H. 38.21), што није епитет већ nomen divinum.

2.2. Датив множине на -σι: ἐρνεσί-πεπλος (CA_t), πασι-φαής (CD_t),²⁰⁶ οὐρεσι-φοίτης (CD_t), -φοῖτις (CD_t), ποσσί-κροτος (CD_t), τειχεσι-πλήτης (CD_t)

Овај тип је стар, изворно је датив могао стајати у правом дативском значењу (хом. τειχεσι-πλήτης „који се приближава бедемима“), локативном (οὐρεσι-φοίτης „који лута по горама“) или инструменталном значењу (ποσσί-κροτος „који топће ногама“), али су те изворне функције избледеле и код позних песника везивно *ι* и *εσι* постаје пуки елеменат поетског израза, нпр. πυρί-πνοος (тако код Ликофрона) > πυρί-πνους замењује изворније πύρ-πνοος (Еурипид); каже се πῶρ πνεῖν (објекат у акузативу) а не *πυρὶ πνεῖν (SCHWYZER 1968: 446).

3. Секундарна образовања

3.1. секундарно -ο-

3.1.1. додато на гутуралне основе: ἐλικ-ο-δρόμος (CD_t), ναρθηκ-ο-φόρος (CD_t), αἰγ-ο-μελής (CA_t)

3.1.2. додато на денталне основе: παιδ-ό-φίλος (CD_t), παντ-ο-γένεθλος (CD_t), -δίαιτος (CA_t), -δότεира (CD_t), -δυνάστης (CD_t), -θαλής (CD_t), -κράτειρα (CD_t), -κράτωρ (CD_t), -τεχνής (CA_t), -τινάκτης (CD_t), -φυής (CD_t), παντ-ό-χροος (CA_t); δαίδουχος (*δαιδ-ό-οχος) (CD_t), κλειδοῦχος (*κλειδ-ό-οχος) (CD_t)

3.1.3. додато на *r*-основе: ἀερ-ο-ειδής (CA_t), -φεγγής (CA_t), -μορφος (CA_t), αἰθερ-ό-πλαγκτος (CD_t), ἄστερ-ο-φεγγής (CA_t), εἰαρ-ο-τερπής (CD_t), ἦερ-ό-πλαγκτος (CD_t), -φοίτης (CD_t), -φοῖτις (CD_t), -φοιτος (CD_t), θηρ-ό-βρομος (CA_t), -κτόνος (CD_t), -πεπλος (CA_t), -τρόφος (CD_t), ὕδρ-ο-δόμος (CA_t)

3.1.4. додато на *i*-основе: ὄφι-ο-πλόκαμος (CA_t), πιστ-ο-φύλαξ (CD_t).²⁰⁷

3.1.5. додато на *u*-основе: βοτρυ-ό-κοσμος (CA_t), δακρυ-ό-τιμος, σταχυ-ο-τρόφος

²⁰⁶ У значењу „који свима сја“, формално је други члан од сигматске именице φάος, али у питању је позна преоблика према имену Паси-φάη схваћеном као теоним „она која свима сја“ од хом. φάε 3.sg. aor. „сјати“

²⁰⁷ Ако се први члан схвати као πίστις; могао би бити и πιστός, онда: „верни чувар“.

3.1.6. замењује *ǎ* код *a*-основа: γεννο-δότεира (CDt), ληθο-μέριμος (CDt), (άλλοτριο-)μορφο-δίαιτος (CDt)²⁰⁸, πετρό-ρυτος (CDt), τεχνο-δίαιτος (CDt), χλοό-καρπος (CAt), -μορφος (CAt), ώρο-τρόφος (CDt)

3.1.7. замењује тематско *e* код глагола: λιπό-πνοος (CAt).²⁰⁹

3.2. секундарно -*ā*-

Секундарно дуго -*a*- јавља се из метричких разлога (SCHWYZER 1968:438 sq.).

3.2.1. уместо *o* код *o*-основа έλαφη-βόλος (CDt), πολεμα-τόκος (CDt).

3.2.2. додато на *u*-основу βοτρυη-φόρος (CDt).

3.3. секундарно -*i*-

3.3.1. код придева: καλλι-έθειρος (CAt).²¹⁰

3.3.2. код глагола: άρχι-γένεθλος (CDt) млађи тип од άρχέ-(κακος, Илијада), слабо заступљен у поезији (SCHWYZER 1968:444; CHANTRAINE 1968:120).

3.4. секундарно -*s*-

φερέ-σ-βιος (CDt), где је из метричких разлога место *φερέ-βιος, према φερε-σσάκης, όρέσ-βιος (SCHWYZER 1968:442).²¹¹

4. Елизија везивног вокала

Већи део сложеница без везивног вокала објашњавају се његовим секундарним испадањем испред почетног самогласника другог дела сложенице, појаве која је млађа од вокалске контракције какву имамо у σκηπτοῦχος (1.8.1.1).²¹²

4.1. *o*-основе

²⁰⁸ В. горе 1.8.2.

²⁰⁹ За сложенице са φίλο- в. горе 1.8.5.

²¹⁰ Тзв. Каландово правило, уп. SCHWYZER 1968: 447 sq. Правило важи првенствено за придеве на *-*ro*-, није објашњена његова појава у грчком код придева на *-*wo*- као што је καλρός, као ни гемината λλ.

²¹¹ В. напомену 2.

²¹² Уп. SCHWYZER 1968: 398.

4.1.1. именице άστρ-άρχη (CDt)²¹³, ίππ-ελάτεια (CDt), (φιλ-)άγρ-υπνος (CDt).

4.1.2. придеви αὐτ-άρκεια (CDt), θυρσ-εγγής (CAt), κυαν-αυγής (CAt), λευχ-είμων (CAt), μεγαλ-αυγής (CAt), τοξ-αλκής (CAt), ταυρ-ωπός (CAt), φαιδρ-ωπός (CAt), φοβερ-ώψ (CAt).

4.2. α-основе

4.2.1. именице μουσ-αγέτας (CDt), τελετ-άρχης (CDt)

4.2.2. придев λυσσ-ήρης (CAt)

4.3. Друге именске основе

Тематизована νт-основа, πανт-ολέτεια (CDt)²¹⁴, сигматске основе κερδ-έμ-πορος (CDt)²¹⁵ и γεν-άρχης (CDt).²¹⁶

4.4. Глаголске основе

Пример где пред вокалом испада првобитно -e:²¹⁷ φερ-όλβιος (CDt).

4.4.1. Код сложеница са φιλ- треба рачунати са испадањем ο, које је придевског порекла (горе 1.8.5): φίλ-ανδρος (CDt), -ιππος (CDt), -οιστρος (CDt), φιλ-άγρυπνος (CDt)²¹⁸, -ένθεος (CDt),²¹⁹ -έρημος (CDt), -οιστρομανής (CDt)²²⁰.

5. Прилошке сложенице

5.1. Нумерички прилози

δί-κερωσ (CAt), -μορφος (CAt), δι-μάτωρ (CAt), -φυής (CAt); τρί-γονος (CAt), три-ετής (CAt), три-οδίτις (CAt), три-φυής (CAt).

²¹³ Уп. горе 1.4.

²¹⁴ Уп. παντο- горе 3.1.2.

²¹⁵ В. доле 6.

²¹⁶ Поред γενε-άρχης, пре од γένος η. (тј. *γενεσ-άρχης, са губљењем интервокалског s) него глаголска основа као у φερέ-καρπος, в. горе 1.9.

²¹⁷ В. горе 1.9.

²¹⁸ Уп. горе 4.1.1.

²¹⁹ Уп. доле 6.

²²⁰ Уп. горе 1.8.1.

5.2. Прилози за место и време

παλαί-φατος (CAt), ἀει-θαλής (ἀι-θαλής) (CAt), ὑπι-φανής (CAt)

5.3. Прилози за начин

5.3.1. сложенице са εὖ- (22): εὖ-βουλος (CAt), -διος (CAt), -δρομος (CAt), -θρονος (CAt), -καρπος (CAt), -πνοος (CAt), -σκοπος (CDt), -τεκνος (CAt), -φρων (CAt); εὖ-άνθεια (CAt), -άντητος (CAt), -άστερος (CAt), -βουλεύς (CDt), -δύνατος (CAt), -ειδής (CAt), -πάλαμος (CAt), -πατέρεια (CAt), -πλόκαμος (CAt), -στέφανος (CAt), -τραφής (CAt), -φεγγής (CAt)

5.3.2. Остало: ἐκά-εργος (CDt), ἐκη-βόλος (CDt)²²¹, ἡμι-τελής (CAt)

6. Предлошке сложенице

са ἐν- (10): ἐν-θεος (CAt)²²², -οπλος (CAt), -υδρος (CAt), ἐν-αγώνιος (CAt), -νύχιος (CAt), ἐγ-κύκλιος (CAt), εἰν-άλιος (CAt), -οδίος (CAt), (κερδ-)έμ-πορος (CDt)²²³

са περί (4): περί-δρομος (CDt), -φαντος (CAt), -φρων (CAt), περι-κίονιος (CAt),

са ἀπό (3): ἀπό-στροφος (CAt), ἀπ-αλεξί-κακος (CDt)²²⁴, ἀφαιρέτις (CDt)²²⁵

са κατά и ὑπό (по 2): κατ-αυγάστειρα (CDt)²²⁶, καται-βάτης (CDt)²²⁷; ὑπο-κόλπιος (CAt), -χθόνιος (CAt);

остало: ἀμφι-έτηρος (CAt), ἀντ-αυγής (CAt)²²⁸, διά-κοσμος (CDt), *μετά-τροπος (ἀ-μετά-τροπος, 7.) (CAt), παρά-ρυθμος (CAt), πρό-πας (CAt), *προσ-όρατος (CAt) (ἀ-προσ-όρατος, 7.)

²²¹ Схватано у антици као да је од ἐκάς „далеко“, по мишљењу савремених етимолога пре у вези са ἐκόν „својевољан“ (FRISK 1960: 473, 478).

²²² И φιλ-ἐν-θεος (CDt), горе 4.4.1.

²²³ Уп. горе 4.3.

²²⁴ Елизија. Уп. горе 4.

²²⁵ Елизија уз аспирацију.

²²⁶ Елизија.

²²⁷ Варијанта катаи- посведочена је само у префиксалној употреби.

7. Негиране сложенице

Негација је у свим случајевима $\acute{\alpha}$ - (*alpha privativum*) < * η -, а други члан глаголски придев на -τος. Све негиране сложенице су атрибутивне (CNeg = CA_t).

$\acute{\alpha}$ -ζωστος, -κριτος, -μβροτος, -ρρηκτος, -ρρητος; $\acute{\alpha}$ -δάμαστος, -θάνατος, -μετά-τροπος (6.), -πείριτος, -προσ-όρατος (6.), -στασίαστος, -στυφέλικτος, -φθιτος

7.1. *alpha copulativum* ($\acute{\alpha}$ - < **sm*-) са дисимилацијом почетне аспирације можда у $\acute{\alpha}$ -γέρωχος, ако је изворно значење *‘онај који са собом има дар’ CA_t (в. горе 1.3.1).

4.3. Преглед хапакса према типу творбе

Најбројнији творбени тип представљају сложени придеви *o*-основе (Па 1.2.2), укупно њих тридесет пет са четрдесет и једном потврдом, од тога са именичким другим чланом (Па 1.2.2.2) двадесет и четири са двадесет и девет потврда: $\acute{\alpha}$ ερόμορφος (3x), $\acute{\alpha}$ λλοτριομορφοδίαιτος, $\acute{\alpha}$ ντροδίαιτος, $\acute{\alpha}$ ρσενόμορφος, $\acute{\alpha}$ στροδίαιτος, δακρυότιμος, εὐρεσίτεχνος, θηρόβρομος, $\acute{\iota}$ μερόνους, κουφόπτερος, Κρονότεκνος, παντογένεθλος (2x), παντοδίαιτος, πολυπάρθενος, πολύποτμος, πολύτειρος, πτηνοπέδιλος, ταυρομέτωπος, τεχνοδίαιτος, $\acute{\upsilon}$ δροδόμος, φίλοιστρος (2x), φιλονάματος, χλοόκαρπος (2x), χλοόμορφος, а са поствербалним другим чланом (Па 1.2.2.1) једанаест са дванаест потврда: $\acute{\alpha}$ ὐξίτροφος (2 x), βοτρυόκοσμος, κινησιφόρος, κισσόβρυος, νυκτιδρόμος, $\acute{\omicron}$ πλόδουπος, ποσσίκροτος, Πυθοκτόνος, σταχυοτρόφος, τυμπανόδουπος, $\acute{\omega}$ ροτρόφος.

Приближно двапут мање су бројни сложени сигматски придеви (I 1.8), укупно њих седамнаест, од тога поствербалних сигматских придева (I 8.2) дванаест са осамнаест потврда: $\acute{\alpha}$ ντροχαρής (2x), $\acute{\alpha}$ ὐξιθαλής (4x), $\acute{\epsilon}$ ιαροτερπής, κισσοχαρής, κρυμοπαγής, κρυμοχαρής, κυμοθαλής, νυχαυγής (2x), $\acute{\omicron}$ μβροχαρής, $\acute{\omicron}$ πλοχαρής (2x), τυμπανοτερпής, φιλοιστρομανής, а деноминалних сигматских придева пет, међу њима четири изведена од сигматских основа (I 8.1): $\acute{\alpha}$ εροφεγγής, $\acute{\alpha}$ ίγομελής, θ υρσεγγής, $\acute{\omega}$ ιογενής, а један од *a*-основе (I 8.3): τοξαλκής.

²²⁸ Елидирано $\acute{\alpha}$ ντί.

Ако се гледају заједно, *nomina agentis* на *-της* (*-τηρ*) са својим моционим изведеницама заступљена су укупно са једанаест примера са тринаест потврда, од тога маскулина на *-της* (Пб 2.3) са четири придева, трима сложеним (Пб 2.3.2): *ἀστροθέτης*, *θυρσοτινάκτης*, *παντοτινάκτης*, и једним простим (Пб 2.3.1): *ρόμβητής*, феминина на **-ter-iǎ*, **-tr-iǎ* (Пб 3.2) такође са четири придева, трима простим: *ὀρμάστειρα*, *αὐγάστειρα* (Пб 3.2.1), *βομβήτρια* (Пб 3.2.3) и једним сложеним (Пб 3.2.2): *γεννοδότειρα*, и најзад моционе изведенице суфиксом *-τιδ-* (I 10.2.) трима придевима, двама сложеним са три потврде (I 10.2.2): *ὀλβοδότις*, *χαριδῶτις* (2x), и једним простим са две потврде (I 10.2.1): *σκυλακίτις* (2x).

За суфикс *-ιο-* има шест примера, од тога су четири са шест потврда сложени придеви (Па 2.2.2): *πολυθάμιος*, *πολυόργιος*, *φερόλβιος*, *ὠκυλόχειος* (3x), два проста, са три потврде: *ἄλωαῖος* (Па 2.3.1), *σπερμεῖος* (Па 2.4.1.2; 2x). Пет је сложеница са глаголским придевом на *-τος* у другом делу (Па 11.1): *δεινοκάθεκτος*, *οὐρανόπλαγκτος*, *πάνρυτος*, *πολύκτιτος*, *πετρόρυτος*. По два су придева назалне основе, један од њих са две потврде (1.4.1.1): *δροσοεῖμων* (2x), *μαλακόφρων* и маскулина *a-*основе (Пб 2.1), од тога по један деноминалан (Пб 2.1.1): *κρουσιλύρης*, и девербалан (Пб 2.1.2): *ταυροβόας*.

Остале творбене категорије заступљене су само са по једним примером: придевско **-uent-* (I 6.3.1): *λαμπαδόεις*, суфикс *-k-* (I 7.2.1): *πιστοφύλαξ*; именски суфикс *-ιδ-* (I 10.1.1): *οὐρανόπαις* (2x), суфикс *-αδ-* (I 10.6): *αὐλωνιάς*, *-ηρος* (Па 8.3): *ἀμφιέτηρος*, **-ti-ā* (Пб 1.3): *κληισία*.

Од хапаксних епитета у Орфичким химнама, највише, четири пута је посведочен *αὐξίθαλής*, по три пута *ἀερόμορφος* и *ὠκυλόχειος* а по два пута *παντογένεθλος*, *φίλοιστρος*, *χλοόκαρπος*, *αὐξίτροφος*, *ἀντροχαρής*, *νυχαυγής*, *ὀπλοχαρής*, *χαριδῶτις*, *σκυλακίτις*, *σπερμεῖος* и *δροσοεῖμων*.

Највише хапаксних епитета је у химни 51. (Нимфама) — осам, затим у 10. (Природи) — седам, 40. (Деметри) — шест, по пет је у 36. (Артемиди) и 52. (Триетерику), по четири у 11. (Пану), 27. (Мајци богова) и 32. (Атени), по три у 6. (Протогону), 9. (Селени), 14. (Реји), 31. (Куретима) и 56. (Адонису), по два у 1, 8,

15, 16, 21, 26, 34, 45, 55, 65, 66, 68. и 81, по један у 2, 3, 4, 17, 20, 24, 38, 30, 38, 53, 58, 59, 64, 67, 70, 71, 79, 80. и 84.

Хапакских епитета нема у химнама 5, 7, 12–13, 18–19, 22–23, 25, 29, 33, 35, 37, 39, 41–44, 46–50, 54, 57, 60–63, 69, 72–78, 82–83, 85–87

Божанства којима се придевају хапаксни епитети су, разврстана по броју епитета: Дионис (Басареј, Триетерик) 12, Нимфе 8, Деметра 6, Артемида 5, Атина, Курети, Мајка богова и Физис = Природа по 4, Адонис, Зевс, Пан, Протогон, Реја и Селена по 3, Аполон, Арес, Афродита, Гаја, Зефир, Облаци, Хеката, Хелије, Хера, Хефест и Хигија по 2, Амфијет, Асклепије, Бореј, Ерос, Еумениде, Моире, Мелиноја, Нерееде, Номос, Ноћ, Посејдон, Протиреј, Уран, Хермес и Хестија по 1.

5. Стилистичка анализа

5.1. Појам епитета

Епитет, гр. ἐπίθετον (< ἐπί-τίθημι – придодати, оно што је додато, припојено, лат. adiectivum) у дословном преводу је *прид(ј)ев* (где *при* значењем одговара грчком ἐπί, а *-д(ј)ев* од *д(ј)ети*, *д(ј)евати* је етимолошки сродно са τίθημι). Та преведеница је скована у 19. веку да означи врсту речи, а да би се означила стилска фигура, узета је изведеница одатле *прид(ј)евак*. Она је заправо већ постојала, али у значењу „надимак“ (црквенословенско *придѣвѣкъ*, словеначко *pridevek*).²²⁹ Епитет, „оно што је *придевено*, додато“, одатле „додатак“, „назнаку“, данашња стилистика дефинише као „реч или групу речи која је додата главној речи да би се нешто конкретније означило“ (РЕЋНИК 1985: 180), односно као какав атрибутивни додатак, било да је у питању именица, придев, или део именског предиката те предикатива, како га описује Лаусберг (LAUSBERG 1990: 100).

²²⁹ Ову информацију дугујемо свом ментору проф. А. Ломи, руководиоцу пројекта *Српског етимолошког речника*. Занимљиво је да се код наших старих граматичара термин јавља и у облику *придавик*, где је други члан од *дати*, тј. „нешто што се додаје, додатно значење уз основну реч“.

Ако га даље посматрамо граматички, епитет није нужно именска реч, већ се епитетом могу сматрати и друге врсте речи, попут прилога, који поближе одређују глагол. Синтактички гледано, епитети могу прерасти и у групе речи, односно синтагме, а каткад се развијају у читаву реченицу. Важно је рећи да је епитет фигура песништва, како ју је још Аристотел одредио (Arist. Rh. 1406a, 10-15), односно да она у прози ређе налази своје место, као и у говорништву, где није виђена као нужна, него пре на извештан начин сувишна, „као карактеристика која се може а не мора дати“ (РЕЃНИК 1985: 180). Стога не чуди што је епитет називан „украшним придевом“ у старијих реторичара. Како је сматран делом песничког језика, његова употреба није толико честа у прози где га књижевна теорија већ сматра плеоназмом, сувишним говором. Неки од теоретичара књижевности изнели су виђење да је историја епитета заправо историја поетског стила у скраћеном виду (уп. ВЕСЕЛОВСКИ 2005). Лаусберг разликује придеве у служби епитета према синтактичкој нужности и дели их на оне који су неопходни у исказу, а то су, најчешће, они у служби именског предиката. Зарад јасноће исказа, они су некад неопходни као део семантичког предиката, посебно у краћим синтактичким спојевима унутар синтактичке целине, што се илуструје примером из Хомерове Одисеје αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ (Od. 1. 9). Насупрот њима Лаусберг ставља епитете који семантички нису нужни именици, у смислу да не доносе никакву нову информацију о њој, за разлику од „нужних“ . Зато се ти, „сувишни“ , зову *ornatum*, тј. у новије доба и *epitheta ornantia*. Илустративни пример за то је Енејин епитет код Вергилија у Енејиди: *pius Aeneas* (Aen. 1.305). *Epitheta ornantia* се тако могу сматрати синонимима, будући да су без инхерентног значења, као у примеру из Илијаде (II. 4.434): γάλα λευκόν (LAUSBERG 1990: 100). Атрибут у песничком језику може постати епитет уколико доприноси, како каже Лаусберг, иновативности израза. Дакле, можемо рећи да је епитет феномен песничког израза и да му је главна дужност да појму који описује да ширу карактеристику, за разлику од атрибута који предмету који описује сужава значење („једнакострани троугао“) и издваја га из групе сличних појава. Песнички атрибут, како се епитет другачије може назвати, налази се ту да истакне одлику појма у односу на ситуацију. Народна поезија познаје такозване „устаљене или стајаће епитете“ (*epitheton constans* или *epitheton perpetuus*), придеве који увек

долазе у истом споју са именицом („љуте ране“, „чарне очи“, „рујно вино“) и најчешће су део двочлане синтагме. Такви „стајаћи“, односно, стални епитети, код Хомера су често сложенице („ружопрста зора“, „брзоноги Ахилеј“) те их, њему у част, књижевна теорија назива „хомерским“, имајући у виду њихову бројност и то колико су се касније преносили у књижевности. Епитет каткад може бити и сувишан и неадекватно употребљен, како мисли књижевна теорија, те их такве назива „доконим, тј. беспосленим, излишним“: *epitheton otiosum*: „сјајна врата“ (Od. 6.19) или „божански свињар“ (Od. 16.1). Устаљени епитети су, попут *epitheta otiosa*, тековина усмене епске поезије.

Неки стари, како наводи Лука Зима, а међу њима и Квинтилијан (Quintil. 8.6.40), убрајали су епитете у тропе, зато што могу имати метафорично значење, али сами по себи нису тропи. Квинтилијан каже да, када две именице стоје једна до друге, а једна од њих је у улози епитета, то се онда зове антономазија (Quintil. 8.6.40). Епитет су, како вели Зима, неки од старијих теоретичара убрајали и у плеоназам, нарочито је то случај код немачких теоретичара 19. века – такав епитет је или *epexegesis* или *epitheton ornans*. Лука Зима епексегезу објашњава овако: „Под том фигуром дакле разумиемо разјашњавање какве риечи онакими изрази, који у самој ствари мало или ништа више не кажу него она риеч, која се има разјаснити“ (ЗИМА 1880: 173) и даје пример народне песме Женидба Ива Сењанина: „Кад су били горе у планине, на појило, гдје се поји стадо“.²³⁰

Дакле, епитет је, како с правом држи Лаусберг, у тесној вези са *aptum* (LAUSBERG 1960:341), то јест *πρέπον*, *accommodatum*, аспектом говора који се односи на одређивање онога што приличи делу говора у сврху *utilitas*. *Amplificatio*, односно *αὐξέσις* одлика је онога што је *aptum*, дакле, *amplificatio* као оруђе инвенције треба да уметничким средствима појача оно што је природом исказано (ibid:145). Епитет је једно од средстава којим се постиже амплификација.

Каткад епитет може постати антономазијом (*ἀντονομασία*, *pronomination*), односно може попримити вредност апелатива: то се дешава када епитет сам заузме улогу именице коју описује, истичући од свих њених особина једну, што је, иначе, улога синегдохе (LAUSBERG 1990: 72). Ово је врло чест поступак код

²³⁰ ПЕСМЕ 1846: 176.

песника, а пример за то је Афродитино име *Κυθήρεια*, настало према миту о њеном рођењу, који преноси Хесиод (Hes. Theog. 192). Песник Орфичких химни није оклевао да у навођењу епитета спомене и све антономазије божанства коме је одређена химна посвећена, како ћемо надаље у овом раду видети.

5.2. Метод анализе и епитет у Орфичким химнама

Као што је у претходном поглављу већ речено, епитет, синтактички гледано, не своди се само на реч, већ се епитетом могу сматрати веће синтактичке јединице – синтагме или чак читаве реченице. Пример за то даћемо из Орфичке химне Хераклу (Orph. H. 12.11): *ὄς περὶ κρατὶ φορεῖς ἤϊω καὶ νύκτα μέλαιναν* – „(sc. Херакле) који снагом доносиш зору и тавну ноћ“, или елиптично као у примеру Химне Титанима: *ἀρχαὶ καὶ πηγαὶ πάντων θνητῶν πολυμόχθων* (sc. *ἔστ'ε*) (Orph. H. 37.4: „почетак и исток свих многотрудних²³¹ смртника (сте)“). Таквим атрибутивним описима, који често бивају развијени у целу реченицу, обилују Орфичке химне. Осим реченицама, богови који се зазивају у химнама описују се и синтаγμαма, како двочланим тако и вишечланим, један од примера је и овај из химне посвећене Реји, у којој песник богињи изговара молитву као „матери богова и смртника“: *μήτηρ μὲν τε θεῶν ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων* (Orph. H. 14.9). Примери које наводимо само су у сврху илустрације, као што је претходно поменуто, јер су случајеви толико бројни да их скоро у свакој химни има макар један. Каткад су у орфичким химнама епитети морфолошки једна реч која се може у преводу развити у читаву реченицу, као рецимо, пример из химне Лисију Ленеју (Orph. H. 50.5): *ῥήξιχθων* – „који куљаш из земље“ или *φιλότροφος*, где је Протиреја, односно Артемида, описана као она „која радо узгаја“, односно „храни“ (Orph. H. 2.5).

Текст Орфичких химни богат је извор за стилистичку анализу епитета уопштено гледано: поред елиптичних низова придева којима су зазивани богови, сликовито су придевима, синтаγμαма или читавим реченицама описане и митске слике, приче или легенде везане за одређено божанство. Низови набрајања, елиптичност, каткад случајне (или пак не?) алитерације и асонанце, доприносе

²³¹ многотрудњњ је српскословенски превод за *πολύτρονος, πολύμοχος*, уп. ZETT 1970: 230.

интензитету представе, а звуковне фигуре музикалности стихова. Када је реч о истраживањима стилистичке вредности Химни, први значајан корак у том смеру учинио је Жан Ридар у својој, нажалост, недовршеној студији. Даље и шире се тим питањем позабавила Ан-Франс Моран у својим „Студијама о Орфичким химнама“, тако што је открила да се „фигуре звучања“ најчешће јављају у средишњем делу сваке химне. Ридар и Моранова²³² су први уочили и да трипартитна шема химни није увек доследно спроведена, те да не одговара традиционалној подели на *invocatio*, *pars epica* и *precatio*, већ да од тога обрасца одудара, мењајући редослед или чак скраћујући поједине делове. Ову тројну структуру Орфичких химни су назвали: *invocation*, *développement*, *demande*, а истраживања Моранове о фигурама које се јављају у развоју, односно у средишњем делу (*développement*),²³³ допринела су да данас боље разумемо стилска средства која је песник Орфичких химни имао на располагању. Ридар је уочио да песник Химни најчешће користи алитерације и асонанце (RUDHARDT 2008: 174), Моранова је томе придодала анафору, парономасију и етимолошку фигуру (MORAND 2001: 61). Згодан пример за илустрацију учесталости алитерације и асонанце пружа одмах на почетку збирке химна Хекати, где је песник кроз читаву химну сазвучје постигао понављањем гласа 'н':

Εἰνοδίαν Ἑκάτην κλήϊζω, τριοδίτιν, ἔρανην,
οὐρανίαν χθονίαν τε καὶ εἰναλίαν, κροκόπεπλον,
τυμβιδίαν, ψυχᾶς νεκύων μέτα βακχεύουσαν,
Περσεΐαν, φιλέρημον, ἀγαλλομένην ἐλάφοισι,
νυκτερίαν, σκυλακίτιν, ἀμαιμάκετον βασιλείαν,
θηρόβρομον, ἄζωστον, ἀπρόσμαχον εἶδος ἔχουσαν,
ταυροπόλον, παντὸς κόσμου κληιδουῶχον ἄνασσαν,
ἡγεμόνην, νύμφην, κουροτρόφον, οὐρεσιφοῖτιν,
λίσσόμενος κούρην τελεταῖς ὁσίαισι παρεῖναι
βουκόλωι εὐμενέουσαν ἀεὶ κεχαρηότι θυμῶι.

у другом стиху поновивши глас 'н' чак седам пута:

οὐρανίαν χθονίαν τε καὶ εἰναλίαν, κροκόπεπλον

²³² Ан-Франс Моран је ученица Жана Ридара и настављач његових научних интересовања. Њен рад се великим делом ослања на Ридарова истраживања, а сам Ридар ју је истакао као једног од најзначајнијих савремених истраживача Орфичких химни (в. RUDHARDT 2008: 165).

²³³ Подробније о подели и како ју је дефинисала в. MORAND 2001: 40-75.

Осим тога, песник је некада комбиновао више сугласника не би ли постигао динамичнији ритам, што се види из осмог стиха химне Хекати, где се смењују гласови 'н' и 'ф' (Orph. H. 1.8):

ἠγεμόνην, νύμφην, κουροτρόφον, οὐρεσιφοῖτιν

Асонанцу срећемо, природно, врло често, као што се види у 6. стиху исте химне, где се глас 'о' чује чак осам пута (Orph. H. 1.6):

θηρόβρομον, ἄζωστον, ἀπρόσμαχον εἶδος ἔχουσαν

Етимолошка фигура користи се у сврху постизања одређеног ритма и није тешко замислити да је букол, при зазивању током богослужења доводио себе и окупљене у стање извесног заноса, понављајући сазвучне и етимолошки сродне речи, као што видимо у химни посвећеној обоженој Природи (Orph. H. 10.16):

πάνσοφε, πανδώτειρα, κομίστρια, παμβασίλεια

или у химни Протеју, чије је име згодно за извођење ове фигуре (Orph. H. 25.1-2):

Прωτέα κικλήσκω, πόντου κληῖδας ἔχοντα,
πρωτογενῆ, πάσης φύσεως ἀρχὰς ὃς ἔφηνεν

или нешто даље (Orph. H. 25.9):

πάντα γὰρ Прωτεῖ πρώτη φύσις ἐγκατέθηκε.

Анафору налазимо одмах у Прологу, у два стиха (Orph. H. P.33-34):

καὶ χθονίους καὶ ὑποχθονίους ἠδ' ἐμπυριφοίτους,
καὶ Σεμέλην Βάκχου τε συνευαστήρας ἅπαντας

Примери су, наравно, бројни и разоврсни и сусрећу се кроз читаву збирку. Овде смо навели тек пар њих ради илустрације, и то оно што прво пада у очи када се чита збирка Орфичких химни.

Од бројних синтактичких облика којима се песник Химни служио да одобровољи богове којима је Химне испевао, ово истраживање ограничава се на анализу моноксемних, једночланих синтактичких јединица, то јест придева или

именица у служби епитета, који поближе описују богове, које аутор одређеном Химном настоји да умилостави.

У оквиру текста, анализирани су епитети у директном односу према богу, чија је функција у највећем броју случајева апелативна, у повезаном низању, које није насумично већ често служи постизању уметничког ефекта²³⁴ или је условљено метром. По страни су остављени епитети у синтагматском облику, епитети у служби апозиције, развијени у реченицу, као и атрибутивни описи који не описују директно бога, већ митску слику из мита о том богу или песничку представу засновану на традицији. Претходно наведено илустроваћемо примером из Химне Хорама (Orph. H. 43.5-9):

ἽΩραι ἀειθαλέες, περικυκλάδες, ἠδυπρόσωποι,
πέπλους ἐννύμεναι δροσεροῦς ἀνθῶν πολυθρέπτων,
<ἀγνῆς> Περσεφόνης συμπαίκτορες, ἠνίκα Μοῖραι
καὶ Χάριτες κύκλοισι χοροῖς πρὸς φῶς ἀνάγωσι
Ζηνὶ χαριζόμεναι καὶ μητέρι καρποδοτείρηι

где су предмет наше анализе само именица περικυκλάς и придеви ἀειθαλής и ἠδυπρόσωπος у служби епитета Хорᾶ, као и њихов међусобни однос. Синтагме као <ἀγνῆς> Περσεφόνης συμπαίκτορες која се односи на Хоре, као и мјетр карποδοτεира која алудира на Персефону из 7. стиха, као ни исказе типа ἠνίκα Μοῖραι/καὶ Χάριτες κύκλοισι χοροῖς πρὸς φῶς ἀνάγωσι/Ζηνὶ χαριζόμεναι καὶ μητέρι καρποδοτείρηι нисмо узимали у обзир при својој анализи, иако су засигурно вредни аналитичког суда и надамо се да ће бити тема неке будуће студије.

5.3. Сложени епитети у Орфичким химнама

Међу епитетима Орфичких химни, сложенице чине велики удео: од 581 епитета који су укључени у наш каталог, 362 су сложенице, односно нешто око 62% целог инвентара. Како је у претходном поглављу већ назначено, све епитете смо разврстали на просте и сложене, именице и придеве, те даље према значењу, на поткатегије. Тако су сложенице раздвојене на именске и придевске, односно

²³⁴ Овом тезом најподробније се позабавила Мариан Опман-Говер. В. NORMAN-GOVERS 2001.

детерминативне и атрибутивне.²³⁵ Од укупног броја инвентарисаних сложеница, нешто су бројније атрибутивне, њих је 197, док је детерминативних 165.

Поред тога што чине више од половине свих епитета које смо издвојили, међу њима је, већ на први поглед, уочљива висока доза творбене креативности. Многе од сложеница су хапакси посведочени²³⁶ једино у Химнама, док се неке у њима први пут јављају. Сложенице, овако високо фреквентне, заинтересовале су Жана Ридара, па је обратио посебну пажњу на њих, у оквиру своје недовршене студије о Орфичким химнама.²³⁷ Рад Мари-Кристин Фајан²³⁸ који је покушао да осветли начине лексичке творбе и појасни функцију хапакса, бавио се сложеницама у ширем смислу, те покушао да одговори на питање и о њиховој улози у оквиру Химни.

У овом раду позабавили смо се посебно и творбеним ликом сложеница; разлог томе је што су сви претходни покушаји анализе давали делимичну слику богатства фонда епитета, а затим слабу (или никакву) лексичку анализу и уопште недовољно осветљавали ову тему, иако сви одреда закључују да највећи инвентивни потенцијал Орфичких химни лежи управо у низовима епитета који их на првом месту одликују.

Творбену анализу смо подузели с намером да систематски истражимо како су настајали сложени епитети богова у тексту Орфичких химни, те да их посложимо у један солидан фонд инвентарног типа, који ће моћи да послужи и даље, неким будућим истраживањима. Овако разврстане сложенице, рашчлањене и описане, отварају врата за даље морфолошке али и друговрсне анализе, како са морфолошке, тако и са семантичке стране, које могу више открити о пантеону коме су Химне спеване.

Сложенице Орфичких химни најбоље одражавају стваралачки допринос песника: то је поље где смо детаљном анализом пронашли највећи број

²³⁵ Ознаке врсте дате су у каталогу иза симбола ■. Сложенице носе ознаку CDt, односно CAт. За сва појашњења в. поглавље „Каталог епитета“.

²³⁶ Највећи удео хапакса Орфичких химни чине сложенице. Више о томе в. 6.1.2. „Хапакси Орфичких химни“.

²³⁷ Ридар (RUDHARDT 2008) анализира употребу сложеница у истоименом поглављу на страницама 220-235.

²³⁸ В. FAYANT 2013.

новокованица. Неке од њих су потпуно иновативне, док се неке ослањају на већ постојећи модел,²³⁹ како је закључила Фајанова (FAYANT 2013: 271). Да бисмо конкретније сагледали начин градње, у овом раду анализирали смо завршетке предњег члана сваке сложенице (или два прва у трочланим сложеницама), будући да је то релевантан путоказ креативних домета песника нашег текста. Поред сваке сложенице означено је да ли се ради о именској, односно детерминативној (CDt) или придевској, односно атрибутивној сложеници (CAt). Подела је начињена према фонетској расподели основа именица и придева и изложена је у одељку „Сложенице према типу предњег члана“ (4.2).

5.4. Функција епитета у Орфичким химнама

Да би се могло говорити о улози епитета у оквиру Орфичких химни, најпре треба ставити у контекст текст који је предмет наше анализе. Још је Дитерих оспорио Виламовицову тезу да су Орфичке химне само књижевни текст и на основу анализе употребе речи βουκόλος (DIETERICH 1911: 70 sqq.), која описује улогу вође мистеријског обреда, показао да се ради о литургијском тексту једног тијаса (ibid. 86-87). Након Дитериха, став да се ради о ритуалном тексту за потребе обреда једне мале култне заједнице, генерално је прихваћен од стране потоњих истраживача.²⁴⁰

Са књижевне стране потцењене као литургијски текст слабе уметничке вредности који не заслужује пажњу, Химне испрва нису довољно добро и детаљно разматране. Студије са почетка 20. века²⁴¹ показале су да оне располажу богатим фондом епитета, који је приписиван традицији химничке поезије или успоређиван са техникама описивања богова у службеним текстовима других

²³⁹ Више о томе в. 6.1.2. „Хапакси Орфичких химни“.

²⁴⁰ Скоро читав век касније, Моранова не доводи у питање овај закључак, наводећи да је један од циљева њене студије *да оформи бољу слику о култској групи* која је користила текст химни у обредне сврхе в. MORAND 2001: 34.

²⁴¹ В. 1.5. Преглед досадашњих истраживања.

религија.²⁴² Међутим, ниједна студија се није позабавила подробније њиховом улогом у оквиру ширег наративног контекста.²⁴³

Како Орфичке химне одударају од других химничких текстова по свом садржају, структури али и композицији збирке, истраживачи су покушавали да уђу у траг некаквим везама између химни. Тако је уочено да редослед химни није случајан, већ да су богови којима су химне посвећене дају груписати у тематске целине.²⁴⁴ Богови чије химне стоје једна до друге имају заједничке црте: било да се ради о функцијама, односно надлежностима које су им приписане, било да учествују у истом миту. Осим тога, у многим преписима химна Хекати је придружена проемију,²⁴⁵ на основу сличности са истим, те недостатка описа жртава које јој се приносе. Ако би се ова аргументација у прилог проемија уважила, збирка би отпочињала химном Протиреји а завршавала се химном посвећеном Танатосу, обоженој смрти, те формирала некакав круг, што одговара орфичком учењу о цикличности живота и смрти.

Што се саме структуре унутар химни тиче, Ридар је први приметио да она не одговара Аусфелдовој традиционалној подели химне на *invocatio – pars epica – precatio*, те предложио другу, такође трипартитну шему, коју је назвао инвокација – развијање – захтев,²⁴⁶ затим химне разврстао према дужини и садржају уводног, односно зазивног дела. Моранова је ову Ридарову поделу усвојила, одредивши се да је терминолошки стриктно тако примењује у својој студији.²⁴⁷ Оно што недостаје Орфичким химнама, за разлику од Хомерских јесте средишњи, приповедни део, такозвани *pars epica*. Његовом месту код нашег текста одговара *développement*, средишњи део, што преводимо са „развијање“.

²⁴² Мас је указао на сличне особине религијских текстова у јудаизму, исламу, чак и у Авести (MAAS 1895: 199 sq.).

²⁴³ Рад Ан-Франс Моран из 2015. (MORAND 2015) године право је освежење у том правцу, јер се бави наративним техникама које, како је Моран показала, могу открити много више о збирци Орфичких химни.

²⁴⁴ Новосадски излаже поделу на 4 велике групе, на основу Петерсеновог запажања да редослед химни у оквиру збирке није насумичан: 1) проемиј и 1. и 2. химна чине једну целину, 2) химне у којима се слави Природа и њени феномени, су химне од 3. до 12, 3) химне 13-57. посвећене хтонијским боговима, 4) 58-87. химне које су посвећене обоготвореним апстрактним идејама (НОВОСАДСКИЈ 1900: 46). Новосадски је унеколико „кориговао“ Дитерихову поделу. Мас подразумева да збирка почиње химном Ејлејтији (MAAS 1895: 173).

²⁴⁵ У свим рукописима у којима је збирка очувана у целости (MORAND 2015: 213).

²⁴⁶ *invocation-développement-demande* (RUDHARDT 2008:183).

²⁴⁷ В. MORAND 2001: 40.

У поређењу са развијањем, уводни део сваке химне, односно зазивање (*invocation*), кратак је и располаже врло ограниченим речником који се своди на неколико глагола и готово се може сматрати формулаичним.²⁴⁸ Прати га развијање (*développement*), срж и најдужи део химне, у којем се нижу епитети. Завршна молитва (*demande*) је, по обичају такође кратка, састоји се већма од једног или два стиха,²⁴⁹ у њој се моли божанско присуство, милост или дарови. Будући да је не одликује велика разноврсност нити богатство језика, слична је формулаичној форми уводног зазивања. Од развијања је често одвојена императивима ἐλθέ, κλῦθι или везником ἀλλά иза чега следи конкретна молба.

Кључ за разумевање химни лежи управо у разумевању средишњег дела, коју можемо назвати и амплификацијом. У том, на први поглед најмање занимљивом, штуром низању најчешће монолексемних епитета, али каткад и целих реченица или партиципа који се могу тумачити читавом реченицом, налази се право богатство Орфичких химни. Премда су постојала мишљења да постоји јасна граница између инвокације и развијања,²⁵⁰ оно се заправо надовезује на инвокацију. Уместо *pars epica* који одликује, рецимо, Хомерске химне, где се приповедају митски догађаји, Орфичке химне нуде низ паратактички изложених божанских атрибута. Епитети долазе у највећем броју случајева у акузативу или вокативу, рекцијом иза глагола καλέω (καλῶ), κικλήσκω, κλήιζω или иза императива κλῦθι.²⁵¹ Као пример наводимо химну Триетерику (52), која илуструје неке од гореспоменутих одлика:

Κικλήσκω σε, μάκαρ, πολυώνυμε, μανικέ, Βακχεῦ,

*ταυρόκερω, ληναίε, πυρίσπορε, Νύσιε, λυσεῦ,
μηροτρεφής, λικνίτα, πυριπόλε καὶ τελετάρχα,²⁵²
νυκτέρι', Εὐβουλεῦ, μιτρηφόρε, θυρσοτινάκτα,
ῥργιον ἄρρητον, τριφυές, κρύφιον Διὸς ἔρνος, 5
πρωτόγον', Ἦρικεπαίε, θεῶν πάτερ ἠδὲ καὶ υἱέ,
ὠμάδιε, σκηπτοῦχε, χορομανές, ἀγέτα κώμων,*

²⁴⁸ Уп. MORAND 2015: 215.

²⁴⁹ Изузетак је химна Зевсу Громовнику (Керауносу) која у замолби броји 6 стихова.

²⁵⁰ Овај став заступа Ридар, док му се Моранова супротставља. В. RUDHARDT 2008: 184 и MORAND 2015: 216 са коментаром.

²⁵¹ Orph. H. 11.1, 73.1, 61.1, 17.1. Ове „зазивне“ речи спадају у традиционалну химничку лексику, уп. KEYSNER 1932.

²⁵² Овде је Квантово читање Рићарделијева у свом издању поправила у μυστιπόλων τελετάρχα.

βακχεύων ἀγίας τριετηρίδας ἀμφὶ γαληνάς,
ῥηξίχθων, πυριφεγγές, ἐπάφριε, κοῦρε διμάτωρ,
οὔρεσιφοῖτα, κερώς, νεβριδοστόλε, ἀμφιέτηρε, 10
Παῖδαν χρυσεγγής, ὑποκόλπιε, βοτρυόκοσμε,
Βάσσαρε, κισσοχαρής, πολυάρθενε καὶ διάκοσμε

ἐλθέ, μάκαρ, μύσταισι βρύων κεχαρημένος αἰεὶ.

У прва четири стиха епитети се наводе у непрекинутом низу:

[Κικλήσκω σε], μάκαρ, πολυώνυμε, μανικέ, Βακχεῦ,
ταυρόκερος, ληναῖε, πυρίσπορε, Νύσιε, λυσεῦ,
μηροτρεφής, λικνῖτα, πυριπόλε καὶ τελετάρχα,²⁵³
νυκτέρι', Εὐβουλεῦ, μιτρηφόρε, θυρσοτινάκτα

Иако се на први поглед чини да су епитети насумично одабрани, Ридар је први приметио да се у паратакси химни крије једна врста синтаксе која оперише суптилно, не нужно са граматичким елементима (RUDHARDT 2008: 248). Овој „невидљивој“ синтакси доприносе сложенице којих у само прва четири стиха наведене химне има чак девет. Већина њих би се могла у преводу развити у читаву односну реченицу: πυρίσπορε – који си зачет у ватри, μηροτρεφής – који си отхрањен у бутини. Из њих је јасно да се упућује на мит о рођењу Диониса, премда он није експлицитно испричан, али се од читаоца, односно публике за коју су Химне створене, очекује да ово зна. Песник намерно уводи читаоца у текст, од ког се очекује тумачење нити које се провлаче у неизреченом подтексту (MORAND 2015: 223). Спомен епитета μανικέ, Βακχεῦ, ληναῖε, λυσεῦ, νυκτέρι', као и сложених ταυρόκερος, μιτρηφόρε, θυρσοτινάκτα упућује на дионизијске свечаности и обредне радње у оквиру њих, те се подразумева да слушалац има знање о миту.²⁵⁴

Зазивањем Триетерика епитетима Εὐβουλεῦ или πρωτόγον',²⁵⁵ затим ληναῖε, λυσεῦ алудира се на Диониса. Осим тога граде се везе ове химне са 6. химном посвећеном Протогону или 50. посвећеном Лисију Ленеју. Еуболејем се назива и Адонис у 3. стиху своје химне.²⁵⁶

²⁵³ В. претходну напомену.

²⁵⁴ Према нашем мишљењу, ово може бити недвосмислен показатељ да је текст био намењен малој групи „корисника“, где се знање митске приче подразумева и не тражи објашњење.

²⁵⁵ Код неких издавача поправљено у Πρωτόγον' (Уп. RICCIARDELLI 2000, FAYANT 2014).

²⁵⁶ Orph. H. 56.3.

Стварању ових „невидљивих“ веза унутар збирке нарочито доприносе сложенице. У сплетовима полинимије, ваља одмах споменути да већ и сам сложени епитет πολυώνυμος описује чак 14 божанстава у оквиру збирке.²⁵⁷ Примера где један исти епитет описује више божанстава има много. Неки од њих су: ὠκυλόχεια који повезује Артемиду и Протиреју, ἄρρητος Атену са Хераклом али и Дионисом и Протогоном, епитет διφυής налазимо уз Диониса и његову епikleзу Протогона, али и уз Миза. Фајанова сматра да долази чак до асимилације кроз епитете: [...]le recueil opère de nombreux rapprochements entre divinités, allant parfois jusqu'à l'assimilation[...] (FAYANT 2013: 280). Везе између богова уочљиве су мање експлицитно преко сложеница које деле једну компоненту. Тако је θύρσος део различитих сложеница које описују Диониса Басареја (θυρσευγής), Лисија Ленеја (θυρσομανής) и Триетерика (θυρσοτινάκτης), κισσός у κισσόβρυος стоји уз Диониса, а κισσοχαρής уз Триетерика. Код епитета који изједначавају Реју и Мајку Богова налазимо два пара хапакских песникових новокованица: τυμπανόδουπος, φίλοιστρομανής за Реју и τυμπανοτερπής, φίλοιστρος за Мајку Богова (ibid.). Ова спајање богова епитетима сличних вредности, односно повезивање у целину, одлика је орфичке мисли (ibid. 281.) и доприноси хомогености текста (NORMAN-GOVERS 2001: 38).

Песнички језик Орфичких химни одликују стилске фигуре, међу којима су најбројније асонанце и алитерације. Честа је и етимолошка фигура, као и асиндетон и парономазија. Фигуре говора производе звучни утисак, што можда најбоље илуструје 16. стих химне Природи:

πάνσοφε, πανδώτειρα, κομίστρια, παμβασίλεια

где песник варирањем гласа 'п', етимолошком игром сложеница са παν- постиже посебан утисак и скреће пажњу на свеприсутност обожене природе, што ће објаснити у надолазећем, 18. стиху:

πάντων μὲν σὺ πατήρ, μήτηρ, τροφὸς ἤδη τιθηνός

²⁵⁷ В. напомену код FAYANT 2013: 280.

Музички ефекат који такве фигуре производе, те њихова учестала употреба као и понављање, наводи на помисао да су химне могле бити изговоране уз музичку пратњу.

Кроз збирку се местимично јављају скоро идентични стихови као што су наредни, из химни Хераклу и Хефесту:

παμφάγε, παγγενέτωρ, πανυπέρτατε, πᾶσιν ἄρωγέ (Херакле 12.6)

παμφάγε, πανδαμάτωρ, πανυπέρτατε, παντοδίατε (Хефест 66.5)

Овакви поступци доприносе кохерентности збирке (*ibid.*), али и указују на то да постоји извесни наративни подтекст, који осликава тежњу песника да створи текст који је цикличан, херменеутички вишеслојан и којим се слушалац ангажује у тумачењу. Управо у тој (орфичкој) цикличности која проистиче из овог поступка, треба тражити јединство збирке, како мисли Моранова (MORAND 2015: 223).

Формулативна схема, која подразумева истицање особина бога који се умољава, помињање његовог порекла, описивање моћи које му се приписују, као и његових дела, уз позивање на милост, одлика су химничког жанра (MACMULLEN 1981: 16) и у том смислу Орфичке химне не одступају од устаљеног обрасца. Оно што је специфично за наш текст јесте ниво инвентивности, посебно у средишњем делу химне, то јест у амплификацији, која концентрише велики број епитета, од којих је значајан број аутентична творевина песника. Управо у епитетима песник налази стваралачко поље, творећи сложенице које се ослањају на традицију али су особене и јединствене. Творбом сложеница према традиционалним, често хомерским обрасцима али слободним стилем (FAYANT 2013: 280), песник постиже извесну динамику и живописност, истовремено градећи јединство текста кроз наизглед неповезане низове епитета. Његова намера је да слушаоца ангажује, уведе у дискурс користећи алузије на мит, што свакако доприноси мистицизму који одговара природи једног религијског текста.²⁵⁸

²⁵⁸ В. MORAND 2015: 223, где ауторка то што је изложено о мистицизму химничког текста аргументује примером ритуалне песме пронађене на Папирусу из Дрвенија.

6. Закључна разматрања

6.1. Епитети у ОХ у поређењу са традицијом: оригиналност и иновација

6.1.1. Орфичке химне и песничка традиција

Да бисмо сагледали колико су Орфичке химне иновативне у односу на песничку традицију која им претходи, морамо их ставити у хронолошки контекст и упоредити са хомерском традицијом, затим песницима трагедије, песницима времена за које претпостављамо да су у њему Химне настале, али и са другим орфичким текстовима. Стога ћемо овде дати преглед епитета Орфичких химни који су посведочени и у другим орфичким изворима, најпре у орфичким фрагментима, али и у такозваној Орфичкој Литици као и у спеву Орфичка Аргонаутика. У загради су назначена имена богова или њихове епikleze уз које дати епитет стоји у другом орфичком извору.

Табела 1: Упоредни приказ заједничких придева Орфичких химни са другим орфичким извором:

ОХ	други орфички извор
ἀγνωτελής, 2	Orph. A. (Темида)
αἰολόμορφος, 2	Orph. A.
ἀλιπρόθιος, 3	Orph. A.
ἄμβροτος, 2/3	Orph. Lith.
ἄννασα, ἡ	Orph. A.
ἀπείριτος, 2	Orph. A.
ἀπροσόρατος, 2	Orph. A. (Тисифона, Мегара, Алекта)
ἀρχιγένεθλος, 2	Orph. Fr. (Зевс)

άστερόεις, 3	Orph. Fr. (Уран)
άστυφέλικτος, 2	Orph. Fr.
βαθυχαίτης, ό	Orph. A.
βασίλεια, ή	Orph. Fr.
βασιλεύς, ό	Orph. Fr. (уз Αποлона, као “отац муза”)
γαιήοχος, 2	Orph. A. (уз Еносигаја)
δίκερως ό/ή	Orph. Fr.
δϊος, 3	Orph. Lith.
διφυής, 2	Orph. A. (Ерос)
έγκύκλιος, 3	Orph. A. (Хеката)
εινάλιος, 3	Orph. A.
έκηβόλος, 2	Orph. A. (Пајан)
έnthεος, 2	Orph. Fr.
Έννοσίγαιος, 2	Orph. A. (Γαιήοχος)
ένοπλος, 3	Orph. Fr (Курети)
έπίκουρος, ό	Orph. A.
έραννός, 3	Orph. A. (Нерејиде)
έρατεινός, 3	Orph. Lith.
Έριούνιος, ό	Orph. Lith.
έρισθενής, 2	Orph. A.

εὐβουλεύς, ὁ	Orph. Fr. (Ευβουλεῖ)
εὐδύνατος, 2	Orph. A. (Βριμώ=Χεκκατα, Περσεφωνα)
εὐειδής, 2	Orph. A.
ἠγάθεος, 3	Orph. A.
ἠδύς, 3	Orph. Lith.
ἠέριος, 3	Orph. A.
ἠεροφοίτης, ὁ	Orph. Lith.
Ἡρικεπαῖος, ὁ	Orph. Fr.
θηρητήρ, ὁ	Orph. Lith.
ἰήϊος, 3	Orph. Fr.
καλυκῶπις, ἡ	Orph. Fr. (κούρη = Περσεφωνα?)*
κερδέμπορος, 2	Orph. Lith.
κήρυξ, ὁ	Orph. A. (за Хермеса)
κλειδοῦχος, 2	Orph. Fr.
κόρη, ἡ	Orph. A. (Περσεφωνα)
κράντειρα, ἡ	Orph. Fr.
Κρόνιος, 3	Orph. A.
κυανοχαίτης, ὁ	Orph. A. (Ποσειδων)
λιγυρός, 3	Orph. A.
μάντις, ὁ	Orph. A.

μειλιχίος, 3	Orph. A.
μοιρίδιος, 3	Orph. A.
νύχιος, 3	Orph. Testim. fr. (Χαος)
ὄμβριμόθυμος, 2	Orph. A. (Κενταυρ), Orph. Fr.
οὐράνιος, 3	Orph. Fr. (βογ)
παγγενέτωρ, ὁ	Orph. Fr. (Χελιје)
Παιάν, ὁ	Orph. A.
παμβασίλεια, ἡ	Orph. A.
παναίολος, 2	Orph. A.
πανδερκής, 2	Orph. Lith.
πατήρ, ὁ	Orph. A.
περίφρων, ἡ	Orph. A.
πλοκή, ἡ	Orph. Fr.
ποθεινός, 3	Orph. Test. fr. (Ερος)
πολυήρατος, 2	Orph. A.
πολύμητις, ὁ/ἡ	Orph. A. (Ερος), Orph. Lith. 54 (Χερμεс)
Πραξιδίκη, ἡ	Orph. A.
πρέσβυς, 3	Orph. A. (Нереј)
πτερόεις, 3	Orph. Testim. Fr. (Χαος)
πυρίδρομος, 2	Orph. A. (Χελιје)

πυριφεγγής, 2	Orph. A. (Χелије), Orph. Lith.
πυρόεις, 3	Orph. Lith.
σεμνός, 3	Orph. Testim. fr.
Τιτάν, ό	Orph. A. (Прометеј)
Тритоγένεια, ή	Orph. Lith, Orph. A. (Атена)
τυμβίδιος, 3	Orph. A.
Ύπερίων, ό	Orph. A.
φερέκαρπος, 2	Orph. Lith.
φερέσβιος, 2	Orph. A. (Деметра), Orph. Lith. (Χелије)
φίλανδρος, 2	Orph. Lith.
φοβερώψ, ό/ή	Orph. Fr.
Φοῖβος, ό	Orph. Lith. (Аполон)
φρικτός, 3	Orph. A.
φύλαξ, ό	Orph. Fr.
φωσφόρος, 2	Orph. A.
χοροιμανής, 2	Orph. Fr. (Βακх)

Као што се да видети, Орфичке химне деле 82 атрибута са макар још једним орфичким извором. Од тих 82, само 18 описују неког бога, а тек 12 исто божанство којем је атрибут приписан и у Орфичким химнама. Неки од њих су стални епитети, посведочени још код Хомера, попут Посејдонових придева ἔννοσίγαιος и γαίηχος. Хермес је κήρυξ као код Хомера, а Атена Тритоγένεια,

Аполон је Феб (Φοῖβος). Поред ових хомерских, ἀστερόεις придев којим је описан Уран у Орфичким химнама али и на орфичком фрагменту, на златној плочици из Петелије, са југа данашње Италије.²⁵⁹ Придевом διφυής описан је Ерос у Орфичкој Аргонаутици. Исти придев песник Химни је користио да опише више богова, између осталог двополно божанство Миза, али и Диониса, као и његову епikleзу Триетерика. Овде можемо рећи да се ради о орфичком придеву, који је важан у орфичком схватању двојне природе бога. Курети су ἔνοπλοι у стиху пронађеном на једном папирусу из 3. века н.е. из околине Гуроба, у Египту, баш како их је описао и песник Орфичких химни. Именицом εὐβουλεύς описан је Дионис у Орфичким химнама, као и његова епikleза, Триетерик, али и Адонис. Εὐβουλεύς налазимо, очигледно као име орфичког божанства, на више места у орфичким записима: на папирусу пронађеном у Гуробу (Kern 31.18), као и на Берлинском папирусу (Kern 50.), што није случајно, јер је Еубулеј Плутонова епikleза, а Берлински папирус бележи причу о силаску Κόρη (Персефоне) у подземље. Други Плутонев епитет – εὐδύνατος, у Орфичкој Аргонаутици описује божанство Βριτώ, за које претпостављамо да је епikleза или Персефоне или Хекате, дакле једне од богиња које се везују за подземни свет. Творац Орфичке Аргонаутике преузима Посејдонов епитет κβανοχαίτης, као и πυρίδρομος за Хелија. У спеву Литика придев φερέσβιος описује Хелија, баш као и у Орфичким химнама.

Из горенаведеног да се закључити да постоји одређени збир такозваних „орфичких“ епитета који су везани за орфичко учење и према томе распрострањени диљем античког света на временској и просторној оси. На примеру Орфичких химни, тај скуп није велики, у односу на укупан број епитета, а с обзиром на обим стихова Химни. Да не бисмо исхитрено доносили закључке, требало би узети у обзир следеће:

1. Епитети, као украс који носи значење, везују се за одређеног бога и остају неизмењени преносећи се кроз традицију (*epitheton constans*). Овде се може, на једној широј равни, чак говорити о „колективном несвесном“, које се не преузима критички, већ се у неком смислу наслеђује. У том смислу, није тешко

²⁵⁹ Οὐρανὸν ἀστερόεντα је већ хомерска формула, али у њој је реч употребљена у апелативном значењу „небо“.

замислити да се неки од тзв. орфичких придева преузимају традицијом, а не само зато што су „орфички“.

2. Говорећи о „орфичком“ или о „орфизму“ мора се имати на уму да би обе ознаке ваљало стављати под знаке навода: оно што данас називамо орфичким само је скуп сличних тачака које наилазимо у изворима у антици, које са данашње тачке гледишта повезујемо у једно учење. Учење Орфеја и његових следбеника наслеђујемо као једну идеју која се преносила, развијала и ширила у антици, али нигде не налазимо потврде о орфизму као формираном, утврђеном верском учењу, која има своју свету књигу и заједницу следбеника. Стога, потврде заједничких епитета кроз више орфичких сведочанстава треба узимати са високом дозом опреза приликом извођења закључака о обједињеном пантеону, већ би се пре могло говорити о „орфичком речнику“, корпусу епитета који су преношени традицијом. Тај корпус није стриктно „орфички“, већ се ослања на традицију као што ћемо надаље видети.

У светлу те поредбе, наредна табела приказује случајеве када су придеви и именице у служби епитета у Орфичким химнама посведочени у раној епици, при чему прва колона приказује потврде у Хомера, друга у Хомерским химнама, а трећа у Хесиода.

Табела 2: Епитети Орфичких химни посведочени први пут у Хомера и Хесиода:

Хомер (Илијада и Одисеја)	Хомерске химне	Хесиод
ἀγαθός, 3	δίκερος, ό/ή	ἄζωστος, 2
ἀγανόφρων, 2	δράκαινα, ή	αἰδιος, 2/3
ἀγέρωχος, 2/3	Εἰραφιότης, ό	ἀμύμων, ό
ἀγκυλομήτης, ό	ἐρίβρομος, 2	αὐτοφυής, 2
ἀγλαόκαρπος, 2	εὐκαρπος, 2	βαθυχαίτης, ό
ἀγνός, 3	καλυκῶπις, ή	ἐρισμάραγος, 2

ἄγριος, 3	καρτερόχειρ, ὁ	Καδμηίς, ἡ
ἄεναος, 3	μάκαιρα, ἡ	κυανόπεπλος, 2
ἀέριος, 2/3	νόμιος, 3	μουνογενής, 2
ἀεροειδής, 2 (ἡεροειδής)	Νύσιος, 3	νύχιος, 3
αἰδῖος, 2/3		ποικιλόβουλος, 2
αιθήρ, ὁ/ἡ		ὑποχθόνιος, 3
αἶσα, ἡ		χθόνιος, 3
ἀκάμας, ὁ		χρυσοκόμας, ὁ
ἄκριτος, 2		ψευδόμενος, 3
ἄμβροτος, 2/3		ὠγύγιος, 3
ἀμύμων, ὁ		
ἄναξ, ὁ		
ἄννασα, ἡ		
ἀπαλός, 3		
ἀπειρέσιος, 3		
ἀπείριτος, 2		
Ἀρήιος, 3		
ἄρρητος, 2/3		
ἄρρηκτος, 2		
ἀστερόεις, 3		
ἄτρομος, 2		
ἄστρον, ὁ		
βαθύκολπος, 2		
βασίλεια, ἡ		

βασιλεύς, ό		
βλοσυρός, 3		
γαιήχος, 2		
γεραρός, 3		
δαήμων, 2		
δίκη, ή		
δῖος, 3		
ειαρινός, 3		
Ειλείθια, ή		
εινάλιος, 3		
εινοδῖος, 3		
έκάεργος, ό		
έκηβόλος, 2		
έλαφηβόλος, 2		
Έννοσίγαιος, 2		
έννύχιος, 3		
έπίκουρος, ό		
έραννός, 3		
έρατεινός, 3		
έρατός, 3		
Έριούνιος, ό		
έρισθενής, 2		
εϋειδής, 2		

εϋθρονος, 2		
εϋπατέρεια, ή		
εϋπλόκαμος, 2		
εϋσκοπος, 2		
εϋστέφανος, 2		
εϋφροσύνη, ή		
εϋφρων, 2		
ήγάθεος, 3		
ήδυεπής, 3		
ήδύς, 3		
ήέριος, 3		
ήεροφοΐτις, ή		
ήϊος, ό		
ήλιος, ό		
ήμιτελής, 2		
ήπιόδωρος, 2		
θεά, ή		
θηρητήρ, ό		
ιερός, 3		
ίμερόεις, 3		
ιοχέαιρα, ή		
ίπιος, 3		
κεδνός, 3		

κήρυξ, ό		
κλυτός, 3		
κόρη, ή		
κοσμήτωρ, ό		
κουροτρόφος, 2		
κραταιός, 3		
κρατερός, 3		
κροκόπεπλος, 2		
κυανοχαίτης, ό		
κυδιάνειρα, ή		
κυκλοτερής, 2		
κυνηγέτις, ή		
λαμπετή, ή		
λιγυρός, 3		
λιγύφωνος, 2		
μάκαρ, ό		
μάντις, ό		
μεγάθυμος, 2		
μέγας, 3		
μειδιόων, 3		
μειλιχίος, 3		
νύμφη, ή		
όρέστερος, 3		

οὔλος, 3		
Παιάν, ό		
παλαίφατος, 2		
παναίολος, 2		
πανδαμάτωρ, ό		
πανυπέρτατος, 2		
πατήρ, ό		
πεπρωμένος, 3		
περίδρομος, 2		
περίφρων, ή		
πολυανθής, 2		
πολύβουλος, 2		
πολυγηθής, 2		
πολυδέγμων, ό		
πολυήρατος, 2		
πολυθρέμμων, 2		
πολύμητις, ό/ή		
πολύπλαγκτος, 2		
πολύϋμνος, 2		
πολυώνυμος, 2		
πότνα, ή		
πότνια, ή		
πρέσβειρα, ή		

πρεσβυγένηθος, 2		
πρόπας, 3		
πρωτόγονος, 2		
περόεις, 3		
ρήτος, 3		
σελήνη, ή		
σκηπτούχος, 2		
Σμινθείς, ό		
τανύπεπλος, 2		
τανυσίπτερος, 2		
τειχεσιπλήτης, ό		
τελεσφόρος, 2		
τερπνός, 3		
τιμήεις, 3		
Τιτάν, ό		
τοξότης, ό		
τριετής, 2		
Τριτογένεια, ή		
Ύπερίων, ό		

Табела 3: Приказ епитета Орфичких химни који су први пут посведочени код песника трагедије.

Εσχιλ	Софокле	Ευριπιδ
βαρύμηγис, 2	ἀπόστροφος, 2	βροτοκτόνος, 2
βρόμιος, 3	Βακχεύς, ό	έλικοδρόμος, 2
ένθεος, 2	Δελφικός, 2	ήδύπνοος, 2
ένυδρος, 2	διφρευτής, ό	θηροτρόφος, 2
εύκταϊος, 3	εϋιος, 2	θυρσομανής, 2
εϋπάλαμος, 2	κεράσφορος, 2	καρποτρόφος, 2
εϋτεκνος, 2	λειμωνιάς, ή	κλειδοϋχος, 2
εϋφεγγής, 2	μεγαλώνυμος, 2	κρύφιος, 3
καθάρσιος, 2	πάνσοφος, 2	κυαναυγής, 2
Κρόνιος, 3	πάντιμος, 2	κυανόχρωος, 2
λυτήριος, 3	περίφαντος, 2	όπλοφόρος, 2
νυκτερόφοιτος, 2		πηγαϊος, 3
σελασφόρος, 2		πολυποϊκιλος, 2
τιθηνός, ό		πολύσπορος, 2
τιμωρός, ό/ή		ταυρόκερωος, ό/ή
Τιτανίς, ή		ταυροπόλος, ή
		τρίγονος, 2

		ὑπνοδότειρα, ἥ
--	--	----------------

Из овога се може закључити да се песник Орфичких химни у употреби епитета ослањао махом на хомерску традицију, нешто мање на Хесиода и значајним делом на трагичаре: епитети преузети из трагичког наслеђа углавном су сложенице, што је посебно видљиво на примеру епитета преузетих од Еурипида: од 18 које је песник употребио у Орфичким химнама, само два нису сложена.

Известан број епитета Орфичке химне деле са другим изворима датираним у прве векове нове ере. Наредна табела приказује епитете богова који се први пут јављају у Орфичким химнама, а посведочени су код макар још једног писца првих векова нове ере. Уколико је у другом извору епитет посведочен уз бога, његово име је дато у загради.

Табела 4: Епитети Орфичких химни посведочени у другом извору из првих векова нове ере.

ОХ	други извор
ἀγνωτελής, 2	Orph. A. (Темида)
ἀγριόθυμος, 2	Anth. Gr.
αἰολόμορφος, 2	Orph. A, Nonn. Dion.
ἀλίδουπος, 2	Nonn. Dion, Orpian.(ἀλίγδουπος)
ἀρότριος, 3	Dio. Chrysost.
ἀστεροφεγγής, 2	Nonn. Dion.
αὐξητής, 0	Simplicius
αὐτοπάτωρ, ἥ	Aristid.

βακχευτής, ό	Anth. Pl.
βαρυαλγής, 2	Epigr. Gr. (Ephesus, Delos)
Γρύνειος, 3	Strabo.
έρημόπλανος, 2	Demetrius Rhet.
εύαστής, ό	Anth. App. (Дионис)
εϋδύνατος, 2	Orph. A.
ήερόπλαγκτος, 2	Maneth.
ήλεκτρίς, ή	Strabo.
θηρόπεπλος, 2	Timaeus Fragm.
κερδέμπορος, 2	Orph. Lith. kerygm.
κομίστρια, ή	Hesych.
κοσμοκράτωρ, ό	Jo. Chrys.
Κυδωνιάς, ή	Nonn. Dion.
κυκλοέλικτος, 2	Procl. Comm.
Κωρυκιώτης, ό	Steph. Gramm.
λαμπροφαής, 2	Maneth.
λικνίτης, ό	Steph. Gramm.
Λυκωρεύς, ό	Apoll. Arg.
λυσσήρης, 2	Maneth.
λύτεια, ή	P. Mag.

μεγαλαυχής, 2	Maneth.
ὄμβροτόκος, 2	Nonn. Dion.
παγγενέτης, ὁ	Nonn. Paraphr.
πανδαμάτειρα, ἡ	Nonn. Dion.
πανδώτειρα, ἡ	Oppian.
παντοδυνάστης, ὁ	Suda
παντοθαλής, 2	IG (2).649 (Larissa)
παντοκράτειρα, ἡ	Isidor. Scr.
παντολέτειρα, ἡ	Joann. Syrop. Rhet.
παντόχροος, 2	Cons. Manass.
πασιφαής, 2	Maneth.
πεποθημένος, 3	Anth. App.
πλάστειρα, ἡ	Anth. Pl.
πολεματόκος, 2	Nonn. Dion.
πολύμικτος, 2	Orig. Sel.
πολύσεπτος, 2	Porph. Cyr.
ποντογενής, 2	Oppian.
πυρίδρομος, 2	Nonn. Dion, Orph. A.
πυρίσπορος, 2	Oppian.
ρήξιχθων, 2	P. Mag, Tab. Defix, Strat.

σκολιοδρόμος, 2	Maneth. (Месец)
τελετάρχης, ό	Procl.
ύγροκέλευθος, 2	Nonn. Dion.
φιλότροφος, 2	Lyr. adesp.
ψυχοτρόφος, 2	Orac. Sibyl.
ώμάδιος, ό	Nonn. Dion, IG 14.2138

На овом месту посебну пажњу ваља обратити на Нона из Панопоља, односно на његов обимни спев „Песма о Дионису“ (Διονυσιακά) из 5. века н.е. Нонов спев од више од 21 000 стихова у 48 књига обимом далеко надмашује 1100 стихова Орфичких химни. Настао највероватније у Александрији, из пера песника који нам је оставио и „Тумачење Јеванђеља по Јовану“, спевано у хексаметру, Нонов спев има за циљ да надмаши и самог Хомера, како и сам песник каже у 25. књизи.²⁶⁰ Он пева о рођењу, животу и смрти Диониса и иако Дионис чини његово тежиште, за разлику од Орфичких химни „Песма о Дионису“ нема аспирације да буде „орфички“ спев (OTLEWSKA-JUNG 2014: 96).

Но, Нонов спев и Орфичке химне стоје у вези у неколико других тачака:

- оба песника стављају Диониса у центар пажње
- оба текста писана су у хексаметру
- Нон користи облик химне у појединим деловима свог спева

Нон је испевао две химне у оквиру свог текста, које је ставио у уста Дионису. Бог симболично пева химну Хераклу Хелију Астрохитону (40.369-410), као и Селени (44.191-216). Прва химна зазива богове општим епитетима и истим именима, те показује сличност са одређеним Орфичким химнама (Хелију, Пану,

²⁶⁰ В. Nonn. Dion. 25.253 sq.

Хераклу и Аполону) (ibid. 83). Осим визуелних представа диљем пева које подсећају на оне из Орфичких химни, постоје јаке вербалне паралеле између ова два текста, које нам указују на то да је Нон могао знати за Орфичке химне, поред других текстова које припадају такозваној орфичкој књижевности.

Артемида је у оба текста описана придевом *ἐλαφηβόλος* (Orph. H. 36.10, Nonn. Dion. 44.197), Хеката има епитет *πολυώνυμος* (Orph. H.1.1, Nonn. Dion. 40.193), који се у Ноновом спеву јавља укупно трипут. Поред истих епитета ове две богиње, постоји неколико сличности које упадају у очи: Селена је у Орфичким химнама зазвана као *δῖα Σελήνη* и *ταυρόκερος Μήνη* (Orph. H. 9.2), док је Нон описује као *ταυρῶπις Μήνη* (Nonn. Dion. 44. 217). Селена је синкретистичко божанство Селене-Мене код Нона, док је Мене само један од описа за њу у Орфичким химнама.

Још један занимљив случај је атрибут Диониса који се јавља само на једном месту у „Дионисовим доживљајима“: *νεβροφόνος* „убица ланета“ (Nonn. Dion. 44.197), док је на другим местима он описан као „одевен у кожу ланета“ *νεβροχίτων* (Nonn. Dion. 26.28) или *νεβρίδα πέπλον ἔχων* (11.345), баш као и Дионис у нашим Химнама – *νεβριδόστολος* (Orph. H. 52.10). Многе митске представе из мита опеване у „Песми о Дионису“ подсећају на оне у Орфичким химнама.²⁶¹ Па ипак, приликом поређења два текста треба бити опрезан при доношењу закључака. Како је Моранова приметила, не треба да се хватамо за сваку сламку подударана међу њима, јер неки од придева су опште наслеђе и налазе се још код песника ранијег датума (MORAND 2001: 86).

Након свега изложеног, да се закључити да су за наше химне знали неки позноантички писци. Готово са сигурношћу можемо тврдити да су Орфичке химне унеколико утицале на песнике Орфичке Аргонаутике, Нона из Панопоља и на песнике Антологије.

²⁶¹ У студиозном чланку Марте Отлевске-Јунг повучено је више паралела између два текста. Овде смо се ограничили на епитете који су извођени у нашем „Каталогу епитета“.

6.1.2. Хапакси Орфичких химни

Текст Химни, како смо видели, специфичан је по своме облику, али и садржајно. Низање епитета је његова главна формална одлика. Оно има за циљ да у сажетом виду опише бога коме се обраћа, нагласи и призове његове особине и моћи. Оне бивају елиптично исказане низом пажљиво одабраних епитета, који творе занимљиве синтактичке односе. Овај рад покушава да осветли стваралачки допринос аутора Химни лексичком богатству језика, како са стилистичке стране, тако и сагледавајући творбени потенцијал на семантичкој равни.

Као што се да видети из Каталога епитета, значајан број њих први пут се среће у Орфичким химнама. Неки истраживачи (Моранова, Рићарделијева, Фајанова)²⁶² делимично су се позабавили упоредном анализом лексике Орфичких химни и других орфичких текстова или текстова сличне тематике. Главни налаз тог истраживања јесте да су наше Химне формално најсличније химнама са Магијских папируса, али се поређење ту негде и завршава, јер низове гласова и формуле химни са магијских папируса не налазимо у Орфичким химнама нити смо у могућности да их разумемо. Насупрот томе, Орфичким химнама мањка фиксираних зазивних формула или оноματοпејског речника који је природан овом типу текста. Истраживачки изазов који пред нас постављају Орфичке химне лежи у већ споменутих низовима епитета, од којих су велики број неологизми.

Ако обратимо пажњу на податке о броју неологизама које је наш текст изнедрио, добићемо јаснију слику о томе колико је он иновативан у односу на књижевну традицију која му претходи. Ти неологизми чине главни допринос којим су Орфичке химне обогатиле грчки језик.

Појам „неологизам“, односно новокованица, није лако дефинисати, али дужни смо да на овом месту појаснимо шта смо под тиме у нашем раду подразумевали, будући да у односу на то како смо се према том термину одредили зависи и број наших налаза у тексту Химни. У потрази за епитетима богова који су јединствени, као што је већ наведено, ограничили смо се искључиво на оне који се директно односе на опис карактеристика одређеног

²⁶² Види MORAND 2001: 86 sqq. као и предговор Габријеле Рићардели издању и преводу Орфичких химни, те предговор и додатак издању и преводу Мари-Кристин Фајан.

бога. Испитивали смо да ли су ти епитети јединствени, те наводили да ли се и тачно где већ јављају уз имена богова. У овом одељку ће бити речи о хапаксима међу епитетима Орфичких химни.

У Каталогу епитета Орфичких химни, који смо представили у четвртом поглављу, истакнути су епитети који се јављају само у оквиру збирке и нигде другде. Поједини се јављају на више места у збирци, попут придева $\alpha\upsilon\tilde{\xi}\iota\theta\alpha\lambda\acute{\eta}\varsigma$ – који описује чак четири бога: Гају (Orph. H. 26.3), Деметру (Orph. H. 40.10), Адониса (Orph. H. 56.6) и Асклепија (Orph. H. 67.5) или $\acute{\omicron}\lambda\beta\iota\acute{\omicron}\mu\omicron\iota\omicron\rho\omicron\varsigma$ који стоји уз Гају (Orph. H. 26.6), Корибанта (Orph. H. 39.2), Артемиду (Orph. H. 36.9), Дикаосине (Orph. H. 63.3) и Асклепија (Orph. H. 67.5). За придеве или именице, које смо означили хапаксним, нисмо нашли потврду нигде другде, с тим да овај исказ треба узети условно, будући да се, како је горе већ речено, наше истраживање ослања на Thesaurus Linguae Graecae (TLG), који бележи сва књижевна места али не и епиграфске налазе, те је у том смислу ограничено.²⁶³ Пре него наставимо излагање, ваљало би да појаснимо појам хапакса у Орфичким химнама.

Број хапаксних налаза у оквиру овог истраживања уско зависи од наше дефиниције хапакса. За разлику од Ридарове студије, у којој се он бавио искључиво сложеницама,²⁶⁴ Фајанова у свом раду истиче да се позабавила свим аспектима неологизама и у том светлу дефинисала 210 новокованица у укупно 1108 стихова 87 химни, што у просеку чини 13.5% сваког стиха или 18.9%, уколико се у обзир узму понављања. Ако упоредимо статистичке податке о количини новоскованих речи, примера ради, 47. певање спева Дионисиака Нона из Панопоља од 741 стиха, у коме се налазе 65 новосковане речи, што је тек 8.77% сваког стиха или стихове Орфичке Аргонаутике која има 11.2% новоскованих

²⁶³ Овај аргумент у недостатку истраживања евентуалних хапакса изложила је и Мари-Кристин Фајан у свом чланку наводећи да је могуће да се неки од епитета богова налазе на натписима неког храма, те да измичу овој методи (в. FAУANT 2013: 270).

²⁶⁴ Осим што су у фокусу његова истраживања стајале искључиво сложенице Орфичких химни, мора се имати у виду да Ридар своју студију за живота није довршио те да је она накнадно објављена у редакцији других научника.

речи по стиху,²⁶⁵ лако се да закључити да Орфичке химне бројем одскачу од свих наведених дела. Даље, вредело би да поближе осмотримо скуп епитета који су у нашем Каталогу означени као хапаксни.

Фајанова је, детаљније се позабавивши овим задатком, разврстала неологизме на неколико категорија: неологизме у правом смислу, одвојивши их од оних који су, заправо, изведенице од већ постојећих речи, што се најчешће дешава у случају извођења женског од већ постојећег мушког рода (моције): на -της (примери на -τειρα: ἰππελάτειρα, παντοδότειρα Пв 3.2.2.), или на -τωρ (αὐτοκράτειρα Пв 3.2.2.), као и женског рода на -τις од постојећих мушких придева на -της (ἀφαιρέτις, κυνηγέτις I 10.2.1, βιωδῶτις I 10.2.2.). Осим тога, издвојила је сложенице које јесу новообразовања, али најчешће према обрасцу где је један део сложенице иновативан а други већ постоји у тој улози: примери које наводи за први део сложенице су ἀστεροφεγγής (I 8.1.) < ἀстро-, ἐρατοπλόκαμος (Па 1.2.2.2.) < ἐρασι- или за други део сложенице: νυκτιπόλευτος (Па 11.1.) < -πολος, πρεσβυγένεθλος (Па 1.2.2.2.) < -γενής, где у случају другог дела, сложеница бива проширена једним слогом.²⁶⁶ Трећу категорију чине именице образоване помоћу новог суфикса: θεμιστοσύνη (θέμις), μέρισμα (μέρος), πρόσευξις (προσευχή).²⁶⁷ Поред тога, Фајанова је указала на творбу глагола помоћу новог суфикса, али пошто наше истраживање не обухвата глаголе, изузећемо то из даљег разматрања.

Међу новоскованим речима по броју предњаче придеви, затим долазе именице, док су глаголи најмалобројнији. Усредсредивши се на епитете богова, успели смо да издвојимо 84 речи за које смо утврдили да се срећу само у Орфичким химнама, те смо их означили хапаксима, односно, према подели Мари-Кристин Фајан, хапаксима у ужем смислу. Ти хапакси су јединствени не само у функцији епитета, већ и у општем смислу, јер као речи нису нигде другде посведочени. Преостале хапаксе, који се на неки начин могу довести у везу са

²⁶⁵ За све податке в. FAYANT 2013: 272 где даје поређење са још и са Манетоновим спевом, Калимаховим химнама али и мање значајним делима насталим у периоду пре или након претпостављеног настанка Орфичких химни.

²⁶⁶ Ibid. 271.

²⁶⁷ Овде треба напоменути да ове три наведене именице не спадају у наш захват, али их наводимо као илустрацију те категорије.

другим сведочанствима, изложићемо овде разврстане према категоријама уз кратка појашњења:

1. Хапакси као метричке варијанте другде посведочених облика:

ἀιθαλής (Orph. H. 8.13, 13.1, 68.7) је варијанта облика ἀειθαλής који је посведочен у другим изворима и на више места у Орфичким химнама (Orph. H. 43.5, 60.5). Претпостављамо да је песник на овом месту преобликовао ἀιθαλής због метра.

ἀστράρχη, ἥ је јединствена творевина песника Орфичких химни, настао за потребе метра. Облик ἀστεράρχης се налази код Јована Галена у препису за Селену 9.10. Слично овом месту, Херодијан употребљава облик ἀστροάρχη (Hdn. 5.6.4).

Именицу **ἐνοδίτις, ἥ** аутор Химни је извео од женског облика придева ἐνοδία уз Тихе (Orph. H. 72.2), која је истоветног значења, будући да се ἐνοδίαν на датом месту не би уклапало у хексаметар.

Хапаксна именица **λυτηριάς, ἥ** која се придева Реји (Orph. H. 14.8) иако истог значења као именица λύτεια, ἥ која стоји уз обожену Природу (Orph. H. 10.17) и налази се још у Магијским папирусима (P. Mag. 3. 225), не потиче од ње већ се на овом месту ради о песниковој инвенцији, односно о метрички условљеној варијацији од λυτήρια (уп. voc. sg. f. 36.7 (Артемида)), са циљем да се избегне хијат, будући да наредна реч у стиху почиње вокалом.

Придев **νοκτιπόλευτος, 2** (Orph. H. 79.7) уз Темиду, одличан је пример за горепоменућу варијацију: овде је песник сложеницу променио продуживши други члан за један слог у односу на већ постојећу сложеницу νοκτιπόλος која му је несумњиво била позната, будући да се налази код Еурипида у Иону где описује Баханте (Eur. Ion 718) и Персефону (ibid. 1049). У фрагментима Еурипида налази се и поред имена Дионисове епиклезе, Загреја (Eur. Fr. 472.11). Код Аполонија Рођанина стоји уз Βριτώ, „разјарену Хекату“ (Apollon. 3. 862), а у једном Хераклитовом фрагменту поименичено у низу уз маге и баханте (Heracl. 14). Варијација је на крају хексаметра и метрички условљена, али се наслања на

песничку традицију, јер се још код Хомера πολεύω јавља као метричка варијанта од πολέω (FRISK 1961: 500).

Хапаксна именица **ὀλβιοδότης, ὀ** коју најпре налазимо у проемију уз божанство Палаимона (Orph. H. П.35), а касније уз Аполона (Orph. H. 34.2) у химни посвећеној њему је варијанта такође хапаксног облика ὀλβοδότης (Orph. H. 68.9) који описује Хигију. Старије је δότης, али се δώτης среће већ код Хесиода (FRISK 1960: 388). Овде је реч о метричкој варијацији.

Именицу **παντοδότεира, ἦ** (Orph. H. 40.3 Деметра), (Orph. H. 59.18 Моире) и придев **παντοτεχνής** за персонификовану Природу (Orph. H. 10.20) песник Орфичких химни сковао је према слици већ постојећих именице πανδότεира и придева παντεχνής које имају исто значење као и новосковане сложенице. Оба епитета за слог су продужена у односу на образац према ком су створена. У морфолошком погледу то је тематизација првог члана, метрички условљена.

2. Хапакси који су моционе изведенице:

αὐτοκράτειρα, ἦ – ова именица, иако изведена из мушког облика αὐτοκράτωρ (који је добро посведочен), образованог према κοσμοκράτωρ, πανκράτωρ, јавља се само једанпут и то уз Еумениде (Orph. H. 70.8), те је с правом треба сматрати хапаксом.

Именица **ἀφαιρέτις, ἦ**, коју налазимо само уз Моире (Orph. H. 59.18), настала је аналогijом према облику за мушки род ἀφαιρέτης, ὀ. Упркос томе је хапаксна.

Именица **βιοδῶτις, ἦ** која стоји уз Персефону (Orph. H. 29.3) и Афродиту (Orph. H. 55.12) оригинална је изведеница од именице за мушки род βιοδότης коју налазимо још у Палатинској Антологији AP 9.525.3 у Химни Аполону као и на натпису IG 14.1015. Облик βιοδῶτωρ налазимо у нашим Химнама, у синтагми βιοδῶτωρ θνητῶν у химни Демону (Orph. H. 72.2).

Именица **εὐάστειρα, ἦ** којом је песник описао Нимфе (Orph. H. 51.8) и Ериније (Orph. H. 69.1) настала је према облику именице за мушки род εὐαστήρ.

Именица **ἰππελάτειρα, ἥ** је још један пример хапаксног епитета уз Атену (Orph. H. 32.12) који је настао према већ постојећем облику за мушки род **ἰππελάτης**.

Хапаксна именица **ὄλβιοδοῶτις, ἥ** која стоји уз име Деметре (Orph. H. 40.2) и описује обожени Мир у химни посвећеној Аресу (Orph. H. 65.9), у ствари је једна од више варијанти распоређених диљем Збирке. Облик **ὄλβιοδοῶτις** стоји уз Матер Богова (Orph. H. 27.9) која је на овом месту изједначена са Хестијом, а оба су моционе изведенице.

Именица **οὐρεσιφοῖτις, ἥ**, хапаксни епитет уз Хекату (Orph. H. 1.8), изведеница је женског рода од именице **οὐρεσιφοίτης, ὅ** која описује Диониса у Палатинској Антологији (Anth. P. 9.524.16).

Именица **σωρήτις, ἥ** која служи као епитет Деметре (Orph. H. 40.5), јединствена је и налази се само на овом месту, док је облик за мушки род **σωρήτης** посведочен код Диогена Лаертија (Diog. Laert. 2.108), у Лукијана и др. (Luc. Symp. 23). Ради се о моционој изведеници, мада облик за мушки род (који се јавља и као **σωρείτης**) нема теонимско значење, већ је назив за врсту силогизма.

3. Проблематична читања, упитни случајеви хапакса:

Именица **αἰολόδικτος** је варијанта облика **αἰολοδείκτης**. Место није до краја разјашњено, издавач Херман га је кориговао у **αἰολόδικτε**, највероватније аналогијом према завршетку претходног стиха – **κυκλοέλικτε** (FAYANT 2014: 85, RICCIARDELLI: 163). У истој химни, у 16. стиху имамо акузатив једнине где је Хелије зазван као **Δεῖκτη Δικασύνης**. Овај случај не можемо објаснити потребом метра.

4. Хапакси посведоченог значења и хапакси настали према лику добро посведочених епитета:

Хапаксна именица **βιοθρέπτειρα, ἥ**, оригинална творевина аутора Орфичких химни, у збирци описује Мајку Богова (Orph. H. 27.13). Значењски пак одговара придеву **βιοθρέμμων**, који се исто јавља у Химнама, у оквиру синтагме **βιοθρέμμωνα φύλα** у химни Аполону (Orph. H. 34.19), а посведочен је у

Аристофановим „Облакињама“ уз Етера (Aristoph. Nub. 569). Поред ове сложенице постоји и симплекс $\theta\rho\acute{\epsilon}\lambda\pi\epsilon\iota\rho\alpha$.

Придев **$\delta\rho\upsilon\mu\acute{\omicron}\nu\iota\omicron\varsigma$** , **3** уз Артемиду (Orph. H. 36.12) је инвенција аутора Химни настала деривацијом од непосведочене основе са кратким вокалом $\delta\rho\upsilon\mu\omicron\nu-$, аналогијом према изведеницама од именица типа $\delta\alpha\acute{\iota}\mu\omega\nu$, $-\omicron\nu\omicron\varsigma$ и придевима одатле типа $\delta\alpha\acute{\iota}\mu\omicron\nu\omicron\varsigma$. Именица $\delta\rho\acute{\upsilon}\mu\omega\nu$ истог је значења као и $\delta\rho\upsilon\mu\acute{\omicron}\varsigma$. Код Хомера постоји само облик множине $\delta\rho\upsilon\mu\acute{\alpha}$, $\tau\acute{\alpha}$ (Il. 11.118, Od. 10.150), а у истом значењу у чакавском дијалекту налазимо *дрмун*, „шума, шумарак“, рану позајмљеницу из грчког.

Значењски је придев **$\acute{\epsilon}\rho\alpha\tau\omicron\pi\lambda\acute{\omicron}\kappa\alpha\mu\omicron\varsigma$** , **2**, који описује Персефону (Orph. H. 29.5), Афродиту (Orph. H. 55.10) и Семелу (Orph. H. 44.2), једнак придеву $\acute{\epsilon}\rho\alpha\sigma\iota\pi\lambda\acute{\omicron}\kappa\alpha\mu\omicron\varsigma$ који се први пут јавља код Ибика (Ibus. 9). Песник је на другом месту у Збирци, у химни Адонису, искористио $\acute{\epsilon}\rho\alpha\sigma\iota\pi\lambda\acute{\omicron}\kappa\alpha\mu\omicron\varsigma$ да опише Персефону (Orph. H. 56.9). Сложенице од гл. $\pi\lambda\acute{\epsilon}\kappa\omega$ често се налазе у епској и лирској поезији, будући да су биле конвенционално средство описивања лепоте, посебно женске (FAYANT 2014: 258). Разлог за замену архаичнијег првог члана $\acute{\epsilon}\rho\alpha\sigma\iota-$ са $\acute{\epsilon}\rho\alpha\tau\omicron-$ није могао бити метрички, већ пре непосредније наслањање на придев $\acute{\epsilon}\rho\alpha\tau\acute{\omicron}\varsigma$ који је у Орфичким химнама добро посведочен.

Хапаксни придев **$\acute{\epsilon}\rho\nu\epsilon\sigma\acute{\iota}\pi\epsilon\pi\lambda\omicron\varsigma$** , **2** који описује одору Диониса (Orph. H. 30.5) начињену од листова винове лозе, песник је изградио према хомерском $\acute{\epsilon}\lambda\kappa\epsilon\sigma\acute{\iota}-\pi\epsilon\pi\lambda\omicron\varsigma$, **2** који описује хаљине Тројанки (Il. 6. 442). Ово место добро илуструје инвентивни процес настанка сложеница који је применио аутор Химни, заснован на познавању хомерске традиције.

Именица **$\acute{\eta}\pi\iota\omicron\delta\acute{\omega}\tau\eta\varsigma$** , **ó** хапаксна је и налази се у проемију уз име Асклепија (Orph. H. П.37), премда је настала аналогијом према већ постојећем облику придева $\acute{\eta}\pi\iota\acute{\omicron}\delta\omega\rho\omicron\varsigma$, **2** који се налази још код Хомера (Il. 6.251). Варирањем суфикса сложеница је од атрибутивне постала детерминативна.

Облик придева **$\mu\eta\rho\tau\rho\epsilon\phi\acute{\eta}\varsigma$** , **2** који стоји уз Триетерика (Orph. H. 52.3) јединствен је, премда је облик сличан њему – $\mu\eta\rho\tau\rho\alpha\phi\acute{\eta}\varsigma$ посведочен, између осталог, у Палатинској Антологији уз Семелу (Anth. P. 11.329). Оба типа

сложеница су иначе позната, -τρεφής је обичније (нпр. хомерско διотρεφής), а -траφής се, могуће, наслања на пасивни аорист односно његов партицип траφεῖς „отхрањен“.

Хапаксни придев **νεβριδόστολος, 2** који стоји уз Триетерика (Orph. H. 52.10), значењски је једнак придеву νεβριδόπεπλος, који описује Диониса и његове баханте (Anth. P. 9.524.14). Формиран према обрасцу ἐρασιπλόκαμος: ἐρατοπλόκαμος показује да је аутор Химни свесно варирао већ постојеће сложенице, задржавајући један члан и мењајући други.

Придев **ὀλβιόμοιρος, 2** стоји уз више богова и богиња у оквиру збирке (Orph. H. 67.5 Асклепије), (Orph. H. 39.2 Корибант), (Orph. H. 26.6 Гаја), (Orph. H. 36.9 Артемида), (Orph. H. 63.3 Дикаосине). Овај хапаксни придев истог је значења као и придев ὀλβιοδαίμων који се јавља још код Хомера (Il. 3.182) уз Агамемнона, „благословеног Атрејевића“. Јасно је да је песник Химни добро познавао Хомера, те уз такво знање лако творио јединствене сложенице на хомерском обрасцу.

Придев **ὄφιοπλόκαμος, 2** јединствен за Орфичке химне, описује Ериније (Orph. H. 69.16) и Еумениде (Orph. H. 70.10), премда се њему сличан облик – ὄφειπλόκαμος – налази у Еустатијевом коментару Илијаде, где се односи на Горгону (Eustath. Comm. ad Il. 2.593.15).

Придев **πυριπόλος, 2** у химни Триетерику (Orph. H. 52.3), место је око кога мишљења још увек нису усаглашена: Рићарделијева је Квантово читање исправила у μυστιπόλων τελετάρχα, Фајанова је мишљења да θυηπόλε καὶ τελετάρχα најбоље одговара контексту и одлучује се за ово читање у свом издању. Квант је сам обележио место као недовољно разјашњено, вероватно се ослањајући на Еурипидово πυρπόλος (Eur. Supp. 640) које је сложеница апстрахована од πυρπολέω у значењу „ватром пустошити, спаљивати“, док је старије значење код Хомера „одржавати ватру“. Ту је πῦρ, стара коренска (првобитно хетероклитна) именица са чистом основом, πυρι-πόλος ако је добро читање била би рекциона сложеница са локативом у првом делу према типу горепоменуте νυκτι-πόλος: „који се креће, борави у ватри“. Није случајно што се у претходном стиху химне

Триетерику налази *πυρίσπορε*, код кога се први члан може схватити и локативно и инструментално.

Хапаксна именица **ῥοιζήτωρ, ὁ** је радна именица од глагола *ῥοιζέω* који је пак изведен од хомерског придева *ῥοῖζος* (II. 16.361) и налази се на два места у химни Протогону (Orph. H. 6.5 Протогон) и химни Хелију (Orph. H. 8.6).

Придев **τοξοβέλεμνος, 2** смо сврстали у хапаксне, будући да се не јавља нигде осим у Орфичкој Химни Аполону (Orph. H. 34.6). Значењем је једнак придеву *τοξόβολος* који стоји уз Ероса у Палатинској Антологији (Anth. P. 9.179). Исти је случај са именицом **φίλαγρότις, ἡ** (Orph. H. 36.6 Артемида), која је значењски једнака именици *φίλαγρέτις* која се јавља у Палатинској Антологији (Anth. P. 9.396), такође уз Артемиду, са том разликом што се *ἀγρέτης* изводи од *ἄγρα* „лов“, а *ἀγρότης, ἀγρότις* од *ἀγρός* „поље“.

Именица **φοβερῶψ, ὁ/ἡ** је прави хапакс уз Еумениде (Orph. H. 70.8, 70.10). Облик *φοβερωπός, 2* (Orph. Fr. 58.2) који се налази у орфичким фрагментима једнак му је по значењу.

Творбени образац које је користио песник Химни видљив је и на примеру придева **φυγόμεκτρος, 2** (Orph. H. 32.8) за Атenu: песник је први члан сложенице *φυγοδέμνιος, 2* искористио да изгради новокованицу истог значења. Придев *φυγοδέμνιος, 2* описује Атenu Паладу у Палатинској Антологији: *Διὸς φυγοδέμνιε κόυρα* (Anth. P. 6.10).

Хапаксни придев **χοροπαίμων, 2** у Орфичким химнама описује Нереиде (Orph. H. 24.2). Нимфе су описане придевом *φιλοπαίμονες* (в. Orph. H. 51.14) који се среће још код Хомера (Od. 23.134). Именица *χοροπαίκτης*, истог значења као наш придев *χοροπαίμων*, посведочена је у Anth.P. 6.108.

Мимо хапаксних придева и именица које смо управо размотрили, идентификовали смо 84 епитета који су јединствена творевина аутора Орфичких химни и нису нигде другде посведочени, те међу њима сложенице које смо означили као хапаксне и које су другде непосведочене комбинације познатих елемената.

6.2. Стилски допринос епитета књижевној вредности текста

Већ је у уводном поглављу речено да је Орфичким химнама у старијој литератури оспоравана књижевна вредност²⁶⁸ или су стајале у сенци других још недовољно истражених књижевних списа из првих векова нове ере који су за разлику од Орфичких химни имали срећу да им аутори нису остали анонимни.²⁶⁹ Будући тако без познатог ауторства, све до половине 20. века су издаване уз друге орфичке текстове, под заједничком одредницом *Orphica*. Њихова вредност је често истицана кроз чињеницу да су један од малобројних у потпуности сачуваних орфичких текстова,²⁷⁰ те да и нису сасвим „орфичке“ према свом садржају. Тек су поткрај 20. и почетком 21. века објављени научни радови у којима су се истраживачи позабавили анализом стилских одлика текста који је предмет ове студије.²⁷¹

У начелу, Орфичке химне жанровски не одступају од обрасца химничког текста: одликује их директно обраћање богу (Du-Stil), описно истицање његових особина, молба помоћ или заштиту на крају (FURLEY/BREMNER 2001: 2). Међутим, ако се ближе сагледа, ова збирка отвара нове перспективе за истраживања и показује одступања од химничних састава који су јој претходили, о чему је било речи у претходном поглављу.

Орфичке химне одликује гомилање епитета, најчешће у средишњем делу, такозваном развијању (*développement*). Премда оно не одступа од одлика жанра химничке поезије и налазимо га у екстремном виду у другим књижевним сведочанствима – један ванредно добар, горе већ поменут пример су две песме химничког садржаја у Грчкој Антологији (*Anthologia Graeca*): химна посвећена Аполону и химна Дионису које се састоје од алфабетским редом нанизаних епитета – наше Химне пројављују се у новом руху након детаљније анализе наратива.

²⁶⁸ В. фусноту у MORAND 2015: 209.

²⁶⁹ Многи приручници уџбеничког типа за историју хеленске књижевности једва да спомињу Орфичке химне. Често је Аполонијев спев „Аргонаутика“ окосница са којом се пореди Орфичка Аргонаутика а са њом у вези спомињу и остали орфички у потпуности очувани списи, међу њима и Орфичке химне. Такав случај је са Лескијевом „Историјом грчке књижевности“.

²⁷⁰ Уколико се погледају енциклопедијске одреднице за орфичку књижевност, редовно се наилази на такав опис.

²⁷¹ В. 1.5. Преглед ранијих истраживања.

Ниске епитета у Орфичким химнама нису настале насумично. Њихов подтекст указује на то да читавом збирком теку нити које нису на први поглед уочљиве али чврсто држе збирку увезану у једну целину. Стихови који су импрегнирани сложеницама указују на читаву синтаксу која се може добити њиховим рашчитавањем и рашчлањивањем. Песник Орфичких химни с намером је девербализовао предикате, градећи поприведљене партиципе, пренапрегнуте значењем, који постепено творе драматичну слику. Овај поступак добро илуструју примери из 19. химне посвећене Зевсу Громовнику (Керауносу):

Ζεῦ πάτερ, ὑψίδρομον πυραυγέα κόσμον ἐλάωνων,
 ...
 παμμακάρων ἔδρανον θεΐαις βρονταῖσι τινάσσων,
 νάμασι παννεφέλοις στεροπὴν φλεγέθουσαν ἀναίθων
 ...
 βάλλων ἐς ῥοθίους φλογερούς, βελέεσσι καλόπτων

 ὄν καὶ γαῖα πέφρικε θάλασσά τε παμφανόωντα
 ...
 αἰθέρος ἐν γυάλοισι· διαρρήξας δὲ χιτῶνα
 ...
 ἀλλὰ χαρεῖς λοιβαῖσι δίδου φρεσὶν αἴσιμα πάντα

Импрегнацији текста доприноси и употреба сложених епитета у чијој структури лежи једна суптилна синтакса, која се пројављује тек након вишеслојног рашчитавања. Тако у горенаведеним стиховима имамо:

ὑψίδρομος²⁷² πυραυγής (κόσμος)

(νάματα) παννέφελα

(ἔδρανον) παμμακάρων

Сложенице су погодно поље на коме је песник Химни могао да изрази креативност, која се ослања на традицију или је чак потпуно иновативна. Осим тога, сложени епитети богова илуструју слику из мита или елиптично описују богу приписану особину, што доприноси једном нивоу тајновитости који није читљив као што би био да је исто то исказано, у највећем броју случајева

²⁷² Рићарделијева чита ово место ὑψίδρομε (за разлику од Кванта и Фајанове). У том случају придев припада Зевсовим епитетима: Ζεῦ πάτερ, ὑψίδρομε.

односно, реченицом.²⁷³ Тиме се Орфичке химне јасно одвајају од хомерске химничке традиције са њеном епском распричаношћу.

Епитети служе и као нека врста тајног кода, који прожима читаву збирку и појављује се насумично, како се то у први мах помишља. Но, многи епитети придевају се разним боговима, или, уколико се ради о онима сложеним, имају једну заједничку компоненту. Ваљана илустрација овог случаја су епитети ὀλβιοδότης (Аполон, Палаимон), који се јавља у облику ὀλβιοδότης у химни посвећеној Хигији,²⁷⁴ затим његов женски пандан ὀλβιοδῶτις (Деметра) или у варијанти ὀλβιοδότης (Мати Богова).²⁷⁵ Поред наведених ту је и епитет ὀλβιόμοιρος који деле Асклепије, Корибант, Гаја, Артемида и Дикаосине. Све њих повезује именица ὄλβος, то јест „благослов“ који дарују, односно поседују сви ови богови у заједничкој особини коју им је песник Орфичких химни приписао. Сви наведени епитети су јединствени и нису посведочени нигде ван Химни, што указује на распон креативног потенцијала песника наше збирке. Овоме у прилог говори и то да је песник епитет ὀλβιόμοιρος изградио према слици хомерског ὀλβιοδαίμων. Каталог епитета који смо дали у трећем, средишњем делу рада, имао је за циљ да попише сва места где се епитети којима су директно описани богови преклапају.

Везе међу Химнама се читавају још суптилније преко епитета придевених боговима ван химне која им је посвећена: тако се, примера ради, Протогон, односно његова друга епиклеза Фан, у Химни Етру најављује придевом ὑψιφανής иза које следи химна Протогону.²⁷⁶ Исти случај је са химном Дионису Басареју Триетерику у којој је у првом стиху придев πυρισπόρος („рођен у ватри, зачет огњем“) који указује на мит о рођењу Диониса из ватре, од стране мати Семеле, чија химна претходи његовој (MORAND 2015: 214).

Збирку Орфичких химни одликује и звучност. Стихови одјекују гласовима у понављању, епитети творе алитерације, асонанце. Стихови химни међусобно се повезују анафорама, етимолошка фигура је такође често у употреби, каткад банално али некад и врло вешто:

²⁷³ Текст Орфичких химни нуди и овакве апозиције које су најчешће у облику релативне реченице.

²⁷⁴ Orph. H. 68.9.

²⁷⁵ Облик -δοτης је моционски облик од -δοτηρ. В. одредницу у „Каталогу епитета“ (3).

²⁷⁶ У којој се Протогон назива Фаном: ... σε Φάνητα κικλήσκω (Orph. H. 6.8).

ἐγκυκλίους δίναισι περιθρόνια κυκλέοντες (Звезде 7.4)

πανδαμάτωρ, ἀδάμαστε, κυβερνήτειρα, παναυγής (Природа 10.3)

αὐτοπάτωρ, ἀπάτωρ, ἐρατή, πολύγηθε, μεγίστη (Природа 10.10)

Сонарни ефекат је понекад толико јак, да није тешко представити како су химне биле изговаране и како су се везли низови епитета у појединим стиховима:

παντοτεχνές, πλάστειρα, πολύκτιτε, ποντία δαῖμον (Природа 10.20)

у ком се између понављања 'п' јасно чују удари гласа 'т'.

Динамику текста овако надојеног елипличношћу, прекидају активни глаголски облици у зазивању (*invocation*) и замолби (*demande*). Овим поступком се ствара утисак животности и божанског присуства, али и повезује са стварношћу високо интонирани средњи део (*développement*), посвећен алудитивном описивању мита и слављењу божанске величине.

Како је изложено у претходном потпоглављу, поређење са лексиком Хомерових спегова показало је да се Орфичке химне на плану божанских епитета добрим делом ослањају на хомерску традицију. Осим хомерског наслеђа, Химне чувају и наслеђе песника трагедије, посебно Еурипида, у домену сложених придева. Подударности са фрагментарно очуваним орфичким сведочанствима има, али оне не преовлађују: само 12 атрибута деле богови у другим орфичким изворима са онима у нашем тексту.

6.3. Орфичке химне у односу на књижевност првих векова нове ере

Датирање текста Орфичких химни још увек није са сигурношћу утврђено. Најновије студије одреда прихватају крај другог и почетак трећег века нове ере као вероватан датум настанка збирке, уз непобитно логичну аргументацију Фајанове да писани спомен о нашој збирци немамо све до 9-10. века нове ере, до коментара Јована Ђакона Галена и да је то једини *terminus ante quem* у који можемо бити сигурни (FAUANT 2014: XXX). Па ипак, најновија истраживања нашег текста претпостављају да време настанка Орфичких химни пада 2. или у 3.

век нове ере, узимајући за *terminus ante quem*²⁷⁷ Проклове химне, које су датиране у 5. век нове ере. Овакво датирање резултат је аргументације научника засноване на више аспеката проучавања. Самом анализом језика није се могло доћи до тачног одговора о датуму, јер како је сматрао Виламовиц, пре 2. века не наилазимо на сложенице попут $\kappa\rho\upsilon\psi\acute{\iota}\delta\omicron\mu\omicron\iota$ (51.3), $\kappa\rho\omicron\nu\acute{o}\tau\epsilon\kappa\nu\omicron\varsigma$ (4.8) (WILAMOWITZ 1932: 506), док према Ван Лимпту језик Химни сасвим личи на језик песника 3. и 4. века (VAN LIEMPT 1930: 72). Налази проистекли проучавања версификације стављају време настанка Химни пре настанка „Песме о Дионису“ Нона из Панопоља (RICCIARDELLI 2000: XXXI). Датирању нису помогле ни анализе текста Химни у односу на учења филозофских школа, стоичке као *terminus post quem* или неоплатоничарске, односно неопитагорејске као друге референтне тачке (MORAND 2001: 35).

До данас нам је сачувано само мало од богате химничке књижевности из хеленистичког периода. Тек шест Калимахових химни је доспело до нашег времена, из 3. века пре наше ере. Калимахове химне су писане за рецитовање, а Калимах се у њима доказује као прави *poeta doctus* енциклопедијског знања, те су по намени оне потпуно другачије од Орфичких. Поред Калимахових, имамо и Клеантову Химну Зевсу, у којој песник, иначе управник стоичке школе, у духу стоичког учења пева Зевсу као врхунском божанству. Из 2. века нове ере потичу химне у прози Елија Аристида. Елије се у својим химнама захваљује боговима олимпског пантеона у градовима кроз које је пролазио на свом пропутовању. Елијеве химне су, у ствари, панегирици, похвални говори у прози. Многи наслови химни су нам до данас сачувани и сведоче о томе како је химнографија цветала у вековима на прелазу ера. У периоду Царства, ова делатност није била ништа мање плодна: познато нам је са натписа да су чак постојала еснафска удружења химнода ($\omicron\mu\nu\phi\delta\omicron\iota$), али нам је, нажалост, сачувана тек мрва са те велике трпезе. Ту спада и седам Проклових химни из 5. века нове ере. Садржај Проклових химни је, заправо, израз његових неоплатоничарских погледа, у чијем је центру мистична религиозност. У домену језика и стила којим су писане, оне подсећају на Орфичке химне (WÜNSCH 1916: 173). Са неоплатоничарима гаси се и последњи

²⁷⁷ Премда су неки истраживачи у прошлости тврдили да Прокла треба узимати као датум *ante quem*. В. НАУСК 1911: 35.

пламен паганске хексаметарске химнике, а химне епископа Синесија, у сусрету неоплатонистичке филозофије и хришћанских идеја представљају прелаз ка хришћанској химнодији.

У 5. веку, међутим, цвета и Нон из Панопоља у Египту, од кога су нам сачувана два дела, од којих је за нас овде значајнији обимни спев „Песма о Дионису“ (Διονυσιακά). Ноново епско хексаметарско дело састоји се од 48 певања која садрже преко 21 000 стихова и њиме је песник, како сам казује, намерио да у сјају надмаши велике Хомерове епове Илијаду и Одисеју.²⁷⁸ У Ноновој „Песми“ опеване су авантуре бога Диониса, његов поход на Индију и ратовање против краља Деријада, борба против Пентеја и Дионисов пријем на Олимп. Оно што пак повезује ову голему епопеју фантастичног садржаја са нашим текстом јесте централна фигура оба текста – Дионис, и стога је поређење са Ноновим спевом оправдано. Поређења Нона са Орфичким химнама указала су на то да је Нон морао знати за Химне или макар за неку збирку сличну Орфичким химнама (OTLEWSKA-JUNG 2014:90). Нон свој спев назива „химном“²⁷⁹ и идејно поставља Диониса за родоначелника ове врсте поезије. Спев, уистину, има химничких делова, као што су химна Хераклу Хелију Астрохитону²⁸⁰ или молитва Селени химничког карактера.²⁸¹ Текстурална анализа открила је многе подударности између два текста, на плану језика али и идеја које их прожимају, на првом месту у везама између богова. Тако се богиња Селена назива Σελένη и Μήνη у оба текста, Нон је описује као ταῦρωπις, а наше химне као ταυρόκερος (ibid:85). Артемида је у оба текста окарактерисана епитетом ἐλαφηβόλος,²⁸² а Дионис је „убица ланета“ (νεβροφόνος) код Нона, док је у Орфичким химнама употребљен хапаксни придев да опише ову сцену из мита о Дионису – νεβριδόστολος („онај који је одевен у кожу ланета“).²⁸³ Код Нона се налази и на низ других слика које су подударне са представама које имамо у Орфичким химнама: као важне у миту

²⁷⁸ Nonn. Dion. 25.253-263.

²⁷⁹ Nonn. Dion. 1.15: ποικίλον ὕμνον ἀράσσω. Неки истраживачи су отишли чак толико далеко да Нонов спев сматрају химном: в. напомену у фусноти код OTLEWSKA-JUNG 2014: 78.

²⁸⁰ Nonn. Dion. 40.349-410.

²⁸¹ Nonn. Dion. 44.191-216.

²⁸² Orph. H. 36.10 и Nonn. Dion. 44.197.

²⁸³ Уп. ову одредницу у Каталогу епитета (3).

о Дионису фигурирају Селена, Хеката, Артемида и Персефона, а и Семела и Персефона су представљене као мајке Диониса у оба текста (ibid:90).

Да ли се овде ради о томе да је Нон имао у рукама Орфичке химне, тешко је рећи. Извесно је да је до одређене мере познавао лексику Орфичких химни: да ли директно преко њихове збирке или могуће, посредно преко орфизма, чији је мистеријски култ још од хеленизовања Египта тамо нашао своје уточиште (JÁUREGUI 2010: 52).²⁸⁴ Међу епитетима богова који су први пут посведочени у тексту Орфичких химни, код Нона налазимо тек њих 10: αἰολόμορφος, ἀλίδουπος,²⁸⁵ ἀστεροφεγγής, Κυδωνιάς, ὀμβροτόκος, παγγενέτης, πολεματόκος, πυρίδρομος, ὑγροκέλευθος, ὠμάδιος. Поред неологизама међу епитетима, Нон преузима и још нешто од лексике Химни: придеве καλλιέθειρος, λυσιμέριμος, ὑψίδρομος али и глагол μυστιπολεύω.²⁸⁶ Присутством два придева, ὀλβιόμοιρος и πρεσβυγένεθλος, код Павла Силентарија, Фајанова аргументује распрострањеност збирке Орфичких химни, а потпуно одсуство утицаја на Орфичку Аргонаутику образлаже одсуством елемената орфичког учења у истој (FAYANT 2013:281).

Изузев епитета који долазе у Нона, налази наше анализе показали су да се епитети, први пут посведочени у Орфичким химнама, спорадично јављају и у другим писаним сведочанствима. Међу њима, чести су аутори позне антике, творци списа хришћанске тематике, али и фрагментарно сачувани остаци позноантичке лирике. На основу тога, неоспорно је да је лексичко наслеђе Орфичких химни наставило свој живот ван уског круга посвећеника у култ. Да би се донео коначан суд, мораћемо ипак сачекати нове археолошке потврде: збирка Орфичких химни коју данас имамо у рукама можда је тек део веће слагалице коју чини богато наслеђе орфичких култова на просторима Мале Азије још из класичног периода. Не треба заборавити да култ Диониса цвета у Малој Азији у првим вековима нове ере, како потврђују многобројни епиграфски налази, а са њим у блиској вези пупе и орфичке идеје: као што је добро приметио Хауреги, могуће је да су Орфичке химне само део једне опште слике на малоазијском

²⁸⁴ Уп. и BURKERT 2004:86 sqq.

²⁸⁵ У облику ἀλίγδουπος.

²⁸⁶ В. FAYANT 2013:281.

простору тог времена (JAUREGUI 2010: 47) и да ће будућност изнедрити нове текстове који ће овај наш поставити у конкретнији контекст.

7. Сумирање резултата

Циљ овог рада био је да се истражи богати фонд боговима припадајућих епитета у збирци Орфичких химни, непознатог ауторства и не сасвим сигурног датирања. Корпус збирке чини 87 химни, уз уводно певање, односно проемиј. Свака химна, изузевши химну Хекати,²⁸⁷ уведена је посветом и наводом жртве која божанству приноси. Химне обилују епитетима, елиптично изложеним, у наизглед независном односу у оквиру хексаметарског стиха. Обимом најбројнији су моноксемни епитети, односно синтактички гледано, морфосинтаксичке речи које су и биле предмет наше анализе. Стихови Химни описују богове и већим синтактичким јединицама, синтагмама и најчешће односним реченицама, које се у ширем смислу могу сматрати атрибуцијама. Наша анализа била је ограничена на моноксемне епитете,²⁸⁸ чији број далеко надмашује остале споменуте, те је њихово испитивање био већ сам по себи велики изазов.

Са наше стране подузети истраживачки напор резултирао је крајњим налазом 84 јединствена епитета богова који нису посведочени још нигде изван Орфичких химни. Овај налаз важна је полазна тачка за будуће компаративне анализе јединствених новокованица Орфичких химни са другим изворима, будући да позиционира њихово место у односу на традицију. У фонду епитета богова детектоване су 362 сложенице – још недовољно испитана лексичка ризница, чије откључавање тражи стрпљење и продубљену анализу, али обећава богату награду за марљивог истраживача. Испитивање начина креативне творбе као аутентичног дела песничког језика звезда је водила за проналажење приближнијег контекста коме припада наш текст. Спроведеном творбеном категоризацијом фонда наше збирке, указали смо на тенденцију и правац ове творбе и формирали морфолошку слику издвојеног речника Химни.

²⁸⁷ О разлозима зашто химна Хекати није уведена описом в. потпоглавље „Функција епитета у Орфичким химнама“.

²⁸⁸ У обзир нису узети епитети који су део реченице или синтагме.

Нашим радом засигурно нису исцрпљене све могућности аналитичког проматрања збирке Орфичких химни. У истраживачком процесу постало је јасно да су анализе спроведене у овом раду тек отшкринуле врата за будућа истраживања, чије је кретање могуће у два правца: први би био испитивање грађе која је остала ван наше испитивачке лупе – синтагми и релативних реченица у функцији атрибута богова, али и све оне лексичке грађе која чини описе који нису у служби атрибуције. Други, подједнако важан истраживачки труд, требало би усмерити на критички настројену анализу целокупног наратива и испитати пулс неупадљиве али живе жиле која увезује текст у једну нераздвојиву целину. Њени капилари прожимају читаво ткиво збирке и њихово испитивање засигурно ће уродити плодом нових сазнања о пореклу и функцији текста.

Напоследку, наше претпоставке да се ради о ритуалном тексту једне мале затворене заједнице из малоазијског Пергама 2. или 3. века ваља узети са резервом. Премда је тешко оспорити да се ради о ритуалном тексту, за који је врло лако замислити да је био изговаран, распрострањеност Дионисовог култа у Малој Азији тог времена, о којој сведоче епиграфски споменици, упућује на то да наше Химне не одударају од оновремених друштвених токова. Иако за нас, данашње проучаваоце, представљају усамљено и вредно сведочанство, оне су за ондашње прилике биле можда тек један део шире друштвене слике.

Литература

Изворима цитираним у овом раду приступљено је преко дигиталне библиотеке *Thesaurus Linguae Graecae* и прате латинско навођење које је тамо дато.

Коришћене скраћенице:

CIL: Corpus Inscriptionum Latinarum*

IG: Inscriptiones Graecae*

LFGRE: *Lexikon des frühgriechischen Epos*, vorber. und herausg. vom Thesaurus Linguae Graecae. Begr. von Bruno Snell, Bd. 1-4, Göttingen 1979-2010.

LSJ: Liddell, Henry George/ Scott, Robert/Jones, Henry Stuart/McKenzie, Roderick, *A Greek-English Lexicon*, Oxford 1996.

NIL: *Nomina im Indogermanischen Lexikon*, Dagmar S. Wodtko, Britta Irslinger, Carolin Schneider, Heidelberg 2008.

OCD: *The Oxford Classical Dictionary*, eds. Simon Hornblower, Anthony Spawforth, ass. ed. Esther Edinow, Oxford 2012.

PLG: Theodorus Bergk, *Poetae Lyrici Graeci*, Lipsiae 1866-1876.

TLG: Thesaurus Linguae Graecae

*Овим корпусима је приступљено преко електронског архива на адресама <http://cil.bbaw.de/dateien/datenbank.php> (CIL) и <http://pom.bbaw.de/ig/> (IG).

Издања текста Орфичких химни:

ABEL 1885: *Orphica*, rec. Eugenius Abel, Leipzig Hildesheim Gerstenberg.

FAYANT 2014: *Hymnes orphiques, texte établi et traduit par Marie-Christine Fayant*, Paris.

QUANDT 1955: *Orphei hymni, iteratis curis edidit Guilelmus Quandt*, Berolini apud Weidmannos.

QUANDT 1962: *Orphei hymni, iteratis curis edidit Guilelmus Quandt. Editio nova lucis ope expressa, apud Weidmannos*, Berolini.

RICCIARDELLI 2000: *Inni orfici a cura di Gabriella Ricciardelli*, Milano.

Секундарна литература:

- ВЕСЕЛОВСКИ 2005: Александар Н. Веселовски, *Историјска поетика*, Београд.
- МАЈХЕР 2016: Мирослава Мајхер, *Запажања уз Орфичку химну Хекати* у: Lucida Intervalla, часопис за класичне науке, св. 45, Београд.
- НОВОСАДСКИИ 1900: *Орфическије Гимне*, ислѣдованіе Н. И. Новосадскогo, Варшава.
- ПЈЕСМЕ 1846: *Српске народне пјесме, скупио их и на свијет издао Вук Стефановић Караџић, књига трећа у којој су пјесме јуначке средњијех времена*, Беч.
- РЕЧНИК 1990: Речник српскохрватског књижевног језика, Матица српска, Нови Сад 1976, друго фототипско издање, Нови Сад.

*

- ALDERINK 1981: Larry J. Alderink, *Creation and Salvation in ancient Orphism*, Chico (California).
- ATHANASSAKIS 1988: *The Orphic hymns*, (ed.) Apostolos N. Athanassakis, Missoula Mont.
- AUSFELD 1903: Carl Ausfeld, *De Graecorum precatationibus quaestiones*, Jahrbuch für Klassische Philologie, suppl, 502-547.
- BAILLY 1950: Anatole Bailly, *Dictionnaire grec-français*, red. avec le concours de E. Egger. Ed. rev. par Louis Séchan et Pierre Chantraine, Paris.
- BEEKES 2010: *Etymological Dictionary of Greek*, ed. Robert S. P. Beekes, Leiden.
- BERNABÉ 1988: *Orphei Hymnorum Concordantia*, instruxit Albertus Bernabé adiuvantibus M.J. Alvaro, J.A. Barreto, A. Benito, A. Gil Modrego, B. Gómez González, R. González Galicia, C. Isart, A.M. Lucas, C. Molina, A. Pinillas, J.M. Rodríguez Jiménez, A. Urbán, Hildesheim/Zürich/New York.
- BERNABÉ 2004/2005: *Poetarum epicorum Graecorum testimonia et fragmenta*, Pars 2, fasc. 1-2: *Orphicorum et Orphicis similium testimonia et fragmenta*, ed. Albertus Bernabé, München. Fasc. 1, (2004), Fasc. 2. (2005).
- FURLEY/BREMMER 2001: William D. Furley, Jan Maarten Bremer, *Greek Hymns, Selected Cult Songs from the Archaic to the Hellenistic Period*, Vol. I and II, Tübingen.
- BETEGH 2004: Gábor Betegh, *The Derveni Papyrus, Cosmology, Theology and Interpretation*, Cambridge.
- BURKERT 2004: Walter Burkert, *Babylon, Memphis, Persepolis: eastern contexts of Greek culture*, Cambridge-Massachussets/London-England.
- CHANTRAINE 1933: Pierre Chantraine, *La formation des noms en grec ancien*, Paris.
- CHANTRAINE 1968: *Dictionnaire étymologique de la langue grecque: histoire des mots* par Pierre Chantraine, Tome I A-Δ, Paris.

- CHANTRAINE 1970: *Dictionnaire étymologique de la langue grecque: histoire des mots* par Pierre Chantraine, Tome II E-K, Paris.
- CHANTRAINE 1974: *Dictionnaire étymologique de la langue grecque: histoire des mots* par Pierre Chantraine, Tome III Λ-Π, Paris.
- CHANTRAINE 1977: *Dictionnaire étymologique de la langue grecque: histoire des mots* par Pierre Chantraine, Tome IV-1 P-Y, Paris.
- CHANTRAINE 1980: *Dictionnaire étymologique de la langue grecque: histoire des mots* par Pierre Chantraine, Tome IV-2 Y-Ω et index, Paris.
- CHARVET 1995: Pascal Charvet, *La Prière - Les Hymnes d'Orphée*, Paris.
- DIELS 1903: *Die fragmente der Vorsokratiker: griechisch und deutsch von Hermann Diels*, Berlin.
- DIETERICH 1911: Albrecht Dieterich, *Kleine Schriften*, Leipzig/Berlin.
- FAYANT 2013: Marie-Christine Fayant, *La création lexicale dans les Hymnes orphiques. Réflexion sur le nombres et la fonction des hapax, γ: Le voyage des légendes, Hommages à Pierre Chuvin*, textes réunis et présentés par Delphine Lauritzen et Michael Tardieu, Paris, 269-282.
- FRISK 1960: *Griechisches etymologisches Wörterbuch von Hjalmar Frisk*, Bd. I: A-Ko, Heidelberg.
- FRISK 1961: *Griechisches etymologisches Wörterbuch von Hjalmar Frisk*, Bd. II 1: Kr-Ö, Heidelberg.
- FRISK 1966: *Griechisches etymologisches Wörterbuch von Hjalmar Frisk*, Bd. II 2, Heidelberg.
- FRISK 1979: *Griechisches etymologisches Wörterbuch von Hjalmar Frisk*, Bd. III: Nachträge, Wortregister, Corrigenda, Nachwort, Heidelberg.
- FURLEY 1995: William D. Furley, *Praise and Persuasion in Greek Hymns*, *Journal of Hellenic Studies*, 15, 29-45.
- GRAF 1974: Fritz Graf, *Eleusis und die orphische Dichtung Athens in vorhellenistischer Zeit*, Berlin, New York.
- GRAF 1993: Fritz Graf, *Greek Mythology: an introduction*, John Hopkins University Press, Baltimore.
- GRAF 2009: Fritz Graf, *Serious Singing: The Orphic Hymns as Religious Texts*, *Kernos* 22, 169-182.
- GRAF 2012: Fritz Graf, *Orphic Literature, Orphism*, s.v. γ: *The Oxford Dictionary*, eds. Hornblower, Spawforth, Edinow, Oxford, 1050.
- GUTHRIE 1930: W. K. C. Guthrie, *Epithets in Orphic Hymns*, *The Classical Review*, vol. 44, no. 6, 216-221.
- GUTHRIE 1952: W. K. C. Guthrie, *Orpheus and Greek religion, a study of the Orphic movement*, London.
- HARDER 1991: Marijke-Anette Harder, s.v. „εἰνόδιος“ γ: *Lexikon des frühgriechischen Epos*, begr. von Bruno Snell, Band 2, Göttingen.

- HAUCK 1911: Maximilianus Hauck, *De hymnorum orphicorum aetate*, Breslau.
- HOPMAN-GOVERS 2001: Marianne Hopman-Govers, *Le jeu des épithètes dans les Hymnes orphiques*, Kernos (14), 35-49.
- HUNSUCKER 1973: R.L. Hunsucker, *A Select Commentary on the Orphic Hymns*, a dissertation presented to the Faculty of Princeton University in candidacy for the degree of Doctor of Philosophy recommended for acceptance by the Department of Classics.
- JACOB 1983: André Jacob, *Un nouveau manuscrit des hymnes orphiques et son copiste, François Cavoti de Soletto*, L'Antiquité Classique, T. 52, 246-252.
- JÁUREGUI 2010: Miguel Herrero de Jáuregui, *Orphism and Christianity in Late Antiquity*, Berlin/New York.
- KAIBEL 1878: *Epigrammata Graeca: ex lapidibus conlecta*, ed. Georgius Kaibel, 2. Reprograf. Nachdruck der Ausgabe Berlin 1878/Frankfurt am Main 1879/Hildesheim 2001.
- KERN 1889: Otto Kern, *Zu den Orphischen Hymnen*, Hermes, 28. Bd, H. 4, 498-508.
- KERN 1911: Otto Kern, *Das Demeter Heiligtum von Pergamon und die orphischen Hymnen*, Hermes, 46. Bd, H. 3, 432-436.
- KERN 1963: *Orphicorum fragmenta*, collegit Otto Kern, Berlin.
- KEYSSNER 1932: Karl Keyssner, *Gottes vorstellungen und Lebensauffassung im griechischen Hymnus*, Stuttgart.
- KOUREMENOS/PARASSOGLU/TsANTSANOGLU 2006: *The Derveni Papyrus*, eds. Theodoros Kouremenos, George M. Parássoglou, Kyriakos Tsantsanoglou, Firenze.
- KRETSCHMER/LOCKER 1944: *Rückläufiges Wörterbuch der griechischen Sprache*, im Auftrage der Wiener Akademie der Wissenschaften unter Leitung ihres ordentlichen Mitgliedes Paul Kretschmer ausgearbeitet von Ernst Locker, Göttingen.
- KRUMBACHER 1897: Karl Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Literatur von Justinian bis zum Ende des oströmischen Reiches (527 - 1453)*, vol. 1 und vol. 2, New York 1970, репринт = 1897.
- LAKS/MOST 1997: André Laks, Glenn W. Most (eds.), *Studies on the Derveni Papyrus*, Oxford.
- LAUSBERG 1960: Heinrich Lausberg, *Handbuch der literarischen Rhetorik*, München.
- LAUSBERG 1990: Heinrich Lausberg, *Elemente der literarischen Rhetorik. Eine Einführung für Studierende der klassischen, romanischen, englischen und deutschen Philologie*, München.
- LESKY 1971: Albin Lesky, *Geschichte der griechischen Literatur*, Bern/München.
- LOBECK 1892: Christian August Lobeck, *Aglaophamus*, Königsberg, репринт: Wissenschaftl. Buchgesellschaft, Darmstadt 1961.

- LOMA 2009: Aleksandar Loma, *Krieg und Frieden vom Indogermanischen zum Griechischen*, y: Protolanguage and Prehistory, Akten der XII. Fachtagung der Indogermansnischen Gesellschaft, Krakau 11. bis 15. Oktober 2004.
- MAAS 1895: *Orpheus. Untersuchungen zur griechischen römischen altchristlichen Jeneseitsdichtung und Religion* von Ernst Maas, München.
- MACMULLEN 1981: Ramsay MacMullan, *Paganism in the Roman Empire*, New Haven and London.
- MEILLET 1924: Antoine Meillet, *Traité de grammaire comparée des langues classiques*, Paris.
- MORA 1986: Fabio Mora, *Religione e religioni nelle storie di Erodoto*, Milano.
- MORAND 2001: Anne-France Morand, *Études sur les Hymnes orphiques*, Leiden.
- MORAND 2015: Anne-France Morand, *The Narrative Techniques of The Orphic Hymnsy: Hymnic Narrative and the Narratology of Greek Hymns*, ed. by Andrew Faulkner, Leiden.
- OGILVIE 1969: Robert Maxwell Ogilvie, *The Romans and their gods in the age of August*, London.
- OTLEWSKA-JUNG 2014: Marta Otlewska-Jung, *Orpheus and Orphic Hymns in Dionysiaca*, y: Spanoudakis, Konstantinos (ed.), *Nonnus of Panopolis in Context. Poetry and Cultural Milieu in Late Antiquity*, Berlin/Boston 2014, 77-96.
- PARKER 2012: Robert Parker, *Hymns (Greek)*, The Oxford Classical Dictionary, Oxford.
- PARSONS 2012: P.J. Parsons, *Callimachus (3)*, The Oxford Classical Dictionary, Oxford.
- PETERSEN 1868: Christian Petersen, *Ueber den ursprung der unter Orpheus namen vorhandenen hymnen*, Philologus (vol. 27), Berlin, 385-431.
- PLG: *Poetae Lyrici Graeci minores*, ed. Hans Pomtow Lipsiae.
- QUANDT 1911: *De Baccho ab Alexandri aetate in Asia Minore culto, dissertatio inauguralis, quam scripsit Guilelmus Quandt*, Halle.
- QUANDT 1953: Wilhelm Quandt, *Bemerkungen zu den orphischen hymnen*, Hermes Bd. 81, 1.H, 123-125.
- REČNIK 1985: *Rečnik književnih termina*, ur. Dragiša Živković, Beograd.
- RUDHART 1991: Jean Rudhardt, *Quelques réflexions sur les hymnes orphiques*, in *Orphisme et Orphée en l'honneur de Jean Rudhardt*, textes réunis et édités par Philippe Borgeaud, Genève, 263-289.
- RUDHARDT 2008: Jean Rudhardt, *Opera inedita. Essai sur la religion grecque & Recherches sur les Hymnes orphiques*, Liege.
- SAN CRISTÓBAL 2015: Ana Isabel Jiménez San Cristóbal, *The Rape of Persephone in Berlin Papyrus*, Les étudesclassiques 83, 239-262.
- SCHMITT 1967: Rüdiger Schmitt, *Dichtung und Dichtersprache in indogermanischer Zeit*, Wiesbaden.

- SCHÜTZ 1938: Oscar Schütz, *Zwei orphische Liturgien*, Rheinische Museum für Philologie, 87. Bd, 3. H, 241-269.
- SCHWYZER 1968: Eduard Schwyzer, *Griechische Grammatik auf der Grundlage von Karl Brugmanns Griechischer Grammatik*, 1. Band, Allgemeiner Teil. Lautlehre, Wortbildung. Flexion, München.
- SMYLY 1921: *Greek Papyri from Gurob*, ed. by J. Gilbert Smyly, Dublin.
- TAYLOR 1792: *The Hymns of Orpheus*, translated by Taylor Thomas 1792, репринт: The University of Pennsylvania Press.
- TORTORELLI-GHIDINI 2013: Marisa Tortorelli Ghidini, *Dionysos versus Orpheus? y: Redefining Dionysus*, ed. by Bernabé, Alberto, Herrero de Jáuregui, Miguel, Jiménez San Cristóbal, Ana Isabel, Martín Hernández, Raquel, Berlin/Boston, 144-158.
- VAN BENNEKOM 1991: Riek van Bennekom, s.v. „ἠδύς“ y: Lexikon des frühgriechischen Epos, begr. von Bruno Snell, Band 2, Göttingen.
- VAN LIEMPT 1930: Leonardus van Liempt, *De vocabulario hymnorum Orphicorum atque aetate*, Utrecht.
- VESELOVSKI 2005: Aleksandar N. Veselovski, *Istorijska poetika*, Beograd.
- WEST 1968: M. L. West, *Notes on the Orphic Hymns*, The Classical Quarterly New Series, Vol. 18, No. 2, 288-296.
- WEST 1982: M. L. West, *The Orphics of Olbia*, Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bd. 45, 17-29.
- WEST 1983: M. L. West, *The Orphic Poems*, Oxford.
- WHITE 1989: Heather White, *New studies in Greek Poetry*, Amsterdam.
- WIEL 1878: Wilhelm Wiel, *Bemerkungen zu den orphischen Hymnen*, Düren.
- WILAMOWITZ 1931: Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, *Der Glaube der Hellenen*, 1. Band, Berlin.
- WILAMOWITZ 1932: Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, *Der Glaube der Hellenen*, 2. Band, Berlin.
- WÜNSCH 1916: Robert Wünsch, *Hymnos y: Paulys Real-Encyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*, neue Bearbeitung begonnen von Georg Wissowa herausgegeben von Wilhelm Kroll, Stuttgart, 140-183.
- ZETT 1970: Robert Zett, *Beiträge zur Geschichte der Nominalkomposita im Serbokroatischen*, Köln/Wien.
- ZHMUD' 1992: Leonid Zhmud', *Orphism and Grafitti from Olbia*, Hermes 120, no. 2, 159-68.
- ZIEGLER 1942: Konrat Ziegler, *Orphische Dichtung*, in *Paulys Real-Encyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*, neue Bearbeitung begonnen von Georg Wissowa unter Mitwirkung zahlreicher Fachgenossen herausgegeben von Wilhelm Kroll und Karl Mittelhaus, Stuttgart.

ZIEGLER 1967: Konrat Ziegler, *Hymnos* in *Der kleine Pauly, Lexikon der Antike*, auf der Grundlage von Paulys *Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft* unter Mitwirkung zahlreicher Fachgelehrter bearbeitet und herausgegeben von Konrat Ziegler und Walther Sontheimer, Stuttgart.

ZIMA 1880: Luka Zima, *Figure u našem narodnom pjesničtvu, s njihovom teorijom*, Zagreb.

Биографија аутора

Марија Илић рођена је 1984. године у Грачацу, у Хрватској. Након матуре у одељењу за класичне језике Филолошке гимназије у Београду, студије класичних наука започела је 2003. године на Филозофском факултету Универзитета у Београду.

Диплому је стекла, прва у генерацији, 2008. године, уз просечну оцену 9.13 одбранивши завршни рад о *Веровањима у сеобу душа код старих народа*.

Исте године наставила је докторске академске студије на својој матичној катедри, као стипендиста Републичке фондације за научни и уметнички подмладак. Студирала је на почетку под менторством проф. др Војислава Јелића, затим код проф. др Александра Ломе. Предвиђене испите на докторским академским студијама положила је у задатом року са оценом 9.77.

Академску годину 2010-2011. провела је на стручном усавршавању у Грчкој, на Универзитету у Јањини, где је као стипендиста Грчког државног фонда (ΙΚΥ) била полазник програма за професоре новогрчког језика. Исте године, као студент последипломских студија, била је и добитник стипендије Немачке службе за академску размену (DAAD), која јој је омогућила усавршавање знања немачког језика.

На Филозофском факултету у Београду била је ангажована у звању студент-сарадник на предмету „Латински језик“ током две академске године: 2012/2013. и 2013/2014.

Образац 5.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора Марија Ж. Илић

Број индекса 9K160201

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

Епитети у Орфичким химнама: стилистичка истраживања

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација у целини ни у деловима није била предложена за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, 29.11.2018.

Образац 6.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора Марија Ж. Илић

Број индекса 9K160201

Студијски програм Класичне науке - докторске академске студије

Наслов рада Епитети у Орфичким химнама: стилистичка истраживања

Ментор проф. др Александар Лома

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла ради похрањена у **Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, 29.11.2018.

Образац 7.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку “Светозар Марковић” да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

“Епитети у Орфичким химнама: стилистичка истраживања”

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду и доступну у отвореном приступу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
- ③ Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.

Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, 29.11.2018.

1. **Ауторство.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.

2. **Ауторство – некомерцијално.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.

3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.

4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.

5. **Ауторство – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.

6. **Ауторство – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.